

ULUÇINARLARLA KONAK SOHBETLERİ

Derleyen:
Abdulkadir OZULU

Çorum - 2016

Baskı Bilgileri

Birinci Baskı

Mayıs 2016

Editör / Kapak Tasarım

İrfan YİĞİT

ISBN: 978-975-00946-3-7

Grafik & Tasarım:

Bir Medya

Yeniyol Mh. Gazi Sk. No: 9/13
Tel: (+90-364)-225 66 64 ÇORUM
www.birmedya.net

Baskı & Cilt:

Salmat Basım Yayım Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kültür Bakanlığı Sertifika No: 26062

Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1 İskitler/Altındağ/ANKARA

Tel: (+90-312) 341 10 20

www.salmat.com.tr

İsteme Adresi

Çorum Belediyesi Kent Arşivi

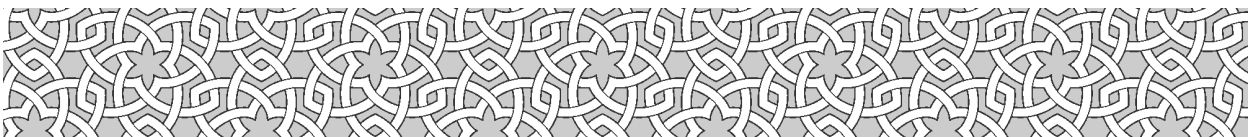
Yeniyol Mah. Gazi Cad.

Turgut Özal İşmerkezi Kat:4 ÇORUM

0364 225 08 10 / 1539-1541

Bu eser Çorum Belediyesi'nin Kültür Yayımıdır.

PARA İLE SATILAMAZ

TAKDİM

Şehirler; kendi sınırları olan ve bu sınırlar içerisinde kendine özgü bir kültürü, kendine has değerleri ve özellikleriyle diğerinden ayrılan yerleşim yerleridir. Her şehrin belli bir tarihi geçmişi ve kültürel dokusu vardır. Özellikle Anadolu şehirlerinin hepsinin kendine münhasır bir ruhu ve yaşam biçimi vardır. Buna mukabil tarihî süreç içerisinde büyüyüp gelişen şehirler, zamanla; kültürel, mekânsal değişime uğradığı gibi, ekonomik ve sosyal açıdan da değişime uğrar. Şehirlerimizi sokak sokak dokuyan kültürümüzün bir yansıması olan “mahalle kültürü” ülkemizde yaşanan sosyal değişime rağmen varlığını hala muhafaza ediyor.

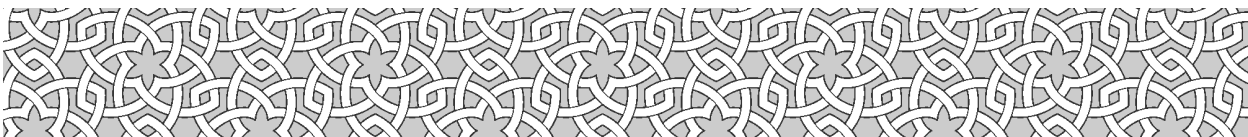
İnsanlarımız arasında varlığını sürdüren mahalle kültürünü oluşturan en önemli unsurlardan biri o şehirde yaşayan insanlar arasındaki komşuluk ilişkileridir. Bizim kültürümüzde herhangi bir mahalle sakininin karşılaştığı müspet ya da menfi bir hadise insanlar arasında paylaşılır; doğum, vefat, evlilik, sünnet, gibi sosyal hadiselerin hüznü de mutluluğu da hep birlikte yaşanır. Bu anlayış azalsa da insanlarımız arasında hala önemini korumaktadır.

Türkiye’de şehirlerin gelişmesinde olduğu gibi bu tarihî ve kültürel değerlerin korunmasında da en önemli katkıyı yerel yönetimler yapıyor. Çorum Belediyesi olarak toplumumuza ve şehrimize karşı sorumluluğumuzu en iyi şekilde yerine getirmeye çalışıyoruz. İnsanlarımız arasında var olan ortak anlayışı korumak ve daha da geliştirmek için gerekli hizmetleri, kalıcı şekilde yerine getiriyoruz.

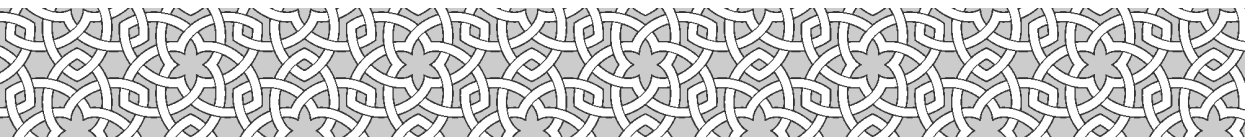
Elinizdeki eser, 16 Aralık 2005-27 Mayıs 2007 tarihleri arasında ilimizin ileri gelen kültür insanları tarafından gerçekleştirilen sohbet ve toplantılar hemşehrilerimizin hoşgörüsünü adet ve geleneklerini, yaşantısını, dini ve sosyal hayatını yansıtan belgesel bir değer taşıyor. Bu ve bunun gibi eserler genç neslimizin geçmişle bağını güçlendirip, geleceğe daha köklü ve daha umutlu bakmalarını sağlayacak önemli bir kaynaktır. Bu duygu ve düşüncelerle, burada sıcak ve samimi bir ortamda geçen söyleşileri kitaplaştırarak, Kent Arşivimize bir eser daha kazandırdık. Bu eserin hazırlanmasında emeği geçenleri tebrik ediyor, Çorum’un kültürüne katkı sunan başta Abdulkadir Ozulu Hocam olmak üzere herkese teşekkür ediyorum.

MUZAFFER KÜLCÜ
BELEDİYE BAŞKANI

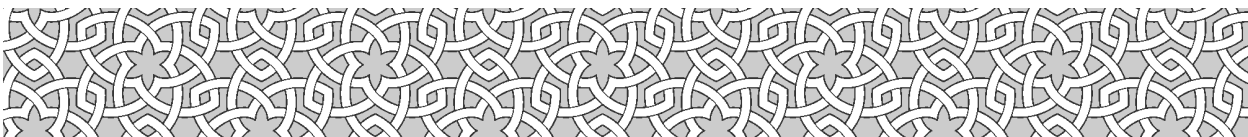

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
VELİPAŞA KONAĞI	3
Abdulkadir OZULU Çorum'dan İnsan Manzaraları Nükteli Sözler	5
Dr. Ali EMİROĞLU Mevlana-Hacı Bektaş	39
Hafız Recep CAMCI Hocaefendi Çorum'da Hacı Uğurlaması, Ramazan, Yağmur Duası, Damat Giydirme	47
İsmail ÖZKAHRAMAN Çorum'da Bahçecilik, Su Değirmenleri, Bağcılık	65
Atillâ LAÇİN Türk Edebiyatında Çorum	94
Yaşar TEMİRTEKİN Çorum'da Sanayii ve İstihdam	115
Nizamettin OKTAY Çorum'da Matbaacılık Kültürü	141
Doç. Dr. Kadir KÖKOCAK Ana Yurttan Atayurda	156

Muzaffer GÜNDOĞAR Çorum Halkevi ve Çorumlu Dergisi	172
Ethem ERKOÇ Nikonya'dan Çorum'a	196
Cesur TERZİ Çorum'da Yemek Kültürü, Çocuk Oyunları, Dilimiz	215
Prof. Dr. Serdar KILIÇKAPLAN Çorum ve Üniversite	235
İsmet ÇENESİZ Ailemiz, çocukluğumuzda oyunlar, dilimiz, bağ kaynatma.....	250
Ahmet Nebi UYSAL Hat Sanatı ve Camilerimiz	264
Prof. Dr. Satılmış BASAN Çorum Kırsalı ve Elemin Köyü	278
Bahri GÜVEN Öğretmenlik Anıları ve Köylerimizden İnsan Manzaraları	300
Kâzım ALKAN-Âşık Rıfat KURDOĞLU Şiirler ve Türküler	317
Prof. Dr. Turan ILGAZ Kent Kimliği	367

ÖNSÖZ

Çorum Belediyemizin sağladığı imkânlarla gerçekleştirilen "Uluçınarlarla Konak Sohbetleri" ilimizin zengin kültüründen süzülen dün bugün manzaralarıdır.

16 Aralık 2005-27 Mayıs 2007 tarihleri arasında yapılan 17 sohbet toplantısında Çorumlu'nun hoşgörüsünden, adet ve geleneklerinden, tarihinden, yaşantısından, dini-dünyevi hayatından, sanayii ve ticaretinden eğitim öğretim kurumlarından, her yönü ile insan ilişkilerinden, eğlence ve sanat dünyasından sıcak samimi birlikteliklerle söz edildi. bu toplantılar video çekimleri ile kayıt altına alındı. CD'leri yapıldı. Belediyemizin 'Kent Arşivi'ne önemli bir 'Çorum Belgesi' olarak konuldu.

Bu toplantılarda konuşulanların yazıya aktarılıp kitap haline getirilmesini hem konuşmacılar hem de programlara katılımda bulunanlar ısrarla istiyorlardı. Sevgili H.Recep Camcı Hocamızla bir karşılaşmamızda bana "Sohbetlerin kitaplaştırılması yapılıyor mu?" diye sordular. Ben de, hocam zor ve yorucu bir iş, kim yapacak, dediğimde : "Sen yap!" buyurdular. Sevgili hocamın bu sözü üzerine Kent Arşivimizden bütün toplantıların CD'lerini aldım, çözümlemeye, yazmaya başladım. Bitirdiğimde iki nüsha çoğaltıp bir nüsha Atilla Laçın ağabeyime, bir nüsha da kıymetli Oğuz Leblebici öğretmenime vererek okuyup incelemeleri ve lüzum gördükleri tashih ve tavsiyelerini yapmalarını istedim. Sağ olsunlar kısa zamanda okuyup tavsiyelerini ve takdirlerini belirttiler. Onlara da teşekkür borçluyum. Bu kitabı eline alıp okumaya başlayanın bitirmeden bırakamayacağı bir Çorum Kitabı olduğuna inanıyorum.

Çorum Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğünün halkımız tarafından takdirle karşılanan yayınları arasına bir yenisinin daha eklenmesinden mutluluk duyuyorum.

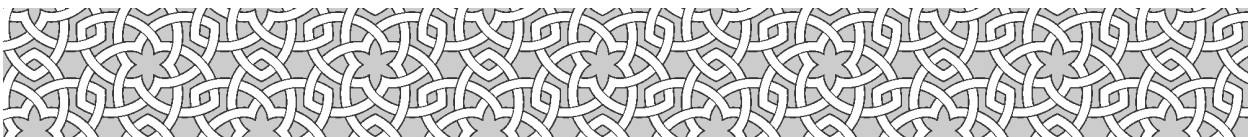

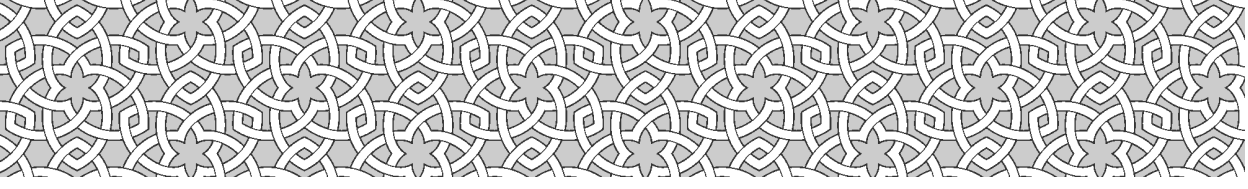
Çorum Kültürü'nün tespiti, arşivlenmesi konusunda yoğun ilgileri ile toplantıları başlatan dönemin Belediye Başkanı Sayın Turan Atlamaz'a ve göreve geldikten sonra aynı ilgi ve alakayı devam ettiren Belediye Başkanı Sayın Muzaffer Külcü'ye şükran borçluyuz.

Kitapta ismi geçip artık aramızda olmayan Dr. Ali Emiroğlu, İsmail Özkahraman, Yaşar Karabek, Kemal Özgür, Rüstem Eren, Naci Kayalar ve Bahri Ertek'i rahmetle anmayı bir borç bilerek ruhları şad olsun diyorum.

Kitabın basımında emeği geçen herkese teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

Abdulkadir OZULU
DERLEYEN

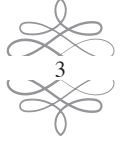

ULUÇINARLARLA KONAK SOHBETLERİ

VELİPAŞA KONAĞI

Veli Paşa Konağı Çorum ili Merkezinde Tepecik Mahallesi Şeyh Eyüp Sokak No.13'te bulunmakta olup, Veli paşa oğlu Şevket Bey (Eren 1875-02 Haziran 1940) tarafından 1923-1924 tarihlerinde yaptırılmıştır.

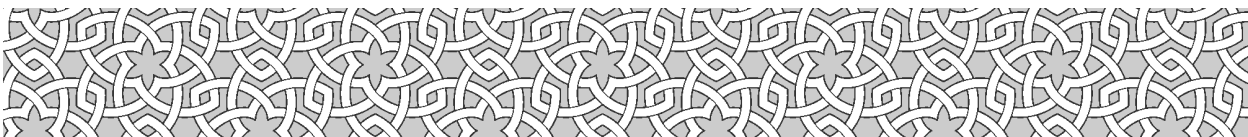
Veli Paşa konağı genel yerleşimi,iki kat ve bodrumdan oluşan iç sofalı (karniyarık) plan tipindeki konak yapısı ile içe dönük bahçe etrafına yerleşmiş müstemilat yapılarından oluşmaktadır. Kuzey ve batısında yollarla çevrelenmiş avluya her iki sokaktan giriş, kuzeyden iki kanatlı ahşap kapı ile batısından da yine haremlik ve selamlık olduğu düşünülen iki ayrı kapı ile sağlanmaktadır.

Genel özellikleri ile yapı, Türk evinin ve Çorum'un tarihi evlerinin öne çıkan bir örneğini oluşturmaktadır. Bulunduğu çevrede

tarihi dokunun devamı niteliğindedir. Veli Paşa Konağı, camisi, caddesi ve sokağı ile bir bütünlük arz eder.

Konak Çorum Belediye Başkanlığı'nca 2004 yılında aslına uygun olarak restore edilerek, tefrişatı yapılmış ve Çorum Kültür-Sanat faaliyetleri ile yöresel mutfak örneklerinin sunulduğu otantik bir mekan haline getirilmiştir.

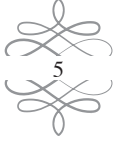
Abdulkadir OZULU

Çorum'dan İnsan Manzaraları Nükteli Sözler

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 16 Aralık 2005

Yer: Veli Paşa Konağı

Abdulkadir Ozulu:

Efendim, önce hoş geldiniz der, hepinizi saygıyla selamlarım.

Geçtiğimiz cuma akşamı bir toplantı yapılmış ve haftada bir akşam bir konuşmacı davet edilerek Çorum üzerine sohbette bulunması ve bu sohbetlerin sürdürülmesi kararı alınmıştı. Yine o toplantıda ilk üç haftanın konuşmacıları da tespit edilmişti. O tespite göre ilk konuşmayı Sayın Hocamız Hafız Recep Camcı yapacak, Çorum'da düğün adetleri, Hacı uğurlaması, mübarek gün ve gecelerde yaşanan adetler, yağmur duası geleneği üzerine sohbette bulunacaklardı. Ancak acil olarak Ankara'ya gitmeleri gibi bir mazeretleri olduğunu belirttiler ve bu akşam burada olamayacaklarını bildirdiler. Önümüzdeki hafta burada olup konuşmalarını yapacaklar.

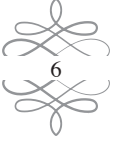
İkinci haftanın konuşmacısı olarak belirlenen İsmail Özkahraman Ağabeyimizin ise rahatsızlanıp hastaneye yattıklarını öğrendik. Kendilerine acil şifalar diliyoruz.

Üçüncü haftanın konuşmacısı ise biz olacaktık.

Anlattığım durumdan ötürü bu akşam, hem sohbet toplantılarını başlatmış olmak hem de çerçi yükündekini çağırır misali neyimiz varsa onu sizlerle paylaşmak üzere huzurlarınızda bulunuyorum.

Dr. Ali Emiroğlu ağabeyimiz geçen haftaki ön toplantı sonrası Çorum Haber Gazetesinde yayınladıkları “Kent Arşivi Nedir?” başlıklı yazılarında konuyu değerlendirdiler. Bu yazı içinde kent arşivinin mahiyetinin ne olduğunu ve bundan ne anlamak gerektiğini bilenlere sordular. Ben konuşmama başlamadan önce aynı soruyu kendilerine yönelteceğim ve engin kültür ve bilgi birikimiyle bizlere açıklamada bulunmalarını isteyeceğim. Böylelikle bu toplantıların ilk sözünü söyleyenin gerçek bir uluçınar olmasının daha uygun olacağını düşünüyorum. Ben olsam olsam şehrimizin uluçınarları arasında ancak bir budak olabilirim. Bu düşünce ile sözü Sayın Ali Emiroğlu ağabeyimize bırakıyorum.

Buyurun Efendim.

Dr. Ali Emiroğlu:

Sayın Başkan,

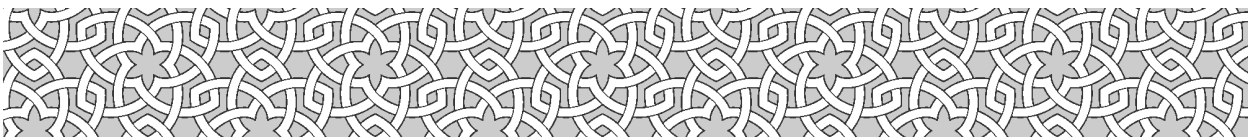
Arkadaşlar,

Sayın Belediye Başkanımız davet ettiklerinde yani geçen cuma günü ben pek adapte olamamıştım. Şunu baştan söyleyeyim. Bu toplantı bir eğlenme toplantısı vasfında değil. Bir sohbet toplantısı şeklinde ama bir sohbet toplantısının da sınırlarını biraz aşıyor. Bu kadar insan bir arada sohbet edemez. Bu toplantıya bir ad bulmak için bunu söylemiyorum. Belki bu ad kendiliğinden ileri de çıkacak.

Sayın Belediye Başkanımız, kent arşivinden bahsettiler. Bazı kavramlar üzerinde birleşirsek, birbirimizi daha iyi anlarız.

Arşiv kelimesi Fransızca. Biz dıştan kelime almaya hevesliyiz. Arşiv’i de almışız. Arşiv’den anlamayanımız da yok.

Belediye Başkanımız kent arşivinden bahsedince pek bir

şey anlamamıştım, tabii herkesin içinde anlamadığımı da pek belli etmemeye çalıştım.

Sonradan Belediye Başkanımız bize bazı eşyalar gösterdiler. Ve dediler ki: “ Yarım müzeyi bu doldurur” Ben bunu iki ayrı konu olarak aldım: Kent arşivi ve başkanımızın bize gösterdiği eşya koleksiyonu iki ayrı konu. Sonradan idrak ettim ve kendi düşüncemi şöyle düzelttim. Belediye Başkanımız bunların ikisini galiba aynı anlamda kullanıyor dedim. Bu hususu aramızda tashih etmek lazım.

Lügate baktım. Arşiv: Evrakları düzenlemek, dosyalamak ve saklamak diyor. Fazla izahat da yok. Başkanımızın bize gösterdiği eşyaların mahiyetini anlayınca, maksadın başka olduğunu düşündüm.

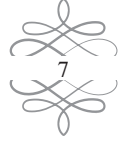
O bir eşya koleksiyonu toplama işi. Çorum’da evlerimizde kullandığımız ama artık yenileri icad edildiği için pabuçları dama atılan cinsten eşya, alet, giysi bunlar aklıma geldi. Bunlar çok mühim. Buna ait Finlandiya’da gördüğümü de yazımda anlatmıştım. Arşivle bize gösterilen eşyaların mahiyeti ayrı. Arşiv, evraklara tekabül ediyor.

Bütün dünyada her şeye tabir bulunamıyor. Her şeye tabir bulunsa o zaman herkes kendi diliyle daha rahat konuşur, daha iyi anlaşılır. Herkes kendi dilini daha açık anlar. Dilimizde bunun bir karşılığı bulunamamış olmalı ki, biz de aynen almışız. Zaten biz yabancı kelime almaya düşkünüz. Türkçesini bulsak kullanırız.

Başkanımızın bize gösterdiği eşyanın adı Etnografik eşya. Yeni bir tabir buluncaya kadar buna da etnografik eşya demeye devam edeceğiz.

Şimdi bu tabir üzerinde birleşince Başkanımız çok mühim bir işe başlamış. Çorum’da çok güzel bir müzemiz var. Yerini de buldu. Lakin etnografya müzemiz yok. Ankara’da ilk kurulan müze Etnografya Müzesidir. Bir müddet bu müze Atatürk’ün naaşını da misafir etmiştir.

Çorum Anadolu’da, medeniyetlerin beşiğidir, denilebilir. Çorum’daki yaşam ve eşya Anadolu’nun her yerinde var. Bu çalışma bütün Anadolu’ya ışık tutar.

Bu müze (etnografya müzeleri) dünyanın her ülkesinde var. Finlandiya’da bunu Üniversite ile yapmışlar. İçinde bulunduğumuz bu binanın dört misli büyüklüğünde, saray gibi bir müze. Neler yok içinde. Dünyanın en meşhur etnografya müzelerinden biri.

Çok zengin bir etnografya müzesi Çorum’a kazandırılmalıdır. Şimdiye kadar bunun kıymeti takdir edilemedi. Şimdi bu takdir edilmiş ve etnografya müzesi kurmaya başlanılmıştır. Bu tahakkuk ettirildiğinde Çorum tahayyülâtımızın dışında bir esere kavuşur.

Medeniyetimizin nadide eserlerinin pek çoğu kaybolmuştur. Bulunanları toplamakla bu müze kurulur. Bu başarılırsa Çorum çok büyük bir eser kazanır. Belediye Başkanımız sayesinde Çorum güzel bir etnografya müzesine kavuşmuş olur.

Ben diyorum ki, bu toplantılar Sayın Başkanın düşündüğü Çorum’da entelektüel bir kapasite seçimi, bir çalışma ortamı yaratma başlangıcı olarak düşünüyorum. İnşallah siz de düşünürsünüz. Kendileri de benim düşüncemin yanlış veya doğru olduğuna dair düşüncelerini söyleyeceklerdir.

Çorum’un çok eksigi var. Medeniyet binalar değil. İçinde bulunduğumuz binanın kıymeti var. Sözüm beton binalara. Beton binalar medeniyet değil. Paranız varsa 100 katlı da yapıyorsunuz. Zelzeleye de dayanıklı oluyor.

Medeniyet zor geliyor, yavaş geliyor. Türkler olarak bizim bu medeniyete çok katkımız var.

Sayın Başkan güzel bir çıkır açıyor. Benim kafam hep bununla meşgul. Çorum’un entelektüel insanları derken bunu sadece okumuş anlamına söylemiyorum, diplomalı anlamına hiç söylemiyorum.

Bu toplantılar Çorum’da faydalı bir görüşmeye, birleşmeye, buluşmaya yol açarsa, Çorum’la ilgili fikirlere ve bazen de kalıcı eserlere çevrilirse çok faydalı olur. Biz her şeyi yapalım da geleceğe bir şey bırakmayalım da demiyorum. Ama ne yapabilirsek, ne kadar yapabilirsek o kalır. Ne yapılırsa o kalıyor. Peki yine de söz düşerse konuşuruz.

Bel. Bşk. Turan Atlamaz: Hepinize saygılar sunuyor, hayırlı akşamlar diliyorum. Çok sevgili ağabeyim Ali Emiroğlu Beyefendinin öncelikle yazdıkları kıymetli makalelerine ve iki toplantımıza da teşekkürleriyle değerli katkıları için kendilerine şükranlarımı arz ediyorum. Sağlık ve afiyetlerinin devamını diliyorum.

Efendim müsaadeniz olursa kısa bir giriş yapmak istiyorum.

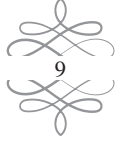
Bilindiği gibi insanlık tarihinin en büyük buluşları kentlerdir. Sosyal topluluk olarak yaşayan insan topluluklarının en büyük buluşları kentlerdir. Her kentin de insanından, coğrafyasından, tarihinden, geçmişinden geleceğe yönelik ufkuna, vizyonuna uygun karakteristik özellikleri vardır.

Şimdi sevgili büyüğümüz ifade buyurdular ki: Arşiv, bir kısım kotlamaya yönelik belge arşivi gibi düşünülebilir. Evet, dar anlamda doğrudur. Biz bu anlamda Belediyemizin bilgi, doküman, yazışma ve kayıt kuyudatına yönelik çağdaş bir arşivi şu anda yapıyoruz. Bunun kent arşivi ile alakası yok.

Kent arşivi bütün görüntülü, sesli, tarihi geçmiş kayıtların sanal ortamda örneğin bir internet sitesinde veya belli bir formül dairesinde girilebilen sanal ortamda Çorum’la ilgili bütün kültürel değerlerin, örneğin yemeklerimizin tarifinden, türkülerimizin notasına kadar literatüre girmiş kıyafet giyim kuşam örneklerine, örneğin uluçınar sohbetlerinin interaktif cd’lerine kadar kent arşivimize kazandırmak istiyoruz.

Kent arşivi bugüne kadar ülkemizde iki şehirde uygulandı. Dünyada bunun en güzel örnekleri İngiltere’de. Uzak Doğu’da bunu uyguluyor. Benim en zengin gördüğüm Japonya’da Tokyo arşivi. Bu işin duayeni İngiltere.

Biz Çorumumuzda rahmetli Piriştina’nın İzmir’de kurduğu kent arşivinin tüzüğünü vesair hususlarını kopya ettik, örnek aldık. Onlar bu işi bilinçli bir şekilde bilim adamlarıyla bilimsel bir çalışmayla yaptılar. Bizim ifadelerimizde kent arşivi ve etnografya müzesi şeklindedir. Birbirinden ayrılmaz iki parça. Kent arşivi ve Etnografya müzesi.

Kültürün yaşanarak örneğin Çorum yemeklerini genç hanımefendiler gösterilerek, hazırlayacakları yemekleri otantik kıyafetler içinde otantik mekân içinde servisi yapıp tattıracaklar. Bunun için bu otantik mekan olan Velipaşa Konağımızı hazırladık. Genç kuşaklara kent arşivimizde bilinçli bir şekilde bilimsel süzgeçlerden aktarılması, kültür değerlerimizi aktarabilmek amacımızdır. Tarihi Kentler Birliği'nden Uluslararası Ödülü bu çalışmamızla aldık. Kent arşivi belgesel arşiv değil. Günümüzde telekominokasyonun kullandığı bütün kayıtlarla kültürümüzü arşivleyeceğiz.

Burada yapılan şu kayıtlar 50 sene 100 sene sonrasında bile renk ve seste görüntüde hiçbir kayba uğramadan arşivden çıkarılıp izlenebilecektir. Şu kayıtlarımızla Çorum hakkında bir film yapmak isteyen bu kayıtlara ulaşarak sevgili büyüğümüzün şu sözleriyle bir giriş yapabilecektir. Ben sözü uzatmak istemiyorum, değerli katkılarından dolayı değerli büyüklerime ve bütün katılımcılara saygılar sunuyorum.

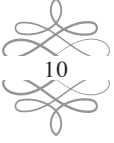
Ali Emiroğlu: Kentarşivini etnografya adınakullanmıyorsunuz?

Bel. Bşk. Turan Atlamaz: Kesinlikle evet.

Ali Emiroğlu: Şimdi anladım. Dediğiniz arşiv bildiğimiz arşivden biraz farklı.

Cesur Terzi: Sayın Başkanımızın kent arşivi konusundaki düşüncelerine tamamen bir tesadüfle öğrendikten sonra geçen hafta buraya gelirken annemin evinden birkaç eşya getirdim. Amacım yapılacak çalışmaya ilk katkıyı yaparak öncü olmak gayretiydi. Eğer buraya evlerimizdeki kullanmadığımız eski eserleri, objeleri getirecek olursak kısa zamanda bu müzenin zenginleşeceğini düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Abdulkadir Ozulu: Ali Emiroğlu Ağabeyim bu toplantıların eğlenmeye yönelik olmadığını söylediler. Benim anlatacaklarım biraz eğlendirici, hoş vakit geçirici sözler olacak. Beni mazur görsünler. Eğer İsmail Özkahraman Ağabeyimiz sohbet konuğumuz olarak konuşmalarını yapmış olsalardı, onun konuları olan “Çorum’da çarşı kültürü” benim konum olan Çorumlu’dan nükteler” e zemin

oluşturacaktı. Ben de uzun zamandır derlemeye çalıştığım ve yazıya aktardığım nüktelerimizden örnekler anlatacaktım.

Çorumlu'nun duygu dünyasından, günlük olaylara bakış açısından, hoşgörüsünden, insanımızın hazırcıvaplığından, olayların komik unsurunu yakalayıp oraya bir manzara koyuşundan, paylaşım kültürümüzden, dostluk anlayışımızdan manzaraları sözle fotoğraflamaya veya hayat fotoğraflarımızı dille anlatmaya çalışacağım.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın "Geçmiş Zaman Fıkraları" diye bir kitabı var. Bu kitabın önsözünde yazar diyor ki; "Geçmişte her şey yazıya geçirilirdi. Böylelikle olaylar da, eserlerde bir kimlik kazanıp kalıcı olur, unutulup gitmezdi. Doğum tarihleri ölüm tarihlerine ebced hesabıyla bir söz bulunurdu. Yeni yapılan binalara; çeşme, sebil, cami, mektep, han-hamam her ne olursa yapıya, yapılış amacına uygun bir beyit söylenir taşta kazınır kitabe haline getirilir ve bunun içinde de tarih belirtilirdi" diyor.

Sözlü kültür, eğer yazıya geçirilmezse zaman içinde aşınır, eksilir ve kaybolur. Sözlü kültürün yazıya aktarılması işlenebilir hale gelmesini sağlar. Yazıya geçen kültür birikimleri pek çok bilim dalınca incelenip değerlendirilebilir.

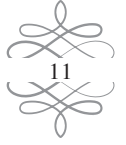
Benim Çorumlu'dan nükteler başlığı altında derleme çalışmasını sürdürmekten amacım da; dil, düşünce, duygu dünyamızın, yaşama sevincimizin, insan yanımızın sosyal hayat içindeki yansımalarını geleceğe taşıyabilmek için toplamak ve yazıya geçirmeye yöneliktir.

Şimdi sizler çaylarımızı yudumlarırken ben Nükteler dosyasının ilk sayfasını usuldan açayım.

Hasan Paşa'nın kardeşi Ömer Paşa Çorum mutasarrıfı. Ömer Paşa'nın çiçekten iki gözü görmez bir oğlu var. Adı Hacı Bey.

Paşa oğlu, 'görmez' ama erkek. Az uz değil öyle, essahtan hovarda. Sık sık eğlence, muhabbet evlerinin kapısını tıklatmış bastonuyla.

Zamanın geçmesiyle mekânlar dekorlar değişiyor. Lakin

eğlence yerlerinde her dem var olan kişiler, sermayeler, kabadayıların adları değişse de kahramanlar değişmiyor.

Devrin belalılarından biri de haraççı Kel Seyit. Kel Seyit'in ağırına gider, bizim Paşa Oğlu' nun zırnık koklatmaması.

Bu Paşa oğluna bir ders vermeli ya nasıl etsin? Kör, fehimli mi fehimli. Çevresinde olanı biteni görür gibi fehmediyor, cümle milleti öksürüğünden tanıyor.

Bir akşam yine bir eğlence evinin bulunduğu sokağa Hacı Bey'in yalnız başına girdiğini gören Kel Seyit, fırsat bu fırsat deyip, hemen ağzına burnuna mendilini sıkıca sarar. Yaklaşır Paşa oğluna, bükür bastonu alır elinden. Yer misin, yemez misin? Paşa oğlu Sille tokat darbeleri altında;

“Kimsin!... Ne istiyorsun?..” der ama nafiye. Ardı arkası kesilmez dayağın. Hırsını alınca bırakır Paşa oğlunu, sıvışır Kel Seyit.

Yerinden kalkar sürüne sürtüne geri döner, Hacı Bey.

Ertesi gün arkadaşları sorarlar Hacı Bey'e:

Yahu sen, şu Çorum ahalisini sesinden, öksürüğünden, nefesinden bir bir tanırđın. Seni bu hale koyan adamı nasıl tanıyamadın?

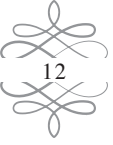
Hacı Bey'in cevabı:

“ Solumadı ki birader!...”

Birlikte bulunduğumuz bir yemekten memnuniyetle kalkmıştık. Abdullah Ercan ağabey, hane sahibine teşekkür ederek, davetinin makbule geçtiğini ve misafirlerine ikramda anlatacağı fıkradaki Mahmut Ağa' nın ününü bile aştığını söyledi.

Mayıslının Mahmut Ağa isminde bir Çorumlu hemşerimiz geçmişte kentin bütün körlerini davet eder.

Sofraya koca bir lenger pilav ve pilavın üzerine kızarmış bir bütün tavuk koydurur. Bütün konuklar sofraya buyur edilir, birer birer özel günlerde kullanılan “bayramlık sofratahtası” etrafına oturtulur.

Kaşıklarını bulan misafirler, pilav lengerini de bulurlar. Hoşaf kâselerinin yerlerini de yokladıktan sonra başlarlar kaşıklamaya. Pilavın üstündeki tavuk takılır görmezlerden birinin kaşığına. Anlar ki, kaşıkla alınacak gibi değil, elini uzatır yakalar budundan kızarmış tavuğu. Alır önüne başlar afiyetle yemeye.

Ertesi gün tavuk yiyen görmeze sormuşlar:

“Akşam Mahmut Ağa’ nın ziyafeti nasıldı, afiyet olsun...” Görmez memnun, cevaplamış: “Allah kesesine Hızır uğratsın. Ağalık böyle olur arkadaş. Kör başına bir tavuk... Laf değil bu, kör başına bir tavuk!”

Ozan Hüseyin Çırakman’dan dinledim bu anlatacağım olayı:

Geçmiş günlerden bir gün, köyün birinde ağalardan birinin şöhretli köpeği hastalanmış. Ağa itine meraklı mı meraklı. Köpek bir türlü iyileşmiyor. Ağa kasabaya inse akli köyde. Gece gündüz köpeğine kapı kapı çare arıyormuş. Ne yapsa nafiye. Köyden kasabadan kim ne dediyse yapmış, köpeğe derman bulamamış. Köpek başını yerden kaldırmıyor. Ağa öfkeli, burnundan soluyor.

Köy bekçisi yaklaşmış ağaya selâm verip;

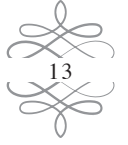
“Ağam, öfkelenme öyle, gel şu benim sana dediğimi yapalım.”

Ağa, başını bir sağa, bir sola çevirip “lahavle” çekmiş, kalkmış, atlamış atına. Sürmüş gitmiş komşu köye. Bulmuş muskası keskin Hoca’ nın evini. Anlatmış derdini.

“Eğer köpeğim iyi olursa bir koyun da bahşiş sana Hoca !” demiş.

“Kolay ” demiş muskacı.

Almış eline kalemi kâğıdı. Yazmış katlamış, bükmüş, sarmış, mumlu çapıtı yedi kat yapmış. Vermiş muskayı Ağa’ nın eline.

“ Haftaya kalmaz keyfi gelir yerine. Zağarlaşır ki, vay haline önüne çıkacak kurdun köpeğin vay haline.”

Ağa dinlemiş muskacının bu sözlerini, içinden:

“ Göreceğiz, bekleyip ne denli keskin, ne yönlü derin olduğunu.” diyerek dönmüş gelmiş köyüne.

Çekmiş besmeleyi, takmış ipe bağladığı muskayı köpeğin boynuna.

Uzatmayalım, bir hafta sonra köpek ayağa kalkmış. İştahı açıldıkça açılmış. Sömürür olmuş önüne konan yal çanaklarını.

Ağa sözünü yerine getirmiş, çağırıp bekçiyi sürüden çektiği iri bir davarı “ helal olsun” diyerek göndermiş komşu köyün muskacısına.

Ağanın itindeki muska, dokuz köyde söylenir olmuş, dilden dile. Bu arada haber ulaşmış kasabanın kadısına. Kadı efendi duyunca bu haberi kükremiş:

“ Vay mel’un herifler... Daha ne iş ederler. İte de muska mı yazılmış. Getirin şu mel’un muskacıyı, çağırın şu ağayı!”

Dikilmişler kadının huzuruna, mahkeme kurulmuş, başlamış sorgu sual.

“ Bir koyuna, muska yazmışsın doğru mu?”

—Doğrudur, Kadı Efendi.

Kadı: “Verdin mi bir koyun bu adama?”

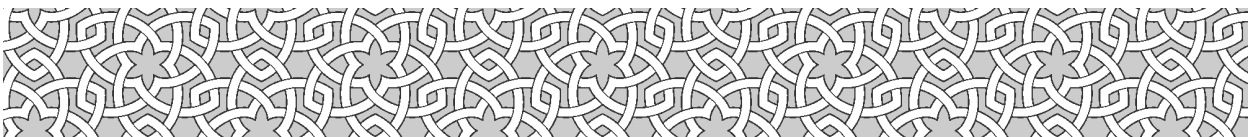
—Verdim, doğrudur.

—Taktın mı muskayı köpeğin boynuna?

—Taktım doğrudur.

Kadı muskacıya dönerek:

“Bire âdem muska yazmak ne demek, batıl değil midir? Hem ne demek ite köpeğe muska yazmak? Ayete hadise hakarettir senin bu yaptığın.

Muskacı yaman. Minareyi çalan kılıfını hazırlamaz mı? Savunmuş kendini:

“ Efendi ben yazı yazdım ama. Ayettir hadistir, sümme hâşâ öyle bir şey yazmadım. Vakıa köpek iyi olmuştur. Lakin iyi olacağı varmış, iyi olmuştur. Yazdığım yazı getirilsin, açılıp okunsun. İçinde varsa, ayet hadis bir dini söz, o zaman cezama razıyım.”

Adamlar salınmış, ağanın köpeğinin muskası bin bir zahmetle alınmış köpeğin boynundan. Getirilmiş huzura.

Açılmış yala bulanmış kat kat mumlu çaputlar. Çıkmış ortaya yazılı buruşuk kâğıt parçası. Başlamış Kadı Efendi okumaya:

“ Tamah ettim bir koyunun etine

Onun için muska yazdım itine

İyi olursa da

İyi olmazsa da

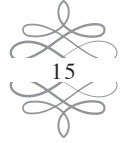
Hikâyeyi şöyle bitirdi, Çırakman:

“ Cehalet ite muska yazdırır.”

Tabaktan aldığı işlenmiş elvan derilerin, köselelerin parasını bir türlü ödeyemeyen dikici ustası mahcuptur. İşler durgundur. Yapılan alış verişten ele geçen, günlük harcamalara bile yetmez. Gel gör dikici ustası, tabak ustaya söz vermiştir. Çarşamba hafta pazarı, ikindiden sonra hesabı kapatacaktır.

Çarşamba günü de umulan satış olmamıştır. Dikici ustası ancak bir kötene (çocuk ayakkabısı) satabilmiş, onun parasını da; evden eşinden gelen talimat üzerine, bir kilo etle iki okka kabak alarak harcamıştır.

İkinci namazı abdest almaya giderken, kahvecinin veresiye içilen çayların çizimini atmak için bıraktığı tebeşir kırığını almış eline, yazmış tezgâh kütüğünün üzerine:

“Sattık köteneyi verdik etinen kabağa
Gelince ne diyeceğiz şimdi tabak’a”

Alacaklı tabak usta, ikindi sonrası girmiş arastaya. Bakmış dükkânda bizim usta yok. Yaklaşmış dükkânın önüne. Gözüne ilişmiş tezgâh üstündeki yazı. Okumuş, anlamış vaziyeti. Almış eline tezgâhın üstünde duran tebeşiri, eklemiş yazının altına.

“Ne hoş olur et ile pişen kabak
Yemene bak, bire ahmak yemene bak!”

Tabak esnafından biri sattığı malın parasını tahsil edemediği dikicinin bulunduğu arastaya gelir. Buyur ederler oturur. Tabak Usta, dükkânlarında çalışan ustalara seslenir.

— Buyurun ustalar bu gün çaylar benden. Bir kaç usta işlerini bırakıp inerler dükkânlarından. Hasır döşemeli, gödek iskemleleri alırlar, otururlar, arastaya doğal şemsiye görevi yapan yaşlı asmanın ince gölgesine. Merhabalar, hal hatır sormalardan sonra Tabak Usta başlar anlatmaya.

— Ben Sina’ da İngiliz’e esir düşmüştüm. Topladı İngiliz bizi bir yerde. Ora bura derken Bağdat’a getirdiler. Oradan da Basra’ya götürecekler. Ondan ötesi Hindistan. Neyse uzatmayayım. Bastırdık İngiliz’e. Yahu esir isek insan olmaktan çıkmadık ya. Şu Bağdat’ı bir gezelim, izin verin dedik.

Başımıza muhafızlar kattılar. Dolaşıyoruz Bağdat sokaklarında. Bir de baktık ki, bir palyaço. “Cambaza cambaza geel!” diye çığırıp durur. Yaklaştık. Cambaz iki direk arasında gerili tel üstünde yürüyor. Yerde palyaço, türlü şaklabanlıklar yapıyor.

Palyaço bağıyor aşağıdan:

—Ustam var mı senin gibi hünerli bir başka usta cambaz bu dünyada? Nasıl yürüyorsun o sırat köprüsünde?

Cambaz tel üstünde yürüyüşünü tamamlıyor, direk başına varınca, nefeslenip sesleniyor:

— Bu bir hüner değil Boncuk, hüner ellerimdeki sırıkta.

Cambaz, sonra sıriksız, kollarını terazi yaparak yürüyör bir baştan bir başa tel üstünde

Yine bağılıyor ustasına palyaço Boncuk:

— Ustam yok senden üstünü bu cambazlık hünerinde.

Cambaz sesleniyor meydana:

—Bu da bir hüner değil Boncuk, bu da bir hüner değil. Kollarım teraziledi beni. Hüner kollarımda.

Cambaz işi zorlaştırdıkça zorlaştırdı. Ayaklarını bir tenekenin içine soktu yürüdü, gözlerini bağladı yürüdü.

Palyaço her gösterinin ardından hemen hemen aynı sözlerle ustasını övdü. Cambaz ise aynı sözlerle; “ bu da bir hüner değil “ diye cevap verdi. Bizi de sardı bir merak. Bu cambazda daha ne hünerler var ki, yaptıklarını hünerden saymıyor diye. Gösteri bitti, cambaz seyircilerini selamladı.

Boncuk bağırdı ustasına, “ustam yaptıklarının hiçbirini hünerden saymadın, sen neye hüner dersin söyle de meraktan çatlamayım.”

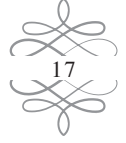
Oğlum ben ona hüner derim ki, Çorum’da veresiye sattığın malın parasını (....) oğullarından alabilmektir hüner.

Tabak ustanın anlattığı bu hikâyeyi dinleyenler sözün sonunun böyle gelmesini beklemiyor olmalılar ki, oturdukları sandalyelerde, önce şöyle bir doğrulup dikleştiler. Sağa sola kıpırdandılar.

Hikâyede adı geçen “... Oğullarının” akrabası olan yaşlı dikici ustalarından biri yerinden kalktı. Akrabasının dükkânına gitti geldi.

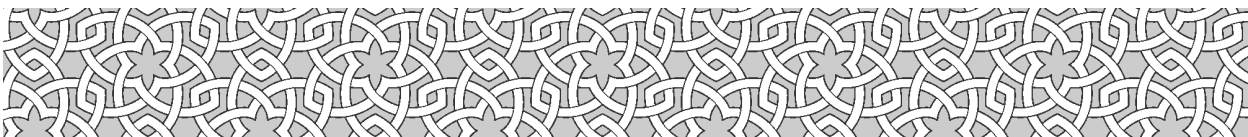
Arkasından Tabak ustanın alacağı olan “...oğullarının” kalfası selam verip yaklaştı:

“Ustam dükkânda sizi bekliyor, uğrasında emanetini alsın diyor” dedi.

Dinleyicilerden yaşlı bir dikici ustası sakalını sıvazladı ve şunları söyledi.

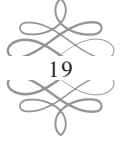
“ Cambaz telden düşmez ama, vaktinde borcunu vermeyen böyle destan olur, dile düşer!”

KORHANOĞLU HALİL AĞA

Alaybeyoğlu Hacı Said Ağanın Hanımı Hatice Hanım'ın Kardeşi Körhanoğlu Halil Ağa

Korhanoğlu Halil Ağa için 1967 Çorum İl Yıllığında: “Dedesı Çorum’da kaymakamlık yapmıştır. şimdiki Tanyeri İlköğretim Okulunun yerini ve içinde bulunan binasını okul için bağışlamıştır. Halil Ağa eli açık, cebi delik, hoş sohbet bir kimse olup muhabbet sofralarının arananlarındandır. Çok temiz giyimi, her zaman ütülü pantolonu dillere destandır. Çeşitli memuriyetlerde bulunmuş ve yıllar sonra 42 lira maaşla emekli olmaya hak kazanmıştır. Emekli olunca kartvizitine; 42’lik Halil Korhan, diye yazdırtmıştır” cümleleriyle tanıtılıyor.

Kendisine hemşerileri takılmak isteyince sorarlarmış.

Halil Ağa iyisin hoşsun da, niye namaz kılmıyorsun?

Cevabı: “ Serde pantolon perestlik var.” dermiş.

Halil Ağanın işsiz kaldığı günler uzayınca devrin valisinden sevenleri ricacı olmuşlar. “ Etme Paşam, evinde ekmek yok, Korhanoğlu’na bir iş.”

Nahiye müdürü olarak atanmış bir beldeye kalacak Korhanoğlu gitmiş bir hafta sonra dönmüş Çorum’a. Üç gün beş gün geçmiş nahiyesine döneceği yok. Çağırtmış Vali, Halil Ağa’yı.

“ Nasıl gidiyor, müdürlük?”

“ Fevkalade iyi gidiyor Paşam. Bir güzel etüt ettim beldeyi. Neticeyi yazdım nahiye müdürlüğü kapısına astım. Artık Çorum’dan yürütebiliyorum işleri. Hiçbir aksaklık hiçbir şikâyet ve hiçbir olumsuzluk yoktur, Paşam.”

Vali: “Nasıl etüt ettin nahiyeyi, ne yazıp astın nahiye müdürlüğünün kapısına?”

Korhanoğlu; “Paşam vardığım gün şöyle bir çevreyi tanımaya çıktım. Baktım halkın evlerinin bahçelerinin çevre çitleri, duvarları yok. Ortalık yerde, çobansız yularsız hayvanlar dolanıp durur. Dügün yapıyorlardı bir sokakta, düğüncülere sordum,” resmi nikâh yaptırdınız mı?” cevapları, “Hayır yaptırmadık ” oldu.

Akşam oturduk sohbet ettik halkın ileri gelenleriyle. Gördüm ve anladım ki, bütün davalar yularsız maldan, nikâhsız avrattan, tapusuz tarla meselelerinden. Yok, öyle batıl işlerinize uğraşamam dedim, yazdım üç madde:

“ Tapusuz tarla,”

“ Nikâhsız avrat,”

“ Yularsız hayvan davalarına bakılmaz.”

Ne gelen kaldı, ne de soran. Boş müdürlük binasını ne bekleyeceğim, geldim şehre. Olumsuzluk olursa, haber salın, diye tembih ettim. Asayiş normaldir Paşam.”

Korhanoğlu’na göre nahiyenin işleri tamamdır ama vilayet nezdinde bunun adı görevi terktir. Gereği yapılmıştır.

Korhanoğlu yine işsizdir. Bu defa da Belediye Başkanına arz edilir Korhanoğlu'nun çok sıkıntı içinde olduğu.

Samsun Caddesi'nin (Azap Ahmet Sokağı) bozulan kaldırım taşları yeniden döşettirilecektir. Eh Korhanoğlu'na uygun bir iş. Gelir gider yolda çalışan ustanın amelenin başında durur, düşüncesiyle işin taşeronluğuna Halil Ağa uygun görülür. Halil Ağa işe sarılır:

Halil Ağa Azap Ahmet sokağında döner durur. Ustalar, işçiler çalışıyorlar.

Vatandaş yenilenen yolun seyrinde. Halktan biri Halil Ağa'ya takılmak için gider yeni döşenmiş orta taşlardan birine ayağını basar, seslenir:

“ Halil Ağa ben bu taşın önüne de bassam oynuyor, ardına da bassam oynuyor!...”

Halil Ağa bu sözü duymazlıktan gelir ama, adam ısrarcı. Seslenir durur aynı sözlerle, taşın üstünde seksek oynar gibi.

Halil Ağa cevap verir:

“ Ortasına bas yavrum ortasına!”

- **Ömer Dinç:** İzin verirseniz bende Akman'ın Sait'ten dinlediğim bir hatırayı anlatayım.

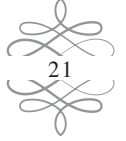
-**A.Ozulu:** Buyrun Ömer bey memnun olurum

TİLKİ FIRTINASI

Akman delikanlı adam. Taşı sıkça suyunu çıkaracak güçte. Az çok elinden kireç sıvacılığı gelir, pek usta olamamışsa da iyi yamaklık yapar, kireç karar, tekneçilik yapar. Gel gör ki, tembel mi tembel. Tembellikten öte hastalık derecesinde kumara, oyuna düşkün.

Anası bir gün: “ Oğlum böyle işsiz güçsüz olmaz, çalış biraz” der.

Eee doğru söze ne denir. Çalışacağına söz verir anasına.

Dolaşır, usta kahvelerini. Bakar ki, K r Hıdır'ın kahvede Sungurlu' da mektep inşaatına götürmeye işçi, usta yazıyorlar.

“Yazın beni de” der, doğruca anasına gelir.

“Ana iş buldum, yarın Sungurlu'ya gideceğiz mektep inşaatı varmış. Yol parası ve biraz harçlık...”

Akman, mavi beşlik pankanotu yerleştirir yeleğinin cebine.

Kırk kişi binerler bir kamyonun kasasına ver elini Sungurlu. Dağı taşı seyrederek giderken kamyonun kasasında 2. Koparan köprüsünü geçerken tepenin birinden bir tilki koşturur, sanki kamyonla yarışa çıkmış gibi.

Akman'ın yanında ki der ki: “Akman var mısın benimle iddiaya. Ben istersem bu tilkiyi olduğu yerde durdururum.”

Akman bahis sözü olunca atlar hemen:

“ Nesine?”

“Durdurursam beş liranı alırım, durduramazsam beş lira veririm.”

“ Varım !” der.

Bahsi açan, elini kulağına atar, yükse sesle : “Ya heciiii!” diye bağırır. Tilki sesi duyunca olduğu yerde durur. Hem de şaha kalkmış bir at gibi,  n ayakları havada...

Akman; salta duran tilkiye bakar, kalır. “Vay şerefsiz tilki vay! Yedin bizim beş pankanotu” der ve çıkarır yeleğin cebinden bütün harçlığı olan mavi beşliği...

İçinden ben bu işi öğrendim. Gelirken bu zararın acısını alırım birinden, diye geçirir.

Sungurlu'ya varırlar. 30 gün süren bir şantiye hayatından sonra kazandığı paradan kendisine artan 20 lira cebindedir.

Gittikleri gibi dönerler, binerler y n  orum'a olan bir kamyonun kasasına. Koparan boğazına yaklaşırken Akman'ın gözü hep

tepelindedir. Tesadüf bu ya, yine aynı yerde bir tilki, mavi beşliği yiyen şerefsiz. Koşturmaya başlar kamyonun sesini duyunca.

Fırsat bu fırsat... Yanındakine bu defa Akman teklif eder :

“Şu koşan tilkiyi durdurayım mı?

Derhal bahis kurulur. Durdurursa yirmi lira alacak, durduramazsa 20 lira verecektir. Akman kendinden emin. Nasıl olsa tilkiye söylenecek sözü biliyor. Avazının çıktığı kadar bağırır dağlara doğru:

“ Ya heciiii! ” O da ne! Tilki eskisinden daha hızlı koşmaya başlar tepelere doğru.

Akman tepenin ardından kaybolan tilkiye fısıldar gibi seslenir: Vay şerefsiz vay!

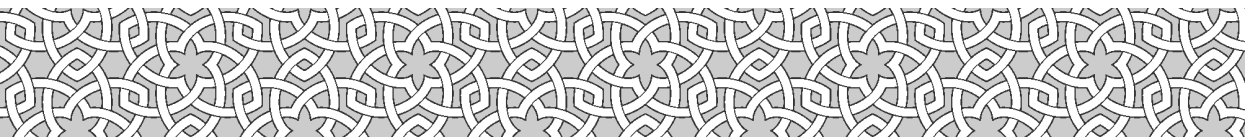
Çaresiz verir cepteki parayı. Bahsi kaybetmiştir. Tilkinin ne şerefsizliğini bırakır, ne sülalesini. İnerler Velipaşa Hanı önünde kamyonundan. Evlerinin yolunu tutar Akman.

Eve varınca anası sevinir. Oğlunun huyunu biliyor. Gitti ya çalıştı mı, cepte para ile döndü mü, dönmedi mi? Hoş geldin dedikten sonra oralı değilmiş gibi (buna Çorumlu ‘ o daalceden’ der ya) sorar:

- Çalıştınız mı?
- Çalıştık anam.
- Ne kazandın?
- 20 lira.
- Göster bakayım.

- Ah anam sorma... Koparan boğazında öyle bir tilki fırtınasına yakalandık ki, senin mavi beşlik, benim gündelikler de gitti gider. Şerefsiz tilkiler...

Teşekkür ederim

A.Ozulu: Çok güzel bir hatıra, nükteler dosyamı zenginleştirdiniz. Çok teşekkür ederim. Şimdi anlatacağım hatırayı da Abdullah Ercan büyüğümüzden dinledim.

Eskici Abdullah evinin sokağa yüz bir duvarını açar ve odanın yarısını bir hücre misali dükkân yapar. Şehir merkezinden uzaktır ama, gelen geçen konu komşu zaman içinde tamir ayakkabılarını bırakırlar, yeniletirler. Abdullah kazandığı ile geçinir gider.

Mahallede “Softa Dayı” diye biri vardır. Yaşına hürmeten kimse Softa’nın ham ahlât gibi gelen sözlerine ses çıkartmaz.

Her gün Abdullah’ın dükkânın içine doğru eğilip:

“Yine mi çay oğlum Abdullah, bilmez misin, çay adamın imanını sarartır... vaz geç!” diyen Softa Dayı’nın bu bıktırıcı ikazlarına dayanamaz. Kaldırır çay takımlarını. Cezve fincan alır. Sabahları kahve içmeye karar verir.

Sabah uğrayan Softa Dayı bakar ki; Abdullah’ın tezgâhın üstünde kahve fincanı yanında cezvesi.

“ Ne yaptın Abdullah olmamış bu hiç... Aman ha!... Bilmez misin, kahve adamın imanını karartır. Sakın!.. ”

Abdullah, olur içmem, kabilinden başını büker. Ama Softa Dayı’nın ettiği yeter olmuştur. Çarşıya çıkınca gider bir tekeli bayiiine. Alır bir büyük şişe.

Ertesi sabah çıkarır şişeyi tezgâhın üstüne. Kor yanına bir cam kadeh. Bekler Softa Dayıyı.

Uzun sürmez bekleyişi. Softa Dayı gelir, bakar ki; tezgâhın üstünde koca bir şişe.

Şaşkınlıktan dili tutulmuş gibi bakan Softa Dayı’ ya Abdullah seslenir bu defa:

“Ne yapayım Softa Dayı. Çay imanımı sararttı, kahve kararttı,

gözünle gördün, dilinle ikrar ettin sen de. Bizim iman sarı kara bir şey oldu, ne yapayım biraz da imanımızı ağartalım diyerek buna başladım. Var mı bir diyeceğin, imanımı ağartıyorum, imanımı!”

“PARDON”

Bu takma ad ne sebeple, nasıl halk tarafından Sıddık Efendi’ye uygun görülüp söylenir olmuştur bilemiyorum. Yakın komşularından biri olmasam, onun asıl adının ne olduğunu belki ben de bilmezdim. Halkın ona verdiği adına ben gerçek ismini de ekleyerek iki hatırasını anlatacağım.

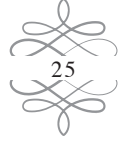
Pardon’un Sıddık. Dava dilekçeleri yazan çocuksuz evli, zeki ve gözünü budaktan sözünü dudaktan sakınmayan bir adam.

Mahalle çocukları olarak biz onu, hep sarhoş haliyle görüp tanırđık. Ömrünün son yıllarında Hac’ca da gitti.

Hacca gitmeden önceki yılları içinde yüzlerce insanı sözleriyle faka bastırması ve öyle yanlış işler yapmalarına sebep olmuştur ki, sonunda Sıddık Efendi’ye istediğini vererek, üstelik ‘yedi defa da helal olsun’ diyerek, yakalarını kurtarmışlardır.

Güpür hamamına her gidişinde, soyunur, yıkanır, kesesini ilifini yaptırır, hamam çıkışı, kalın havlular altında soluklanırken, çayını kahvesini içer. Hamamdan ayrılırken, hamamcıya para vermek, tellaklara bahşış verip elinize sağlık, müşteriniz bol olsun, demek şöyle dursun; “ Tellak Mahmut’un kese yaparken sırtını yüzdürdüğünü, hamamın da iyice ısıtılmamış olduğunu söyleyip, böyle hamamcılığı ben de yaparım” deyip yürüyüp beş kuruş vermeden gidişi...

Bu böyle yıllarca devam edince hamamcı ile tellaklar bir gün, ahlat gibi boğazına oturmuşlar, kese parasını da hamam parasını da almadan salmamışlar dışarıya. Pardon hamamdan çıkarken “ Bunu size pahalıya ödeteceğim” diyerek ayrılmış.

Bir cuma sabahı erkenden kalkmış. Akşamdan hazır ettiği ve arzuhalci bürosuna koyduğu yarım teneke tatlı kireci almış, dökmüş hamamın önüne. Hamamın bitişiğinde ki, Sarı Lütfi'nin evinin Ulu camiye bakan köşesine oturmuş Pardon Sıddık Efendi.

Cuma sabahı hamama gitmek, pek çok Çorumlunun âdetidir. Yıkanmak için hamama gelenlere:

“ Yavrum hamamda tamirat var, kapalı. Paşa Hamamına veya Yeni Hamam'a gidin” diyerek şehirdeki diğer hamamlara gönderir.

İçeride hamamcı ve tellaklar bu cuma sabahının böyle hiç müşteri gelmeden geçmesine bir mana veremezlermiş ama ne yapsınlar. Vakit geçtikçe içeridekiler bunda bir iş var, diyerek dışarı çıkıp bakarlar ki, hamamın önüne kireç dökülmüş.

İçeri giren sorar, “ kim döktü kireci hamamın önüne?” bilen yoktur. Pardon hamam kapısının açıldığını duydukça dolaşverir camiye doğru, görünmez hamamcılardan kimseye.

Anlarlar yelin nereden estiğini ama sabah ezanı okunmuş, gün ışımış, hamamcı için cuma sabahının müşteri faslı yitirilmiştir.

Pardon'un hacca gidip döndükten sonra mahallede ve uzak yakın çevrede adı, Hacı Sıddık Efendi oldu.

Bir ramazan bayramı sabahı, evine çok yakın olan İna yetullah camiindedir.

Caminin yaşlı imamı Halit Hoca bayram hutbesini biraz uzatınca Hacı Sıddık Efendi bakar ki, hutbenin sonunun geleceği yok. Oturduğu yerden seslenir:

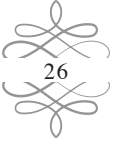
“ Halit Efendi! Halit Efendi !”

Hoca bu hitabı duyunca şaşkınlıkla susar, dinler hitabın sonunu.

“ Kalan kısmını da kurban da anlat, kurban da”

Halit Hoca, ne yapsın, ne desin. Boynunu büker,

“ Olur, Hacı Sıddık Efendi, öyle yapalım.” Diyerek hutbenin dua kısmını okur.

(Bu hatırayı aynı camide bulunarak olaya şahit olan eski Belediye başkanlarından Nejdet Diken beyden dinledim.)

NURETTİN PERÇİN ve HATIRALARINDAN

Bir garip ölümü oldu, Nurettin Perçin'in ölümü. Soğuk su ile yıkanmadı ama üç günden sonra duyuldu öldüğü. Onu tanıyanların ve sevenlerinin ona tek hitapları vardı: “Usta.”

Nelerin ustası değildi ki; hilkatın esirgediği gariplikten tut da, kısmetin getirip kucak kucak kaderine yığıldığı güç yetmez acılara kadar. Sözün, sazın ve sanatının gerçekten ustasıydı.

Doğumu sevinç olacakken, ilk ağıt sesleri anasına ilk ve son duyurduğu sesi olmuş. Büyüdükçe babasının İstiklal Savaşı Gazisi bir yarım adam olduğunun farkına varmış, elinden tutup hâkim huzuruna çıktığı gün de, hep ana bildiği kadının kendi öz annesi olmadığını öğrenmiş.

Evlenmiş, mutluluk şöyle bir göz kırıp geçmiş bir kaç yıl. Sonrası yine artarda gelen acılar.

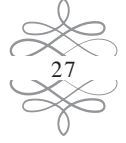
Birer yıl ara ile babasını, oğlunu sonra hanımını kaybetmiş. Yıldız adlı kızı ve analığıyla kalmış Usta.

Ustayı büyüten annesi, kızı Yıldız'ı da büyüttü.

İkinci bir evlilik yapamadı Usta. Daha doğrusu yapmadı. Her halde Yıldız'ın hassas ruhunun böyle bir evlilikten incinmesinden korkuyordu.

Yıldız, hep hastalıklı gibi büyüdü. Ortada görünen hiç bir hastalık yoktu ama Yıldız, hiç bir zaman akranları gibi serpilip ortaya çıkamadı. Yıldızda babasından tevarüs ettiği gözlerinin zebunuydu. Kendi deyimiyle, “Rabbim bize de Japon balığı gözü nasip etmiş” diyordu. O iki iri elmas parçası gibi parlayan öne çıkık kara gözlerini beğenmiyordu.

Usta, yine kaderin ateşlerini peşinde buldu.

Yıldız hastalandı ve çaresiz derde tutuldu. Kanser tam bir yıl süren bir ıstırap kaynağı olduktan sonra söndürdü Usta' nın son kader Yıldız' ını da. Ardından bütün hayat hatıralarının şahidi analığı da gitti.

Bu arada eski baba evini Usta'yı biraz rahat ettirelim düşüncesiyle el kol olup kat karşılığı yaptırmak için yıkan Dr. Şükrü' nün iyi niyetli çabaları da Usta'yı teselli edecekken aksine memnuniyetsizliğe sevk etti.

İşte böyle bir hayat serüveni içinde Usta, dostlarının sevgileriyle ayakta kaldı. Dünya güzellikleri içinde musikinin ses ve ahenk derinliklerinde teselliler buldu zaman zaman. Taş plâk koleksiyonu ve ne kadar Türk sanat müziği doldurulmuş uzunçalar çıktıysa borç buldu yine getirtti İstanbul'dan Ankara'dan. Çorum'da yapılan Türk sanat müziği çalışmalarında ritim saz oldu. Kabiliyetli insanlara saatlerce o zengin plâk arşivinden eserler dinletti.

Kâh melâmi, kâh berduşça bir vurdumduymazlık içinde titiz ve huysuz yaşayışını sürdürdü. Yüksek zekâ ve hafıza gücü, müthiş denilecek sahne hâkimiyeti, nüktedan kişiliği ile nelerin ustası, kimlerin Usta'sı olmadı ki...

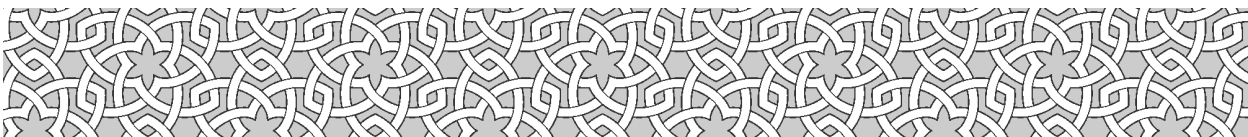
Sitem üstüne sitem ettiği bir gün Usta dedim, Neyzen Tevfik' in mukaddesata dil uzattığı bir gecenin sabahında; gece yaptıklarını, söylediği sözleri, hatırlatanlara verdiği cevabı biliyorsun değil mi?

“ Hoca rahat dur, iş çıkartma şimdi. Ben Neyzen'in uluduğu kapının iti olamam, olsam olsam vakitli vakitsiz öten çirkin sesli bir kuşu olurum.”

Baktım Usta epeyce yumuşadı. Üstüne gittim. “Usta, insanlar hep ah bu kafam diye şikâyetçi oluyor. Eğer kafa değişmek mümkün olsaydı, gelmiş geçmişten kimin kafasıyla değiştirdin?”

Güldü, bir saattir, ıslayıp büküp suyunu sıktığı ütü bezini bıraktı. Oturdu. Anlatmaya başladı:

“ Hoca benim çok ahbabım oldu. Bunların içinde evliya gibi olanları da, serserilikten eşkıya gibi olanları da geldi geçti. Bunlardan

biri Çakaloğlu. Fitol gibi sarhoş geldi bir gün. Kubbeli caminin karşısındaki handa Nuri hafız ile çalışıyoruz. Orayı bilirsin değil mi?”

“Bilmez olur muyum Usta. Babam okul açılışı öncesi bana bir takım elbiselik kumaş aldı. Sizin o terzihaneye getirdik. Ölçümü aldınız ve ertesini yıl okul açılırken teslim ettiniz. Aradan bir yıl geçmiş. Pantolonun paçaları topuklarımin üstünde, ceketin kolları dirseklerime yakın. Diktiğiniz elbiseyi babama gösterince, sinirinden gülmeye başladı. Size söylenecek kızacak diye beklerken, ne dedi biliyor musun babam?”

“Oğlum sen de deve gibi büyüyon maşallah.”

Ben bu hatıramı anlatınca, Usta öyle bir keyf oldu ki, dükkândan çıktı, karşı duvara kadar gitti, oradan sesleniyor.

“Pes Hoca. Sana da iyi ki, bizim çalıştığımız hanı biliyor musun diye sorduk? Sen bizim handaki sicilimizi döktün ortaya.”

“Gel, dedim, gel kaçma. Anlat şu Çakaloğlu’nun hikâyesini.”

Geldi, anlatmaya başladı.

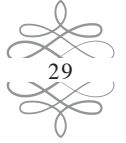
“Dedim ya fitil gibi Çakaloğlu. Ah bu kafam ah, deyip kafasını duvarlara vuruyor. Çakal kafanı değiştiren kimin kellesini alıp beğenin diye ben de sordum. Çakaloğlu’nun cevabı; ‘kellelerden duvar yapsalar, beğen al deseler, yine gider ben kendi kellemi bulurum’ olmuştu.

Berber Necati’ ye uğramış usta. Necati, Arabistan sevdasına kaptırdı kendini. Kâh berber, kâh şoför olup hac mevsimlerinde hep Arabistan’ da.

Necati’nin dükkânının kapısını açmış, Usta. Takılıyor Necati’ ye.

—Söyle bakalım, nerelerdesin, gelip geçtikçe bakıyorum, görünmüyorsun..?

—Usta, Hicaz’da idim .”

Usta:

— Ula Necati geçen sene gitmedin mi idi?

— “Bu sene de nasip oldu Usta.”

Usta:

— Oh oh, mübarek yeri de Çatak yoluna çevirdiniz. Her sene her sene... Bu iş'te bir iş var ya neyse... Eee .. Hoş geldin. Hani nerde hurma, nerde zenzem?”

— “Usta kalmadı.”

— “Nerde koku? Öyle ya böyle hacının kokusu da kalmamıştır.”

Kolonya şişesine sarılmış Necati.

— “Oğlum o kokudan Çorum'da da galon galon. Ben Hicaz kokusu arıyorum sende.”

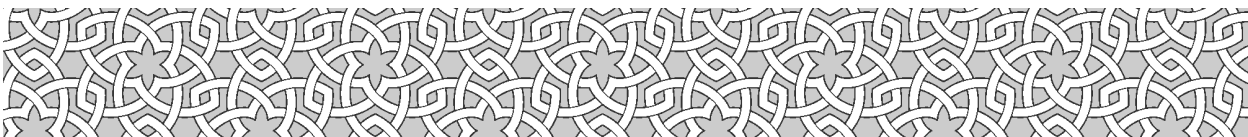
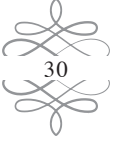
Usta, dükkânının önüne kaldırımında açtığı bir çukura önce bir asma çubuğu dikti. Çevresine bir tahta kafes çaktırdı. Çubuk bir yıl olmadan uzadıkça uzadı. İp bağlayıp dükkânın çatısına doğru yükseltti asmayı.

Lakin bizim insanımızın yeşile olan düşkünlüğüne ne demeli. Gelen bir yaprak koparıyor, giden bir yaprak. Asmanın el-kol uzanan yerlerini kuru çalıya çevirdiler.

Usta'da gördüğü her kopan yaprağın acısıyla, dükkânın önüne çıkıp yaprağı koparanın gittiği yöne doğru;

— “Ayını!” diye bağıra bağıra bir hal olurdu. Sonra dükkâna girer. Yaprağı koparanın iki adım sonra yere attığı yeşil yaprağı bir avucuna kor, sıvazlayarak sever, koparılmasından kendini suçlu hissederek, şöyle derdi.

— “Biz adam olmayız heri. Dalı bilmiyoruz, çiçeği bilmiyoruz!”

Eczacı Enver Bey sitemle soruyor:

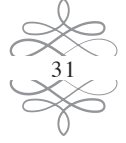
“Usta ne oluyor? Bizi es geçiyorsun bu sıra. Gel de laflayalım.”

Usta: “ Yahu Eczacı, senin eczanede laflanmıyor ki birader. Duta sığırcık gelir gibi, biri geliyor ardından biri daha. Gelen gelene. Konuşmak için fırsat var mı? Sen nöbetçi olduğun akşamı haber ver de, o zaman geleyim.”

Usta'nın bir sözü vardı: “Şimdiki insanların vefası da, dostluğu da fötr dikişi gibi ” diye.

Sormuştum, fötr dikişi nasıl olur, diye. Anlatmıştı, bir ucundan çekiverdin mi sonuna kadar çözülürmüş, fötrlerin dikişi.

İnsan fötrünün ipliği kadar ancak insan ömrünün de ipi ipliği. Doğduğu gün başlıyor insan ipin ucunu çekmeye. Ve bir bakıyoruz, dikişin sonundayız.

BEN MALIMI YERİM OĞLUM

Halil Bey Çorum'un Tekke köyünde doğmuş ve çocukluk yılları köyde geçmiş. Köyü köylüyü çok iyi tanır. Köyden anlatıyor.

Çocukluğumda bir gün, köyün yaşlılarından Tülü Emmi, şehirden köye dönüyor. Heybeyi altına almış. Boynuna iple astığı beş numara lamba camı göğsünde. Hayvanın semerinin kaş demiri arasında da yüz gramlık 'Ekstra Harman Çay' paketini sıkıştırmış. Tülü Emmi köy meydanından geçerken meydanın bir tarafında oturanları selâmlıyor ve eşeğini onların yanına doğru sürerek yaklaşıyor. Bu yakınlaşmanın sebebi, semerin kaşındaki çay paketini göstermek. Durumun farkına varanlardan biri:

“ Tülü Emmi bakıyorum, çay da almışsın.”

Yaşlı emminin cevabı:

“ Oğlum ben malımı yerim.” Çay paketini göstererek:

“Bu, bu yılki ikinci paket.”

Halil beyi dinleyenlerden biri soruyor: “Hangi ay idi?”
“Ayını hatırlamıyorum ama yılbaşı yakın diyorlardı.”

GİTTİ DESEM OLMAZ-YİTTİ DESEM OLMAZ!

Cankara Meydanlığına bakan evinin altındaki çoktan kapısına kilit vurduğu dükkânını Çorum’un son semerci ustası Şevket Tekeli’ye açtırdım. Evin altında dükkân hele semerci dükkânı olur mu demeyin. Çarşı içinde semerciler arastası vardı eskiden. Lakin binek ve taşıma vasıtası olarak at-eşek gibi hayvanlardan istifade azaldıkça semerciler de birer birer ya mesleği terk ettiler ya da başka alanlarda nasip arar oldular. Şevket Usta da bu arastada sonuna kadar direndikten sonra evinin altındaki sokağa bakan bir odacığı kendine uygun görüp dükkân yaptı. Maksat ticaret olmaktan çıkmış, üç beş fukaranın kırsalda sürüklediğı hayvanlarına vurduğu semerlerin tamirini yapan bir adres olması. Eski günlerden bir yığın ahşap malzeme kalmış. Ne zamandan beri dükkân açılmadı bilmiyorum. Semerci dükkânında hissedilmesi gereken ne deri ne de hasır kokusu gelmiyor insanın burnuna.

Sorduğumda yaşımın seksen olduğunu söyledi. Semercilik dede-baba mesleğı. Uzun uzun semerciliğın geçer akçe olduğu günlerden konuştuk. Ben anlattıklarınını kısa notlar halinde yazmaya çalıştım. Bir eski usta hikâyesi anlattı semercilikle ilgili:

Vaktiyle bir semerci ustası varmış. Ezan okunmuş camiye gidiyor. Çırağı var, dükkâna bekçi.

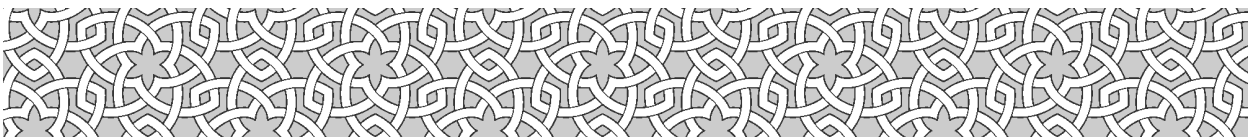
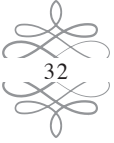
Usta camide iken bir müşteri geliyor.

Halinden acelesi olduğu anlaşılan müşteri, çırağa hitaben “Yavrum kervanımız yola çıkıyor, şu dipteki semeri bir çıkar bakayım.”

Çırak dükkânın dip köşesinde duran tamir semeri çekip sürüklüyor müşterinin önüne. Adam evirip çeviriyor. Fena değil idare edecek cinsten.

“Nedir bunun fiyatı?” diyor, müşteri.

Çırak; Bir lira ağam.

“Aşağı olmaz mı?”

Ustam olsa belki olurdu ama ben daha aşağı veremem.

Müşterinin acelesi var, pazarlığı uzatacak durum da yok. Ustanın gelmesini beklese kervan yola çıkıyor. Veriyor bir lirayı, sırtlayıp gidiyor.

Usta camiden geliyor, şöyle bir bakıyor dükkâna. Eyvah dipte ki tamir semer gitmiş. Çırağa bakıyor. Çırak avucundaki bir lirayı uzatıyor. Sattım bir kervancıya hem de bir liraya.

Usta, bozuk. Bir şey söylemiyor çırağa ama üzüntülü.

Geçip oturuyor minderine. Alıyor önüne içini doldurduğu yarım kalmış işini. Bir yandan hasır basıyor, bir yandan yumrukluyor, söylenerek.

“Gitti desem olmaz, yitti desem olmaz!” Bu sözle çalışıyor tam bir yıl. Bir gün omzunda bir eski semer geliyor bir müşteri. Selam verip oturuyor ustanın uzattığı tahta sandalyeye.

“Ustam ben bu semeri geçen sene buradan aldım. Tamirine bir bak üç gün sonra gelir alırım.

Tanıyor Usta semeri. Elini atıyor astar arasından dolgu içine. Gülümsüyor. “yapalım ağam.”

Merak ediyor, soruyor. “Söyle bakalım kervancı nereleri dolaştın, geldin?”

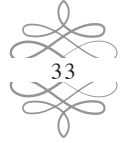
Kervancı: “Çok uzun bir yolculuk. Buhara’yı, Semerkant’ı gördük, geldik, deyim sen anla gerisini”

Usta alıyor önüne tamire gelen semeri. Başlıyor tamir için hazırlığa. Çekip çekip söküyor yıpranmış, açılmış bezleri. Bozulmuş hasırları çıkarıyor ve başlıyor söylenmeye.

“Dolandı geldi Semerkant’ı Buhara’yı

Geldi buldu nasip beni arayı arayı.”

Usta neşeli. Hep bu sözle çalışıyor gülererek. Komşular dinliyorlar ki, Usta türküyü değiştirmiş.

“Hayrola usta türküyü değiştirdin, yüzünde gülüyor?” diyorlar.

Anlatıyor Usta.

Semerin içinde sakladığı bir kesesi olduğunu ve ahir ömrü için semer içine biriktirdiği altınların çırağın satışıyla gittiğini ve bir yıl sonra tekrar kendisine aynı semerin tamir için getirildiğini ve eksiksiz kesesine kavuştuğunu söylüyor.

Eh ne demişler sen helal kazanç için çabala, helal kazanç kaybolmaz.

Aman semerden de kasa olur mu? Ustanınki de akıl kârı değil demeyin. Eski esnafların pek çoğunun oturduğu minderlerinin altı üç beş kuruş dünyalıklarını koyuverdikleri kasalarıydı.

Ben 1950 yılında Çöplük çarşısında bir sebzeçi dükkânında böyle bir minder ibiğinin kaldırılıp ödünç isteğinde bulunan komşuya gösterildiğine şahit olmuştum.

Komşu gelmiş yaşlı Ahmet Emmiden ödünç para istiyor.

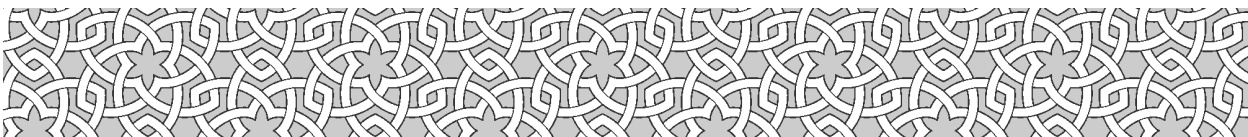
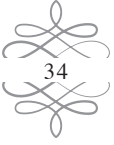
Ahmet Emmi, minderin ibiğini kaldırdı ve “Bak var mı istediğin? “ “Yok Emmi”

Emmi: “Aldığımı getirmeyince minderin altında da bir şey olmuyormuş, iyi dinle bu sözümü, anladın mı..?”

Ödünç para isteyen kıpkırmızı olmuş, “Bağışla Emmi, bu bana ders olsun!” deyip Ahmet Emmi’nin eline sarılmıştı öpmek için. Ahmet Emmi, elini cebine atmış ve istenilen emaneti yine de komşu gence vermişti.

Çarşı bir okuldu geçmişte. Yaşlılar gençlere böyle hayat ve davranış dersleri de verirlerdi.

Üç ihtiyar bir masa etrafında oturuyorlar. Yakınlarındaki boş masaya oturdum. Gazetemi çıkarttım okuyorum. Bir ara ihtiyarların sohbetine kulak vermeden kendimi alamadım. O kadar tatlı bir sohbet ediyorlar ki, için için gülüyorlar. Biri bir hatırayı aktarıyor, diğeri bir başka hatıra ile sohbeti sürdürüyor. Sözleri arasında 50-60 yıl önce

yaşadıkları öyle komik, öyle melo-dram hayat sahneleri var ki, birbirine eklesen bir tiyatro eseri olur. Gazeteyi iyice kaldırıp kendimi sakladım. Bütün dikkatimle ihtiyarları dinliyorum.

İhtiyarın biri:

“Birader” diyerek söze başladı. Gitsin gelmesin o günler, ben çocuğum. Çocuğum dersem bir kova suyu köyün çeşmesinden donmadan eve getirebilecek yaştayım. Mevsim Kış. Yatma vakti geldi. Tabi bütün bir aile anam, babam, ben, benim iki küçüğüm kardeşlerim yüklükten yatakları odada boş yer kalmayacak şekilde bir göz odanın içine açıp yatıyoruz. Evin öteki odalarında soba yok. Hava soğuk mu soğuk. Neyse uzatmayım yataklarımıza yattık. Babam anamınan yatıyor. Ben yalnız yatıyorum. İki küçük kardeşim birlikte yatıyorlar. Babam lambayı kararttı. Yatak duasını okudu. O da girdi yatağına.

Epey bir zaman geçti. O gün çok mu oyun oynadık buz kayıyoruz, kartopu oynuyoruz, derken ben iyiden üşütmüş olmalıyım. İnceden inceden karnım ağrıyor. Lakin sesimi çıkartmıyorum ya, uykuya da dalamıyorum, uyuyamıyorum.

Küçükler hemen uyudular. Babam anama usul usul mırıldanıyo.

Anam - “Heç aklından geçirme su bile yok.” Dedi.

Babam zorluyo. Anam “ık” diyo. Epey bir müddet böyle cebelleştiler.

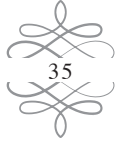
Babam -“Ben suyu Erdal’a getirtirim, diyor.”

Baktım anam da yumuşuyo.

Ne yapayım zaten karnım ağrıyor. Beni gece yüzü suya gönderecekler, bu işi burada kesip atmak lazım.

Uyanık olduğumu sezdirmem lazım. Öksürsem filan, olmayacak. Duramadım.

—Benim karnım ağrıyor suya neye getmem başınızın çaresine bakın, dedim.

Ses kesildi, babam bir tarafa döndü, anam bir tarafa, sabaha kadar mışıl mışıl uyudular.

Bir düğünde bütün çocuklar yerlerinde duramazken bir çocuk oyunlara katılmıyor, gülmüyor ve yüzünün mahzunluğu hiç geçmiyordu.

Hanıma mahzun çocuğu göstererek sordum. Bu çocuk niçin böyle mahzun ve huzursuz?

“Annesi yok!”

Biraz çocukla ilgilenmeleri için rica ettim. Gittiler ve bir o kadın, bir bu yakını çocuğu kucaklıyorlar, sevgi gösterisinde bulunup ilgileniyorlardı. Çocuk kendisiyle ilgilenenlerin kucağında, göğsünde fazla kalmıyor, hemen kendini yere atıyordu.

Merakımı yenemedim. Gittim yanına.

Yavrucuğum niçin teyzelerinin kucağından hemen kendini yere atıyorsun. Seni çok seviyorlar, dedim. Bir cevap aldım ki, yüreğime sanki bir külhanı doldurur kor dökülmüştü.

“Hiçbirisi annem gibi kokmuyor!”

Kemal Özgür:

Sayın arkadaşlar hepinizi saygıyla selamlıyorum. Özellikle Belediye Başkanımıza da bizlere bu ortamı hazırladıkları için çok teşekkür ediyorum.

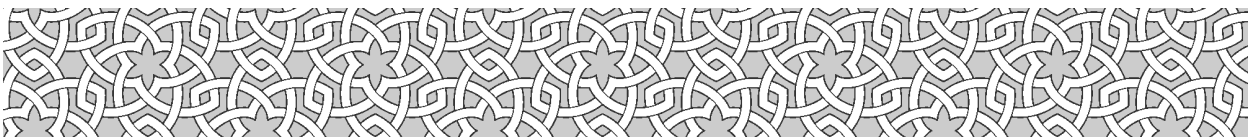
Akman’ın Said’ten bahsedildi. Ben de Çorum için yazdığım bir şiirimde Akman’ın Said’ten de bahsetmiştim. İzninizle o şiiri okuyacağım.

Nasıl anlatayım eski Çorum’u

Beher semtin ayrı öyküsü vardı

Ben söyleyim sizler yapın yorumu

Halayı hoyratı türküsü vardı.

Böyle iletişim yoktu her yerde
Tellaldan duyardık kim ölmüş nerde
Bulgur yarma için bazı yerlerde
Arsanası vardı sokusu vardı

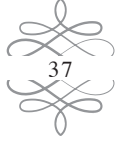
İşgal yoktu çok genişti ovası
Evler kerpiç alçıdandı sıvası
Bakırdandı tenceresi tavası
İşlemeli süslü takısı vardı

İğdedendi bağlarının kıyısı
Epey vardı külhanbeyi dayısı
Maskotuydu sahte kabadayısı
Akman'ın Said'i Tıkı'sı vardı

Enflasyon yok para değer düşmezdi
Borç miktarı günden güne şişmezdi
Esnaf alacak peşine düşmezdi
Geleceğe güvenle bakışı vardı.

Esvap yıkarlardı tekne taşında
Ekmek ederleri tandır döşünde
Kemal der, çıkınca çarşı başında
Mis gibi leblebi kokusu vardı.

Abdulkadir Ozulu: Ağzına sağlık Kemal Bey. Biz sizi bir şiirle bırakmayacağız. Bir akşam sohbette bulunacaksınız. Hazır olun.

Cesur Terzi: Akman'ı dinlemek için Beyinsiz Osman'ın kahveye giderdik. Said Ağa orada etrafına toplananlara başından geçenleri kendine has konuşma üslubu ile çok güzel dinletirdi.

Bir akşam o anlatıyor, biz dinliyoruz.

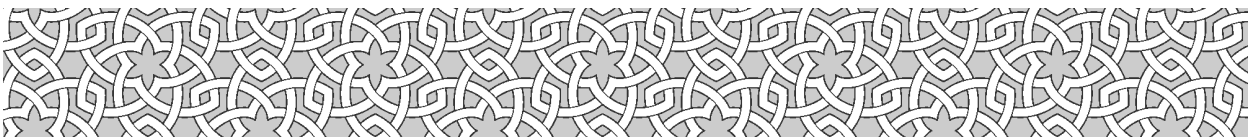
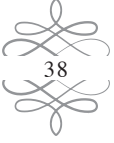
İstanbul'da bir apartmana kapıcı olmuş. Apartman sakinlerinden bir bayan: “ Sait Efendi benim kedime her gün bir kilo ciğer alıp yedireceksin, demiş.

Sait Ağanın cevabı: “ Oluur, yediririk...”

Aradan bir hafta geçmiş. Bayan demiş ki, “Said Efendi kedim zayıflıyor? Yemiyor mu ciğeri?

Said ağa: Hanım abla baksana boynuma boğazıma, anlaşılıyor mu? Bana yarıyor ciğer, kediye yaramıyor.

Meğer bütün ciğeri kendi yermiş.

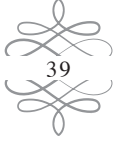
Dr. Ali EMİROĞLU

Mevlana-Hacı Bektaş

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 23.12.2005

Yer: Veli Paşa Konağı

Sayın Başkan, kıymetli misafirler.

Bugün biri din adamı, biri tıp adamı eski iki tanışa söz düştü.

Konuşmalarımız farklı olacak ama sonunu mutlaka tatlıya bağlayacağız.

Geçtiğimiz hafta Mevlana haftası idi.

Mevlana Türk. Belh'li. Bunda hiç şüphe yok. Babası ile Konya'ya geliyor. Büyük adama herkes sahip çıkıyor. Mevlana'ya İran'da, başka Müslüman devletler de sahip çıkıyor. Yağma yok. Mevlana Türk ve önce bizim.

İran'dan kaçan bir uçak pilotu Azeri Çorum'da bir müddet kaldı. Şöyle derdi:

“Nasıl sizde her evde bir Kur'an duvarda asılı durursa, İran'da da her evde bir Mesnevi asılı durur.”

Mevlana ve 13.yüzyıl hakkında bir kaç söz söylemek gerekirse Mevlana'dan, Hacı Bektaş Veli'den Şeyh Edeb Ali ve Yunus Emre'den bahsetmek gerekir.

Şimdi sizlere biraz Çorum'dan bahsedeyim. Sonra Mevlana'ya, Hacı Bektaş'a ve Yunus Emre'ye döneceğim.

Bir lokantacı var Çorum'da "Karahacı" Kebap dükkânı ile tanınır. Fazlı'nın babası.

1932 yılında Ortaokula yazıldım. Karahacı'nın lokantasında bazı günler kebab yedik. Sekiz arkadaşlık. Sungurlu Belediye Başkanının çocukları da vardı.

Karahacı bizim öğrenci grubundaki arkadaşları çok severdi. Soframızı kontrol eder, doyup doymadığımız sorardı. Tabagımızdaki yemeği az görürse tamamlattırırdı. Taskebabı yüz paraya, kebab da yüz paraya idi.

Bir gün lokanta çok kalabalıktı. Çoğunluk bize üst katta yemek verirdiler. Lokanta kalabalık. Bize aşağıda yer gösterdiler. Karahacı'nın oğlu dışarıda biriyle kavga ediyor. İçeriden bağırdı oğluna:

—Niçin kavga ediyorsun?

Oğlu, "baba bu anama sövdü" dedi.

Karahacı oğlunu içeri aldı, fena halde dövdü ve şöyle dedi.

—Oğlum, ananın kocası benim. Sen kim oluyorsun da benim karımın namusunu korumak neyine! dedi. Oğlu sesini çıkartmadı.

Ali Kabalak Nisaiye Mühassısı olarak Çorum'da çalışmış. Enbiyaların bağını satın almış. Orada eğlenirlermiş. Sonra 30 bin liraya sattı. O bağda tanıştık. Konuşurken Çorum hakkında ben ters bir söz söylemişim. Bana o kadar kızdı ki, seni Çorum hakkında ters söz söylemekten men ederim, diye çıkıştı. Nerde ise kalkıp beni dövecekti.

Belki böyle Çorum’da çalışmış, yaşamış görev yapmış insanlar da Çorum hakkında bir şeyler yazmışlardır. Bunların da araştırılması lazım. Ozulu Hoca bu işlerin ustası...

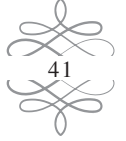
Şimdi sizlere bir ziyaretimi anlatacağım.

Bir Fransız seyyahın ilhamı olarak Northcam’a gittim. Almanya-Danimarka-İsveç- Finlandiya’dan Norveç’e geçtik. Sonra gemiye bindik. Öyle bir yere geldik ki, gece yok. Dünyanın dönüşünü görür gibi oluyorsunuz. Oradan da 30 km ileri gittik. Ağaç yok, nebat yok. Bol soğanlı çiçekler var. Göller var, buzlar, Ren geyikleri var yüzlerce. Bunları hep slâytle tespit ettik.

Çadır kurduk. Son karpuzumuzu da kestik, yemek yedik. Saat 11-12 olunca millet dans ediyor, düşüyor kalkıyor. Görülecek yere gittik. 2000 nüfuslu yere akşam olunca 3000 kişi geldi. Buraya gelenlere bir hatıra diploma veriyorlar. Tabii parayla. Diploma iki yemek parası, çok pahalı. 12. Filip oraları keşfettirmiş. Bunun için 12. Filip için bir anıt yaptırmışlar. Büstünü koymuşlar. Büstün üstüne gelenler her şey yazmışlar. Oraya Atatürk’ün büstünü koyacaktım. Sonra bu fikrimden sarfi nazar ettim, vazgeçtim. Burada güneş batmıyor. Hergün 3000 kişi buraya geliyor. Dünyanın her yerinden gelen insanlar var. Yattık uyuduk. Yazın gece yok, kışın da bunun aksi, gündüz yok oluyormuş. Balıktan başka yiyecek yok. Gemi bekliyoruz.

Genç kızlar çöp topluyorlar traktörle, temizlik işçileri. Kızım “ Baba Avrupa’yı şimdi anlıyorum.” dedi. Arabamızın yanına vardığımızda da ilk defa olarak eline bir bez alıp otomobilimizin ön camını sildi. Avrupa’yı anladı ya!

Mevlana’nın Mesnevisi’nin ilk iki cildini okudum. Türk kelimesinin geçtiği 9-10 yer buldum. Mevlana bir Türk. Fakat nerede bir kabalık var, uygunsuz bir iş var orada Türk kelimesini kullanmış. Bunu hakaret kastıyla değil bir eleştiri, özeleştiri olarak yaptığı kanaatindeyim.

Mesnevi büyük bir eser. Mesajı bütün insanlığa olduğu için, Mevlana'yı tüm dünya insanlığı seviyor. Mevlana'nın eseri Farsça. Türkçe ve tüm dillere çevirip, kısaltarak, özetleyerek yeni baskılar yapılmalı. Böylelikle Türkiye ve Türk'ü dünyaya daha iyi tanıtabiliriz.

Avrupalı bizi sevmiyor. Biz onların medeniyet seviyesinde değiliz. Onların yaşayışı bize uymuyor.

Alplerde bir tanışım beni misafir etti. Fethiye'den tanıştığımız bir kimse. Orada hizmet eden kız hem söyledi hem de Harmandalı oynadı. Evin hizmetçisi idi. Bunu ne için anlatıyorum. Avrupalı gelişmeyi, kalkınmayı, kültürü ve bilgiyi tabana indirmiş. Bizim okumuş yazmışımızla halkımız arasında pek büyük kültür ve bilgi açıklığı vardır. Biz kültürü medeniyeti halka indirmedik. Bu konuda düşünmek lazım. Neden?

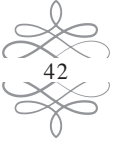
Mevlana keşke Türkçe yazsaydı da biz onun eserlerini tercümesinden değil aslından okuyabilseydik. Mevlana'yı niçin Türkçe yazmadın diye kınayamayız. O devrin sanat edebiyat dili Farsça. Bütün dünya hümanistleri arasında “Ne olursan ol, gel” çağrısını yapmış başka hiçbir hümanist düşünür yok. Mevlana her gün biraz daha büyüyor.

Semah ve Hacı Bektaş hakkında konuşacağım. Semah'a evvelce, yaşlı kadınlar katılırdı. Şimdi Üniversiteli genç kızlar da katılıyorlar.

Hacı Bektaş tarikatı ile Mevlevilik arasında bir ortak nokta sema ve semah. Sema Mevlana hayatta iken yaşanmaya başladı. Mevlana'da bir kaç defa sema yaptı. Mevlevilik tarikat olarak Mevlana'dan sonradır. Mevlevi tarikatı, Mevlana'nın oğulları ve kızları tarafından gerçekleştirildi.

Diyabet cemiyeti ile Hocamız Dr. Sadi Irmak bizi Mevlevi ayinine götürdü. Özel bir ayin yaptılar. Huşu içinde kendimden geçerek seyrettim. Çok etkilendim. Sema zaman içinde çok gelişmiş, çok sayıda insan ve sanatla icra ediliyor.

Mevlana'nın babasının Anadolu'ya gelişi sebebi kesin belli

değil. Herhalde buldukları yerde geçim sıkıntıları oldu. Anadolu'da Selçuklu idaresinde daha rahat olacaklarını düşünmüş olabilirler.

Mevlana büyük bir Müslüman. Mevlana'yı büyük yapan imanından daha çok onun insani fikirleri. Mevlana düşünceleriyle büyük bir filozof, inancıyla ise büyük bir mutasavvıf.

Mezhebi var mı bilmiyoruz. Şems'in Konya'ya geliş sebebi de belli değil. Şems'in Mevlana'nın hayatında önemli bir yeri var. Bu kesin. Şems'in akıbeti de kesin olarak belli değil. Öldürüldü mü, kaçtı mı? Kesinlik yok.

Mevlana'nın eserlerini ilk tercüme eden Abdülbaki Gölpınarlı. Kendisi Mevlevi değil. Ama bütün ömrünü Mevlana'nın eserlerini tercüme ve Mevlevilik üzerine çalışmalara adanmış bir kimse Abdülbaki Gölpınarlı.

Mevlana'nın yaşadığı devirde çok iyi anlaşıldığını sanmıyorum. Ama bugün dünya Mevlana'yı daha çok anlamaya çalışıyor. Diyebilirim ki, insanlık Mevlana'nın öğretisine yöneliyor.

Avrupalı bizi sevmiyor. Bizi medeni olarak görmüyorlar. Bizim Mevlana'mız var. Bizim Yunus'umuz var. Bizim Hacı Bektaşımız var 13.yüzyılda. Bizim Şeyh Edebali'miz var.

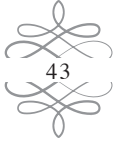
Başlangıçta biz hem medeniyiz, hem zenginiz, fakir de değiliz. Fakirliği ve geriliği sonradan başımıza bela ettik.

Mevlana'dan bir yüzyıl sonranın Fransız sarayında Versay'da tuvalet- banyo yok. Gezen gören varsa bilecekler. Versay sarayında 14.Lui'nin helâsı, banyosu yoktur. Adamlar yıkanmamışlar.

Mevlana'ya rağmen bu geri kalışımızın sebebini çok iyi düşünmemiz lazım.

Hacıbektaş'ın semahı çok gelişmiş değil. Mevlevi semahı daha geniş kadro ve daha geniş salonlarda icra ediliyor.

Avrupa Hacıbektaş'ı hiç sevmiyor. Fakat tanıyor. Acaba sebebi nedir? Cevap vermek isteyen varsa söylesin.... Hacı Bektaş Osmanlı

ordusunun kurucusu. Devşirme fikrini bulan insan. Padişah 500-1000 genci Hacıbektaş'a gönderiyor. Hacı Bektaş bu gençleri yetiştiriyor, eğitiyor, Müslüman yapıyor ve gençler yeniçeri oluyorlar.

Şimdi siz Avrupalı olsanız Osmanlı Ordusunun Pîrini sever misiniz?

Hacı Bektaş Osmanlı Padişahına kılıç kuşatıyor, Mevlana'da Padişahın başına külah koyuyor. Yani bu iki tarikat (Bektaşilik-Mevlevilik) Osmanlı devletinin meşru gördüğü, tanıdığı iki tarikat. Biri askeri, diğeri ilmi temsil ediyor.

Avrupalı Hacıbektaş'ı da tanıyor, Mevlana'yı da. Lakin Osmanlı Ordusunun kurucusu pîri, olarak asker yetiştiren Hacı Bektaş'ı sevmiyor.

Biz kendi değerlerimizi çok iyi bilmiyoruz. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'ni bir Alman bize hatırlatmıştır. Seyahatname Almancaya, Bulgarcaya, Yunancaya çevrildi. Kim bilir kütüphanelerimizde 13. yüzyıla ait daha nice önemli eserler var da gün yüzüne çıkmayı bekliyordur.

Konuşmasını bitirdikten sonra Dr. Ali Emiroğlu: Şimdi bana anlattıklarım ile ilgili sorular sorabilirsiniz, bildiklerinizi de katkı olarak anlatabilirsiniz. Hadi bir deneyelim. Sorun bana sorularınızı, diye toplantıya katılanlara çağrı da bulundu. Bildiğimi söylerim. Her şeyi de bilemem. O zaman sorduğunuzu bilmiyorum, araştırılım, derim. Biliyorsanız siz anlatırsınız ben de öğrenirim. Beni imtihan etmiyorsunuz ki burada. Yaptığımız konuşmaya katkı da bulunuyorsunuz, toplantıyı daha verimli kılıyorsunuz. Haydi buyurun sorun?

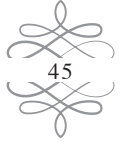
Yaşar Karabek, tam bir Çorumlu ağız ile konuşarak:

“Alamanya'da ben de 55 sene bulundum. Harpten çıkmış Alamanya'yı ve sonrası 55 sene içinde Alamanya'da meydana gelenlere şahid oldum.

Siz Noel diyonuz, Almanlar weihnachten diyorlar. O vakitte bir de şenlik yapıyorlar. İlk gittiğimiz yıllarda gavurun indinde itibarımız vardı. Bizi de şenliğe davet ettiler. Her bir millet kendi memleketinden bir şarkı, bir oyun sergileyecek. Bizimkiler Harmandalı oynayalım dediler. Çalıştılar. Lakin Alfabetik sırayla çağrı yapılıncaya Urumlar (Grek) bizden önce sahneye çıktılar, bi harmandalı döktürdüler ki mükemmel. Bizimkiler bunu görünce telaşlandılar, ne yapalım, rezil olacağız, diye dövünüyorlar. Aman dedim bu saatten sonra yeni bir şey hazırlanmaz. Temelli irezil oluruk. T harfine sıra gelinceye kadar Yunanın oyunu unutulur, dedim ve öyle yaptılar. Ali Bey, Harmandalı bizim malımız değil, urum malı. Bunu anlatmak istedim.

(Notlar: Bu toplantıda bulunan ve çok uzun yıllar (55 yıl) Almanya'da kalmış olan Emekli Mühendis Yaşar Karabek ile Dr. Ali Emiroğlu arasında Avrupa hakkında karşılıklı görüşler tartışıldı. Her ikisi de savundukları düşüncelerinde kaldılar. Bu karşılıklı konuşmaları çözüm yaptığım banttaki kayıt eksikliği sebebiyle alamadım. A: Ozulu)

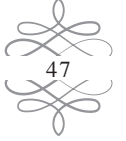

Hafız Recep CAMCI Hocaefendi
Çorum'da Hacı Uğurlaması, Ramazan,
Yağmur Duası, Damat Giydirme

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 23.12.2005

Yer: Veli Paşa Konağı

Muhterem arkadaşlar,

Hepinizi selamlıyorum. Allah'ın selamı üzerinize olsun.

Bu akşam sizlere geçmişte yaşanan ve bizlerin de bir kısmına şahit olduğumuz kimi halen kısmen yaşayan, kimi ise artık unutulmuş bazı adetlerimizden bahsedeceğim.

Hacı Uğurlaması:

Bendeniz 1948 yılında Çorum'dan ilk hacı uğurlama merasimine şahit oldum. Türkiye'nin ekonomisinin, bütçesinin elvermemesi sebepleriyle 1948 yılı öncesinde hacca gidişler durdurulmuştu. Devlet hacca gitmek isteyenlere izin vermiyordu. 1948 yılında bu uygulama kaldırıldı, hacca izin verildi.

Şimdi anlatacağım Hacı uğurlama merasimi, Cumhuriyet öncesi Çorum'da yapılan Hacı uğurlamalarına ait bilgiler olacak.

Evvelce hacca giden sayısı günümüzdeki kadar çok olmazdı. Hele yolculuğun yaya veya deniz yoluyla olduğu yıllarda hacca gitmek çetin bir yolculuk olurmuş.

Hacca gidecek şahıs köyünde, mahallesinde bir hafta yemek yediriyor. Yemek yiyenlerle, eşiyile dostuyla helalleşiyor. Zira herkes bu yolculuğa cesaret edemiyor. Çünkü vesait meselesi, yol meselesi. Çorum'dan Samsun'a gidilecek, Samsun'dan vapurla Cidde'ye varılacak. Cidde'den Mekke'ye deveyle gidilecek. Mekke- Medine arası 500 km. Deve yürüyüşüyle 8-10 günlük yol. Çöl geçilecek. Çölde özellikle bedevi Araplar, hacıların parasını almak için hunharca cenbiye denilen kamalarıyla hacıların katlediyorlar. Böyle tehlikeler var. Yol sıhhatli değil.

Çorum'dan bu yolculuğa çıkacak hacıların, yolculuk öncesi kabir ziyaretlerinde bulunurlar, yola çıkmadan bir gün önce Hıdırlık'ta Suheybi Rumi ve diğer yatırlar da ziyaret edilir.

Yolculuk günü Hıdırlık'a tekbir ve tehliller okunarak gidilir. Hacıların yakınları, dostları, arkadaşları şehirden bu merasime katılan vatandaşlarla hayli bir kalabalık topluluk oluşur.

Hıdırlık Camiine bitişik Suheybi Rumi türbesinde bulunan "Sancak" tekbir ve tehlillerle alınır, dualar edilir. Yürüyerek Pir Baba'ya (bugünkü Çamlığın bulunduğu yere) gelirler. Burada bir yatır var. Muhterem Allah dostu burada yatıyor, ziyaret edilir. Burada da tekbirler, tehliller devam eder. Burada Peygamberimizle alakalı kasideler, Kâbe ile ilgili şiirler okunur. Ezan vakti olmasa da bir ezan okunur. Yolculuğun kazasız belasız neticelenmesi için dua edilir. Hacı adayları merasime katılanlarla bir bir helalleşir vedalaşırlar. Hacı adayları kara yaylılara binerler ve Samsun'a doğru hareket ederler. Kara yaylı arabalar o devirde günümüzün mercedesleri gibi idi.

İşte böyle bir toplantıda okunan bir şiir. Kabe'nin aşkıyla yanan Erzurumlu Âşık Hasan'ın şiiri. Şiirde turnalara hitap ediliyor. Yolculuğu

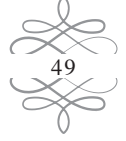

hem turna göçüne, hem de Hacılar turnaya benzetilerek anlatılıyor.

Süzülünce turnam dürersin arşı
Uğra Medine'ye bedesten çarşı
Hacılar döndü de siz varın karşı
Âşık Hasan dargın deyin turnalar

Selam edin Hamza ile Talha'ya
Beytullah perdesi geriden balkıya
Takın elinizi yeşil halkaya
Âşık Hasan gelsin deyin turnalar

Tamamını okumaya gerek yok.

Bir başka uğurlama ilahisi:

Ey gönül sen akil isen
Kabeyi Beytullah'a gel
Eğer kendin bilir isen
Kabeyi Beytullah'a gel

Bu makamda güller açar
Gönüllere neşe saçar
Başka yerde kılma karar
Kabeyi Beytullah'a gel

Diller söyler hep Allah'ı
Kalpler eder zikrullahı
Bulam dersen sen felahı
Kabeyi Beytullah'a gel

Zamanımızda hacı uğurlaması değişti. Bu sene Çorum'dan 900 kardeşimiz hacca gitti. Günümüzde sancak vesair yoksa da, kabir ziyaretleri, Hıdırlık ziyareti yolculuk öncesi yapılıyor. Otobüs garajında da kafilerle dua edilip uğurlanıyor. Önce verilen ziyafet de hacdan döndükten sonra veriliyor. Hacı sofrası olsun dileğiyle.

Çorum'da Ramazan ve Hakçı:

40-50 sene öncesi ramazan hazırlığı ve ramazan heyecanı günümüzde yok. Üç ayların ilki Recep ayı girince sabah namazından sonra ve ikindiden sonra "Hakçı" denen kişi minareye çıkar ve minareden Cenabı Hakkın 99 ismini nida ederdi. Ya Vedud ile başlar, Ya Velud Ya Velud celle celaluhu celle celaluhu celle celaluhu diye devam ederdi. Bu nida üç ay devam ederdi. Şehir sessiz ve esma-i işitenler ürperti içinde huşu ile vecd ile dinlerlerdi. Çorum'un bu güzel adeti bugün yok.

O vakitler şehirde bugünün vesait- trafik vesair gürültüleri yoktu. 1960'a kadar bu devam etti. 1960'ta Hakçı öldü. Müftülük de bu konuya ilgi gösteremedi ve bu âdetimiz kayboldu. Yasaklama filan da olmadı. Bu işi yapacak kişi bulunabilirdi. Üzerine düşülmedi.

Ramazandan bir gün öncesine Tatavu günü denilir. Bayramdan bir gün öncesine de arefe günü denir.

Tatavu günü ikindi namazı çıkışında Kale'den top atılırdı. Kale kapısı üzerinde tarihi bir top vardı. Çorum'daki bütün terziler kesip biçtikleri kumaşların kırpıklarını biriktirirlerdi. Ramazan boyunca atacak iftar sahur toplarında bu terzi kırpıntılarını top içine sıkıştırarak doldurular barutu konular ve iftar vakti geldiğinde Kale üstünde

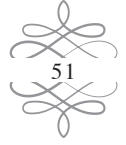
topçularla beraber olup seyir eden dört beş genç GELİYO HAAA! diye bağırlar ve bu ses de şehrin her tarafından duyulurdu. Arkasından top sesi yankılanırdı.

Kale ve çevresindeki evlerin camları titreşir, bazen de kırılır.

Bu top atışlarını belediye, vilayet filan yapmaz, Kale mahallesinden bir kaç gönüllü insan organize ederdi.

Ramazan öncesi evlerde temizlik yapılır, hazırlıklar başlar, reçeller yapılır. Özel olarak hazırlanan yarma buğdaylar değirmene gönderilir, has un yaptırılır. Bu has undan bir ay ramazana yetecek kadar mantı bükülürdü. Yufka yapılıp katar edilirdi, kadayıf kesilirdi. Kıymalı peynirli fevkalade bir ramazan hazırlığı yapılırdı. Bu hazırlık safhası ramazana heyecan katıyordu.

Rahmetli babaannem ramazan unu için buğdayı eliyle hazırlar Eskiekin'e değirmene gönderirdi. Bir bizim evde değil bütün Çorum evlerinde bu hazırlık yapılır, kara değirmen unu hazır edilirdi. Geçmişte anne ve babaannelerimizin ev ekonomisi anlayışı çok yüksekti. Eğer bugün evlerimizde o ekonomi anlayışı hâkim olsa el açan kimse kalmaz.

Temcitçiler Vardı:

Sahurdan evvel minarelerde sesi müsait olan esnaftan gönüllü 4-5 arkadaşı çıkar, güzel sesleriyle minarede temcit verirlerdi.

Evlerde yapılan mayalı kokusu mahalleyi istila ederdi. O kokunun hasretini çekiyoruz. Temcitçiler minareden inince mahalleden bir eve davet edilirler ve sahur yemeğini orada yerlerdi.

Bir temcit örneği:

Müjde müminler size ihsanı rahmandır gelen

Şanına tazim edin bu mah-ı gufrandır gelen

Andadır feyzi hidayet andadır affi kerem
Kadrini bil bu mevsim inzal-i Kur'an'dır gelen

Iyd-i ekber her günü, kadr-i mübarek her gecesi
Ehli imana ne mutlu lutf-u sübhandır gelen
Zulmet-i hasretten azat etmeye saimleri
Nuru islam nuru iman nuru irfandır gelen

El hazar senden şikâyet etmesin yarın aman
Ruz-i mahşerde şefi-ül ezhar-ı isyandır gelen

Rahmet-i gufran hediyesiyle cennet bahşeden
Derde derman, vasl-ı canan, aşk-ı pirandır gelen

Masivadan salim ol Remzi, dilersen fazlı hakkı
Rah-ı aşkı kullara talim-i Yezdan'dır gelen

Bu gün her şey hazıra döndü. Geçmişteki gibi yaşamaya önce oturduğumuz evler müsait değil. Bir kuru mantıyı nasıl hazırlarsınız apartmanda. Kuru mantı ateş üstünde kızarır. Fırında olmaz. Altı, üstü kızaracak, çevireceksiniz. Masaf ateşte is olur. Yıkamak için bahçe yok, haymalık yok. Apartman hayatı birtakım örf ve adetleri yaşamaya engel oluyor.

İsmail Özkahraman :

Muhterem Hocam, temcitçilerin adamları olurdu. Önceden temcit verilecek caminin imamını müezzinini bulup minarenin, caminin anahtarını alırlardı. Gece vakti nerede imam müezzin bulunsun. Bunlar mahallede sahur yemeği verecek evi de belirleyip hazırlıklı olmalarını

sağlarıydı. Bu kişiler de temcitçilerle birlikte sahur sofrasında yerlerini alırlardı.

Dr. Ali Emiroğlu:

Ramazana hakkında söylediklerinin hepsine itiraz edecek halim yok.

Ramazanın yemek listesi yanlış. Hele bu yemek listesinin Hz. Peygamberin tatbik ettiği yemek sofrası ile hiç alakası yok. Ben şimdi doktor olarak konuşuyorum. Bütün mide delinmeleri, bütün kalp ölümleri ramazanda oluyor. Çorumlu ramazandan şişmanlayarak çıkıyor. Zayıflamış olarak çıkılmalı. Akşam çok hafif yemeli. Hele yaz aylarında su çok önemlidir. Açlıktan insan ölmez ama susuzluktan adam ölür. Çalışan insanlar daha çok su kaybeder. Tıp İslamiyetten ayrılmaz. Tıbbın listesi kabul edilmelidir. Soframız zengin fakat sıhhi değil. Bizim sofralar fakirleşmeli. Fazlası muhtaç olanlara verilmeli.

Recep Camcı Hoca Efendi:

Sayın doktorum. Peygamberimizin devri ile bu devri kıyaslayamayız. O devir ve o coğrafyada Arapların en meşhur yemeği et ve buğday kavurması, un kavurması. Yolculuklarında hep bu yağda kavrulmuş adına kavur dedikleri buğdayı yiyorlar. Bizim memleketimizde yemek kültürü çok farklı.

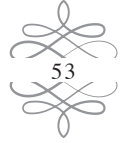
Şu sözünüz çok doğru. Şimdi sofralarımız zengin. Ölçü Kuran’da veriliyor. “Yiyiniz içiniz ancak israf etmeyiniz” Tıka basıp yiyip, ondan sonra hazım için sodalı sular aramamak lazım.

Ramazanın günümüzde de süren değişmeyen yemeği sulu mantı. Nasıl ki İskilip’te keşekse Çorum’da da mantı başyemek oluyor.

Sahurda evvelce mayalı idi. Şimdi bu hamur işi kalktı.

Ekrem Özümar:

Çomağın Ali’nin oğluyum, Kopuğun yeğeniyim. Ben Ekrem Özümar Ziya Gökalp İlköğretim Okulunun Müdürüyüm.

Amcam çerçicilik yapardı. Köylere kavun karpuz götürür, ekinle arpayla değişir gelirdi. Yine böyle köylere çıktığında Sıklık Boğazında Hasan Zahir'in oralarda bir Fransız turistle karşılaşır. Turist bir karpuz almak istiyor, Emmim iki tane veriyor. Turist para vermek istiyor, Emmim yemin billah almam diyor. Gidip te memleketine bir bostana benden para aldılar, dedirtmem diyor. Sonra bir yerde bu alırdın almazdın işini bitiriyorlar.

Emmimin şehirde imam müezzini pek çok arkadaşı var. Kopuk bize bakmıyon hani bostan, hani kavun ha bire istiyorlar. Epeyce de sıkıştırıyorlar herhalde.

Kopuk diyor ki; Ben elin gâvuruna bedava veremedim, kabul etmedi "hakta kalırım" diye. Siz beni sıkıştırıyorsunuz, illa bedava getir diye, ben atın karnımı doyuramıyom ki sizin karnınızı doyurayım, anıyamadım ki kim gâvur kim Müslüman.

Hocam izninizle bir ramazan günü pide yaptırmayı düşünüyorum. Malum ya oruçlunun beyni doymuyor. Annem bizimle beraber, anama bir pide yaptırayım, dedim. Bakkala uğradım beş yumurta aldım. Fırına girdim. Hani ramazan günleri bütün müşteriler nasıl olursa fırında çalışan ustalarla samimi olurlar. Ustam kolay gelsinler, Ustam nasılsınlar, hal hatır sormalar, gülümsemeler hepsi ramazan bitince biten aylık dostluk samimiyet gösterişleri. Ben de aynı şekilde "Ustam kolay gelsin" diyerek yumurtaları tezgâha bıraktım. Sıramı bekliyorum. Sıra geldi. Usta beş yumurtaya elini uzattı bu beş yumurta kaç ekmeğe dedi. Ben bir ekmeğe dedim. Usta, yumurtaların sahibi olmadığını düşündü her halde. Şöyle bir dikleşti, beş yumurta önünde "bu beş yumurtanın sahibi kim" dedi. Ben "benim" dedim. Kaç ekmeğe konacak, dedi. Ben, bir ekmeğe dedim. Kardeşim kaç ekmeğe konacak bu beş yumurta diye üsteledi. Bir ekmeğe, dedim. Başını bir sağa büktü, bir sola büktü. "Allah'tan kork Allah'tan beş yumurta bir ekmeğe konur mu?" dedi. Ben bir ekmeğe dedim. Ne yapayım ben de yumurtanın içinde biraz pide bulunsun anama yedireceğim, dedim.

Hafız Recep Camcı Hoca Efendi:

Çorum'da Yağmur Duası:

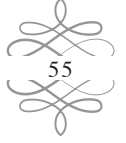
Evvelce rençperlerin de yiğitbaşı denilen başkanları vardı. Bu başkanlar tarlaların bekçiliğini yapan destimencileri tayin ve takip ederlerdi.

Yiğit ismiyle anılır, Çil Elvan adlı bir rençper, Karamançavuş'ta evi olan bir Hacı Efendi vardı. Rençperlerin uzun yıllar başkanlığını yaptı. Yağmur duası isteğini de bu yiğitbaşı şehrin müftüsüne duyurur, hocaları tembihler, çobanlara görev verir, yağmur duası günü kuzu çobanları, koyun çobanları, koyunları ve kuzuları namazgâha getirirler, emzikli kadınlar çocuklarıyla gelirler, hastalar arabalarla taşınırdı. Namazgâhta sabah namazından sonra yağmur duası halkın da katılımıyla yapılırdı. Dua edecek Hoca sırtındaki elbisesini ters çevirerek giyinir. Halkta ellerini havaya kaldırır, avuç içleri yere bakar şekilde tutar duaya amin derlerdi.

Önce tövbe edilir, küsler varsa barışır, helalleşirdi. Koyunlar ayrı bir yerde tutulur, kuzular ayrı bir yerde tutulur, kuzular meledikçe, ana koyunlar onlara seslenir. Çocuk ağıtları, insanların samimi kardeşlik duyguları ve rahmet beklentileri gözyaşlarını davet eder, göz yaşları dökülürdü.

70 bin taşa birer birer belli bir ayet okunurdu. Bu taşlar Hıdırlık altında Kadioğlu'nun havuza çuvallar içinde bırakılırdı. Yeterli yağmur yağdıktan sonra bu taşlar havuzdan çıkarılırdı. Ulucami'de 1948 yılında 70 bin taşa Merhum Uurlu Hafız Arif Hoca'nın riyasetinde okundu. Ben de buna katıldım. Ertesi gün de namazgâhta dua yapıldı. Bu duaya evlerinden çıkamayan hocalar, şehirdeki salih, olgun insanlar da kendi evlerinde dua ederek katılırlardı.

“Eğer sizin meme emen çocuklarınız, ot otlayan hayvanlarınız, hasta yatan hastalarınız olmasaydı, Allah size gökten taş yağdırırdı. Bunlar hürmetine Allah size merhamet gösteriyor” Mealen söylediğim bu ayeti kerime yağmur duasının öz konusudur.

Görevde bulunduğum zaman içinde dört defa yağmur duası yaptık. Birinde dua yapacağımız gün yağmur yağdı. Şükür duası yaptık. En son Namazgâhta yaptığımız dua da 200 kişi ya vardı, ya yoktu. Köylerimizde yağmur duası yapılıyor.

Daire Çevirmek:

İki amaçla yapılırdı. Biri afat-ı semaviyeden muhafaza için, diğeri yağmursuzluktan kurtulmak için.

Su deposu yakınında yani şehrin doğusunda iki at hazır bulundurulur. İki Hafız Efendi bu atlara bindirilir. Biri güneyden diğeri kuzeyden şehrin etrafını dolaşırken onbeş cüz biri, onbeş cüz diğeri Kuran'ı hatim edecek şekilde okurlar ve Gürcü Köyü'nde öğleye yakın birleşirler. Orada hatim duası yapılır. Öğle namazı kılınır. Kurban kesilir ve yemek verilir. Çok uzun zamandır bu daire çevirme yapılmıyor. Ben de gençliğimde üç defa daire çevirmeye bizzat katıldım.

Rüstem Eren:

“Hocam ağaç dikmeyenin duası kabul olur mu?”

H. Recep Camcı:

Duanın kabulü ayrı mesele, ağaç dikmek ayrı mesele. Ağaç dikmenin fazileti, bereketi ayrı mesele. Fidan dikilmeli, hem de çok dikilmeli.

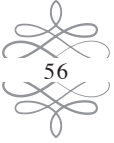
Cenabı Hak “Biz hiç bir milletin gidişatını-yağmurunu- yelini-rüzgârını- mevsimini ve yaşantısını toplum olarak huzurunu ve asayişini tebdil ve tağyir etmeyiz. Onlar kendileri örf ve adetlerini yaşantılarını bozmadıkça” buyuruyor.

Damat Donatma:

Muhterem arkadaşlar,

Bu gece sizlere Çorum'da yaşanan bir eski adetten “Damat Donatma”dan da bahsedeceğim.

Damat ve arkadaşları önce “Güya Hamamı”na giderler.

Hamamdan sonra damadın evine gelinir. Burada bir Hoca hazır bulundurulur. Şimdi söylediğimiz (güya) kelimesinin ne olduğunu ilk defa duyanlar için açıklayalım. Çorumlu damada (güya veya güveyi) de der.

Damat odanın ortasına konulan bir sandalyeye oturtulur. Damadın damatlık giysileri bir bohça içinde getirilir. Damadın üzerindeki giysiler çıkarılır. Damadın bir arkadaşı hocanın bohçadan aldığı giysiyi damada giydirir. Bohça besmele ile Hoca tarafından şu sözlerle açılır.

Açalım bohçayı

Seçelim akçayı

Şimdi dinleyin Hoca'yı

Damadı yaratan Allah'ın aşkına

Din gayretine, İslam kuvvetine

Aşk ile şevk ile diyelim Allah Allah Allah Allah

Hoca önce bohça içinden ak gömleği eline alır, gömleği damada giydirirken:

Kimler yeyip kimler içer

Hep melekler rahmet saçar

İdris Nebi Hülle biçer

Gömlek biçer- diker Allah deyü deyü

Allah aşkına, İdris aşkına diyelim

Allah şevkine Allah Allah

Pantolon –şalvar- giydiriyor:

Gelen geçti

Konan göçtü

Abıhayatı kim içti

Ya bu donu kim biçti

Şit Aleyhisselam biçti

Şit Aleyhisselam aşkına

Din gayretine, İslam kuvvetine

Aşk ile şevk ile diyelim Allah Allah

Ceket-Hırka- giydirirken:

Getirdiler hırkayı

Ey Muhammed dediler

Geymedim geymedim,

Ümmetim geymeyince

Muhammed aşkına,

Din gayretine, İslam kuvvetine

Aşk ile şevk ile diyelim Allah Allah

Kuşak kuşatırken:

Kuşak kuşatmak kimden kaldı

Uludan pirden

Allah'ın aslanı Hazreti Ali'den

Kuşatalım kuşağı uğur ola

Uğurumuz hayrola

Hazreti Ali aşkına

Din gayretine, İslam kuvvetine

Aşk ile diyelim Allah Allah

Ayna-Tarak- Cüzdan (cebe veya kuşak arasına) konulurken:

Bu ne kader

Bu ne cüda

İçinden eksik etmesin Hüda

Keseleri dolu olan yiğitlerin

Ömürleri uzun ola

Onları yaratanın aşkına

Din gayretine, İslam kuvvetine

Aşk ile şevk ile diyelim Allah Allah

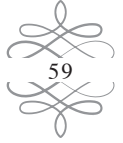
Takke- şapka- giydirirken:

İşte devlet kuşu kondu başına

Bak gör ki neler gelir yiğidin başına

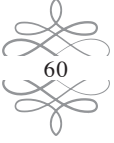
Mevla'm yardım eder her bir işine

Ey düğün sahibi, babası, anası, amcası, dayısı

Şapka olmuyor yiğidin başına
Din gayretine İslam kuvvetine
Aşk ile şevk ile diyelim Allah Allah
Hoca işin sonuna geldiğini şu sözlerle belirtir:

Dağdan indim düze
Daha gelmem size
Damadı donattım size
Börek mendil bize
Damat size
Diyelim Allah Allah

Damat böyle donatılırdı. Güya hamamından geldikten sonra damat-güya- böyle giydirilir ve Perşembe günü gelin iner, akşamı mevlit okunur, damat gerdeğe girerdi.

Benim anlatacağım bu kadar.

Rüstem Eren el kaldırıp söz istedi.

“Hocam damadı gerdeğe girerken döverdük, ondan bahsetmediniz”

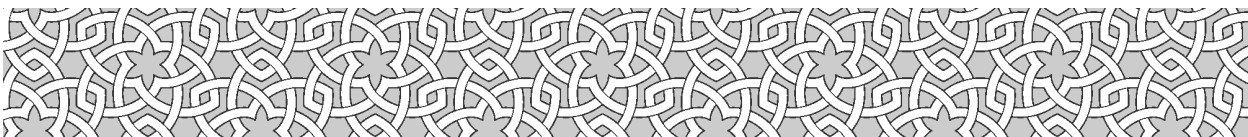
Hafız Recep Camcı Hoca Efendi:

“Evet, o dövmede de hikmet var, burada söylenen sözlerde de pek çok mesajlar var.”

Dr. Ali Emiroğlu:

“Hocam bu anlattıklarınız mutlaka yazıya geçirilmeli ve kitaplaşmalı”

Yaşar Karabek: Hocam buraya tura oyununu da eklemeli.

Recep Hoca Efendi: Evet tura oyunu güyaönü toplantısında oynanırdı.

İsmail Özkahraman: “Damadın vekili olurduk, damat tura dayağı yemesin diye, “Vekilde” diyen gönderir size, ne çok dayak yerdik...”

Bu arada Elvan Çek izin istedi:

“Osmancık’ta yarın akşam bir subayımızın “Uzağa Atılan Hayaller “ adıyla yazdığı tiyatro eserini oynayacaklarını ve gelmek isteyen olursa Osmancık’a beklediklerini, Çorum’da da tiyatro salonunun doğalgaz bağlantısı işi bittikten sonra aynı oyunu sergileyeceklerini ve bütün arkadaşları temsile davet ettiğini” söyleyerek salondan ayrıldı.

Hacı Odabaş, Recep Camcı Hoca’dan esnaf duaları hakkında bilgi istedi.

Recep Camcı Hoca Efendi:

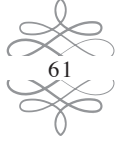
Esnaf Duaları:

Esnaf duaları Osmanlı döneminde Ahi teşkilatının adetleri arasında gelişmiştir. Esnaf teşkilatı ahilikte usta-kalfa-çırak ilişkisi çok sağlamdır. Çırak olmadan ustalığa erişmek mümkün değildir. Yeterli bir marifete sahip olmayan usta olamaz. “Ben ustayım” diye de ahi teşkilatınca duası yapılmayan yani icazet verilmeyen- günümüz deyimiyile diploma almayan kimse işyeri açamaz, meslek icra edemez.

Ustalığa layık görülenlere peştamal- önlük kuşatma merasimi ve duası yapılırdı.

Dikici esnafı, herhangi bir cenazeleri olduğunda bütün esnaf cenazeyi evinden alıp camiye getirmeye ve namazını kılmaya ve camiden mezara kadar takip edip defin merasiminde topluca bulunmayı adet ve görev bilirlerdi.. Şimdi Ahi teşkilatı yok. Ahi teşkilatının töresi esnaf üzerinde çok etkiliydi. Şimdi Esnaf Odaları var. Bu adet de artık yapılmıyor.

Çorum’da ahi adetlerinden sadece mübarek günler duaları devam ettiriliyor.

Senede üç defa esnafın çarşı içinde duası oluyor. Dikiciler bu hususta daha önde. Diğer meslek sahipleri de demirciler, saraçlar, sebzeciler (Marketlerin bir ikisi) bu duaları icra ediyorlar. Bu bir yıl içinde üç defa yapılan duaların gün ve vakti;

Birincisi Regaip Kandili günü ikindi namazından sonra,

İkincisi Ramazan bayramı öncesi arife günü ikindi namazından sonra,

Üçüncüsü Kurban Bayramı öncesi arife günü ikindi namazından sonra yapılıyor.

Daha önceleri sabah duaları da yapılmış. Alış-veriş başlamadan önce. Dua edilmeden alış-veriş yapılmazmış.

Ahilik ve adetleri bir başka sohbetin konusu olursa daha çok söz söylenir.

İsmail Özkahraman:

“Hocam ben hem bir esnaf çocuğu, hem bir esnaf olarak, hem de esnaf derneği başkanı olarak bu dualara katıldım. Ve bu duaların yaşatılması için gayret gösterdim.

Ahi Şeyhi, yiğit başı, esnaf başı gibi zaman içinde değişik adlarla bu teşkilat zamanımıza ulaştı. Adetlerin çoğu terk edildi, unutuldu. Evvelce tabakhane camiinde sabah namazından sonra havliye çıkılır ve sabah duası yapılmış. Alış veriş bu duadan sonra başlamış.

Henüz anlattığımız düğün merasimlerinde pek çok adet vardı.

Bir arkadaşımın nişan merasimi olacak, şerbet içilecek. Bir odada toplandık, oturuyoruz. Bir türlü merasim başlamıyor. Ev sahibi geldi, davetlilerden birinin kulağına bir şeyler söyledi, Dışarı çıktılar. Biraz sonra dışarı çıkan arkadaş geri geldi. Bir diğer arkadaşta bir şeyler söyledi, o arkadaş da dışarı çıktı geldi, yanında oturan arkadaşta bir şeyler söyledi, o da dışarı çıktı geldi. Ben endişelendim. Bir olumsuzluk mu var, nişandan vaz mı geçiliyor, bir dedi kodu mu var diye düşünürken bana geldiler ve “ bir kaç arkadaşta söyledik ama biz yapamayız dediler, Şerbeti, şekerini hocanın önüne getirince Hoca, “bundan murat nedir”

diye sorduğunda karşı cevabı verecek kimse bulamadık, sen yapabilir misin, dediler. Yaparım dedim ve yaptık.

Evvelce yüz kişiden doksan dokuzu bu işi yapabiliirdi, şimdi yüz kişide bir ancak bu âdeti bilen kaldı.” dedi.

Recep Camcı Hoca Efendi:

Arkadaşlar, vakit bir hayli ilerledi. Bu sohbetler birinci adım olsun. İleride daha güzel, faydalı sohbetler yapılır. Bu toplantıyı düzenleyen Belediye Başkanımıza teşekkür ediyorum. Bu toplantılarda anlatılanları, konuşulanları kitaplaştırmalı. Böylelikle ikinci bir adım atılmış ve kalıcılık sağlanmış olur, dedi. Beni dinleme zahmetinde bulunduğunuz için hepinize çok teşekkür ederim.

Belediye Başkanı Turan Atlamaz Bey söz istedi:

Sayın büyüklerim, sevgili dinleyenler,

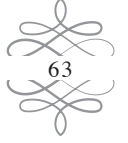
Teşrifleriniz için teşekkür ediyorum. İzninizle bir kaç cümle söylemek istiyorum.

Uluçınar sohbetleri adını verdiğimiz bu toplantılarda her ne konuşuluyorsa kelimesi atlanmadan kayda alıyoruz. Teknolojinin bize sunduğu nimetlerden yararlanıyoruz. Fotoğraftan, kitaptan daha fazlasını yapmaya çalışıyoruz. Çektiğimiz video çekimlerimizle toplantıyı tespit ediyor ve Kent Arşivimize taşıyoruz. Bundan yüz sene sonra bile olsa Dr. Ali Emiroğlu hakkında bilgi toplayan biri bu kasetlerimizden istifade edecek ve Dr. Ali Emiroğlu’nu şuradaki görüntüsü ve sesiyle renkli olarak görüp dinleyebilecek. Bu toplantıların görüntülerini de sizlere bilgisayar kasetleri olarak çoğaltıp dağıtacağız.

Bu konuda hiç endişeniz olmasın.

Bu toplantılarda usul hakkında konuşmalar fazla vakit alıyor. Burada mutlaka ağırlıklı olarak konumuz Çorum’dur, Çorumludur. Ancak burada konuşan bir ulu çınarın hayat tecrübeleri de bizim için önemlidir.

Hepimiz heyecanlıyız. Her şeyi bir iki toplantıda tespit etmek,

konusmak da mümkün değildir. Bu toplantılar devam ettikçe, Çorum'un adetleri de, yemekleri de, oyunları da, nükteleri ve nüktedanları da, ozanları da diğer bütün adet ve gelenekleri de söz konusu olacaktır. Geçen toplantıda İsmail Ağabeyimiz dedi ki “arka sokakları da derleyelim” dedi.

Yanımda oturan Cesur Terzi'de bana “ Çorum'un sövmelerini” derlediğini söyledi. Amacımız her yönüyle Çorum kültürünü tespit edip gelecek kuşaklara bırakmak.

Çorum'da Velipaşa Konağı misali 60 kadar konak var. Biz bunların rolevelerini tespit ediyoruz. Ankara'ya iki senedir gidip geliyorum. Kültür Bakanlığında Genel Müdür, Başkan senin heyecanın karşısında ne yapacağımı şaşırıyorum, diyor. Bakanlıktan eski evlerin, konakların yaşatılması için bir şey beklersek bir tek bina ayakta kalmaz. Biz bir konak kurtardık kendi imkânlarımızla. Geriye kalanları da kurtarmak için gayret gösterelim.

İki senede Ankara'dan Saat Kulemizin restorasyonuna ancak imkân sağlayabildik. Yakında ihalesini yapacağız.

Ben tekrar hepinize teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.” dedi.

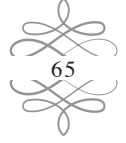

İsmail ÖZKAHRAMAN Çorum'da Bahçecilik, Su Değirmenleri, Bağcılık

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 30.12.2005

Yer: Veli Paşa Konağı

A.Ozulu: Bu akşamın sohbet konuğu İsmail Özkahraman Ağabeyimiz. Önce kendisine geçirdiği rahatsızlıktan dolayı geçmiş olsun dilekelerimizi sunuyorum. İsmail Özkahraman ağabeyimiz bu akşam bizlere şu üç konuda konuşacaklarını söylediler.

- 1- Çorum'da bahçeler ve bahçıvanlık
- 2- Çorum sınırları içindeki su değirmenleri ve ne oldular?
- 3- Kaybolan bağcılığımız- Çorum'da bağcılık.

Şimdi söz İsmail Özkahraman Ağabeyimizin.

İsmail Özkahraman:

Muhterem Çorum sevdalıları,

Çorum sevdalıları diyorum, zahmet edip geldiğiniz mevzu, Çorum olduğu için geldiniz buraya.

Geçmişte Çorum sevdalısı bir şair Çorum için şöyle demiş:

Çorum'un etrafı bahçeler bağlar

Akar şadırvanı çeşmeler çağlar

Çorum'un şevkinden yanyor dağlar

Şairin övdüğü bahçeler ve bağlara ne oldu? Ne var şimdi bahçeler ve bağların yerinde?

Çorum'da “bahçeler altı” denilen bir mevki vardı. O mevkide Çorumlunun ihtiyacı olan sebzelerin hepsi yetiştirilirdi. Hatta yakın kazalara bile gönderilirdi. Geçmişte nakil vasıtaları çok azdı. Sebze ihtiyacı Anadolu şehirlerinde ya şehrin bahçelerinden yahut en yakın illerden temin edilirdi.

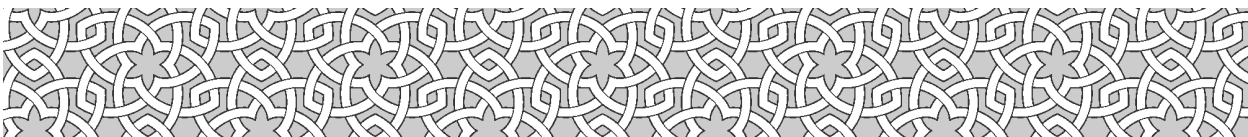
Günümüzün Ankara yolunda, Hacıları yolcu ettiğimiz, galericilerin olduğu, otogarın bulunduğu mevkide Acıpınar diye bir pınar vardı. Üç lüleli bir pınardı. Üç lülesinden kol gibi üç su akardı. Bu mevkide Enbiyaların bahçe, Tatar Leylasar'ın bahçesi vardı. Bu bahçeler bugünkü çevre yoluna (otogarın batısındaki yola) kadar uzanırdı.

Acıpınar hem bu bahçeleri sular, hem de Çorum'un soğuk su ile yıkanan yün, çul, kilim, çuval gibi eşyaları burada yıkanırdı. Bu pınarbaşı, çevresinde eşyalarını yıkayanların varlığıyla hem bir iş yeri hem de bir festival yeri gibi eğlence- sohbet mahalli olurdu.

Bu bahsettiğim Acıpınar mevkiinin doğusuna geçtiğimizde Tabakhane altından başlayan ve Hıdırlığa kadar uzan mevkide de bahçeler vardı.

Müezzinlerin bahçeleri, Hurşit Ağanın bahçelik, Kadıoğlu'nun bahçesi, Yedibela'nın bahçe (Bu bahçenin olduğu yeri sahipleri Kuran Kursu yapılması için hibe ettiler) Benderli bahçesi,

Devane kısmına geçince Kadifelerin bahçe, Kurşuncuoğullarının bahçeler, Karagözlerin bahçeleri vardı ki, bu bahçelerin suyunu Devane Çeşmesi sağlardı. Devane çeşmesinin suyu o zaman çok gürdü. Halen

bu çeşme var ama suyu çok azalmış durumda. Şimdi bu saydığım bahçelerin hiç biri yok. Bahçeler bitti, gitti. Sadece bahçeler gitmedi, Çorum'da bahçıvanlık da gitti, bitti. Daha ötesi çeşme kültürü, bahçe-bahçıvanlık kültürleri de kayboldu.

Sizleri biraz dinlendirmek için Acıpınar'da yaşanan bir olayı anlatayım.

Bilirsiniz, İshalife camimiz var. Bu caminin anlatacağım devirdeki imamı, eyyamı mübarekeden bir gece de yatsı namazını kıldırırken sesli bir kabahatte bulunup abdesti bozmuş, namazı bozup ilk safta bulunan birine “namazı sen kıldır, ben abdest tazeleyeceğim” demiş, camiden çıkmış.

İmamın bu kabahati ertesi gün her tarafta duyulmuş. İmam sokağa- çarşıya çıkmaz olmuş. Kendisine Ankara'nın bir kazasından bizim kasabaya gel diye ısrarlı teklifte var imiş. Çorum'u terk edip Ankara'ya gitmiş. Aradan yirmi sene geçmiş, bir miras meselesini halletmek için Çorum'a gelmiş. Kışlanın önünde arabadan inmiş, Acıpınar'a gelince bir elimi yüzümü yıkayayım diyerek pınar başına yönelmiş. Halen de adettir, Çorum'da bir erkek, çeşme başına yaklaşınca orada bulunan kadınlar geri çekilirler. İmam elini yüzünü yıkarken geri çekilen iki kadın aralarında sohbe başlamışlar.

Yaşlı bir kadın, yün yıkayan kadına soruyor:

- Sen bu kadar yünü niye aldın?

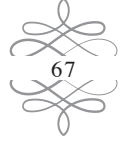
Yün sahibi kadın “Oğlanı evereceğim de babası, dedesi Yörüklerden yün almışlar, ben de yıkıyorum.

Yaşlı kadın: “Senin oğlan evli değil mi?”

-Evli olan büyük, bu yün küçük oğlum için.

-Yaşlı kadın: “Küçük ne zaman büyüdü de everiyon, kaç yaşında ki?”

- Küçük olur mu, askere bile gitti geldi. Kaç yaşında olduğunu bilmiyorum ama İshalife Camiinin imamının kabahat ettiği sene doğdu.

O bahçeler kayboldu, o çeşmeler kayboldu. Bunu anlatmaktan maksadım bir başka yönümüzü vurgulamak için. Çorumlu unutmaz ve affetmez.

Şair ne demişti:

Çorum'un etrafı bahçeler bağlar

Akar şadırvanı, çeşmeler çağlar

Çorum'un etrafında sular çağlardı, nasıl akardı, nerelerden akardı, nerelere giderdi? Bunu cevaplayabilmek için değirmenlerimizden söz edeceğim.

Hemen Belediye hudutları içinde yakınımızda İçeridere'de bağlarda iki tane değirmen vardı.

Helva Hasan'ın değirmen,

Kazıklıkayalıların değirmen

Bu iki değirmen bağların içindeydi.

Çomar barajı çevresinde yine iki değirmen vardı. Uurlu Hüseyin'in değirmen, Solak değirmen.

Yakacıközü'nde öz boyu değirmenler sıralanırdı. Bunlar Bayat Köyünün arkasından başlardı. Karagözlerin, Ezillilerin, Yeni Köylülerin değirmenleri.

Aşağıda (Çorum'un batısında) Gürcü'de (sanayi bölgesi oldu şimdi) Cinonların değirmen, Emir Muslu Değirmeni.

Çorum'un etrafı hep değirmendi. Bunlar su değirmeniydi. Değirmen deyip geçmeyin değirmen büyük bir ekonomik potansiyel demektir.

Adama, hadi hadi halin vaktin iyi denilince, adam "yahu halim vaktim iyi de sanki benim döner taşım mı var, uçar kuşum mu var benim" diyerek öyle ele gelir bir zenginliği olmadığını ifade ederdi. Döner taşım mı var sözü, değirmen sahibi olmadığını belirtmek için söylenirdi. Büyük zenginlik değirmen sahibi olmakla mümkündür.

Şimdi sıra olmak için kuyruk diyoruz. Sıra takibi için Çorumlu “keşik” kelimesini kullanır. Hatta çoğu yerde sıraya uymamak için şu sözümüz meşhurdur. Burada sıra olmaz, hem “Keşik değirmende olur.”

Keşik de bitti, değirmen de bitti.

Değirmenin üst taşı Palabıyık köyümüzden, alt taşı Büget’le Kuruçay arasında Kavşuk denilen mevkiden çıkarılırdı. Bu köylerimizde değirmen taşı yapan ustalar vardı. İç Anadolu’nun pek çok yerine kasaba ve kentine Çorum’dan değirmen taşı satılırdı.

O değirmenlerde öğütülenlerin isimleri vardı. Ramazan öncesi öğütülen una “zavzuluk” denirdi ve bu un börek baklavalık has un olurdu. Hayvan yemi için öğütülene “zavar” veya “kıрма” normal yufka yapımı için olana “yeygilik” adı verilirdi.

Bahçıvanlık gitti derken söyleyemedik. Çorum’da yakın bir kaç sene öncesine kadar salatalık, hıyar diye konuşmak ayıp sayılırdı. “Zavrak” denilirdi. Türkiye’nin başka bir yerinde hiç duydunuz mu “zavrak” sözünü. Bunlar Çorum’a has kelimelerdi.

Bir meslek, bir sanat, bir kültür kaybolurken dilde de büyük kayıplar oluyor.

Biraz da kaybolan sanatlardan bahsedelim.

Çorum’da uzun zaman esnaf başkanlığı yaptığım için çok iyi biliyorum. Çorum’da 32 sanat kolu vardı. Bunlardan ancak yedisi kaldı ve bu yedi sanat kolu da can çekişiyor.

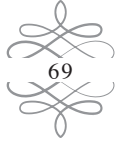
Ulucami civarından başlarsak; Semerciler arastası vardı. Semerci kalmadı. Yok oldu.

Keçeciler vardı, yok oldu.

Tahmişçiler vardı, kahve döverlerdi, yok oldular.

Hallaçlar vardı, yün atarlardı, pamuk atarlardı yok oldular.

Mutaflar vardı. Mutaflar arastasında “Kendir Pazarı” kurulurdu. Çıkrıkçılar, kendir eğirenler ve ip bükenler vardı. Mutaflar çul, çuval dokurlardı. Çıkrıkçılar, ip bükerler sicim, urgan, yular yaparlardı.

Saraçlar şimdiki gibi sadece kemer yapmazlardı. Eyer, hamut, koşum yaparlardı. (Faytonların meşin körüklerini de saraçlar yapardı.)

32 esnafın başkanlarının bulunduğu Tabakhane vardı. Ahi Evran Tekkesi vardı. Bütün esnafın bağlı olduğu Ahi Şeyhi burada otururdu. Bütün esnafla ilgili kararlar burada alınırdu.

Ne tekke kaldı ne tabakhane. Çorum'da çok canlı bir iş kolu olan tabaklık yok oldu.

Bu sanat kolu ile ilgili bütün kelimeler Çorum'da bugün unutulmuş durumdadır.

Sandıkçılar vardı. Tahta sandık, Şınavut (bağ oluğu), yayık, çam bardak, tırmık, yaba, ağaç kürek yaparlardı. Bir iki temsilci kaldı. Onlarda daha çok keser sapı yontuyor, marangozluk işleri yapıyorlar.

Arsanacılar vardı. Herkes bulgurunu yarmasını evinde hazırlardı. Arsanalarda çektirirlerdi.

Çaygece'de Ateş'in Ahmet Ağa arsanacılık ederdi, meşhurdu. Tabakhane mevkiinde iki tane arsana vardı. Biri Hacı Ömer Ağa diğeri Malatyalı Hasan Ağanın arsanası.

Zafer çarşısının aşağısında arsanalar vardı.

Hanlar vardı. Hancılık bitti, beraberinde Nalbantlık da bitti.

At arabacılığı hem yapımı, hem ticari-özel kullanılışı yönleriyle kayboldu.

Yağcılar vardı. Zeyrek'ten haşhaştan yağ çıkarırlardı.

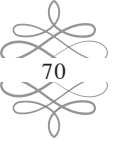
Kireç ocakları vardı. Kireççiler vardı. Bunlarda kayboldu.

Bağcılık can çekiyor.

Çobanlık vardı. Çorum Çiftçi mallarını Koruma eskiden 18 çoban görevlendirirdi.

Elekçilerimiz vardı. Elek, kalbur yaparlardı. Yok oldu.

Abdulkadir Ozulu: Çay faslı devam ederken bahçeler, değirmenler ve kaybolan sanatlar için söz isteyen veya sorusu olan varsa söz verelim.

İsmail Ağabeyim çok iyi bilirler ben hatırlatmak babında şunları söyleyeceğim. Çorum içinde çok büyük bahçesi olan bazı belli evler vardır. Bu evler bahçeleriyle de anılırlar. Madanoğlu'nun bahçe, Devretçilerin bahçe, Kara Kamil Efendinin bahçe gibi. Bu büyük bahçe sahipleri evlerinin sınırları içindeki bu bahçeleri yoksul, topraksız bahçıvan insanlara ücretsiz olarak verirler. O adamlar da bahçede yetiştirdiği mahsulden hem kendi geçimini temin eder, hem de bahçe sahibi olan evin ihtiyacı sebzeği üretirdi.

Bunları Abdulkadir Ozulu nereden biliyor dersiniz, ben bahçıvan bir ailenin damadıyım.

Mustafa Satır:

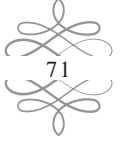
Ben de Çorum doğumluyum. Çocukluğumda şehrin göbeğinde sayılacak bir yerde Ambar Bekteş'in Çayır denilen bir çayırılık yer vardı. Ambar Bekteş'in'de bir atı vardı. Bu çayıra yakın bir yerde Çömlekhane vardı. Burada çömlek yapan Bidon Ali denilen bir şahıs, çamura çarkında-tezgâhında eliyle şekiller vererek çömlekler yapardı.

İsmet Çenesiz:

Evvelce evlerin bazılarında acı su denilen devamlı akan çeşmeler vardı ve önlerinde üç beş metreküplük havuzları bulunurdu. Bu su zayı edilmez Bahçeye ekilen sebzelere verilirdi. Hemen hemen her evin küçük veya büyük bahçesi olurdu. Herkeste evinde yiyeceği sebzeği bu bahçede yetiştirirdi. Bizim evimizde de böyle bir akarsu ve havuzumuz vardı. Teremizi, maydanozumuzu, yeşil soğanımızı, domatesimizi bahçemizde yetiştirirdik.

Değirmene yeni giden gençlere yapılan bir şakaya ben de rast geldim. Değirmenci üğütülen unların biriktiği teknedeki küçük bir kürekle aldığı unu uzatarak: “ Bak bakalım güzel kokuyor mu iyi üğünmüş mü?” der. Koklamaya uzanan genç iyice yaklaşıncaya yüzüne atıverir. Yüzü, başı un olur gencin. Arkasından “hah şöyle değirmene geldiğin belli olsun” denilir.

Abdulkadir Ozulu: Evlerde yetiştirilen sebzelere ne ad

verildiğini Yaşar Karabek Ağabey bana söyledi. Ben kendisinden bir daha söylemesini istiyorum.

Yaşar Karabek: Evlerde yetiştirilen sebzeye “güverti-güvertilik” denir.

Atilla Laçın: Ben sizlere çeşme başından bir tiyatro sergileyim.

Hemen her mahallede eski eser denilecek cinsten alınlık, ayna ve oluk taşı olan çeşmelerimiz vardı. İşte böyle bir çeşme başında iki komşu kadın sohbet: Çeşmenin lülesi önünde helke doluyor, boş helkeler sırrada...

- Kız Fadik, Alakoyunun Mıstık oğluna kızınıızı istiyomuş, vereceğiniz mi?

- Amaan bacım. İstiyolar emme oğlan askerden geldi hala caminin önünde aşık-deşenek oynuyo, işi yok gücü yok. Aha diyelim Alakoyun’un Mıstık çık evden git dedi. Neynen besleyecek evi ocağı? Hı demiyecek.

- Bacım gel onu Zadelerin oğlana verelim. Aslan gibi, zengin mi zengin, Çomarda’da bağları, cehrilikleri var. Ben bu işi yaparım kızı...

- Ah keşkem!..

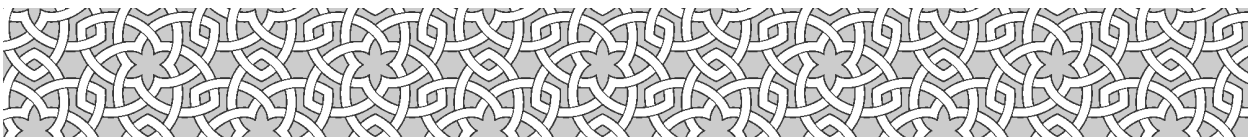
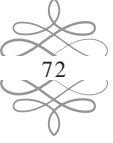
Elvan Çek: Atilla Bey ben sana bizim tiyatrodaki rol vereyim.

Rüstem Eren: İsmail Beye teşekkür ediyorum. Bağlar, bahçeler hakkında verdikleri bilgiler için. Derinçay’dan çocukluğumuzda balık tutardık. Şimdi kurbağa bile yaşamıyor. Zehir akıyor.

Bu akan kanserli suyunan sebze yetiştiriliyor, Çorumlu da bunu para verip alıp yiyor. Bunun bir çaresine bakmalı.

Yaşar Karabek: Derinçay değil, Çorumçayı deyin, bu çay Çorum’dan çıkıyor. Lağım, lağım.

Abdulkadir Ozulu: Yaşar Ağabeyin Çorumçayı deyişinde kara mizah var.

Evet İsmail Ağabeyim, söz tekrar sizde.

İsmail Özkahraman:

Çorum'un eski bağları:

İbrahim Çayırı, Ayarık, Çomar, Basmacı, Yukarı İlice, Orta İlice, Aşağı İlice, Aşçı Bağları, Fitne, Aşağı Kapaklı, Orta Kapaklı, Hacı Kerim, Abdalboddu, İçeridere, Melekgazi, Kuyuönü, Hoyhoy, Mürsel, Çoraklık, Sülüklü, Köpeklik, Acem bağı, Çukuravlağı....

Sayısı 25'i bulan bağlarımızdan şimdi 7'si hayatta.

Bağ mevzuu, bağ kaynatma mevzuunu adamakıllı anlatmaya kalksak bir kaç gece yetmez.

Sağ olsun Belediyemiz beni her yıl Hitit Festivaline davet eder. Ben de giderim. İşte Hitit festivalinin en şenlikli gün ve geceleri gibi geçmişte bağ bozumu ve bağ kaynatma günleri 30 gün sürerdi. Çorumlu o devirde bir ay festival şenliği içinde yaşardı. Yanıç yapılır, börek yapılır, hingal yapılırdı. Şakalar yapılırdı, pekmez çarpma yarışları yapılırdı.

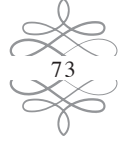
Küre başına kız evi oğlan evini davet eder, oğlan evi kız evini davet ederdi. Aynı sokaktaki komşulardan bağı olmayanlar bağ kaynatılan evlere davet edilirdi.

Bağların bir geliri vardı. Şimdi bekçi parası bağ sahiplerinin başına bela.

Çoğu şehirlilerin olan köy bağları vardı. Elemin, Kuruçay, Kazanbağları, Öteyüz, Boyralı, Eskiekin, Aliki gibi köy bağlarımız vardı.

Bağların bağlar arasında kıymeti değişik sayılırdı. Zenginlik söz konusu olunca, “Yahu benim neyim var, Elemin’de bağım mı var/ Külek külek yağım mı var” sözümüz meşhurdur.

Elemin’de bağı olmak Çorum’da bir zenginlik ölçüsüydü. Bu ölçü sebepsiz değildir. Çünkü bütün bağların üzümü Çorum’da 15 Eylül-15 Ekim arasında olgunlaşır, toplanır. Sadece Elemin bağlarında

üzüm geç olgunlaştığı için 15 Kasım'da hasat edilir ve piyasada azalmış olan sofralık üzüm arzı sebebiyle önce toplanan bağların üzümünden beş misli fazla değerde satılırdı.

Elemin bağlarıyla ilgili bir hikâye.

Adamın hanımı ölmüş. Matem ayları sona erince evlenmeye karar vermiş. Yeni bir hayat arkadaşı edinmek istiyor. Bir dul hanımın adresini almış ama kendisi gidip talip olamıyor, nasıl bir hanımdır bilemiyor. Bir arkadaşına durumunu anlatıyor. Arkadaşı hanımını yanına alıp kadının evine gidiyor.

Arkadaş, konuşmaya başlıyor: Bacım hayat zor, bak çocuğunuz da varmış. Nasıl geçiniyorsunuz?

Dul Hanım: Bırakıp giden nur gölünde yatsın, geçim yönünden sıkıntımız yok. Elemin'de babamdan kalma bağımız var, bağın yüzünü satıyoruz, gül gibi geçinip gidiyoruz.

Görücülükten dönen arkadaşına merakla soruyor, adam.

Arkadaşı başlıyor anlatmaya: Bir ana, bir kız. Kadın senin yaşlarında. Kızı 17-18 yaşlarında. Her ikisi de sana uyar. Anasını alırsan Elemin'de bağı var, kızını alırsan keyfine yavrum keyfine...

Abdulkadir Ozulu: Basmacı bağlarının yeri neresi idi?

İsmail Özkahraman: Bütet ile Çomar Barajı arasında kalan kısımda idi. O yöreden taş çıkarırlar ve o taşlardan arsana taşı yaparlardı.

Bağcılık ve bağ kültürü çok geniş. Üzümler olup oluklarla, çetenlerle köylerden kağnılar gelmeye başlayınca Belediye, tellalı ile bir ilanatta bulunurdu. “Üzüm kağnıları Taşhan Önünden başlayarak Ulu Mezarlık kapısına kadar bir bir peşine sıralanacaktır.” diye.

Bizim evde de bağ bozumu tam bir tantana olurdu.

Babam bana “Oğlum Mavralların Halil Ağa'ya git. Benden selam söyle. Bize yiğit öküzlü bir kağrı hazırlasın. Kağrının tekeri talaka tekeri olmasın. (Talaka tekeri: parmaklı teker çevresi demir

çemberli tekerlek, araba tekeri. Kağnı tekeri tamamen ahşap olur.) Niye böyle istiyor babam. Çünkü ahşap tekerlekli kağnı gıcılar. Babam iyi gıcıl原因 kağnı istiyor.

İstenilen gün kağnı gelir. Bağ oluğu üzerine yüklenir. İyice bağlanır. Bağa gidilir. Bağdan toplanan üzümler kağnı üstündeki oluğa doldurulur. İyice dolduktan sonra babam kağnının ön tarafına bir iğde dalı diker, nazar değmesin diye. Elimize verdiği çam kömürlerini mazılara sürdürür. Daha önce mazı aşınmasın diye yağ sürülmüştür. Biz o yağları siler kömür süreriz. İyi gıcıl原因 diye.

Yaşar Karabek: O kağnılarda yokuş aşağı inerken bütün yük öküzlerin omuzuna biner, hayvanlar çok zahmet çekerdi.

İsmail Özkahraman: Vallahi babam onu düşünmezdi. Yeter ki onun kağnısı gıcıl原因.

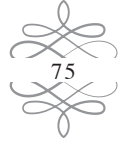
Elvan Çek: İsmail Amca İliceyi satıp Elemin'den bağ mı alalım, şimdi.

İsmail Özkahraman: O da çare değil. Çünkü şimdi yılın oniki ayı piyasada üzüm var. Şu işe de bakın ki, anlattığımız eski devirlerde bir kilo şeker almak için 5 kilo pekmez satmanız gerekirdi. Şimdi bir kilo pekmez almak için 5-6 kilo şeker parası ödemeniz lazım. Alacağımız pekmez de geçmişteki pekmez kalitesinde değil.

Elvan Çek: İsmail Amca gıcıl原因 ne? Ayakkabının altına gazyağı sürdün mü?

İsmail Özkahraman: Gıcıl原因 diye ayakkabının altına gazyağı sürülmez. Ayakkabı yapılırken gıcırdağı olsun diye keçi derisinin alın kısmından perçem denen yerden deri parçası alınır iki kat yapılır. Arasına gazyağı sürülürdü. O deri ayakkabının tabanına konulurdu.

Bu gıcıl原因 sözü gibi pek çok sözü unuttuk. Evvelce hanımlar yaramazlık edenlere (öfkelerini hem belirtmek hem de söndürmek için) “devrilmiyesice, gavurgıran...” gibi beddua olmayan sözler söylerlerdi. Geberesice değil, devrilmiyesice. Gavurkıran, gavur değil gavuru kıran yani asker, savaşçı.

Elvan Çek: İsmail Amca bizim evde bağ kaynatırken babaannem ersin üzerinde bize yumurta sarısı pişirirdi.

İsmail Özkahraman: Evet, yumurta akı ak pekmez yaparken kullanılır, sarısı katılmazdı. Çocukları hem sevindirmek hem de beslemek için yumurta sarıları küre ateşinde ersin üzerinde pişirilirdi.

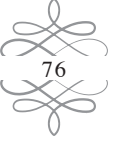
Öyle hevesli öyle severek pekmez çarparlardı ki, tam bir şenlik havası yaşanırdı. Pekmez çarpanlar yarışırdı. Hadi bakalım kimin çarparken çıkarttığı ses nereye kadar uzanıyor. Çocuklar çağırılır, hadi şimdi Ayşe hanım çarpıyor, gidin dinleyin sesi nereye kadar geliyor. Çocuklar sesin duyulmadığı yere kadar gidip dönerler. “ Kara Mehmet ağaların evin oraya kadar duyduk.” gibi son noktayı söylerler, hemen ikinci bir ses dinleme gezisine çıkarlardı. Bu sefer Makbule abla pekmez çarpıyor, çocuklar yine sesin kesildiği yere kadar dinlerler ve dönerler. Emine Ebenin evine kadar geliyor.

Çocukların bu yorgunluklarına “gel yorulduunuz, size taze pekmez yedirelim diye çocuklar çağırılır. Pekmez çarpan Ayşe Hanım ve Makbule Abla kazandan birer avuç pekmez alırlar ve çocuklar ağızlarını yaklaştıınca avuçlarını sıkıverirler. Çocukların ağızları tatlanırken yüzleri de pekmez olurdu.

Çeşit çeşit pekmez yapıldı. Sırf burun şireden olana Burun Bekmez. Çarpılıp dövülene Ak bekmez, İçine ebe yerine bal katılana Balbaşı bekmez. Ekşi bekmez, Kara bekmez...

Yaşar Temürtekin: Ben de pekmezden başlayayım.

Özellikle bağcılığı olan köylerimizden pazara pekmez getiriliyor. Ak pekmez diyorlar ama kaşıktan akıyor. Ak pekmez kaşıktan akmaz. Kara pekmez değil ki. Ak pekmez ersinle kesilir. Evvelce içi sırlı küplere veya tenekelere konulurdu. İçindeki turşu mu, pekmez mi olduğu belli olmazdı. Zira sırlı küp içindekini sızdırmazdı. Sır saklama insanların hayatında kalmadığı gibi şimdinin pekmezleri de naylon kaplara konuluyor. Ersinle alınmıyor, kaşıkla alınıyor. Pekmez, kaşıkla alınmazdı. Aynen peynir kalıbı keser gibi ersinle kesilerek alınırdı.

İsmail Ağabey biraz önce bahsetti. Solak Değirmen'den Solak Değirmen bizimdi. Halen enkazı, oluğu, çarkı, taşları duruyor.

Değirmenci bize un getirirdi. Karnı doyurulmadan gönderilmez, ayıptır. Yufka ekmeğine ersinle kese kese alınmış ak pekmez dürüm yapılmak için iyice ersinle yufka üzerinde düzeltilir, pekmezin üzerine birazda ceviz içi serpilir. Dürümün alt ucu iyice katlanır ki, üstten ısırılınca alttan cırt diye pekmez çıkmasın diye.

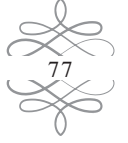
Çorum'un benzeri bağlar Konya'da da var. Seydişehir'den Antalya'ya giderken bu bağlardan geçiliyor. Meram bağları. Orada bağlar bizim bağlardan daha fazla tahrip edilmiş. Zira Meram bağlarına toplu konut yapmışlar. Ben 55 yaşındayım ama 55 yıldır İlice bağlarına gidip geliyorum. Yaşlılar kadar bilemesem de ben de İlice- Ayarık bağlarını çok iyi biliyorum.

Bağcılığın ölmesinin sebebi bağ kültürünün ölmesinin bir sebebi de henüz bahsedilen 32 çeşit esnafın, esnaflığın ölmesi. Çorum'da her esnaf ailesinin bir bağı mutlaka vardı. Bağlara bakıyorlardı. Hafta tatillerini bağlarında değerlendiriyorlardı. Bir başka husus miras olayı. Babadan kalan bağa çocuklar vereseli diyerek bakmıyorlar. Çocuğu birden fazla olanın bağı harap olmaya mahkûm.

Benim burada bir teklifim olacak bağ sahipleri ölmeden önce, bağı çocuklarından birine versin veya çocuklarına taksim edip devretsin.

İsim zikrederek söyleyeceğim. İsmet Amca çok iyi bilir. Noter İhsan Amca. Onun İlice'deki bağı 50-60 sene önce İlice'nin en verimli en bakımlı bağlarından biriydi. Çok yakında içine girip baktım. Bir tek ağaç kalmamış. Bir tek elma ağacı yok. Hepsi kurumuş, kuruları da sökülmiş. Oysa bizim bağdan bir araba ürün çıkarsa İhsan Amca'nın bağından 5 araba ürün çıkardı. Bu ailenin beş çocuğu var. Hepsi de okumuş, hepsi de Çorum dışında. Çoğu dışardan evlenmiş. Burada bir başka konuya gönderme yapıyorum. Şimdi bu bağ birer dönüme parsellendi, gazetelerde ilanı var, satılıyor.

Şimdi bağcılık bağa ev yapmaktan ibaret oldu. Bağa ev yapmak için %5- 10 izin var ama bağın etrafı, bağın yolu %30 betonla kaplanıyor. Yetiştirilen elma starkink ve golden elmalarının çeşitleri.

Benim çocukluğumda bağımızda Şıkırdaklı Elma, Paşa Elması, Kara Müslime, Sinap Elması, Gelin elması gibi elma çeşitleri vardı.

(Bu arada dinleyicilerden; Papaz elması, İngiliz elması da vardı, sesleri geldi. Bunun üzerine Yaşar Temürtekin: Evet dahası da var, Ürgüp elması gibi diyerek sözlerine devam etti.)

Geçen gün komşumuz bekçi Hasan Ağa bana bir elma gösterdi. Bu ne elması diye sordu? Dedim, yanağı kızarmamış, sararmamış Paşa Elması. Bunların kaybı Çorum'un yerel kültürünün kaybıdır.

Adları ne olursa olsun yabancı kültür elmaların hepsinin tadı aynı. Global kültür her tarafı kuşatıyor. Bizi de kuşattı. Eski lezzetleri bulmak artık oldukça zor.

Amerika'da ki elmayı Çorum'da bulabiliyorsunuz, Çorum'da yetiştirilen starking veya goldeni Amerika'da da bulabiliyorsunuz. Global kültür yerli kültürleri yok ediyor.

Söbe sarıeriği bilen yok. İsmet (Çenesiz) Ağabeyin bağının kenarında var. Bey armudunun lezzetini bilen yok. Yaşı 40'tan aşağı olanlar bey armudunu bilmiyor. Ankara armudu diyor, Ankara armudu ile Bey armudunun hiç alakası yok.

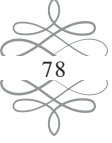
Çorum'daki Vilyem armudunu Santa Maria armudunu dünyanın her tarafında bulabiliyorsunuz. Lakin kendi toprağımızın armutlarının adını bile unutuyoruz. Çiğit Armudu, Kızılca, Kara Kızılca, Orak armudu, Bal bardağı, Bey armudu gibi çok çeşitte armut vardı.

Bir dinleyici: Yeni bağ yetiştiren de yok.

Yaşar Temürtekin:

Bağlar el değiştirdikçe, çevre bilinci geliştikçe inşallah binalar çoğalmakla birlikte bağlar canlanıyor gibi görünüyor

Birkaç yıl önce Tarım İl Müdürlüğüne bağcılık konusunda bir müracaatımız oldu. Eski meyve özellikle elma, armut ve erik ağaçlarının tarama çalışması yapıлып ağaçların sicillenmesi ve aşı alınarak çoğaltılması yolunda olan isteğimize maalesef hiç bir cevap alamadık. Amacımız yerli ırk lezzetlerini yeni nesillere tattırmak ve bunları yaşatmaktı.

Sadece İskilip İlçemizde eski meyve çeşitliliğini yaşatabilmek için bir fidan yetiştirme çabası var. Henüz arzu edenlere fidan verilecek hale gelmedi.

Sadece elma çeşitliliği değil armut çeşitleri de aynı durumda. İki üç lezzet dışında lezzet bulmak mümkün değil.

Çiğit armudundan 'kak' yapılırdı, kurutulurdu. Olgun çiğit armudundan yapılmış kak kendiliğinden şekerlenirdi. Eğer iyi kurutulmuşsa Ramazanda hoşaf yaptığınızda suyu berrak olur filtreden geçmiş gibi. Ve şeker katmanıza lüzum kalmadan hoşaf yapabilirsiniz. Erik hoşaflarını hiç söylemiyorum.

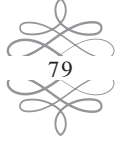
Bugün genetik modifiye edilmiş diyorlar ya, işte öyle hiçbir armuttan kak yapamazsınız. Şimdi eğer köylerden gelirse Amasgene eriğini pazarda görüyoruz, o da fındık büyüklüğünde. Oysa Çorum deyimiyle söylüyorum, Amasgene eriğinin iyisi hodak gibi olurdu.

Teşekkür ediyorum.

İsmail Özkahraman: Söylediklerinizin hepsine katılıyorum. Yalnız bir durum var ki, o da bağcılığın ağır bir bedele ulaşmış olması. Babam bağ belletmek için amele pazarından oniki kişi tutardı. Amcaoğluyla beraber bağa giderdik. Bağı gördürür dönerdik. Babam niye bu kadar erken geldiniz, bağı su mu bastı. Yoksa işi savsaklattınız mı diye çıkışırdı. Bağa gittiği zamanda beğendiğini belli etmez hiç sesini çıkarmazdı.

Şimdi bağın yarısı bizde yarısı amcaoğlunda. İkimiz aynı bağ için 60 amele tutuyoruz. Otunu almak için annemle teyzem iki gün giderler bağın otunu alırlardı. Şimdi 50 kadınla bu işi gördürüyoruz. Her türlü masrafı ağırlaştı.

Yaşar Temürtekin: Başka yolu yok. Mutlaka masraf var. 35 milyonun üstünde bekçi parası. Amele yevmiyesi 20 milyon, yakında 25 milyon olacak. İyi bakılırsa karşılığı alınabiliyor. Her ne kadar elmanın kilosunu 5 milyondan yiyor olsak da. Çorum'da, Amasya-Tokat'da olduğu gibi profesyonel bağcılık yapmak mümkün değil. Bağ sahibi olan günde bir iki paket sigara parası verdim sayarak bağa

bakacak. Bağlar üzüm vermiyor deniliyordu, komşumun deyimiyle bu sene deveklerin dibine hey devrilmiş gibi üzüm var.

Biraz önce pekmezden bahsederken, biz bu sene bağımızdan üç büyük oluk üzüm aldık. Bu üç oluk üzüm bize, kuşlardan, porsuklardan, tilkilerden ve eşek arılarından artan kalan.

İsmail Özkahraman: Bu sene üzüm, bakanın da bakmayanın bağında da var.

Satılmış Basan:

İsmail Amcaya özellikle teşekkür ediyorum. Elemin bağlarından öncelikle bahsettikleri için. Bir Eleminli olarak gerçekten gurur duydum. Bizim çocukluğumuzu, hayallerimizi süsleyen bağ kültürü, bahçe kültürü maalesef artık yok. Hepinizin bildiği, şu anda Ulumezar karşısındaki terzilerin bulunduğu yerde kurulan eski Kadınlar Pazarı'nın olmazsa olmaz Elemin Fasulyesi, Ayşekadın fasulyesi de yok. O bağlar bahçeler şu anda harap durumda.

Bunun çeşitli sebepleri var ama bunlardan birini öncelikle söyleyeceğim.

Sebebini şöyle izah ediyorum. Ben 1952 doğumluyum. 1965 yılında ilkokulu bitirince Hasanoğlan'a yatılı okula gittim. İskilip yolundan Seydim'in kiskir kamyonunu, yoldan geçecek rastgele bir otobüsü beklerken yalnız başıma kalınca gözlerimden yaşlar gelir, ağlardım. Gerçi Elemin'de anam babam yoktu ama beni büyüten halam vardı. Ablam, eniştem vardı. Beni Hasanoğlan'a uğurlarken hayır dualarını eksik etmeyen, tavsiyelerde bulunan insanlar köylülerim, büyüklerim vardı.

1999'dan beri Çorum'dayım 35 yıl sonra memleketime hizmet için döndüm. Mühendislik Fakültemizde Dekan olarak hizmetteyim. Fakültede oturduğum odamdan baktığımda, ders verirken sırtımı döndüğümde köyüm Elemin'i ve bağlarını görüyorum.

Arefe günleri dışında köye hiç gidemiyorum. Niçin gidemiyorum, çünkü köyde hiç kimse kalmadı. Karın doyurmak için kırsaldan kentlere olan büyük göç dalgası köyleri boşalttı.

İkinci bir husus Seydim göletinden Çorum'a su getirmek için açılan kanallar bağların su kaynaklarını tahrip etti. Bağlar sebze bahçeleri kadar su istemez ama senede bir iki defa olsun suya olan ihtiyacı da mutlak olarak vardır.

Çevredeki değirmenlerden bahsedildi. Bizim köyün iki değirmeni vardı.

Çorum'a geldikten sonra dayanamadım. Yeniden bağlarımızı canlandırılalım diyerek girişimde bulundum. Eğer Belediye Meclisinden bizim bağlardan geçen Seydim Göleti suyundan bize su verilmesine izin verilirse bağları canlandırabilirdik. Dokuz arkadaş olduk. 2001 yılında Belediye'ye önce Eski Belediye Başkanı Sayın Arif Ersoy'a sonrada şu andaki başkanımız Sayın Turan Atlamaz'a müracaat ettik. Meclis kararı olarak bütün masrafı bize ait olmak üzere ücreti mukabili sulama suyu verilmesine izin çıktı.

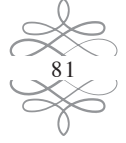
2002 yılında ilk suyumuz aktı. 2001 de sayı dokuz iken şimdi su alan bağ sayısı 85'e ulaştı.

Muhtardan aldığım bilgiye göre Elemin'de 20 aile ikamet ediyor. Bu aileler çocukları büyütmüş nineler ve dedeler. Köyde gençler yok.

Benim çocukluğumda aklımda kalan şudur. Çorum'u seyretmek üzere Kır dediğimiz yerde bir tepe vardır. Oraya çıkardık. Geçen bir vesile ile köye gittim. Tepe denilen yere çıktım. Oradan Çorum'a ve çevresine bakıyorum. Bekçi geldi. "Hocam dedi, yarım saattir aynı yerdesin, ne bekliyorsun, nereye bakıyorsun. Ne kadar dalgınsın?"

Nereye bakıyordum, çocukluğumda bir bir adlarını biraz önce saydığımız Çorum bağlarını görmeye çalışıyordum. Yerlerinde bulamıyordum. O çepe çevre Çorum'u kuşatan Ağadağdan Dört Tepeyi çevreleyen yeşil gerdanlık gitmiş, yerlerinde mahalleler oluşmuş.

Bizim bağlardaki ev sayısı da 80'ni bulmuş. Acaba bizim bağlarda böyle Çorum'un Mahallesi olur mu diye düşündüm. Bizim köy kaybolan bağlar gibi Çorum'a yakın değil. Çorum'la aramızda

Gürcü Köyü var, Yeni Köy var. Bizim köye ulaşması biraz zor. Fitne bağlarının, Köpeklik bağlarının başına gelen İnşallah bizim bağların başına gelmez, dedim.

Çorum ovasına bakarken bütün bağlarını gördünüz şimdi görülüyor. Bu aslında bizim için Çorum için büyük kayıp. Elemin bağlarının canlanması sevindirici. Kurulmuş bağların kaybolması insana acı veriyor. Hangi insana acı veriyor, eski hali bilenlere, bağ kültürünü almış olan insanlara. Çoğu insanımız bu kültürü almamış, tanımamış olduğu için ne kaybettiğinin farkında bile değil.

Bir şey daha söyleyeceğim. Bizim köy Çorum'a 10 kilometredir. Hep yürüyerek gelirdik. İskilip yolundan Çorum'a gelirken yolun sağı solu hep tarla ve havuzlu bahçelerdi. Şimdi buralar Kiremit fabrikaları, inşaat malzemesi, kömür satanların ticaret haneleri oldu. Eskiden de bu yol üzerinde tuğla ocakları vardı. Tuğla ocakları çevresinde bahçeler yaşıyordu. Ben de iki yıl 7 liradan 13 liradan gündelikçi işçi olarak tuğla ocaklarında çalıştım.

Çorumda kiremit sanayini daha uygun yerlerde yapmak mümkündü.

Bizim köyde herhangi bir tarla satılırken istenen fiyat çok yüksek bulunursa, “ Ne satıyorsun, Burası Hıdırlık Altı mı?” denirdi.

Türkiye’de hızlı bir değişme var. Gelişme var, bir şey yok. Planlama yok.

Dün gece Çorum’a Üniversite kurulması kararı çıktı. Üniversite kuruluşu 25-30 yıl sürer. Bunu ilk kuruluş gününden başlayarak 20 sene çalıştığım Sivas Cumhuriyet üniversitesinden biliyorum. Eğer üniversite kuruluşu iyi planlanırsa Çorum için bir kurtuluş vesilesi olur.

Yaşar Karabek: Bizim memlekette fabrikada su altında yetişiyor. Bunu Bursa ve Adapazarın’da gördüm. Çorum’da ekonomik bir değere ulaşacak bağcılık, sebzeçilik artık olmaz. İklimin değişmesi ve zaten uygun olmayan iklimimiz buna el vermiyor.

Zira vasıtalar çoğaldı. Uzaklar yakın oldu. Turfanda sebze ve meyve en uzak yerden de olsa ertesi gün sizin pazarınıza iniyor. Sizin

turfandanız çıktığı zaman pazarda ne turfanda fiyatı bulabiliyor ne de para ediyor.

Gavur içinde iktisadi olmayan hobi bahçeleri bir asırdan beri var. Onlar kentte tıkanıp kalmış insanı tabiata çıkarmak için yapıyorlar hobi bahçeciliğini. Spor ve sağlık için yapıyorlar.

Bir müracaat üzerine firma bizi Bursa'ya gönderdi. Gittik, bize fabrika kurmak için gösterdikleri yer, her tarafı bahçe olan bir bahçe. En kirlili bir fabrika için yeşillikler içinde bir yer seçilmiş.

Bizim Çorum'da yapacağımız bahçecilik bağcılık biraz daha yeşillik sağlamak için olur.

İsmet Çenesiz: Eski adamlar, dedelerimiz babalarımız bağcılığı bizden iyi biliyorlarmış ve de randıman da alıyorlarmış. Benim tespitim meyvelikle üzümlük bir arada olmuyor. Eskiler de öyle yapmışlar zaten. Kapaklı, İçeridere, Fitne, Hacı Kerim'i üzümlük, Ilıca'yı meyvelik yapmışlar. Öyle bir iki dönüm bağı olanlar hem üzümlük hem meyvelik için hiç uğraşmasınlar. Verimli olmaz.

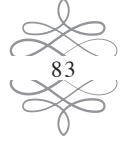
Atillâ Laçin: Şimdi müsaadenizle ben İsmail Ağabey ile sizlere bir atışma, manilerle atışma sunmak istiyorum. Ben bir ozan, İsmail Özkahraman bir ozan olacak, atışacağız.

Elvan Çek: Hani sazınız yok.

Atillâ Laçin: Herkesin sazı elinde, bizim de sözümüz var. Şimdi söyleyeceğim maniye Özkahraman'dan cevap istiyorum.

Atillâ Laçin:

Benim yârim güzellerin esmeri
Kadir Mevla'm bu sevdadan kes beni
İlet yârin kapısına as beni
Benim tatlı candan başka neyim var.

İsmail Özkahraman:

Yârim seni nerelerde bulayım
Gökte isen merdivenler kurayım
Bir canım var yar uğruna vereyim
Benim tatlı candan başka neyim var.

Atillâ Laçin:

Evlerinin önü gül ile susam
Dünyada delidir yârine küsen
Yârimin elinde bir top gül görsem
Alsam öldürürler almasam öldürürler

İsmail Özkahraman:

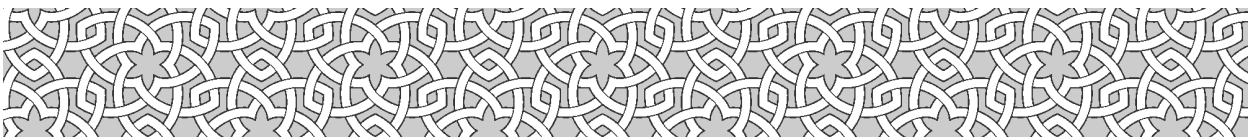
Evlerinin önü gül ile sümbül
Ağzından bal akar dilleri bülbül
Yârimin elinde bir demet has gül
Alsam öldürürler almasam öldürürler

Atillâ Laçin:

Huri mi aslın, melek mi neslin
Saçı sümbül yanakları al güzel
İzin ver de muradımı alayım
Sen de benden muradını al güzel

İsmail Özkahraman:

Kerem ette kulun kölen olayım
Leyli nehar yar yanında kalayım
Ben de senden muradımı alayım
Sen de benden muradını al güzel

Atillâ Laçin:

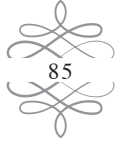
Gününü görmedik yâri neyleyim
Çiğneyip geçtiğim yollar perişan
Derman yok derdimi kime söyleyim
Yâr elinden esen yeller perişan

İsmail Özkahraman:

Gözümde şahıydın sen güzellerin
Tadına doymadım baldı her yerin
Bana gülden iyi kokardı tenin
Terleyip çimdiğim göller perişan

Atillâ Laçin: Teşekkür ederiz. Bu maniler her cuma akşamı devam edecektir, efendim. Saygılarımla.

(Bu atışma dinleyenler tarafından alkışlarla karşılanmıştır. Aslında bu karşılıklı söyleşiye âşıklar sohbeti demek daha doğru olur. A. Ozulu)

İsmail Özkahraman: Ben bir zaman Ahievran teşkilatında Dikiciler Esnafına Yiğitbaşı oldum. İlk iş olarak çırakların kalfaların duası çıktı önüme. Çıraklardan kalfa olacakları, kalfalardan usta olacakların adlarını tespit ettik.

O vakit bizim Esnaf Şeyhimiz Abbas Baba idi. Abbas Baba'yı davet ettik, bir bir çırakların kalfaların duaları yapıldı. Eyyam-ı mübarekeden (Kadir gecesi) bir günde yapıldı bu iş. Esnafın ileri gelenleri bu akşam Şeyh Efendi bize Hıdırlık'ta bir zikir kursunda geçmişimize ve ahvalimize duada bulunalım dediler. Olmaz diyecek halimiz yok. Olur, dedik.

Hıdırlık'ta Abbas Baba'nın dergâhında halka olundu, zikir başladı. Kasideler okunuyor. Buram buram terledikçe terliyoruz. Her iki tarafımıza esma ile seslendikçe boynumuz gıcılıyor. Kaside okuyan Haşim Efendiye bir kaside de ben okusam olmaz mı dedim. Olur, oku dedi. Ben başladım makamla:

Buna ramazan-ı şerif ayı derler- Millet üzgündür efendim,

Usta kalfa çırak hayli yorgundur efendim...

deyince Abbas Baba vaziyeti anladı. Zikri dualadı. Dışarı çıkınca duasını yaptığımız çırak ve kalfaların babaları sıralanmışlar. Her halde çocuklarının duasını yaptığımız için teşekkür edecekler dedim. Yanlarına yaklaşıncı “ Hay Allah razı olsun, bu kadar uzun zikir olur mu, iyi ki kaside okudun” demezler mi?

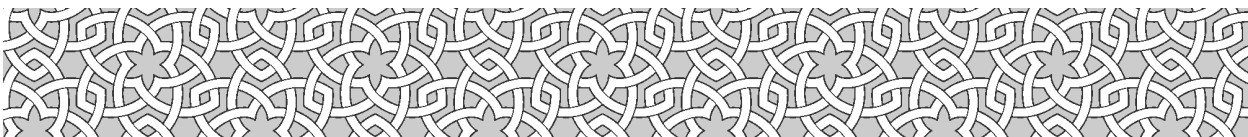
Şimdi biz de sizleri bu akşam söz bize verildi diye usandırmış olmayalım.

Dinleyiciler: Hayır hayır sizi dinlemek istiyoruz. Sorularımız da var?

İsmail Özkahraman: Öyle ise devam edelim. Bizim eski ustalarımız, aralarında sohbet ederler, sohbetlerine kulak veren bizlere de nasihatte bulunurlardı. Bu nasihatlerin çoğu bir hikaye anlatarak olurdu. Onlardan dinlediğim bir hikâye var.

Türkiye’den Avrupa’ya bir aile misafiriğe gitmiş. Ev sahibi ikram olsun düşüncesiyle: “meşhur bir ressamın yakın yerde sergisi var, gitmek ister misiniz?” demiş. Teklif kabul edilmiş. Hep birlikte sergi salonuna gidilmiş.

Bizim misafir erkek ilk tabloda başlamış yorum yapmaya. Renklerin uygun olmadığını söylemiş, ikinci tabloya geçmiş kompozisyonu anlamsız bulmuş. Üçüncü tablo, dördüncü tablo... Bizim ki hiç birini beğenmiyor, her birine bir kusur buluyor. Aileyi kalabalık görüp belki bir soruları olur, diyerek onları takip eden sergi sahibi ressam çileden çıkmış. Salondaki uşakları çağırıp “şu adam dışarı çıkınca bir güzel hırpalayın!” demiş. Yine de sabırla ziyaretçileri takip etmiş. Bizim adam son tabloya gelince şöyle durmuş; bu ressam nasıl bir adammış renkleri bozuk, kompozisyonları hatalı hadi onlara ressam yorumu diyelim... ya bu tablo bir portre. Napolyon portresi. Napolyon’un boyu bir yetmiş. Yüzde elli küçültmüş, iyi. Lakin bunda da oran bozukluğu var. Şu çizmenin dikişleri kusurlu, hele şu

mahmuzdaki oransızlığa bakın. Bu mahmuz ne böyle Amerikan lirası gibi. bu mahmuzun halkası bunun beşte biri kadar olması lazım gelirdi.

Ressam dikkat etmiş hakikaten mahmuzda oranı kaybetmiş. Adam haklı. Yaklaşmış bir defa doğru eleştiri yapan bu ziyaretçiye sormuş: “ Beyefendi siz nesiniz, münekkit mi, yazar mı, ressam mı, ne iş yaparsınız?”

Adam; Ben ayakkabıcıyım.

Ressam: Öyle ise arkadaş sen bir daha çizmeden yukarı çıkma! demiş.

Ben de ayakkabıcıyım. Eğer şimdiye kadar anlattıklarım da çizmeden yukarı laf ettimse, herhangi birinizi üzecek söz söyledimse sözlerimde sürçü lisan ettimse affınıza sığınırım.

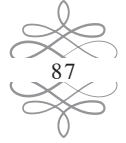
Hacı Odabaş: İsmail Amca geçen haftaki sohbette Çorum’un arka sokaklarına da girilmeli demiştiniz. Bize Çorum’da açılmış rakı fabrikasından bahseder misin? Bu fabrikanın yeri nerede idi?

İsmail Özkahraman: Rakı fabrikasının bulunduğu yer, şimdiki Albayrak İlkokulunun karşısında idi. Kurucuları Hayri Kabakçı ve Tahsin Afacan isminde iki Çorumlu. Tahsin Afacan, Cevdet Musağaoğlunun babasıdır.

Yaşar Karabek: Cevdet efendinin bir hatırası var. Çorum’da o zaman Lise mektebi yok. Cevdet Efendi Bursa Lisesine gitmiş okumaya. Doğrudan sınıfı geçememiş, ikmale kalmış. İmtihana girmiş, sorulara bir şeyler söylüyor ama hocaları tatmin edememiş. Hoca’nın biri sormuş. Oğlum sen nerelisin, baban ne iş yapar.

Cevdet: Çorumluyum. Babam da Çorum’da rakı fabrikasının sahibidir, ilk rakı fabrikasını biz açtık, demiş ya bu açıklama sınıf geçmeye yetmemiş.

İsmail Özkahraman: Açmak istemedim ama arkadaş sağ olsun sordu anlatalım. Evvelce evlerde şarap vurulurdu. Recı dairesinin de kolcuları vardı. Böyle satmak için evinde şarap yapanları takip edip

yakalar, ceza keserlerdi. Kolcuların eve kontrol için geldiklerini duyan ev sahibi şarap küpleri yanında hazır bulundurduğu tuzu küpe döker, şarabı sirkeye çevirirdi. Sirke alacaklarda böyle şaraptan dönme sirke ararlardı ki böyle sirke çok daha gattel olurdu.

Benim gençliğimde bizim bir komşumuz vardı. Kireççilik yapardı Ömer Ağa. Bağ kaynatma zamanı gelince bana “ sana dört helke şire düşüyor” derdi. Şarap vuracak. Lakin şireyi anamdan isteyemem vermez, babama Ömer ağa dört helke şire istiyor hiç diyemem. Anamın babamın uyumasını beklerdim ki, dört helke şireyi çalayım da Ömer ağaya ortağına vereyim.

Çorum’da bağı olanların yüzde ellisi geçmişte evinde şarap vururdu.

Dinleyenlerden: İsmail Amca Ömer ağayla şarabı nasıl paylaştınız?

İsmail Özkahraman: Nasıl olacak yine helke helke.

İsmet Çenesiz: İsmail Amca, sizin bir İstanbul seferiniz var. O seferde Gazinocu size neler söylemişti, hatırladınız mı?

İsmail Özkahraman: Bizde vukuat bir iki değil ki, hangisiydi acaba?

İsmet Çenesiz: Hani şu lastik satmaya gittiğiniz sefer.

İsmail Özkahraman: İstanbul’da Salamanti adında bir Yahudi tüccar var. Biz ona buradan topladığımız lastikleri gönderiyoruz. Bu işi üç beş arkadaş birlikte yapıyoruz. Onlar topluyor ben alıyorum. İstanbul’a sevk ediyorum. Hesap görmek için İstanbul’a giderken arkadaşları da götürdüm. Oraya vardık. Salamanti’ye misafir olduk. Hesap göreceğiz. Son gönderdiğimiz partiye kadar aşağı yukarı İstanbul piyasasını biliyorduk. Kilosu 3 lira civarı. Lakin piyasa yükselmiş Salamanti son partiyi 7 liradan hesaba koydu. Ben, bu az dedim. Biraz daha yükseltmek maksadıyla... Uzatmayım son partinin kilosu sekiz buçuk liradan hesap görüldü. Paramızı aldık ki. Oldukça kârlı oldu, beklediğimizin üç katı para. Yanımdaki arkadaşlar, “İsmail

Abi sendeyik” dediler. Boğazda bir lokantaya gittik. Denize direkler üzerinde kurulmuş her ne tarafa baksan Boğaz manzarası. Lakin bizden başka kimse yok. Bütün masalara sandalyeler kapatılmış, bize bir masa açtılar. Oturduk. Bir büyük, sağa sola bakarken bitti. İkincisi, o da bitti. Üçüncüsünü istedik, yan tarafımıza bir sanatçı, yanında dört beş kadınla geldiler. Ben erkekleri rakı içeren sanıyordum, meğer İstanbul’da kadınlar da içermiş. Hepsi rakı içiyorlar. Kadınların kadeh tutuşu bize hiç benzemiyor. Biz onları seyrederken rakımız yine bitti. Garsona hem bir büyük getir hem de hesabı dedim. Garson gitti. Elinde bir çanak, içine ne koydularsa alev alev yanarak bir büyük rakı ile geldi. “Bu rakı ve eğlencelikler patronun ikramı birazdan kendisi de gelecek sizinle beraber olmak istiyor” dedi. Buyursun dedik.

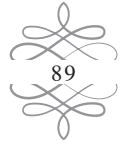
Patron geldi. O bize sordu, biz ona sorduk. Tanıştık. Bu ikramı herkese mi yaptığını yoksa bize özel mi olduğunu sordum.

“Arkadaşlar geldiğinizden beri sizi seyrediyorum. Öyle hızlı gidiyordunuz ki, ha şimdi bir hır çıkartacaklar diye sizi gözetlemekten hiç başka bir işe bakamadım. Sonra garibime giden şu oldu. Hır yok, gürültü yok. Tamam da o kadar rakı içtiniz, su, meşrubat içtiniz. Biriniz olsun, kalkıp tuvalete gitmediniz. Merak ettim bu adamlar ne yaptılar diye. Altınıza bakıyom yere bakıyorum yaş yok” demez mi?

Hacı Odabaşı: İsmail Amca Mersin’de bir dayak olayı olmuş, Terzi Niyazi Ustayla berabermişsiniz? Nasıl Oldu?

İsmail Özkahraman: O iş Mersin’de değil, Hatay Harbiye’de oldu.

Terzi Niyazi ile geziye çıktık, Hatay Harbiye’ye varmışız. Motele eşyalarımızı koyup, giyinip kuşanıp dışarı çıktık. Eğlence yerlerinin reklâm panolarına bakıyoruz. Dansözlü filan bir yere gidelim diyerek. Bir gazinoya gittik. Oturduk. Masamız donatıldı. sanatçılar çıkıp iniyor. O zaman daha çocuk denilecek yaşta babasıyla beraber akrobasi yapıyor. Semiha Yankı. Şimdiki gibi meşhur değil. Sonra bir anons yaptılar. Türkiye’nin ilk saz ve söz sanatçısı bir hanım huzurlarınızda diyerek. Niyazi cebinden bir kart çıkarttı. Bir şeyler yazdı. Garsona verdi. Bunu sanatçı hanıma ver dedi. Garson aldı götürdü. Sanatçıya

uzattı. Kadın biraz daha sahnede kaldı ve lobiye gitti. Biz herhalde elbise değişip gelecek zannettik. Bu arada masamızın etrafına üç tane enseleri kalın genç adam geldi. Derhal kalkın ve gazinomuzu terkedin. Burada bir rezalet çıksın istemiyoruz, dediler. Neden, ne oldu demeye bırakmadılar bizi dışarı çıkartılar. Ensesi kalınlardan biri cebinden Niyazi'nin verdiği kartı çıkardı. “Bu ne demek, kadın bir sanatçıya böyle yazı yazılır mı? Utanmıyor musunuz? Biz çaresiz dinliyoruz. Niyazi, sakın sakın, “ efendi kardeşim kartın arkasını okur musun? Ne yazıyor orada. Ben Orta Anadolu'nun bütün halk türkülerini bilen bir uzman sanatçıyım. Ben, “şu uzun uzun gecenin gecesi olsam, anam anam” türküsünü Radyo'ya veren adamım. Benim yazdığım yazıyı sanatçı hanım anlamadıysa suç bizim mi? Benim yazdığım yazı bir türkünün sözleridir.

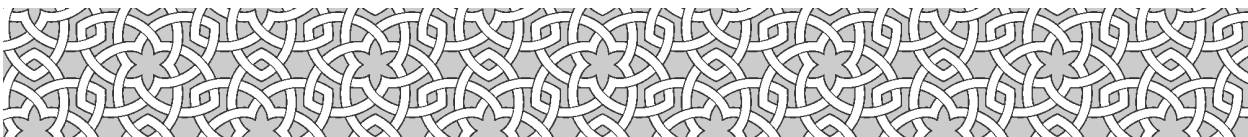
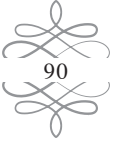
“Dar yerlerin geniş olsun” diye yazdığım türkünün işte size sözleri. Duyun, dinleyin:

Dağdan indim düze ben
Daha gelmem size ben
Dar yerlerin geniş olsun
Daha gelmem size ben
Türkü bu.

Bu türküyü okuması için kartımı verdim, dedi. Bir ara duraladılar. İçeri gidip geldiler. Sanatçı Hanım da yanımıza geldi. Meseleyi kavradı. Ben bu türküyü bilmiyorum, kusura bakmayın dedi. Biz yine masamıza döndük.

Sanatçı Hanım sahneye çıktı, aramızda Orta Anadolu'nun halk oyunları ve Halk türküleri uzmanı Sayın Niyazi Biçerel var. Şimdi bir Çorum türküsünü birlikte okumak üzere sahneye alkışlarınızla davet ediyorum dedi. Bizim Niyazi şöyle kaydelenerek bir ayağa kalktı. Salına salına yürüyerek sahneye çıktı. Birlikte Anam anamı okudular. Alkış, alkış. Kırta kırta geldi yerine oturdu.

Biraz sonra garson bir tepsi üstünde bir yeşil şişe. Masamıza geldi, “efendim Birinci Masanın ikramıdır” dedi şişeyi açtı pooom!.

Biraz sonra elinde tepsi üstünde yeşil şişe “ Beşinci Masanın ikramı Poom!” Sonra zengin bir meyve tabağı ve ortasında yeşil şişe ile garson tekrar geldi. Bu Patronumuzun ikramıdır. Poom! Hesabınız Patronumuz tarafından ödenmiştir efendim. Yedik içtik, hem dayak yemeden kurtulduk, hem de hesaptan.

Rahmetli Niyazi çok nüktedandı. Bir akşam yalçın sinemasında konser olacak. Hatip Mahalleli İbrahim’in lokantada Niyazi, İbrahim’le tavla oynadılar. Yemekler içkiler İbrahim’den oldu. Konser biletleri Niyazi’den. Biz biraz lokantada fazla kalmışız. Konser başlamış. Ön sıralarda yerimiz. İlerliyoruz. Önden Niyazi gidiyor, arkasında İbrahim ve Berber Şükrü ve ben yürüyorum. Sahnede sanatçı bir bayan;

Harman yeri aş yeri

Usul bas yavaş yürü

diye bir türkü okuyor, terzi Niyazi arkasına döndü. Şükrü Şükrü bu hanım bizi bildi bak,

“Nerden bildi?” diye Şükrü sordu.

Niyazi, duymadın mı arkadaş, baksana “yavaş yürü” diyor ya.

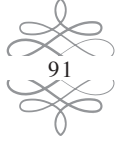
Böyle nükteleri çoktu. Evvelce artık içkiden filan vaz geçip yaşamaya başlayanlara herhangi bir eğlence, içki meclisi teklifi olursa, şöyle cevap verirlerdi. Arkadaş “biz küpü yuduk, güne koyduk.”

Niyazi hacca gitti geldi, küpü yuyup güne koyanlar arasında dâhil oldu. Her Ramazan mukabele okuyanlara Fatihlik yapardı. Ezbere okuyan hafızların yanlış galat okudukları kelimeleri düzelttirirdi.

Niyazi için Hafız Recep Hoca şöyle der: “Niyazi efendi köşe taşı gibidir, nereye korsanız oraya yakışır.”

Her ne giyşe yakışırdı, motosikleti en temiz motosikletti. Sanki hiç kullanılmamış gibi. Avrupa’ya giden folklor ekibimizin başı olarak gitti ve Çorum halayını birincilikle oynayıp madalyalarla döndüler.

Elvan Çek: Niyazi Ağabey her gün bir defa bizim dükkâna uğrar. Göbeller ne yapıyorsunuz derdi. Bir gün geldi. Oturdu. Hacda

tavaf ediyordum. Allah bir şevk bir ilham verdi. Hemen kenara çekilip şu şiiri yazdım, dedi ve bir şiir okudu. O şiiri ben kaybettim siz de var mı?

Abdulkadir Ozulu: Ben oğlundan aldım o şiiri ben de var. Size çoğaltıp vereyim.

İsmail Özkahraman: Sabah namazına Ulu camiye devam ediyor. Namaz sonrası, imam ve müezzinlere hadi size börek-süt alayım diyor. Gidiyorlar, börek süt, salep güzel bir kahvaltı yapıyorlar. Ertesi sabah, müezzin efendi namazdan çıkınca “Niyazi Efendi, ne idi dün sabah ki börek, Vallahi yerken boğazımın şurası vıcık vıcık ediyordu” deyince, Niyazi usta, hadi buyurun yine ısmarlayayım diyor. Gidiyorlar. Bu böyle dört sabah devam ediyor, beşinci sabah yine gidiyorlar. Niyazi diyor ki, arkadaşlar size bir hikâye anlatacağım. Marko Polo dünyayı dolaşmış bir seyahatname yazmış, bizim Evliya Çelebi üç kıtayı gezmiş bir seyahatname yazmış. Adam, ben de onların gezmedikleri görmedikleri bir yerleri gezeyim ben de bir seyahatname yazayım demiş. Hindistan’a varmış. Namaz kıldığı camide yabancı bir insan olduğunu gören Hintli Müslümanlar bunu misafir etmişler. Ne için geldiğini, ne yaptığını filan sorunca adam maksadını anlatmış. Biz sana öyle bir yer gösterelim ki, orayı daha hiç bir seyyah görmemiştir. Hiç kimse oradan tek satır yazamamıştır. Neresidir orası diye sorarsan orası Afü Küfü şehridir. Şu yüksek dağların ardındadır, demişler. Bu teklif çok hoşuna gitmiş, rehberler tutmuş tarif edilen yere bin bir zorlukla da olsa gitmiş.

Şehrin giriş kapısı önüne zafer takı gibi bir tak yapılmış ve kocaman bir kös sallanıyor. Kapının ağzında iki metreden daha uzun, yağız bir adam elinde bir topuzlu değnek kolları havada bekliyor.

Bu hal bizim seyyahın dikkatini çekmiş. Sormuş, neden böyle elinde topuz kolların havada bekliyorsun? Delikanlı cevaplamış. Eğer Çorum’da Ulu caminin imamlarından veya müezzinlerinden biri bir ziyafet verirse bu tokmağı bu köse vuracağım. Seyyah, hiç vurduğun oldu mu?

Genç cevaplamış: Şu kollarım kopsun daha siftahım yoktur.

Sözün burasında Niyazi usta merakla dinleyen arkadaşlarına, şu börek süt hesabını bugün de siz ödeyin de “Afü Küfü” şehrini bi inletin heri diyor...

(İsmail Özkahraman arkadaşı Terzi Niyazi'den bu sözlerle bahsettikten sonra bir hayli duygulanmıştı. Duygulandığını belli etmemeye çalışarak) “Allah rahmet eylesin bulunmaz bir arkadaştı” dedi.

Arkadaşlar bu konak sohbetleri konferans şeklinde olmamalı. Madem takdim edilirken “sohbet” diyoruz. Sohbet şeklinde devam etmeli. Konferanslar da olmalı ama bu sohbet günlerinde değil. Sohbet şeklinde olan toplantılarda katılımlar daha fazla olur. Konumuz hep Çorum üstüne olacağı için bu katılımlarla Çorum'un geçmiş kültürü daha çok harmanlanır, hatırlanır.

Hepinize beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Atillâ LAÇİN
Türk Edebiyatında Çorum

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 06.01. 2006

Yer: Veli Paşa Konağı

Abdulkadir Ozulu:

Kıymetli hemşehrilerim. Bu akşam ki sohbet toplantımıza hoş geldiniz. Bu akşam ulu çınarlar kürsüsünde Emekli Bankacı Atilla Laçın Beyefendi olacak. Kendisini en az benim kadar hepimiz tanıdığımız için “Edebiyatımızda Çorum” konulu sohbetini yapmak üzere Sayın Atilla Laçın Beyi kürsüye davet ediyorum. Sizlere saygılar sunuyorum.

Atillâ Laçın:

Ben Atillâ Laçın. Edebiyat Öğretmeni değilim ama iyi bir kitap okuyucusuyum.

Geçen haftaki toplantımızda Profesör Sayın Satılmış Basan Bey, İsmail Özkahraman Ağabeyimin anlattığı Çorumla ilgili bağlar ve bahçelere duyulanarak bize kendi köyünü Elemin’i anlattı. Yıllarca Çorum dışında görev yapmış sonradan Çorum’a atanmış ve atanır atanmaz köyüne koşmuş, köyün tepesinden Elemin’e, Çorum’a bakmış duyulanmış ve baba toprağını ben işlemeliyim demiş ve tutmuş

örnek olmak için kendi bağımlı işlemlerini ve hem de örneklik ve önderlik ederek köylülerinin bağlarını işlemeye yeniden yeşertmeye başlamışlar. Şevket Süreyya Aydemir'in "Suyu Arayan Adam" ve "Toprak Uyanırsa" kitaplarındaki sayfaları okurcasına, anlatırcasına Satılmış Basan Bey de büyük bir şevkle o toprağı işleyişini anlattı. Çok duygulandım. Ben de onun sözlerine nokta koymak istedim. Kısmet olmadı.

Eğer bizim bu sohbetimiz geleceğe aktarılacaksa, geleceğin Çorumluları bundan yararlanacaksa izninizle ben "Edebiyatımızda Çorum"a geçmeden önce Satılmış Bey'in o mutlu, içten duygularını noktalamak istiyorum. Çorumlu bir şairden (Abdullah Ercan) 'Çorum Bağları İçin Maniler'i okuyacağım.

Ben isterdim ki, Satılmış Basan Bey'de burada olsun, yeniden duygulandırayım onu.

AHÇILAR BAĞI yakın

Nazar değmesin sakın

Muska diye beni o

Yârin boynuna takın

Bol üzümlü AYARIK

Olukları dayarık

Koynundaki narı ver

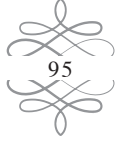
Zekâtına sayarık

ÇOMAR yolu Sarıbayır

Tanrım bizi sen kayır

Ne o güzeli benden

Ne beni ondan ayır

ÇORAKLIK'tan nar gelir

Kösedağ'dan kar gelir

Kız senin âşıkların

Eve barka zor gelir

ÇUKURAVLAĞI bükte

İki güzel bir yükte

Küçüğü elin olsun

Benim gözüm büyükte

ELEMİN bağı verep

Derdinle oldum harap

Adam sarhoş olur mu

İçtiğin bir tas şarap

ESKİEKİN bağları

Mor sümbüllü dağları

Yel gibi geldi geçti

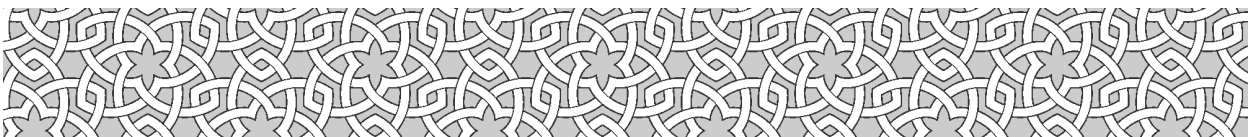
O muhabbet çağları

FİTNE BAĞI düzdedir

Püskürme ben yüzdedir

Şu derdimin çaresi

O kaşta o gözdedir

GÜVEYÖNÜ buradır

Gelin saçın turadır

Alla girip salla çıkmak

Bu ellerde töredir

Yol üstü HACIKERİM

Dertten kurtulmaz serim

Yazı bile geçirdik

Kışaysa Allah kerim

Mursalın üstü HOY HOY

Kadehlere bade koy

Meze diye sevdiğim

Koynundaki narı soy

İBRAHİM ÇAYIRI'na

Gün vurmuş bayırına

Eğil bir yol öpeyim

Babanın hayırına

Cevizliktir İÇERİDERE

Kız saçını kim öre

Bırak bu garip örsün

Ay karanlık kim göre

İğde kokar İLİCE
Suyu akar ılıca
Çakır gözlü o kızı
Sevmişim pek delice

KAPAKLI'dan çay geçer
Kara günler say geçer
Seni görenler sanır
Ondördünde ay geçer

KAZAN BAĞI uzaktır
Sevda yaman tuzaktır
Kara deme bana ak kız
Biber kara tuz aktır

KÖPEKLİK'in çağlası
Ak gerdanın bal tası
Kolum kanadım kırdı
Şu feleğin baltası

MURSAL'ın suyu serin
Ok vurdu kirpiklerin
Tabib çare bulamaz
Yaralarım çok derin

SÜLÜKLÜ'nün suyu az
Kız etme bu kadar naz
Ahirinde ölüm var
İkimizi de komaz.

Deli akar ZIMBALI
Yârin boyu gül dalı
Kokusu lale sümbül
Tadıysa oğul balı

Evet, bu ellerde töredir, alla girip salla çıkmak.

Burada ozan 20 bağımızı anlatmış, ben Çorum için 27 bağ saydım. Geriye kalanları da bir başka ozan çıkar şiire döker.

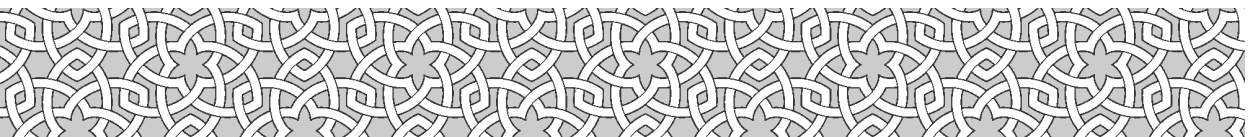
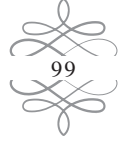
Çorum sürgün yatağı. Ne kadar siyasi varsa Çorum'a sürülmüş.

Refik Halit (Karay), Refi Cevat (Ulunay), Hüseyin Cahit (Yalçın). Bunlar siyasi sürgünlerin bir kısmı, Kemal Tahir hapishane sürgünlerinden. Bunlar Çorum'u kaleme almışlar.

Bunlardan başka da Çorum'u yazanlar var. Teoman Aktürel, Tuncer Cücenoglu, İsmet Kemal Karadayı, Adnan Binyazar ve bunlar gibi daha nice.

Bizim Lise çağlarımızda daktiloya geçmiş pelür kâğıtlara yazılmış eserler sunarlardı. Bunlardan biri de “Yakılacak Kitap”tı. Yakılacak Kitap Çorum'la ilgili. Yazarı Etem İzzet Benice.

Etem İzzet Benice 1903'te İstanbul'da doğmuş. Galatasaray Lisesini bitirmiş. Yüksek Denizcilik Okuluna gitmiş. 1920'de Tevhid-i Efkâr'da gazeteciliğe başlamış. İkdam, Açık Söz, Son Telgraf, Gece Postası gazetelerini yayınlamış. Sonra Vatan, Son Saat, Milliyet gazetelerinde başmakaleleri çıkmış. 1942–1950 yılları arası önce Kars Milletvekili sonra Siirt milletvekili oldu. 1967'de İstanbul'da öldü.

Yakılacak Kitap'la ilgili bir haberi 1960'lı yıllarda haftalık çıkan Artist Mecmuasında gördüm. Yakılacak Kitap beyaz perdeye aktarılıyormuş. Başrollerde Leyla Sayar ve Tamer Yiğit. Filmin Yönetmeni Süreyya Duru.

Edebiyat tarihimiz; Cumhuriyetin ilk yıllarında, çok okunan, sevilerek okunan romanları nitelendirirken onlara “halk romanı” diyor. Bu romanların akıcı Türkçesinden, sürükleyici olay örgüsünden, halk hayatının renkli çizgilerinin bolluğundan söz açar, halk romanlarının özelliklerini sıralarken.

1926-1927 tarihli Yakılacak Kitap, kemikleşmiş sofu ahlaka karşı bir isyan manifestosu da sayılabilir. Etem İzzet Benice, o güne kadar pek az sorgulanabilen bekâret sorununa eğilmektedir.

Tahir Alangu, Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf romanını yazarken Çalikuşu ve Yakılacak Kitap'tan esinlendiğini, yararlandığını yazmaktadır.

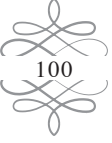
Bunlara dayanarak ben de bir Çorumlu olarak bana göre ise olayların geçtiği mekânın Çorum topraklarında İskilip ve Osmancık'ta geçmiş olması daha bir önemli. Yakılacak Kitap'ta Çorum adı, Çorumlu yazıya dökülmüş olduğu için.

1926-1927 yıllarının Çorum'unu anlatıyor. Çok ilginç olaylar var.

Önce düşündüm. Yakılacak Kitap'ı özet halinde anlatırsam izleyenlere, dinleyicilere büyük bir zevkle anlatamam dedim. Ne yapayım dedim. Kitaptan Çorum'la ilgili pasajları alayım okuyayım, dedim. Böylelikle daha iyi bir sunum yaparım diye düşündüm. Eğer okurken sıkılırsanız lütfen belirtiniz, özetlemeye geçeyim. Bunu sizden diliyorum.

Yakılacak Kitab'a geçmeden önce bir şey daha söylemek istiyorum.

Bu toplantıların adı Ulu Çınarlar Toplantısı. Kendimi teraziye koydum, ben nasıl bir Ulu Çınar olurum diye. Yaşa göre ise Ulu

çınarlık, ben daha 17 yaşındayım. (Bu söz üzerine dinleyenler canlı bir alkışta bulundular) Yok eğer bilgiye göre ulu çınarlıksa ben de o ilmi ulu çınarlık da yok. Daha sonra şu hatıram beni sardı sarmaladı.

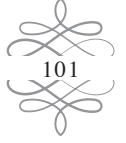
Köylerde harman sonları sünnetçiler gezer. Köyden sünnet olacak çocukları toplarlar, sünnetçi çocukları toptan sünnet eder. Karapınar'a da sünnetçi geldi. Adı Hasan Ağa. Ama son zamanlarda Çorum'da çok bilinen Hasan Ağa değil.

Köyden toplanan çocukları sünnet ediyor.

Ben de sünnet olanları seyre gittim. Sünnet olan çocukların her biri cıyıklı olarak evlerinin yolunu tutuyor. O arada bir komşu hanım beni tuttu, donumu sıyırdı, sünnetçinin önüne koydu. Ne anamın haberi var, ne babamın. Ne oldu, ne olmadı derken ben de cıyıklı olarak kan revan evimizin yolunu tuttum.

Evde anam şaşırıldı. Babam okulda. Okulun hademesi beni görünce ağaç çürüğü toplamış geldi. Anam bir torba dikti. Çürüğü sünnetime döktüler, torbayı üstüne koydular. Yatağa yatırdılar. Yattım ama çok sancı var, kıvranıyorum. Gün geçti. Şehre haber ulaştı. Amcam köye geldi. Halam şehirde bana şeker torbası bezinden bir sünnet şalvarı ile yine aynı bezden bir ceket dikmiş. Üstünde "Turhal Şeker Fabrikası" damgası da var. Amcam kendi eliyle bir kabaralı kundura dikmiş. Bunlar bana sünnet hediyesi. Amcam birkaç gün köyde kaldı, beni de yanına alıp şehre el öpmeye yola düştük. Yanımızda Küke dediğimiz Çerkez Nine de var. Köyden bir eşek verdiler. Eğerci dağından, Çerkezlerin yaylalarından Çorum'a geldik. Amcam emanet eşeği komşunun ahırına bağlattı.

Ertesi gün Babaannem elimden tuttu beni çarşıya çıkarttı. Daha önce de çarşığı görmüştüm ama her yeri sanki yeni görüyor gibiydim. Bugünkü altıncılar arastasından (Eğridere çarşısından) Saat kulesine doğru ilerliyoruz. İki taraf bakkal dükkânları. Saat kulesinden Velipaşa hanına dönecek yerin köşesi bir kahve. Kahvenin bir altı fırın. Fırının iki altı Karahacı'nın lokanta.

Köşeyi dönünce dört tane çınar ağacı görülüyor. İki çınar, ikisi dişbudak ağacı. Bu dört ağaçtan şimdi sadece biri duruyor. Yol genişletmesinde iki çınarla bir dişbudak kesildi. Birinin yerine bir ağaç diktiler. O da yaşlandı ama eski dişbudak çok yaşlı belki yüz elli yaşında. Köşeyi döndük ilerliyoruz. Burnuma bir güzel koku geliyor ki, mis gibi. Başımı çevirip kokunun geldiği yere baktım. İçeride nar gibi pişmiş kebab, ha bire doğruyorlar. İşte tam o sırada olan oldu. Öldüm anam! dedim. Yaşlı dişbudak ağacına tam boy çarpmışım.

İşte dedim uluçınar bu. Bu ağaç 150 yıldır bu meydanı, bu çarşuyu seyrediyor. Kaç yazar, kaç sürgün, kaç kavga gürültü gördü. Karahacı'nın katline o şahit oldu. Karahacı'nın lokantasını yazan yabancı yazarlar o çınar ağacının gölgesini de anlatıyorlar. Çorum'un gelişimini geçmişini o çınar gördü. Uluçınarlık böyle olmalı diyorum.

Yakılacak Kitap'ta çok ilginç pasajlar var. Çorum'un o yıllardaki sosyal yaşantısına ilişkin. 1926-1927'ye ait.

İstanbul'da bir öğretmenin bulunduğu okula atama haberi geliyor. O zaman Maarif Bakanlığı atamayı yapıyor ve okuluna atama haberi ulaşıyor.

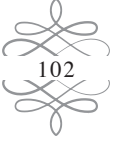
“ Oh ne iyi! Atanmışım. 2 Ağustos 1915.

Bu sabah Müdire Hanım çağırdı. “ Vicdan Hanım atanma emriniz geldi” dedi.

Hemen sordum? Nereye?

-İskilip kazasına... cevabını verdi.

Tuhaflaştım. İskilip'te neresi?.. Acaba Suriye'de filan mı?.. Ne fena, okulda kırk tane coğrafya kitabı değiştirdik, dünyanın en kuytu yerlerini öğrendik de kendi memleketimizi kendimize öğretmemiz olmadı. Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarını ayırmaktan, bir kaç ilin adını duymaktan, beş on nehrin hangi denize döküldüğünü söylemekten başka bir şey bildiğimiz yok. Bir de bilsek, Uludağ'ın yüksekliği ile “Şattularab” a Fırat ile Dicle'nin nereden karıştığını biliriz. Memleketi bilmeden dünyayı bilmişsin neye yarar.

Müdireyi söze tutamadım. Çok meşgul. Hem bugün de öyle ters ki...

Ne zaman gideceğimi öğrenmek istedim:

- Yolluk bekleyeceksiniz. O da, on gün sonra alınabilir... dedi; tekrar başını yanındaki kağıtlara eğdi.

Ne ayıp... Ne ayıp?.. Okuldaki beş Anadolu haritasından ancak birinde “İskilip”i görebildim. Suriye’de filan değil. Anadolu’da Ankara ilinin bir kazası: Çorum sancağına bağlı.

Bugün “Gülcehal” bizi Samsun’a çıkarttı. (Gül Cemal İmparatorluk döneminde yolcu taşıyan bir geminin adıdır.) Yapayalnız, kimsesiz burada bile acılığını hissettiriyor. Nereye gideceğim?.. Ne yapacağım? Arabayı nereden bulmalı, uzun bir yolculuk sırasında kendimi kime emanet etmeliyim?

Çok düşünüyorum...

Aklıma geldi: Maarif Müdürlüğü bana kolaylık göstermez mi? Otelden çıktım. Doğru Maarif İdaresine gittim.

-Maarif Müdürü Bey burada mı?

-Burada. Haber verelim...

Bir dakika sonra hademe geldi.

-Buyurunuz..

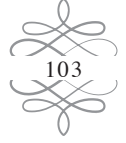
Maarif Müdürü ihtiyarca.. Çok temiz kalpli, babacan bir adam. Niçin kendisini ziyaret ettiğimi uzun uzun anlattım.

İstanbul’dan ilk kez çıkıyorum. “İskilip”e gideceğim. Yapayalnızım.

Bana güvenilir bir araç ve adam bulmanızı rica ederim... dedim.

Bir an düşündü:

-Kızım... İstedığınız sağlanmıştır. Bu gecenizi otelde geçiriniz. Yarın sabah sizi İskilip’e götürecek araba kapınızda hazır bulunacaktır, dedi.

Bu adamcağıza çok borçluyum. Erdem işte budur. Erdeme değer vermeyen biri olsa:

-Bana ne? Bir de seninle mi uğraşacağım? Cehenneme kadar yolun var... der beni başından savmaya bakardı.

Şehri dolaştım. Samsun hiç de fena bir yer değil. Benim çok hoşuma gitti. Çiftlik ve Fener mükemmel gezinti yerleri, saz, eğlence, dolaşan, yürüyen, hava alan yığın yığın kadın ve erkek var. Doğrusu İstanbul'dan ayrıldığıma hiç üzgün değilim.

26 Eylül Çorum

Hasanpaşa Hanı'na girdik. Saat kulesi ne tuhaf. Her şey tuhaf ya!..

Arabacıdan çok memnunum. Maarif müdürünün iyiliğini hiç unutmuyacağım. "İskilip'e varır varmaz ilk işim bu aziz meslektaşına bir mektupla teşekkür etmek olacaktır.

Yaylı içinde seyahat hem hoş, hem de biraz garip... İnsan günde 9 saat yol ancak alabiliyor...

27 Eylül

Bu gün de Çorum'da kaldık. Birden bire havalar bozdu. Çok yağmur var.

Arabacı:

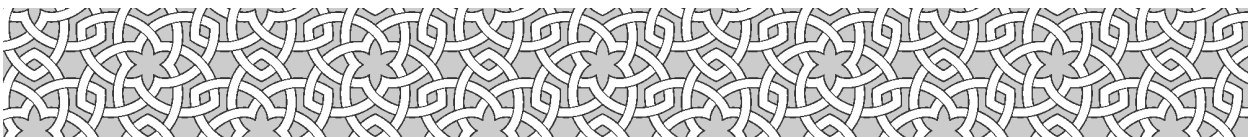
-Bu geceyi de burada geçirelim de bakalım yarın sabah ne olur? dedi.

Çorum'da fena bir yer değil. Epey kalabalık. Yemek, yiyecek çok ucuz, hem de temiz. Arabacının getirdiği tandır kebabı ile elmalar öyle hoşuma gitti ki...

Fakat, en fena tarafı: taassup ve gericilik...

Yalnız sokağa çıkıp gezmekten çekiniyorum.

Zaten yağmurdan gezmeye de fırsat yok ya!...

28 Eylül

-Hanımım, bannağımın ucuna bak! Aha şu karşıkı başı dumanlı dağı görüyon mu? İşte onun ardı İskilip. doğrusu ne diyeyim? Essahtan güzel bir yere gidiyon.

İhtiyar arabacı bana “İskilip”in güzelliğinden bahsediyor. Yerli şivesi de ne garip! İnsan ne söylediğini anlıyor anlıyor ama ... epey güçlükle...

Bir saat sonra İskilip’e varacağız. Bakalım arabacının beğendiği kadar ben de beğenebilecek miyim?

Yolun yarısından sonra üzerimdeki izlenimler hiç de iyi değil. Öğleyin Kızılırmak’ı geçtik. “Karaburun” denilen bir köyde bir saat kadar dinlendik. Eğer, şehir de köyünden biraz farksızsa arabacının ballandıra ballandıra anlattığı “İskilip” pek de hoşuma gitmeyecek. köydeki evler hep birer kat. Topraktan. İnsana ilk devirlerin yaşayışını hatırlatıyor. Hele, kadın ve erkeklerin giyinişi öyle garip ki?.. Kadınlarda bol paçalı, çok yamalı, kirli, paslı bir şalvar ile dallı basmadan bir içlikten başka giyim namına bir şey yok! En çok tuhafıma giden başlarındaki fesler oldu. Fessiz kadın yok. Kısa yayvan, vişne çürüğü bir fes, fesin üzerine, altına irili ufaklı sıra sıra dizmişler. Boyunları da beşbirlik dolu.

İndiğimiz uğraktaki bir kadına sordum:

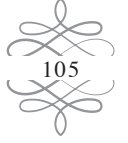
- Bu başınızdakiler hep altın mı?

Kadın şöyle gelişigüzel yüzüme baktı baktı da:

- Ne diyon Hanım? “Kıstı”yı mı soruyo; yoksa “tura”ları mı? dedi.

Bu sefer de ben şaşırdım. “Kıstı” hangisi, “tura” ne? Meğer “kıstı” boyunlarındaki dizi dizi altının, “tura” da feslerin önündeki süsün adımıymış Hem ben eksik görmüşüm. Bir de tepelerinin üstünde var. Ona da “taç” diyorlar. Hepsi safi süs altınıymış. Fakat, kadını da erkeği de yabancıyı öyle yadırgıyorlar ki...

-Yaban!.. deyip geçiveriyorlar!

29 Eylül

İşte geldik; bir gecedir buradayım. Dört tarafı dağlarla çepeçevre, engin bir şehir. Epeyce büyük. Yeşilliği bol. Şehre girinceye kadar bir saat bağlardan geçtik. Suları da çok. İçinden kasabayı ikiye ayıran büyük bir çay geçiyor.

Şimdilik gördüklerim bu kadar. Han odasından başka ne görülür? Ama han da han! Oturulacak gibi bir yer değil. Bana kuytu, basık ve karanlık bir oda verdiler.

Eğer iki gece bu en iyi handa kalırsam muhakkak hastalanırım.

Öğleden sonra

-Sokağa çıkayım... diyorum, bir türlü çıkamıyorum.

30 Eylül

Yönetici Hanım!

Erkek gibi bir kadın. Elinde anahtar, hanın içinde dolaşiyor, Hiç kimseden pervası yok. Hanın sahibi miymiş, yöneticisi miymiş?.. Neymiş! Üç günde bir gelir, hanı denetler, paraları alır gidermiş.

Sabiha Hanım hanın sahibi.

Sabiha Hanım'la tanıştığım pek fena olmadı. Birlikte sokağa çıktık okula gittik.

Handan çıkarken çarşafıma sıkı sıkıya büründüm, peçemi iki kat örttüm. Burada böyle gerekmiş. Sıkıya giyinmiş ve örtünmüş olmama rağmen, yine han önünde ve çarşıda gözden kaçmadım. İki erkek bir saraç dükkânının önünde durmuşlar, benim yürüyüşüme bakıyorlardı. Tam önlerine geldiğim zaman:

- Anam, emme de yosma ... şey... diye hükümlerini verdiler.

Fena halde sıkıldım. Çarşafın dışından böyle söylüyorlar. Acaba yüzümü görseler ne yaparlar? Anlaşılan söz atmalar buralarda epey yolunda.

Okula gidinceye kadar iki üç kadına ya rastgeldik, ya gelmedik.

Okul fena değil. Yeni yapılmış kız okulu.

Yazar, genç öğretmen Vicdan'ın ağzından İskilip'i, İskilip'teki sosyal hayatın varlarını yoklarını, iyi ve beğenilmeyen yanlarıyla romanında anlatır.

Buraya kadar roman'dan okuduğum pasajlar, Çorum ve çevresinin sosyal hayatına ait bilgiler aktarıyor. Roman sayfalarından okumaya sizleri sıkmamak için burada ara veriyorum.

Çorum'u anlatan bir başka eser de; İhtiyar Delikanlı. Yazarı Mehmet Seyda. Yalnız İhtiyar Delikanlı romanındaki Çorum'u kahramanlarından Kıynak Hüseyin üzerinden anlatacağım.

Maliye'de memurum. İstihbarat memuruyum. İşim çok yoğun değil. Mesai içinde kitap okuma fırsatı buluyorum. Günlük gazeteler de alıyorum. Yeni bir gazete çıktı. Adı Öncü, nasıl bir gazetedir diyerek onu da aldım. Açtım baktım ki: Mehmet Seyda, İhtiyar Delikanlı- Çorum Orta Mektebi Hatıraları. Tefrika ediliyor. Okumaya başladım. Anlatılan sınıftaki isimlerin pek çoğu halen aramızda yaşıyorlar. Bir kat aşağıda kitapta anlatılan Gıynak Hüseyin. Hazine Avukatı Rifat Karagöz'ün memuru. Gıynak Hüseyin, günün her saatinde içer. Onun için ev daire farkı yok. Gazeteyi aldım, Hazine avukatlığı dairesine indim:

Hüseyin abi, dedim, sözümü tamamlamadan;

- Ne ola gobel, ne işin var? dedi.

- Tarihe geçmişsin, gazeteler seni yazıyor... müjdem i isterim.

- Beni gazeteler yazamaz!

- Yazıyor, yazıyor. Sizin sınıfta Mehmet Seyda diye biri var mıydı?

- Varıdı, Eczacının oğluydu.

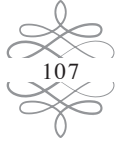
- İşte o yazmış.

- Sizin sınıfta Ayı Abdüllatif var mıydı?

- Varıdı...

- Sizin sınıfta osuruk Mikdat var mıydı?

- Varıdı...

- Lan gobel hepimizi mi yazmış.

- Hepinizi yazmış.

-Ver şu gazeteyi...

-Vermem, dedim. Masanın gözünden çıkar şu şişeyi önce dedim.

Gazeteyi verdim. Aldı okumaya başladı. Okudu. Bir anda eski okul, talebelik günlerine döndü. Yüzüme baktı.

-Yarin yine getir, bir bardak helal olsun. Lakin eczacının gobel bizim gizli sırları da yazmayaydı...

Ertesi günlerde gazeteyi hep götürdüm. 1960 27 Mayıs ihtilali oldu. Romanın tefrikanı devam ediyordu. İhtilalden bir ay sonra Öncü gazetesi kapatıldı.

Gıynak Hüseyin'e gazetenin kapatılmış olduğunu, çıkmadığını söyledim.

- Eczacının oğlu Mehmet Seyda'yı büyük gazeteler bilir. Birine bi mektup yazalım. Onlar Mehmet'i bulur verirler. Kitabını isteyelim dedi. Yaz mektubu dedi. Sen yaz dedim. Daktilonun başına geçti, bir mektup yazdı. Ben de mektubu postaya verdim. Cumhuriyet gazetesine İstanbul'a gönderdim.

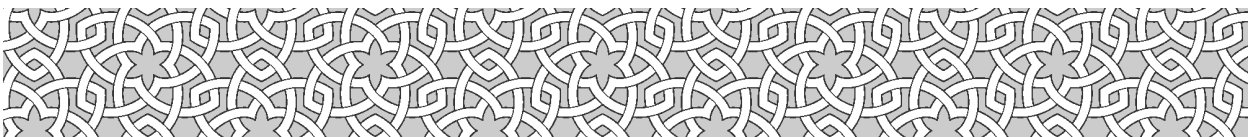
15-20 gün sonra büyük bir zarf içinde cevap geldi. Mektup Mehmet Seyda'ya ulaşmış ve cevaplamıştı.

Gıynak Hüseyin'e de bir not yazmış:

“Eğer beni dava edersen, yakarım çıkarı, gizli sırlarını da yazarım haa! Mehmet Seyda.”

Yıllar geçti. Ankara'da bir kitapçı dükkanının vitrinine bakıyorum. İhtiyar Gençlik- Mehmet Seyda. Kitap olarak yayınlanmış. İçeri girdim, iki tane aldım. Çorum'a gelince birini Gıynak Hüseyin'e vereceğim.

Gıynak emekli olmuştu. Şehirde oturmuyor. İlçe bağlarında

bağı var. Orada oturuyor. Ha bire içmeye devam ediyor. Gittim. Seslendim. Kapısı kapalı.

-Hüseyin Abiii, ben arkadaşın Atilla, aç kapıyı... Nice sonra açtırabildim kapıyı. Yine serhoş.

-Bak sana ne getirdim. İhtiyar Gençlik.

- Okudun mu?..

- Okudum.

- Her bir şeyi yazmış mı?

- Yazmış...

- Benim gizli sırlarımı da yazmış mı? İ..k!..

Hacı Odabaş: Atilla Abi sözlerinin başında “Çorum sürgün yeri” dediniz. Neden Çorum sürgün yeri?

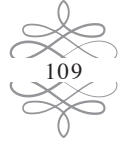
Atilla Laçin: Tahir Alangu'nun Türk Dili Mecmuasında geçmişte bir yazısını okumuştum. Çorum ve Yozgat'ın niçin sürgün yeri olduğunu anlatıyordu.

Çorum hâlâ da sürgün yeridir. Çorumlu yabancı kim olursa olsun itmez. Kümese yeni konan tavuk gibi gagalanmaz. İtilip kakılmaz. Eğitilir.

Ben kendi memuriyet hayatımdan biliyorum. Nerede problemlili bir memur var, Teftiş kurulu bunu nereye gönderelim diye düşünür ve “ Bunu Çorum!a gönderelim, orada adam olur” derler Çorum'a gönderirler. Hakikaten gelen sürgün memur Çorum'da yola gelir. Kendini bulur. Pek çok yabancı memur emekli olunca Çorum'dan ayrılmamıştır. Çorumlu olmuştur.

Nizamettin Oktay: Çorum'a ağlayarak gelenler, ayrılırken ağlayarak giderler.

Atilla Laçin: Çorum Spor 1967'de kuruldu. O yıldan bu güne ne kadar yabancı sporcu geldiyse hepsi takdir gördü. Lakin Çorum'un yerli gençleri ne kadar iyi sporcu olsalar da yabancıların gördüğü takdiri

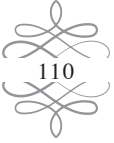

görmemiştir. Çorumlu yabancıyı sever, korur. Belki bu özelliğimiz Hititlerden geliyordur...

Rüstem Eren: Sizden ricam olacak Atilla Bey. Eli öpülecek bir öğretmenimiz vardı. Rahmetli oldu. Bahçelievler’de oturan emekli öğretmen Hatice Hanım. Ben onun ziyaretine gider elini öperdim. Bir gün dedim ki: Hocanım niçin böyle apartmanların arasına sıkışıp kaldın. Sen de bir müteahhide versen saray gibi yerin olurdu... Bana dedi ki:

-Nasıl verebilirim?... Bahçesindeki ağaçları göstererek, bunların hepsi benim evlatlarım. Bunların kesilmelerine nasıl razı olabilirim...

İşte eli öpülesi öğretmen O idi. Eğer Onun hakkında bir yazı yazıp bana verirseniz, size minnettar olurum, hatıra olarak saklarım. Sizden bunu rica ediyorum.

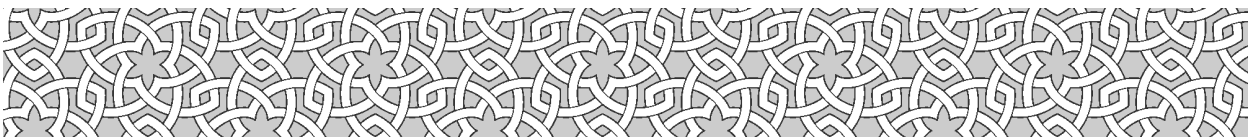

Atilla Laçin: Evet Rüstem Ağabeyin söylediği ev Hocahanım’ın ölümünden sonra, müteahhide verildi ve o bahsedilen ağaçların çoğu kesildi, kıyıda köşede bir iki ağaç ancak kaldı. Apartman yapıldı.

Elvan Çek: Geçmişte yayınlanan gazetelerimiz hakkında Nizamettin Bey kardeşimin mesleği matbaacılık olması hasebiyle çok bilgisi vardır. Kendisinde bize anlatmasını isteyelim de Çorum Basımının dünü hakkında da bilgi sahibi olalım.

Nizamettin Oktay: Atilla ağabeyim hepsini biliyor, benim bildiklerimin. Yalnız size bir hatıramı anlatayım.

Yıl 1950’li yılların sonları. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları yapılıyor. Jandarma Komutanı o tarihteki Çorum’un bürokratlarına hitaben yazılmış 100’den fazla dörtlükten oluşan “Zaptiye” başlıklı bir özel gazete hazırlattı. Dizdik bastık. Dağıtıcılığını da ben yaptım. 14 yaşımıdayım. Adım Zaptiye. O gazetede ki dörtlüklerden ikisi aklımda kaldı. Biri Vali Cevat Çapanoğlu’na diğeri Hâkim Numan Özbek’e.

Vali Çapanoğlu'nun dörtlüğü şöyle:

Piposu tütün dolu
Ağırlar sağı solu
Her işinin altından
Çıkar bir Çapanoğlu

Hâkim Numan Özbek çok babayiğit bir adamdı. Elinde iki file ile gezerdi. O zaman fileler alışveriş yapılırken içine öteberi konulan ipten çok seyrek örülmüş ağ. Hâkim beyi hep ellerinde yiyecek dolu fileleriyle görürdük. Onun dörtlüğü de şöyle:

Çarşığı eve taşır
Yine mutfak tamtakır
Bir defa su içerse
Şehri susuz bırakır

Hakkı Ertekin: Ben Hâkim Numan Beyle beraber çalıştım. Çok kibar bir insandı. İstanbullu idi. Kendisinde şeker vardı. Bir kebabçıya girer bir buçuk kebab yer, bir daha istemeye utanır, çıkar bir başka kebabçı da bir kebab daha yerdi. Bir bardak yetmez, başlayınca bir sürahi su içerdi. Hayatım da gördüğüm en kibar beyefendi insandır.

Atilla Laçın: Vali için Nizamettin'in dörtlüğü bana bir kaç Valimizi hatırlattı.

Çocukluk yıllarımda Zafer İlkokulu Vali evi idi. Bizim sokağımız sayılacak bir yer. Bir Vali geldi. Velipaşa camii ile Vali evi arasına uzunca çatılı bir yapı yaptırdı. Vali'nin eski görev yerinde üç tane atı varmış, onları getirdiler yapılan bu yere bağladılar. Her birinin bir bakıcısı var. Her sabah bakıcılar atları çıkarıyor, Milönü'ne doğru götürüyorlar, biz çocuklar da peşlerinde. Epeyce gezdikten sonra atları getirip ahırlarına bağlıyoruz.

Aradan yıllar geçti. Vali Evi şimdiki yere yapıldı. Biz de Bahçeli evlere taşındık. Vali konutunun yanından geçiyorum. Bahçede bir şey yapıyorlar. Kolay gelsin ne yapıyorsunuz diye içerde çalışanlara seslendim. “ Vali Bey'in köpekleri varmış onlara kulübe yapıyoruz dediler.

Sonra üç tane kangal getirildi, kulübelere kondu. Çok sevimli köpekler. Mahallenin çocukları da onları çok sevdi.

Daha sonra bir Vali geldi. Valinin bahçivanı sokakta bir şeyler arıyor gibi geziniyor. Sağa sola bakıyor. Ne aradığımı sordum: “Vali beyin kedileri kaçtılar da onları arıyorum..” dedi.

Şu işe bak dedim, çocukluğumda bir vali geldi atçı valiydi. Daha sonra gelen itçi vali oldu, Ondan sonra gelen de demek kedici vali çıktı, dedim. Bahçivan güldü, kulağıma fısıldar gibi;

-Abi Amasya’ya giden de “Kuşçu Valiydi. Evin her tarafı kuş kafesleriyle doluydu...” dedi.

Nizamettin Oktay: Evvelce bizim Çorumumuzda ki o tatlı ahengi ben bulamıyorum. Eskiden delilerimiz, velilerimiz, kabadayılarımız bir başka güzeldi. Şimdi onları arıyorum yoklar. Sanki Çorum bir başka Çorum olmuş. Ben kendimi sanki bir yabancı imişim gibi hissediyorum artık. Neden o güzelliklerimizi sevgimizi saygımızı delimizi velimizi kaybettik. Nerede onlar?..

Atilla Laçin: Sizlerin zihin yorgunluğunuzu gidermek için ben kendi (delilerimden) benim akıllılarımdan biraz anlatayım:

Çocuğuz mahallemizde yaşlı bir eski esnaf var. Bu adam zaman içinde ne olduysa kafası bozulmuş, dengesini kaybetmiş. Adamcağızın adını vermeyeceğim, halen yaşayan çocukları, torunları var. Adını değiştirerek “Ahmet ağa” diye anlatacağım.

Ahmet Ağa hasta. Çocuklar onu yolda görünce kızdırıp bağırttırmak için olmadık şeyler yapıyorlar. O da sinirleniyor, coşuyor. Etrafında hızlı hızlı dönerek, “Hoymala hoşmala, hoymala hoşmala...” diye bağılıyor...

Biz büyüdük memur olduk. Bankada çalışıyoruz. Benim bir takıntım var, bazı insanları görünce, eyvah derim, bugün artık bütün işlerim ters gidecek diye. Gerçekten de öyle takıntım olan insanları görünce o gün işlerim hep ters gider, sıkıntı çekerim.

Bir gün öğleden sonra mesaiye başladık. Bankaya bir adam girdi. Beni sıkıntıya sokanlardan biri. Tamam dedim, işimiz zor. Bugün berbat geçecek. Geldi benim masaya, işini anlattı. Problem üstüne problem. Onu sevk ettim. Arkasından gelen müşteri de bin bir zahmet verdi. Daha sonra gelenler hep aynı. Ne kadar bunaldı isem... kendimi kaybetmişim. Başlamışım masanın etrafında dönmeye. Bağırıyordum... Haymola hoşmola....haymola hoşmola...

Yanımdaki masada çalışan hanım arkadaşı avaz avaz bağırıyor:

-Hasan efendi... Hüseyin efendi... yetişin Atilla Abi çıldırdı!

Ben hala bağırıyorum, döneliyorum... Haymola... hoşmola..

Çorum'da eskiden iki tane "şekerci" vardı. Bunlar boyalı şeker imal ederlerdi. Evleri de bu sokakta Şeyh Eyüp sokağında. Birbirlerine komşulardı.

Biri Ömer dedeler, diğeri Şekerci Nazmi diye bilinirdi.

Ömer dedelerin dükkânları Yeni Hamam'ın Kadınlar hamamına giden köşede idi.

Şekerci Nazmi Ağabeylerin küçük kardeşleri Sait vardı. Saftı. Herkesin "Deli Sait"i benim "akıllı Sait"im. Sait bütün komşu evlere girer çıkar. Komşular tarafından sevilirdi. Bize de gelir giderdi. Ben evlendim. Aradan epey bir zaman geçti, bize Sait gelmiyor, bizim evin önünden geçip giderken bizim eve dönüp bakmıyor bile.

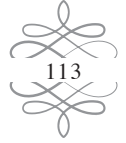
Anneme sordum, Sait niye bize gelmiyor, geçip gidiyor kapının önünden dönüp bakmıyor. Bir şey mi söylediniz?

Annem; Hayır hiçbir şey söylemedik. Bilmem neden uğramaz bakmaz... dedi.

Yine bir gün Sait bizim evin önünden geçiyor, yine bakmıyor. Seslendim, sordum:

—Niye bize gelmiyorsun, niye bizim eve bakmadan geçiyorsun?

— Olmaaaz! Ben bu eve eskisi gibi nasıl gelirim? Bu eve yeni gelin geldi! Olmaaaz!

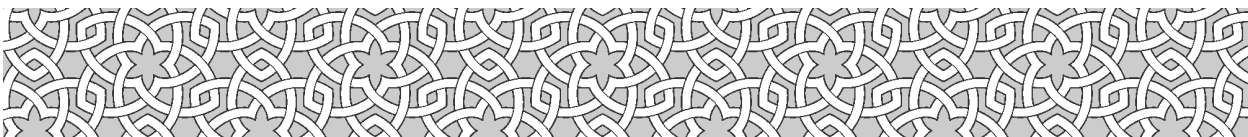

İsmet Çenesiz: arkadaşlar bu akşam buraya gelirken evde hanımlar serzenişte bulundular. O toplantılardan, sohbetlerinizden neden bizi mahrum ediyorsunuz dediler. Yönetici arkadaşlara bunu duyuruyorum. Hanımların bulunduğu toplantılar daha bir derli toplu olur, faydalı olur diye düşünüyorum. Bu isteğimi iletiyorum. Teşekkür ederim.

Atilla Laçin: Bizim evde de aynı istek vaki oldu.

A.Ozulu: Atilla Laçin Ağabeye bize sunduğu bu güzel söz şöleni için teşekkür ederken, siz dinleyenlere de katkılarımız ve katılımınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

Haftaya tekrar birlikte olmak üzere hayırlı günler, geceler diliyorum efendim.

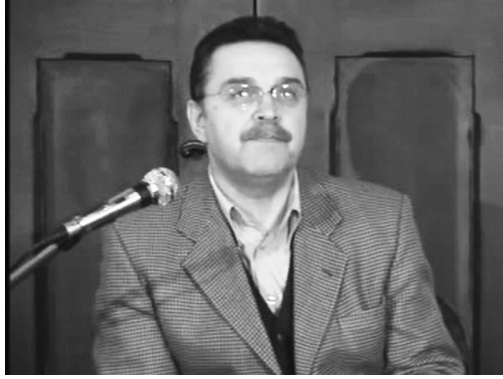

Yaşar TEMİRTEKİN Çorum'da Sanayii ve İstihdam

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 20 Ocak 2006

Yer: Veli Paşa Konağı

Abdulkadir Ozulu: İyi akşamlar. Bu akşam konuğumuz, Yaşar Temirtekin Bey. Sohbetinin konusu; “Çorum'da Sanayi ve İstihdam” Kendilerini huzurlarınıza davet ediyorum. Konu Çorum için çok önemli. Bence bu konu iş ve ekmek demek. Kendisine mikrofonu teslim ediyorum. Konuğumuz olduğu için de Yaşar Beye hepimiz adına teşekkür ediyorum. Buyurun efendim, söz sizin.

Yaşar Temirtekin:

Evet, cümleten hepinize iyi akşamlar.

20 Ocak 2006 Cuma Velipaşa Konağı Çorum.

Bu akşam “ Çorum'da sanayileşme ve istihdam” üzerine kendi gözlemlerimi dile getirmeye çalışacağım. Bu dile getiriş esnasında ister istemez şahıslardan, firmalardan, müesseselerden bahsedeceğiz. Daha önceki sohbet toplantılarında yapıldığı gibi konu genel değil. Somut örnekler vermek gerekecek. Burada maksadımız, niyetimiz ne kimseyi yermek, ne germek, ne övmek. Onun için isimlerinin şahıs veya

firma isimlerinin olumlu olumsuz geçmesi halinde şimdiden kusura bakmasınlar.

Maksadımız, geçmiş olaylardan ders çıkararak gelecek için olumlu, sürekli ve iyi şeyler yapmak. Niyetimiz bu yönde. İnşallah konuşmalarımız sırasında da faydalı şeyler söylemeye çalışırız.

Ben 56 yaşındayım. 1980’de Çopikas’ın montajı için Çorum’a geri geldim. Üniversite ve İstanbul’daki çalışmamdan sonra. Dolayısıyla 26 yıldır Çorum’da ki sanayileşmeyi ve istihdamı; içinde, her kademe de bulunarak gözlemlerim. Ondan önceki dönem 1950–1980 arasını ise; küçüklüğümde, delikanlılıkta gördüklerim veya işittiklerimle anlatmaya çalışacağım.

Aslında bu konunun ehli ben değilim, daha ehil ağabeylerimiz var. Onlar da bizzat işin içinde çok uzun sürelerdir bulunuyorlar. Onlar da ileriki haftalarda bizim göremediklerimizi veya değişik açılarda durumu tekrar anlatırlar, anlatacaklardır.

Konumuz sık sık tekrarlayacağım; sanayi ve istihdam. Bu tesadüfen yan yana gelmiş gibi görünen iki kelime, iki kavram. Ancak istihdamın gerçekten uzun vadeli, sürekli, düzenli olduğu yer sanayi. Tabi ki, biraz sonra sanayinin ana unsurları nedir? Bunları kabaca anlatmaya çalışacağım. Bunu Çorum örneğine geçmeden önce anlatacağım. Önce şu sloganı söyleyeyim.

1968 kuşağının bir sloganı vardı: “Tek yol devrim.” Biz şirketimizde bunu 1990’dan sonra “Tek yol ihracat” dedik. Şimdi ise bunu, benim bulduğum bir şekilden daha değişik söylüyoruz; “Tek yol üretim”

Irak’ta savaş oluyor, turizm rezervasyonlarının tümü iptal ediliyor. Onun için bir ülkenin kalkınmasının temeli üretime yani katma değer yaratan sektörlere dayanıyor.

Sektörleri; finans sektörü, reel sektör diye ayırıyorlar. Benim kısaca ayırmam ise “katma değer üreten sektörler, katma değer üretmeyen sektörler.” Belki tuhaf gelebilir.

İstanbul’da, Bursa’da üretilen bir otomobili alıyorsunuz dört tekeri var, Çorum’da satıyorsunuz yine dört tekeri var. Hâlbuki bir toprağı alıp onu tuğla, seramik yapıyorsanız veya bir plastiğı alıp onu bir başka şekle dönüştürüyorsunuz katma değer sağlıyorsunuz demektir.

Ülkelerin, firmaların kurtuluşu katma değer yaratmak yani sanayiden geçiyor.

Bütün lügatlerde sanayi tarifinde vazgeçilmez ortak unsur “üretim”dir.

Sanayi olabilmesi için mutlaka bir üretim olması gerekli.

Başka bir unsur; Çok sayıda insan çalışması.

Her ne kadar teknoloji insan sayısını en aza indirse de, sanayi çağını göz önüne alarak veya 20.yüzyıldaki sanayi kuruluşlarını göz önüne alırsak sanayide çalışan insanın çokluğu meydanda.

Üçüncü önemli unsur: Sermaye. Sermayeden maksat teknoloji, makine parkı. Yani bir şeyleri makine ile üretmek. Bir şeyleri verimlilik olması için makine ile üretmek için şart.

Dördüncü unsur: Verimlilik

Tekrar bu dört unsuru sayalım: İmalat-üretim, İnsan çalışması, Sermaye (Makine parkı) ve Verimlilik.

Bu dört parametre olduğunda sanayi meydana getiriliyor.

Sanayinin bir alt veya daha küçük uygulaması esnafıktır. Esnaflığın tarifini lügatler; sanatla, zanaatla uğraşan ve geçimini kıt kanaat elde eden, diye veriyor. Bu doğrudur, maalesef zanaat ehli tarifteki gibi hep kıt kanaat kazanç ehli olmuştur.

Çorum’un sanayileşmesine öncülük edenlerin büyük bir kısmı da esnafıktan zanaat erbaplığından gelmektedir. Klasik tuğla, kiremit üretimini de esnaflık ve zanaat cümlesi içinde görmek gerekir.

Zanaatkârlık için küçük ticaret erbabı veya el sanatı ile uğraşan tabiri kullanılıyor. Şimdi sanayiye yeniden dönmek istiyorum. Böylelikle Çorum’daki sanayiye de yavaş yavaş başlayalım.

Ekonominin dört ana unsuru var. Felsefecilerin hayatın devamı için “Anasır-ı Erbaa” dedikleri; Hava, Su, Toprak, Ateş misali, ekonominin dört ana unsuru da; Emek, Sermaye, Ham madde ve Müteşebbis güç.

İşte ekonominin bu dört unsuru üzerine sanayi bina edilmiş.

Sanayinin geliştiği ülkelere, kentlere bakıyorsunuz; ya hammaddeye yakın olmuşlar sanayi gelişmiş, ya pazara yakın olmuşlar sanayi başlamış veya sermaye birikimi var. Bu oraya sanayiye getirmiş.

Parayı kısa zamanda biriktirebilirsiniz. Sermaye birikimi sadece para demek değil. O memleket veya kentteki ticari görgü, bilgi, adab, usul, üretim kültürü de sermayedir. Sanayi kültürünü, üretim kültürü, ticaret kültürünü ve gereken iş kültürünü o şehrin insanları mutlaka bir zaman içerisinde kazanacaktır.

Bazı ülkelerde, şehirlerde saydığımız üç ana unsur olmadan da sadece “müteşebbis güç” sanayiye doğurabiliyor. Japonya örneğinde olduğu gibi. Ham madde yok, sermaye yok. Müteşebbislik, ekmeği bir yerden çıkarmak isteği zorunlu olarak teşebbüse sevk ediyor ve sanayiye doğuruyor. Japonların sermayeleri o kadar çok değil. Borçları daha çok. Ama müteşebbislik onları sanayide ilerletmektedir.

Çorum’un 1980’den sonraki sanayileşme ve onun içinde yer alan istihdamından bahsetmek istiyorum.

İstihdamın sanayideki karşılığı: Emek.

Bir ay kadar önce Sanayi Odası’nda makine sanayicileri toplandı. Sorunlarını dile getirdiler. Hepsi sıkıntılarını bir yerde topladılar. Çok büyük sanayi sıkıntısı olan “kalifiye iş gücü- yetişmiş insan” sanayinin en önemli iş kolu olduğu tespit edildi.

Osmanlıdan beri, hatta Cumhuriyet döneminde de eğitim sistemi öyle üretimi teşvik eden değil, tüketici bir toplum hedefini gözetir bir yönde olmuştur.

Üreticiliği teşvik etmeyi, çalışkanlığı bir yana bırakalım, aşırı

gayreti körelten bir tutum izlenmiştir. Evvelce hayatımızda olan “gayret kuşağı”nı bilirsiniz veya duymuşsunuzdur.

Gayret kuşağı insanı, dinç ve zinde tutarmış. Bu bedenlerde kalmadığı gibi zihinlerde de kalmadı.

İstihdamın kolay olabilmesi yolunda geçmişten bir misal vereceğim:

Belediyemizin bugünkü Park ve Bahçeler Müdürlüğünün olduğu yerde geçmişte “Uygulama Fidanlığı” vardı. Bu fidanlıkta meyve fidanı yetiştiriliyor, aşı yapılıyor. Çok sayıda insana gerek var aşı yapmak için. Binlerce fidana aşı yapılacak. Şehrin çocuklarına burada iş veriliyor. Aşı yapma ve çalışma, para kazanma öğretiliyor. Bunun yanında ağaç sevgisini, çevre bilincini, kabiliyet kazanmayı, üretim kültürünü öğretiyorsunuz. Aşı yapmayı öğretmek ve öğrenmek; bu çok basit bir şey olmakla beraber üretkenlik eğitimi için bakıldığında çok önemli.

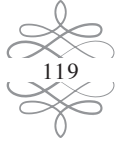
Şu anda yaşı 60’tan yukarı olanlar bu Uygulama Fidanlığı’nda çalışmış olabilirler.

Çorum’da meyveli meyvesiz fidanları aşı ile üreten pek yok.

Orman İşletmesi Çorum Yeşil Kuşak Projesi kapsamında teraslama yaparak ağaçlandırma çalışması yapıyor. Çalışma yapılan sahalara yakın köylerin insanlarına bu uygulamada iş veriliyor. Ağaç dikimi öğretiliyor. Ücret ödeniyor. Teraslama yapılamayan yerlerde uygulama başarısız oluyor ama teraslama yapılan yerlerde başarı daha çok elde ediliyor. Köylü işçilerin çalışmaları kontrol ediliyormuş, Diktiği fidanın dibini iyi çiğnemiş mi, çiğnememiş mi? İyi dikilmemiş olan fidanları söktürüp yeniden diktiriyorlarmış.

KaraYollarının diktiği hep boşa gitmiştir.

Şunu anlatmak için açtık konuyu bu kadar, Orman Müdürlüğüne işçi olarak çalışan insanlar kendi köylerinde de fidan dikme sevdasını taşıyorlar. Yakinen bildiğim için söylüyorum, Bütet köyünde insanlar fidan dikmek için adeta yarışıyorlar. Orman Müdürlüğü için fidan

dikiminde ve fidan yetiştirme de daha önce bu köylüler çalışmışlar. İşi biliyorlar, yetiştirdiklerinin büyüdüğünü görmenin tadını tatmışlar. Yani bu kültürü almışlar.

Uzun yıllar iş müracaatları almış birisiyim. Çorum'da iş müracaatları içler acısı. Lise mezunu gençler müracaat dilekçelerini arzuhalciye yazdırıyorlar.

Bu dilekçeni niye kendin yazmadın? diye sorduğumda “Abi kalemim yoktu!” oluyor. Kalem 25 kuruş, sen bunu yazdırmaya verdin iki yüz elli kuruş.

Arzuhalci bak ne yazmış, okudun mu? diyorum, okumamış. Başlıkta “Kağıt Fabrikası Traktörlüğüne” yazıyor.

Üniversite mezunlarımız da buna benzer, davranışlar sergiliyorlar. Üniversiteyi herkes meslek okulu zannediyor. Üniversite (üniversal) kendi başının çaresine bakma yeridir. Üniversite mezunlarının ancak yüzde beşi kendi başının çaresine bakabiliyor. Çorumlu kendi başının çaresine bakmaya ne der? “Başını kaşladı” der değil mi?.. (Başını kurtarır veya başını çıkarır, şeklinde de söylenir.)

Kırsal kesimden kente gelen sanat bilmeyen insanlarımızın işçi olarak çalışanları için durum daha acı. Köyünde ancak ilkokulu okumuş, askere gidip gelmiş, evlenmiş çoluk çocuk sahibi olmuş. Geçim sıkıntısı çekmeye başlamış. Miras yoluyla toprak bölündükçe bölünmüş, köyde kalıp karın doyurma zorlaştıkça şehirlere göç zorunlu olmuş, Şehirde de zor bir hayat yaşıyorlar. Sanat bilmiyor, vasıfsız işçi olmak devamlı bir iş imkânı sağlamıyor.

Şırına fabrikası 1987 yılında kurulduğu zaman, daha önce sanatkârları, meslek erbabını (terzi, ayakkabıcı) insanları işe almaya çalıştık.. Neden bunlara öncelik verdik; yaptıkları işin nereye gideceğini bilirler, iş yapmayı bilirler, paranın ne olduğunu, iş yaparak para kazanmanın ne olduğunu bilirler diye. Zaman içinde böyle yapmakla çok isabetli bir tercih yaptığımızı da gördük.

Şimdi çıraklık okulları var. Bunlar kuruluşlara geliyorlar. Kuruluşlar onlara çay-kahve taşıttırıyor, cam sildiriyor.

Şimdi Çorum'a dönüyorum. Çorum'un sanayileşmesi Türkiye'nin sanayileşmesiyle paralel bir durum gösterir. Ancak keşke bu paralellik çok yakın olsaydı. Cumhuriyetin ilanını müteakip kurulan Kamu İktisadi Teşebbüsleri; Sümerbank, Devlet Demir Yolları, Demir- Çelik fabrikaları, Et-Balık Kurumu, Zirai Donatım kuruluşları gibi kuruluşlarının benzeri bir kuruluş Çorum'da kurulmuş olsaydı. Özellikle Bursa, Kayseri, Kırıkkale Makine Kimya'nın pek çok fabrikası, Adapazarı gibi yerlerde kurulmuş.

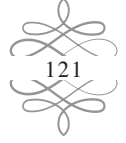
Çorum'umuz, Osmanlı döneminde olduğu gibi, Cumhuriyet döneminde de devletten pay alamamış. Bu çok üzücü bir durum. Bugün Kayseri'de tekstil sanayinin gelişmesinin yegâne sebebi Sümerbank'ın Bez Fabrikasıdır.

Sanayileşmeye özellikle Çorum'daki sanayileşmeye özellikle şu "ocak" örneğini vereceğim.

Eskiden bağ kaynatılacağı, çamaşır yıkanacağı, salça, pervede yapılacağı zaman evin avlusuna önce bir saç ayağı konurdu. Saç ayağının altına iri bir kütük yerleştirilir. Kütük tek başına ateşlenemez. Üzerine çalı çırpı, odun korsunuz ateşlersiniz. Önce çalı çırpı tutuşur, odunu yakar. Kütük ısınmaya başlar. Yanmanın olabilmesi için kütüğün içindeki gazların çıkması gerekir ki, yanabilsin. Isınan gazlarını atan kütük yanmaya başlar ve kütük ocağın hiç bir zaman sönmemesini sağlar.

Kaynatma yapılacaksa, kütüğün üstüne odun atılır, çalı çırpı atılır ki, harareti yükselten alev elde edilebilsin. Kütük sürekli kor halindedir. Ocağın yanmasını devam ettiren kütük dediğimiz büyük odundur.

Çorum'un sıkıntısı kütük sıkıntısıdır. Kütük ne? Kütük Karabük'te ki Demir Çelik, Bursa'da ki Reno, Bursa'daki Tofaş, Kayseri'deki Bez fabrikası, Eskişehir'deki Lokomotif fabrikası.

Çorum'umuzun şanssızlığı maalesef büyük bir kütüğümüzün olmayışıdır.

Bu söylediklerimi benim yaşındakiler anlar. Daha aşağı yaştakiler anlayamaz. Daha gençler “gaz nesli” “tüp gaz nesli”. Onların hiçbiri ocak da yakmadı. Bahçe de görmediler ki, bunları bilebilirler.

Bunu nostalji olsun diye söylemiyorum. Endüstri için çok önemli gördüğüm için söylüyorum.

Bugün otomotiv sanayinin 8-10 milyon dolar ihracata ulaşan yan sanayinin kurulmasının sebebi montaj fabrikalarıdır. Bu fabrikalar her ne kadar montaj olarak başlamışlarsa da böyle bir yan gelişmeye de imkân sağlamışlardır.

Bugün dünyada eğer otomobiliniz varsa, bağımsız ülke olarak biliniyorsunuz. İspanya'nın, Kore'nin, Japonya'nın otomobili var. Bunlar yeniler.

Türkiye'nin otomobili olmadığı için İtalya'nın, Fransa'nın devamı olarak gidecektir.

Cumhuriyet'in başlangıç döneminde kurulun KİT'lerden Çorum nasibini alamadığı için ta Demokrat Parti devrine kadar sanayi kuruluşu beklemiştir.

1957 yılında Çimento Fabrikasının kuruluşu Çorum'da sanayinin başlangıcıdır.

Gerçi bu tarihlerde Çorum'da tuğla-kiremit üretimi yapanlar, fabrika haline geçmiş veya geçiş durumundadır. Hamoğlu, Bıyıkoğlu fabrika halindedir, Güneş fabrika halindedir. Eğer yanlış söylersem İsmet Ağabey lütfen düzeltiniz.

İsmet Çenesiz: Güneş 1965'te kuruldu. Kurucularından biri olduğum için söylüyorum.

1962 yılında kurulan Yıldız Kiremit fabrikasını da ekleyelim. Bir de bunlardan önce tek bir kişinin kendi gayretiyle yaptığı veya

yaptırdığı bir tek presle Çorum’da imalat yapan bir kişi var. Günde yalnız başına 200-300 Marsilya tipi kiremit üretirmiş. Bu kişinin adına da “Tekbasan” derlerdi.

Yaşar Temirtekin:

Kiremitle ilgili hoş bir anım var. Onu anlatacağım: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuyla ilgili bir film çevrilmişti “Döngel Kerhanesi” diye. O zaman yanlış anlaşılmalarmıştı.

Üniversitede yabancı uyruklu öğrenci kontenjanından gelmiş İranlı Azeri Türkler de vardı. İlk günlerde tanışırken “ baban ne iş yapar?” diye Azeri arkadaşlara sordukları zaman “Babamın kerhanesi var” diye cevaplamıştı. Bu cevaba benim dışımda bütün arkadaşlar, özellikle İstanbul’dan gelenler güldüler. Onlar kerhane sözündeki inceliği anlamamışlardı.

Hayat aslında bir incelik değil mi? Kar’la ker arasında ses bakımından çok az bir fark var. Ama anlamda çok farklı. İnsanlar yiyor-içiyor, tuvalete gidiyor, bu bütün insanlarda aynı. farklılık incelikte, nüanslarda.

“Ağlamak kârım oldu” diye bir türkümüz var. Burada ki kâr, “iş” anlamında.

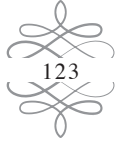
Kâr’ı, ker’e –kerihe döndürürseniz o zaman iş iyi olmuyor.

İsmet Çenesiz: Sizin mezuniyetiniz nereden?

Yaşar Temirtekin: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Abdulkadir Ozulu: Karadeniz Teknik Üniversitesi denilince burada bir yiğidin hakkını teslim etmek gerekti. Her cümlesi pek geniş açılımlar içeren bu güzel sohbeti yapan olgun hemşehrimizin Karadeniz Teknik Üniversitesinden mezun oluşunda ulaştığı diploma notuna o yıldan bu yıla kadar daha hiçbir öğrencinin ulaşamamış olduğunu biliyorum. Burada bu bilgimi kendisine doğrulamak istiyorum. Doğru mu?

Yaşar Temirtekin: Estağfurullah.

A: Ozulu: Doğrulatacağım, doğru mu?

Yaşar Temirtekin: Doğru.

Abdulkadir Ozulu: Bu başarılı bir öğrenciliği olduğu gibi başarılarla dolu iş hayatını sürdüren olgun hemşehrimizden iftihar duygularımızla gelecek haftalarda da değişik konularda engin bilgilerinden istifade edeceğiz. Teşekkür ederim.

İsmet Çenesiz: Yaşar Bey gibi başarılı olan bir de Bekir Aksoy'un olduğunu biliyorum.

Yaşar Temirtekin: Evet Bekir Bey Siyasal Bilgiler fakültesinden üstün başarı ile mezun. Hem de o siyasi dönemin buhranlı Okula gidilemeyen, yurda girilemeyen günlerinde böyle üstün bir başarı göstermiştir. Benim Lise'den devre arkadaşım. Aynı devrede bir de arkadaşımız Hasan Özkıdık vardır.

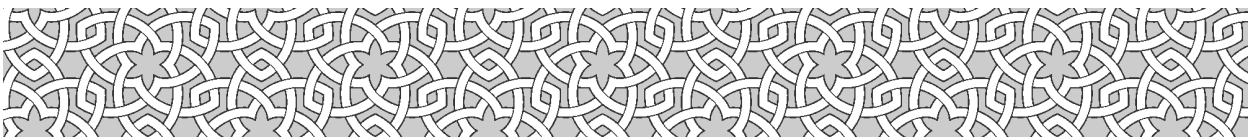
Rüstem Eren: Yaşar Bey sizin konuşmanız benim içimdeki duyguları depreştirdi. Geçmişte büyük Atatürk, örnek çiftlikler kurmuş. Üretmeyi, çalışmayı öğretmek için.

Acaba dumansız sanayinin yeri yok mu?

Vatandaş fidan alacak pazarda fidan bulamıyor. Para var, fidan yok. Bunlardan da bahsediniz.

Ben 20 senedir Çorum'da özellikle köylülerimize fidan dikmeyi öğretmeye çalışıyorum. Memlekette arıcılık gelişme gösteriyor. Arının bal alacağı ağaç akasya. Bunları çoğaltmak olanları da korumak lazım. Türkiye çölleşiyor. Biraz da bunlardan bahsetmenizi rica ediyorum.

Yaşar Temirtekin: Fidan dikimi, çölleşmeyle mücadele bu akşamın konusu değil ama pazarda fidan bulmak mümkün. Ben Şubat başından Mart sonuna kadar fidan almak veya gezip görmek için pazara gidiyorum. Her zaman fidan olduğunu ve halkımızın bağına bahçesine dikmek için bir iki fidan aldığını görüyorum. Karamsar olmamak lazım 10 yıl öncesine göre yeşil dokuyu artırma çabaları çok daha ileri bir durumda.

Söylediğiniz dumansız sanayi konumuz içine girebilir, yeri gelince bahsederiz.

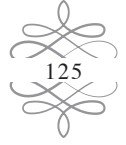
1957 yılına kadar un değirmenleri ve o zamanki adıyla “tuğla ocakları” var. O zamanlar daha Tuğla –Kiremit, toprak sanayi tabiri kullanılmıyordu. Tuğla ocakları yanında “çömlekhane veya kerhane” ler de vardı. Burada da bir incelik var. Çömlekhaneler için “kerhane” denilmesinde. Çünkü burada çamuru bir makine yardımı “çark” ile şekillendiriyorsunuz. Küp, testi ve pöyrek- paşa pöyreği yapıyorsunuz. Paşa pöyreği gibi deyimimiz de var. Tuğla ocağında makine yoktur.

Bunlar esnaflık şeklindeydi.

Şehir içindeki ayakkabıcılığı, terziliği, dericiliği fabrikacılığın başlangıcı sayabilirdik. Maalesef bunların hiçbiri sanayi kuruluşu haline gelememiştir.

Şu anda Azap Ahmet Mescidinin bulunduğu sokakta Dokumacılar Kooperatifi vardı. Bu küçük girişim çoğu eve iş veriyordu. Evlere iplik veriyor, masura veriyordu. İpliğin masuralara sarılması işini yaptırıyor ve hazırlanan masuraları kooperatifin tezgâhlarında kullanarak, havlu dokuması yaptırıyor. Benim çocukluğumda bizim mahallemizde bu kooperatife iş yapan evleri hatırlıyorum. Bundan başka yine mahallemizde o zaman ki söyleyişle: “çaput çul” dokuyanlar ve döşeme-çarşaf, sofraya bezi dokuyan tezgâhlı insanlar evler vardı. Şimdi bunlardan kalan hiçbir tezgâh yok. Gönül isterdi ki, bu kooperatif Çorum’da Tekstil sanayine dönüşmüş olsun. Gönül isterdi ki, bunlar Çorum’da iplik fabrikasının temeli olabilsinler.

Bundan sonra çarşıda hazır yün, fabrika yünü ve fabrika unu satılır oldu. Daha sonra fanila dokuyan el makineleri, örgü makineleri çıktı. Bugün Hakkı Bilal müessesesinin Bils gömlekleri dışında hiç birimizin üstünde ve ayağındaki giyim eşyaları Çorum’da üretilmiyor. Hatta marketlerde Çorum’da üretilmiş bir şey bulamıyorsunuz. Marketlerde un raflarında Çorum Unu’ndan daha çok başka yerlerden gelen un görüyorsunuz. İzmir’den un geliyor ve Çorum’da satılıyor. Konu başka bir yere gidiyor ama söylemeden edemiyorum.

Tan... açıldığı diye bayram edildi. Kaba bir dille söylüyorum, sağcısı solcusu bayram etti. B.. mağazaları açıldı hem de çok sayıda. Mahalle bakkallarının ekmeği ne olacak. Belki mahalle bakkallığı tartışılabilir. Ama O marketlerin sattıkları yumurta bile Allah bilir Çorum yumurtası değildir. Çorum esnafının kazanacağı parayı, Çorum'da kalacak parayı götürüyor, taşradan gelen marketler. Bu bir ülke sevgisi, şehir sevgisi, belde sevgisi bir bütündür. İnsanın yaratılışında bu sevgi var. Ülke dışına çıkan her kuruşu, Çorum dışına çıkan her parayı kıskanıyorum. Yanlış anlaşılrsa da, doğru anlaşılrsa da...

1957 yılında Çimento fabrikasının açılmasına sebep olanlardan da, Çorum'da taş üstüne taş koyan her kim olursa olsun bu memlekete hayırlı bir şey yapanların hepsinden Allah ondan razı olsun diyorum. İnsanların faydalısı insanlara faydalı olandır. İnsanın suçu günahı Allah ile kulu arasında ki mesele. Ancak inanıyorum ki; para da imkân da insana emanet verilmiştir. Ve bu emanetin hesabı öncelikle sorulacaktır. Kulum sana imkân verdim, sen kaç kişinin rızkını bulmasına vesile oldun, denilecektir. Canı emanet veren Allah, kuluna malı da emanet vermiştir. Bu emanet insanın sadece kendisine harcanması için değildir.

Sanayiye ikiye ayırıyorum.

1-Yatırım malı üreten sanayi kuruluşları

2-Tüketim malı yapan sanayi kuruluşları.

Tüketim mallarını da ikiye ayırmak lazım.

Çorum'daki Un fabrikası, yem fabrikası, toprak sanayi fabrikası, veya diğer makine yapan üreten kuruluşlar.

Yatırım malı yapan fabrikalarla çok iyi para kazanamazsınız. Yatırım malı sözüyle üretim yapan makineyi kastediyorum. Ünilever firmasında duyduğumuz bir söz: “ Para sokaktan kazanılır” yani tüketim mallarından.

Çimento fabrikasının kurulmuş olması, kiremit tuğla ocaklarının fabrikalaşmaya başlaması Çorum'da toprak sanayi makinelerinin yapılmasını başlatmıştır.

Kiremit, tuğla ocaklarının kiremit-tuğla fabrikalarına dönüşmesi Çorum'da toprak sanayi makinelerinin yapılmasına vesile olmuştur.

“Çağıl Makine” Çorum'da sanayi okuludur. Kim ne derse desin. Mehmet (Çağıl) Bey, önce Çimento fabrikasında çalışmış. Kendi atölyesini kurmuş ve bugün artık iş yeri bir fabrikadır. Burada çalışanların pek çoğu da kendi iş yerlerini açmışlar ve toprak sanayi makinelerini yapan fabrikalar kurmayı ve yaşatmayı başarmışlardır.

Bunların dışında Ekspres Un fabrikası, Hatap Un Fabrikası, Burun Çiftlikteki fabrika, Battalların Un fabrikası eski fabrikalardır. Bunların kuruluşlarında kapasite artırımlarında ve modernizasyonlarında çalışan esnafın çoğu dülgerlikten gelen insanlardır. Dülgerlik bildiğimiz anlamdan farklıdır. Geçmişte fabrikalar önce ahşap aksamli yapılmıştır. İşte dülgerler bu işin dizayn ve imalini yapan, kuran insanlardır.

Konuşmalarımız esnasında ister istemez, bazen bilerek konu dışına çıkıyoruz.

Birileri ile kendimizi mukayese etmemiz lazım. Bu mukayeseyi yaparken bize benzer illerle veya yakın illerle yapmamız lazım.

(KİT'ler satılıyor.)

(Şu anda devlet işletmeleri kötü örnek oluyor.)

Çorum Çimento Fabrikası devletin büyük sermayesiyle kurulmuştur. Ancak bazı kişiler de küçük, sembolik sayılabilecek sermayeleriyle ortak olmuştur. Ancak özelleşmede bu küçük küçük pay sahiplerinin hiç bir sözü olamamıştır. Çünkü daha önce yapılan sermaye artırımları ile küçük ortakların payları yok hükmüne düşmüştür.

Çok ortaklı kuruluş örneklerinden başka biri “Onel Fermuar”dır. Onel Fermuar kuruluşu itibariyle kurulduğu dönemde çok isabetli ve müthiş bir yatırımdır. O gün için daha az olmakla birlikte bugün Türkiye dünyaya kot-giyim üretiyor. Her bir kot üründe minimum bir fermuar vardır.

Onel'in verimli şekilde dünyanın fermuarını ürettiğini düşünün. Ama bazı arkadaşlarımızın çok büyük gayretlerine rağmen hissedarların önemli bir kısmının zafiyeti, işletme sermayesi yokluğu, belki bunlardan daha önemlisi de pazarlama sıkıntısı olmuştur. Hemen hemen bütün çok ortaklı işletmelerde olduğu gibi Onel'de de küçük ortaklar tasfiye edilmiş, işletme bir veya iki büyük ortağın eline geçmiştir.

İşverenin kazanıp kazanmadığı o kadar önemli değil. İşverenin kazandığı çalıştırdığı işçiyle orantılıdır. Yüzlerce işçi çalıştırması gerekirken şimdi Ankara yoluna giderken görüyoruz bir kaç harap fabrika ile köhne bir durumda görülüyor.

Çok ortaklı bir örnek "Kartaş" Kartaş'a Özel İdare'de öncülük etmiştir. Çok ortaklı bir şirkettir. Maalesef o da yaşatılamadı. Kartaş'ın benzeri olarak Bolu'da, Kastamonu'da kurulan işletmeler daha sonra kurulan Ordu'daki Medefe fabrikası, Kartaş'ın benzeri ürünler üretiyor ve çok gelişmiştir. Kastamonu'da ki, "Entegre Orman Ürünleri" kuruluşu, Ordu'daki Medefe Fabrikası Türkiye'nin ilk 500 işletmesi içinde yer alıyorlar.

Kartaş ise sermayedarlarına hiç bir şey veremediği gibi çok küçük katılımlar da olsa tamamen ziyan olduğu gibi; Çorum halkının birlikte iş yapabilme umutlarının kaybolmasına sebep olmuştur.

Bu bir kaç örnekten sonra bir başka en büyük çok ortaklı şirket Çöpikas.

1977-1978 yıllarında Nedim Tümer Beyin, (Çorum'da o zamana kadar üretilmeyen) plastik torba, poşet, poliüretenli kâğıt, yağlı kâğıt, mumlu kâğıt yapmak üzere olan girişimi daha sonra gelişip bugünkü hale gelmiştir. Fikir babası Nedim Tümer Beydir.

Nedim Tümer Bey, çok küçük bir plastik parça talebinde bulundu. Plastik enjeksiyon presi arayışımız sırasında "enjeksiyon" bize "enjektör" ü çağırttı. Bunun üzerine Şırınca üretme düşüncesi ortaya çıktı. Kendisini minnetle anıyoruz. Allah uzun ömürler versin.

Çöpikas'a ben 1980 yılında katıldım. Burada tipik bir olay var. Her şehrin eşrafi olduğu gibi, Çorum'un klasik eşrafi, sülale zenginleri

vardır. Ama bunların varlığının en büyük kısmı topraktır. Yani bizim eşrafın, sülale zenginlerinin zenginliği likit değil, toprak zenginliğidir.

Para ekonominin kanı. Vücudunda kanı çok olandan kan alabilirsiniz. Göbeğinde yağı çok, kası çok olandan değil, kanı çok olandan kan alabilirsiniz. Dolayısıyla ekonominin kanı paradır. Paraya sahipliktir. Para sanayileşmede motor güç, itici güçtür.

Çöpikas'ın bir özelliği kuruluşunda kurucuların ortaya koydukları sermayelerinin hemen hemen aynı seviyede olmasıdır. Çok aşırı uç yoktu.

Çimentoyu saymayacak olursak, yatırım malı üreten fabrikaları saymayacak olursak gerçek anlamda sanayinin (özel sektör) başlangıcı Çöpikas'tır.

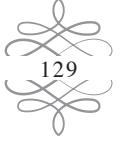
Endüstrinin başka bir işlevi daha var. Sadece dâhil olduğu iş kolunda mal üretmek ilk ve son vazifesi değildir. İkinci görevi belki de birincil görevi sanayinin istediği kalifiye insanlar yetiştirmektir. Elektrikçi, makineci, bakım elemanı, pazarlama elemanı, muhasebeci... Sanayici bunları yetiştirmek zorundadır. Çorum'a dışarıdan insanlar gelmiştir, onların yanında Çorum insanı yetiştirilmiştir. Çöpikas bir okul gibi sanayinin bu söylediğim iş hayatının vazgeçilmez elemanlarını yetiştirmiştir.

Hayvan üreticiliği yaparsanız her yıl hayvan sayınız artar. Sütü satar masraflarınızı karşılırsınız. Çiftliğinizin kârı ahırınızda artan hayvan sayısıdır.

Fabrikayı süt üretmeye benzetebiliriz. Fabrikanın sütü, fabrikanın ürettiği mallardır. Kâğıttır, şırıngadır, seramiktir ve benzerleri.

Fabrikanın üretimini geçen yıldan fazla hale getirmesi, makinesini, işçisini artırması, cirosunu çoğaltması işte tarım işletmesindeki hayvan sayısının artmasıdır.

Çöpikas'ın kuruluşunda ortakların hemen tümü ticaret yapan, üretim yapan esnaf kesiminden gelen insanlardır. Esnaf öteden beri toplumumuzun orta direği olmuştur.

Çopikas'ın kurucularının çoğu parası sayısız olan sermaye sahipleri insanlar değil, dışlerinden tırnaklarından artırıp biriktirdiklerini ortaya koyan kimselerdir. Kurulan kendi işlerinin dışında bir iş ama tek atımlık kurşun misali kaybettikleri zaman üzülecekleri paralarını koymuşlardır.

Çopikas'ın başlangıçta kurucuları; Hepsini üretimden gelen kişilerdi.

Çakır Aydın, Mustafa Örs, Pastacılar olarak bildiğimiz Gürsoylar, M. Ali Akça ve hatırlayamadığım kişiler. İşletme belli bir büyüklüğe geldikten sonra katılanlar da var.

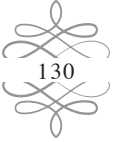
Çopikas belli bir yere geldikten sonra katılanlar değil ama; başlangıçta işe koyulanlar bir örneğini görmedikleri, bilmedikleri, tanımadıkları bir işe girişiyorlardı. Bu büyük bir riskti. Bunlar dünyayı gezip dolaşmış, vizyon sahibi kişiler de değillerdi. Zor bir işe girişiyorlardı.

Çorum'un deyimiyle söylüyorum: “Kuru yere ocak yakıyorlardı” Kuru yere ocak yakmak kolay değil, zor bir işti.

Hiçbir şey bilmeden bir işe girmek kolay değil. Çok sıkıntılar çekildi. Şans yaver gitti.

1998'lere gelindi. Sermaye artırımına gidildi. 1998'den önce bazı operasyonlar oldu. Küçük ortaklar tasfiye edildi. Ortakların bir kısmı rüçhan haklarını kullanamadılar. Şirket çok ortaklı şirketlerin çoğunda olduğu gibi iki üç ortağın elinde kaldı. Şirket satmanın firma satmanın çok kolay olduğu ülkemizde Çopikas'ta satıldı. Yabancılar satılınca kadar hissesini muhafaza eden bir iki kişi istifade ettiler. Çopikas ile de çok ortaklı girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Küçük girişimcilerin, Çorumdaki küçük girişimcinin başarılı olması için Ölçek Ekonomisi diye bir gerçek var. Buna göre 10 milyon dolardan aşağı yatırım yapanların ihraç şansı yok. Makine üretenler için de diğer üretim yapanlar için de bu böyle. İhracat yapan ve yapmayan firmalar için söylüyorum. İhracat yapanların tümü başarılıdır.

İhracatta iki temel koşul, iki kriter var:

1-Kalite kriteri 2- Fiyat kriteri

Malımı üretirken dünya kalitesini yakalayacaksınız. Dünya pazarlarındaki fiyatı da yakalayacaksınız ki ihracat yapabilesiniz.

İhracat yapanın yaşama gelişme şansı daha çok. İhracat yapmak bir firmanın nasıl bir firma olduğu hakkında kanaat edinmeye fikir veriyor.

İhracatı sadece Türkiye dışına mal satmak olarak düşünmek yanlış olur. Çorum'a başka illerden gelen de ithalattır, ülke dışından gelen de ithalattır.

Çorum'dan Çorum dışına diğer illere satışta ihracattır. Yurt dışına satışta ihracattır. Yurt dışına ürün satanlara iki kere teşekkür etmek lazım. Çorum'da üretip Çorumluya satmak bir cebinden alıp parayı diğer cebine koymak gibidir. Asıl olan, önemli olan Çorum'a dışardan para getirmek ve Çorum'daki paranın dışarı gitmesini önlemektir. Bunları özellikle şirketleri değerlendirirken bir mihenk, bir kriter olsun diye söylüyorum.

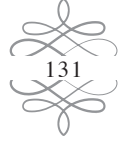
Polonya AB üyeliğine girdiği zaman ülkesine çok uluslu süper marketlerin girmesine izin vermedi.

İstanbul'da Salıpazarı diye bir pazar var. Dünyanın en büyük pazarlarından biri. Bu pazarın toplam cirosu trilyonlarla ifade edilir. Buradakilerin sabit yatırımları ise sıfır. Sadece üstlerindeki bez tenteleri vardır. Ama siz bir Karfur, bir Mikros kurmak için trilyonlar yatırıyorsunuz. Aynı malları, bir kova yoğurdu hiç sabit yatırımı olmayan yerde satıyor, trilyonlar yatırmış yer de satıyor, yazık değil mi?

İzmir'den Çorum'a pınar süt, pınar yoğurt geliyor. Çok ayıp.

1998'de Çopikas küçük ortaklar diskalifiye olduktan sonra satıldı.

Şirket satmayı marifet sayıyoruz. Kusura bakmayın, patron kimse efendi odur. Bu bir gerçek. Yöneten var yönetilenler var. Patron bizsek yöneteniz.

Ereğli Demir Çeliği almaya para lazım. Türkiye’de 180 milyar dolarlık altın varmış. İşte para. İlla ki Fransız’ın alması mı lazım? Burada Kiremit ve tuğlacılara bir serzenişim olacak. Kazanılanı hep inşaata yatırmak doğru mu? Üç sene, beş sene daha tek katlı kerpiç evde otursak ne olur, ölür müyüz? Amacımız ihracatı artırmaya yönelik olmalı, değil mi?

Çorum’da ortaklıkla kurulmuş şirketlerin hiç biri başarılı olamamıştır. Ama şahıs, aile firmaları olarak başarılı olmuş epey firma var.

Yatırım malı üreten fabrikaları söylemiyorum. Maalesef onların hiçbiri 10 milyon dolar ciro yapamıyor.

İlk 500 şirket içine girebilmenin koşulu 35 milyon dolardan fazla ciro yapmak. İkinci 500 için ise 25 milyon dolar ciroya ulaşmak kriter alınıyor. Çorum’da hiç bir firma 2005 yılı itibariyle bu rakamlara ulaşamadı.

Denizli’de DEBA diye bir müessese var. Deba’nın cirosu Çorum’daki bütün firmaların cirosundan daha fazla. Bir başka ifade ile Çorum’da çalışan sigortalı işçilerin sayısından daha fazla insan Deba’da çalışıyor. Köy Hizmetlerinde çalışan sigortalı işçileri ayrı tutuyorum, çünkü devlet sosyal yardım babında buralarda işçi çalıştırıyor. İyi de ediyor. Lakin, önemli olan taş üstüne taş koymaktır, katma değer yaratabilmektir. İnsanın hayırlısı katma değer yaratandır. Biraz vecize gibi oldu ama bu böyle.

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de de rağbet gören sektörler var:

1-Otomotiv, 2-Tekstil, 3-Gıda.

Çorum bu üçünden de çok büyük ölçüde pay alamamıştır. Bir Hakkı Bilal Müessesesi var. Organize’de fabrika önüne sıralanan otobüsleri görünce içimi bir heyecan, bir sevinç kaplıyor. Her otobüse 50 kişi biniyor. Her otobüs 50 aile demek.

Eğer Pazartesi günü sabahı gideceğiniz bir işiniz varsa bayram. Eğer işiniz yoksa, bayram tatili 9 gün imiş... Hani bir türkümüz var:

“Bayram gelmiş neyime, kan damlar yüreğime” diye. Gidecek işiniz yoksa bayram bayram olmaktan çıkıyor.

İnsanlara bayramı bayram yaptırana teşekkür etmek lazım.

Otomotivden İzmir’e, Bursa’ya, Adapazarı’na uzak olduğumuz için gereken payı alamadık.

Otomotiv’den pay alan bir tek müessesemiz var. Yetsan.

Bu biraz nasip meselesi. Her şey belki nasiple ama kader yazılırken kulun yaşayacağı karaktere göre nasip yazılıyor olmalı. Bu düşüncem Yaratanın haksızlık adaletsizlik yapmadığını ifade içindir.

Çorum’un genelde bir nasipsizliği var diye de düşünülmesi. Çorum’un, Ticaret Sanayi odasının 5-6 yıl üst üste yaptığı toplantılarda konuşulandan, “Çorum Sorunları Toplantıları” kitaplarında yazılı olanlardan farklı sorunları var ki, nasipsizliğe sebep oluyor.

Nasipsizliğe neler sebep olur, biraz da İlmihal kitaplarına bakmak lazım.

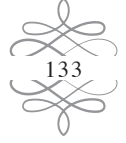
Kızılırmak’ın 5000 ortağı var. Çok ortaklı kurulmuş bir firma. Gurbetçi vatandaşlardan Almanya’dan milyonlarca marklar toplanmış ortaklık için. Gel gör bugün firmanın yüzde 81’i üç ortağın, geri kalan 4997 kişinin payı yüzde 18. Hatta ortağın birinin yüzde elli sekiz payı var. Sermaye artışları yapılmış, Ortaklar haberdar olamamış, rüçhan hakları kullanılmamış.

Çok ortaklı şirketlere olumsuz bir örnek.

Bir başka siyasi kaynaklı şirket ki; Çorum’da olmamakla beraber; Aksaray, Niğde ve ağırlıklı olarak Konya’da. Maalesef sapır sapır dökülüyor. Bir varlığın iktisap şekli önemli. Sağlam temele, üretime, verimliliğe dayanmadığı zaman gidiyor.

Gıda sanayinde:

Gıda sanayinde Çorum’un alışlagelmiş un sanayini, sanayi saymak ne derece doğru olur bilemiyorum. Burada katma değer çok düşük. Markete gittiğiniz zaman bakıyorsunuz, unun kilosu 600 bin

bisküvinin en sıradanının kilosu 7 milyondan başlıyor. Pek çok bisküvi fabrikasının kullandığı un da en ucuz kalite undan. Marketlerde İzmir'den gelmiş un görüyoruz. Yakın şehirlerden komşu illerden gelenler de var ama uzak illerden gelenleri kıskanıyorum.

Gıda sanayiinde Çorum'da bir tek fabrika kurulmuştur: Dost Makarna.

Türkiye ölçeğine çıkamadığınız, ihracat yapamadığınız sürece hiç bir üretimde başarılı olamazsınız, para kazanamazsınız, üretiminiz sürekli olmaz. Tek ölçü var ihracat.

İhracat ölçek ekonomisini getiriyor. İhracat hem kaliteyi getiriyor, hem de maliyet kontrolünü getiriyor. Biraz kaba olacak ama ihracat size adam gibi çalışmayı öğretiyor. Malı zamanında teslimi öğretiyor. Yaz kış aynı kalitede mal üretmeyi öğretiyor. Gece gündüz demeden dünyayı takip etmeyi öğretiyor. Dikiciye gidiyorsunuz iş bırakıyorsunuz, “yarın gel” diyor. Öğleden önce öğleden sonra saat 10'da 14'te demiyor. Siz akşama doğru gidiyorsunuz. “Bitmedi yarın gel” ile karşılaşıyorsunuz. Bu zihniyeti bozan sanayi zihniyetidir. Fabrika bu zihniyeti bozan iş yeridir. Her şeyin planlaması ve vakit yönetimi vardır.

Biraz önce söylemeyi unuttum. Harvard Üniversitesinin bir araştırması var. Çok büyük para verilerek yaptırılmış kapsamlı bir araştırma. Bu araştırma kitap olarak yayınlandı. “Dünyayı Değiştiren Makine”

En çok verdiğimiz para petrole, otomobil bakımına verdiğimiz paradır.

Katma değer sözünü çok kullanıyorum. Geçmişte katma değer vergisi yoktu. Bir şey ürettiğiniz zaman devlet “İstihsal Vergisi” adı altında bir vergi alırdı.

Dünya'da ve Türkiye'de rağbet gören sanayiden biri de Tekstil dedik.

Dokumacılar Kooperatifi bir şekilde devam etseydi Çorum'da

İplik fabrikası harmanının sonu misali 1990’da kurulmaz 40-50 sene önce kurulurdu. Denizli, Maraş, Antep, Kayseri gibi.

Ekonomide pazara önce girmek çok önemli. Tekstile de giremedik. Tekstilin de ucundan kenarından tutunamamışızdır.

Ailelerin harcamalarını yıllık olarak sınıflandıracak olursak, giyim –yiyecek epey bir yer tutar. Giyimde çok israf içindeyiz. Gerçi yiyecekte de durum farklı değil ya. Hepimizin gerektiğinden fazla giyim eşyamız var.

İş hayatında dünyadan bihaber olamazsınız. İplik fabrikasında Royter ajansı devamlı açıktır. Nedeni ise, gece gündüz dünya pamuk borsasını takip etmek içindir.

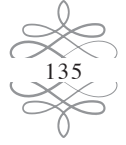
Üretim yapan bir kuruluş, ticaret yapan bir yerden çok farklıdır. Bir ticarethaneyi bu gün açarsınız, satışa başlar para kazanırsınız. Ama sanayi kuruluşunda para kazanmak için 3-5 sene beklemek lazım gelebilir.

Çorum ölçek ekonomisine çok geç ve çok zor ulaşabilmiştir. “Rızkın onda dokuzu ticarettedir” hadisinde ki işaret edilen ticaret “al-sat” ticareti değil bence üretimdir.

Çorumdaki sanayi geçim ekonomisinin ötesine maalesef geçememiştir.

Çorumun yapması gereken ortaklıklarla işletmelerin kurulması lazım. 10 milyon dolar altındaki yatırımlarla pazarda rekabet gücüne erişmek şansı yok. Belli bir teknolojiye sahip olarak rekabet edebiliyorsunuz. Böyle bir kuruluşu tek başına yapabilecek kimse de ortada görülüyor, yok.

Büyüme denilince acaba hangi hız büyümedir, bunu tartışmak lazım. Çorum’da büyüme adına ne oluyor? Mevcut tesisler işletmelerini büyütüyorlar. Hayat Grubu, Ece Grubu, Uğur Grubu için bunu söylemek mümkün. Bu saydıklarım şahıs veya aile kuruluşlarıdır.

Bir tesis bir firma her şeye rağmen, krize rağmen bir yıl öncesinden daha çok üretim yapmalıdır. Daha çok ihracat yapmalıdır.

Başka şehirlerde Çorum, çok ortaklı iş kurma kültürü, ortaklık kültürü gelişmiş bir şehir olarak söyleniyor ama ben buna bir Çorumlu olarak katılamıyorum.

Firmanın iyisi krizde belli olur. Otoyola çıktıktan sonra herkes araba kullanır. Marifet Saat Kulesi önünden çıkıp Sarılığın oradan geçip Osmancık Caddesi zulmünü aşır Osmancık yoluna çıkabilmekte.

Sorulan dumansız sanayiye gelince, sanayinin dumanı çıkmalı derim. Enerjinin olmadığı sektör yok. Sanayi bacalıdır. Fabrika demek baca demek. Baca demek ısı, enerji demektir. Isı, enerji ihtiyacı olmayan sanayi yok. İplik fabrikasının bacası yoktur. Ama ipliğin işlendiği boya, abre gibi ikinci üçüncü safhalarda yine ısı ve enerjiye ihtiyaç vardır.

Sanayi olsun da dumanlı olsun.

Çevrecilik memleket sevgisinin tapusudur. Bunu böyle söylemekle birlikte çevre tahribatına rağmen keşke sanayileşebilesek diyorum.

Dünyada çevreyi en çok kirleten Amerika, Dünya Kyoto Çevre Sözleşmesine imza koymayan tek ülke yine Amerika.

Sanayi olsun da; Derinçayı perişan etmesine rağmen, Ankara yolunu delik deşik hale getirmesine rağmen, etrafı moloz döküntüleriyle çevre kirliliği etmesine rağmen sanayi olsun. Sanayi demek iş demek aş demek. Olsaydı da keşke Karabük Çorum'da olsaydı.

Japonların bir atasözü var. “ Önce pirinç” diyorlar.

Şu anda AB ile yapılan görüşmelerde 35-36'ncı paragraf çevre ilgili maddeler görüşülüyor. Bizi, çevre konusunda affedersiniz, evire çevire istenilen ölçüye getiriyorlar. Yaptığımız çevre çalışmalarına ivme kazandırıyorlar.

Biz Türkiye olarak da, Çorum olarak da geç kaldık. Nisan-Mayıs ayında badem çekirdeği fidan olsun diye dikilmez. Ekim ayında

Kasım ayında dikmek gerekirdi. Bizim Nisan Mayıs ayında ektiğimiz çekirdek daha başını yerden yeni çıkarırken bir iki yaprak açmak için uç verir vermez aşırı sığağa dayanamıyor.

Allah'tan Çin Çorum'a uzak olduğu için tuğla kiremit gelmez, un gelmez. Çorum'un Lokomotifi dediğimiz tuğla –kiremit, Çorum'a makine sanayini çekti. Lokomotif peşine ancak bir vagon ekleyebildi. Oysa dünyada lokomotifler şimdi solucan gibi onlarca vagon takıyor peşine.

Bugün Ece'nin yaptığı gibi Hitit Seramik Uşak'ta. Ne işi var Hitit'in seramiğin Uşak'ta. Hitit Seramik Çorum'a yakıştırdı. Uşak'ta bu fabrikayı geçmekle bitiremiyorsunuz. Dev gibi, dağ gibi metrelerce gidiyorsunuz. Kıskanıyorum, dedim ya. İşte öyle.

Bu kayıtlar aslında ham kayıtlar ham kayıtlar. Serbest konuşmalar oluyor. Geleceğe yönelik bir metin olarak kalacaksa mutlaka çok elden geçirilmeli, öyle saklanmalı. On sene önce şöyle bir slogan vardı: “Thing global at local” Global düşün yerel hareket et.

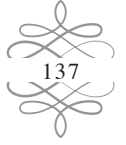
Marka olmak kolay değil, marka olunmaz. Marka kendiliğinden gelir. Siz işinizi “iyi” yapacaksınız. Size markayı birileri yakıştırır. Sizi başkaları marka yapar.

Benim bu zaman içinde söyleyeceklerim bunlar.

Ahmet İlbars:

Konuşmalardan çokça yararlandık. Çorum'un nereden geldiğine dair tespitler yaptık. Tespitler çok iyi. Bu tespitler üzerine Çorum'un 15- 20 yıl sonraki perspektifini kurmak açısından da bir şeyler söylemek gerekir diye düşünüyorum.

Dünyanın küreselleşmesi ile Çin'in dünyanın atölyesi, Brezilya'nın dünyanın çiftliği, Hindistan'ın bilgisayar yazılımında sanki bir dünyalı mesleği gibi fonksiyon alması yanında Çorum bir nokta gibi. Şimdi küreselleşme olgusu içinde çok büyük paylaşımlar söz konusu.

Okuduklarımdan öğrendiğim bir şey daha var: Artık ürünlerin değil ürünlerin süreçlerinin küreselleştiğinden söz ediliyor. Artık verimlilik kavramından öte inovasyon kavramı var. Elinizdeki potansiyele yeni bir bakışla bakabilirsiniz bu da bir kazançtır.

Toprak sanayi Çorum'un geleceği için önemliydi. Maalesef killi toprakları alıp kiremit yapıyoruz. Kiremit yapacak kayaçlar var. Bunlar tarım toprakları dışında atıl kayaçlar. Bunlardan toprak hazırlamayı başaramadık. Bu yönde girişimler oldu ama başarısız oldu.

Çorum'un geleceğini kurmak için yapılacak çok işler var.

Belediye Başkanı Turan Atlamaz:

Öncelikle katılımınız ve bu güzel sohbetiniz için teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum.

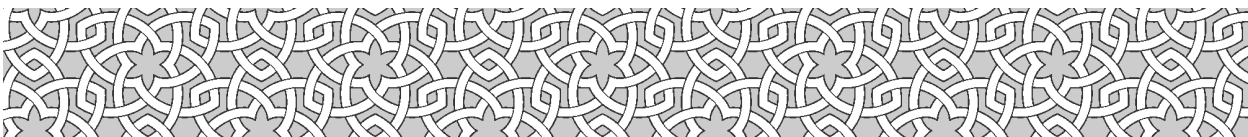
Biz şimdi Çorumlulukla gurur duyuyoruz. Bu toplantılarımızın amacı da her alanda Çorum'un kendine özgün rengiyle hadiselerle bakmak.

Ancak artık günümüz ekonomisinin gereği markalaşmış isimlerle, dünyada markalaşmış vizyon sahibi geleceği en iyi tahmin eden firmalarla elele olmak gibi yeni bir ufuk var. Hoşgörünüze sığmıyorum, böyle bir giriş yaptım.

Hakikaten ben çok mutluyum. Bana arkadaşlarım diyorlar ki: toplantılara katılan 20-30 kişi, ne diye ısrar ediyorsun? Dünyada mücevherin alıcısı çok değildir ama bu mücevherin değerini azaltmaz.

Şimdi burada asıl amacımız, şu entelektüel insanların, katılımcıların geleceğe yönelik fikir birlikteliğini derlemek, ondan da öte Çorumumuzda entelektüel insanlarımızın sesleri ve görüntüleriyle diğer insanlarımızın da katkısı ile bir veri tabanı oluşturuyoruz. Bir hafıza oluşturuyoruz.

Yarın Çorum Sanayi konusunda bir üniversite talebesi, bir akademisyen çalışma yapmak için geldiğinde yahut bir film çekmek için müracaat edildiğin de, buyur diyeceğiz, bizim kent arşivimize.

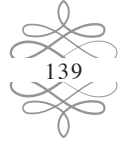
Şurada çekip şu kayıt altına aldığımız kasetlerden hazırlayacağımız cd'leri önüne koyacağız. İşte istediğin materyal, al çalış kardeşim diyecek hafızayı oluşturuyoruz. Şu hazırlanan cd'ler 50 sene 100 sene sonrasına içindeki sesler ve görüntülerle belge- bilgi olarak kalacak.

Ozulu Hocam bize Çorum'un nüktedan insanları üzerine bir kısım anekdotlarla doyulmaz bir sohbet yaptılar. O bir başlangıçtı. O konu orada bitmedi.

Nasıl ki şu eski konakta tarihi teneffüs ediyoruz. Tarihe şurada imza atılıyor. İnanın bir başka yerdeki toplantıya zorunlu olarak çağrılmam üzerine bir ara ayrılmak mecburiyetinde kaldım. Affınıza sığmıyorum. Çok çok teşekkür ediyorum.

Saygılar sunuyorum.

Bütün katılımcılar adına zatınıza bir çiçek takdim etmek istiyorum.

Yaşar Temirtekin: Do better, better do. (İyi iş yapan iyidir)

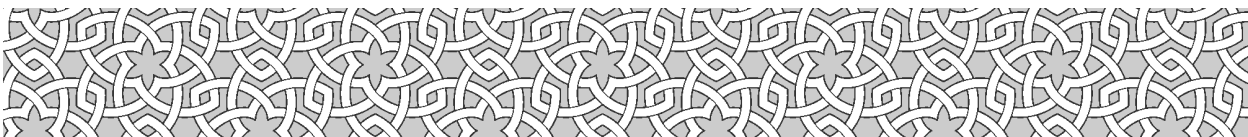
İşini iyi yapan ülkesini çok sevendir. Ne yapıyor olursa olsun işini iyi yapıyorsa o ülkesini seviyordur. O marka da olur, global de olur, krizlerden de etkilenmez.

Çorum'ca söylüyorum; s ü y e n işi yapacaksınız. Söylediğimi kaç kişi anladı? S ü y e n, geçen, geçerli anlamında. Şimdi semercilik yapsak süyer mi?

1930'lu yıllar Velipaşa Han'ının bulunduğu cadde.

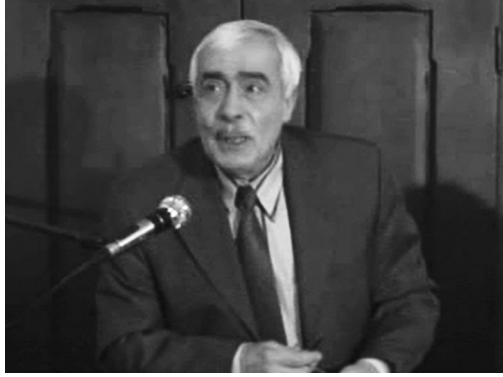

Nizamettin OKTAY
Çorum'da Matbaacılık Kültürü

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 27 Ocak 2006

Yer: Veli Paşa Konağı

Abdulkadir Ozulu: Saygıdeğer konuklar bu akşam çocukluğundan itibaren bütün hayatı matbaacılık mesleğiyle geçen sevgili hemşehrimiz Nizamettin Oktay Beyi dinleyeceğiz.

Kendisini sohbet sandalyesine davet ediyorum. Söz Nizamettin Oktay Beyin. Buyurun efendim.

Nizamettin Oktay:

Hepiniz hoş geldiniz, Saygı ve sevgilerimi sunarım.

Saygı değer konuklar.

Mesleğimin matbaacılık olmasından ötürü sohbet konusu olarak “Çorum'da Basın” denildi ama basından bahsetmekle beraber diğer konularda da konuşacağım. Sözlerimin tamamı basın üzerine olamayacağı için matbaacı arkadaşlarımdan özür diliyorum.

Çorum'da basın konusunu anlatacak çok kıymetli büyüklerimiz var. İlk aklıma gelen Aydın Kalelioğlu. Çorum'da oturmuyor ama Çorum'a bir geldiğinde ondan “Çorum'da basın hayatını” dinleyebiliriz.

1958 yılında matbaada çalışmaya başladım. 1959 yılında gazete mürettibi olarak görevlendirildim. 14 yıl aralıksız müretteplik yaptım.

Sizler gazeteyi bir defa okurken ben mesleğim icabı günde üç defa okurdum.

Yazı işleri yazıyı hazırlar getirir. Mürettip o yazıyı önüne kor başlar okumaya. Tavuğun yem topladığı gibi büyük hurufat kasasındaki küçük kutucuklarda bulunan harflere tek tek uzanır ve elindeki kumpas dediğimiz dizgi aletine harfleri dizmeye başlar. Harfler hece yapılı, heceler kelime yapılı, onları da cümle yapa yapa yazıyı dizeriz. Gazete hazırlanıp basım bittikten sonra tekrar o harfleri tek tek doğru bir şekilde kendi kutucuklarına birer birer dağıtırız. O yıllarda dört sayfalık bir gazete için en az 10 bin harfi birer birer toplar ve yine o 10 bin harfi sabahdan öğle sonuna kadar yerlerine yerleştirirdik. Ve tekrar başlardık yeni gazeteyi hazırlamaya. Matbaada gazete dışındaki baskı işleri için çalışan arkadaşlar 300-400 harfle akşam ederlerdi ama bir mürettip en az dediğim gibi on bin harfle uğraşırdı.

Harfleri yerlerine ne kadar doğru dağıtırsak ertesi günün gazetesinde harf hatası az olacak demektir. Böyle bir uğraşla 14 yılım geçti.

1958 yılında Çorum’da Vilayet Gazetesi (Özel İdare gazetesi de derdik) Vilayet Matbaasında basılırdı. 1921 yılından beri çıkan “Çorum Gazetesi” vardı. Bundan başka iki tane de yerel gazete çıkıyordu. Bunlardan biri Hür Yol Gazetesi, diğeri Yeni Adım Gazetesi idi. Bu iki gazetenin birer tane de siyasi gazeteleri vardı. Hür Yol’un ki Köyün Sesi, Yeni Adım’ın ki ise Halkın Sesi gazeteleri idi.

Şöyle bir sayacak olursak: Hür Yol, Yeni Adım, Yeni Çorum, Yeni Gün, Çorum Ekspres, Çorum, Gerçek Haber, Koparan, Çorum Haber, Hakimiyet, Lider, Tek Yıldız, Gündem, Anadolu.

Dergiler ise: İşçinin Alın Teri, Ocak, Madımak dergileri.

İsmi unuttuğum gazete ve dergiler de olabilir.

Gazetelerdeki anılarıma geçiyorum: Önce Hür Yol’dan

başlayacağım. Çünkü matbaayı ve gazeteyi tanıdığım ilk işyerim Hür Yol'dur.

Hür Yol'un sahibi Akif Leblebicioğlu idi. 1960 ihtilalinden sonra Akif Leblebicioğlu gazeteye çok seyrek gelmeye başladı. Avukat İhsan Tombuş vardı. Onun yazıhanesine gidermiş. İhtilal sonrası Adalet Partisi kuruldu. Akif Bey İhsan Tombuş'la yeni kurulan parti için seçim gezilerine giderlermiş. Akif beyin niyetinde milletvekili olmak varmış.

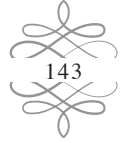
Matbaada rahmetlik Memduh Ülger matbaa ustamızdı. Gelen giden işleri o yürütüyor. Yapılan işlerden az çok yüklü sayılacak gelen paraları patronlardan Aydın Ağabey geliyor parayı alıp gidiyor, küçük işlerden gelen para matbaanın giderlerine harcanıyor.

O zaman haftalık on beş lira ücret alıyorum. Hafta sonunda Memduh Ustamızın elinde kalan para çalışanlara dağıtılıyor. Bana ancak beş lira düşüyor. İşveren yok ki, isteyelim.

Gazeteyi biz çıkarıyoruz. Haber yazan da yok. Gazete doldurulacak. Ne yapayım ben de İstanbul gazetelerinden hoşuma giden okuduğum yazıları kesip bizim gazeteye yazı yapıyorum.

Günlerden bir gün, saat beş, beş buçuk arasında dışarıdan bir ses geldi "Varan Birrrr..." diye bizim matbaanın vitrin camı şangirt yere indi. Aradık arattık Akif ağabeyi buldurduk, geldi. Durumu anlattık. Karakola haber verdi, Polisler geldiler, bizi Karakol'a götürdüler. Tutanak tuttular. Meseleyi, niye camımızın kırıldığını da bu arada anladık.

Gazete de benim kesip aldığım bir yazının içinde öğretmenleri karalayıcı sözler varmış. Camı kıranda bu yazıyı hoş görmeyen Öğretmen Müslüm Baş beymiş. Karakoldan matbaaya gelince Akif Bey sordu. "O yazıyı kim koydu gazeteye?" Ben koydum dedim. "İyi öyleyse bu gece matbaayı sen bekleyeceksin" dedi. Gece sabaha kadar matbaayı bekledim. Sabah sekiz buçukta Polis geldi. Beni Mahkemeye götürdü. Orada da öğleye kadar bekledik. Hakime de olayın nasıl olduğunu anlattık. O gün matbaanın camı takıldı da nöbet bitti.

Bu matbaacılıkta gazetecilik hayatımın ilk “varan biri” olmuştur.

Yıl 1959 Cumhuriyet Bayramı kutlamaları hazırlıkları yapılıyor. Garnizon Komutanı özel bir gazete istiyor. Bayram gecesini kutlamada şehrin bürokratlarına dağıtılacaktı. Her bir bürokrat ve davetliler için birer dörtlük yazmışlar. Tamamı 200 kadar dörtlük, mani tarzında yazılmış. Gazeteyi matbaada bizler dizip basacağız. Dağıtıcılığına da akşam sen yapacaksın dediler.

Gazetenin adı ZAPTİYE. Hazırladık. Gazeteleri koltuğumuza aldık. Bana zaptiye bıyığı taktılar. Ayaklarıma yün çorap giydirdiler. Biz olduk bir zaptiye. Salona girince seni ortada şöyle bir iki defa döndüreceğiz. Ondan sonra sen Vali beyin oturduğu masaya gideceksin. O masada bayrak vardır, Vali o masadadır. Diyeceksin ki: Vali beyim. çoluk çocuk evde aç, bizim gazetenin ilanlarını niye vermiyon..?

Ben bu sözleri nasıl söyleyim söyleyemem desem de “ söyleyeceksin” dediler.

Salona gittik, salonun ortasında beni döndürdüler. “Zaptiye !” diye bir seslendim. Bayraklı masaya vardım. Gazeteyi uzattım; “ Vali beyim çoluk çocuk evde aç, beş on kuruş ekmek parası” deyiverdim.

Valimiz Cevat Çapanoğlu ayağa kalktı, bütün ceplerini yokladı. Para bulamadı. Yanındaki Vali yardımcısı imiş, çıkardı bana bir 25 kuruş verdi. Diğer masaları da dolaştık. Topladığım tüm para ister bahşiş deyin, ister gazete parası topu topu 300 kuruş oldu. Oysa gazeteyi hazırlarken ne hayaller kurmuştuk. Yüklü bir bahşişle döneceğim ve arkadaşlarla paylaşacaktık.

Gecenin ikisi mi, üçü mü olmuş, ben Zaptiye matbaaya geldim. Arkadaşların her biri bir sandalyede uyumuş kalmışlar. Aha dedim arkadaşlar bahşişimiz. 300 kuruş. Uykusuz olduklarına mı yansın arkadaşlar, gazeteyi hazırlamak için yorgunluklarına mı?

Ben ise 14 yaşında bir çocuktum. Zaptiye olmuşum. Vali'nin de parasız olabildiğini görmüştüm. Heyecan yaşamıştım. Tabii yorulmuşum da...

Zaptiye gazetesindeki iki dörtlük kalmış aklımda. Biri Valimiz Cevat apanoğlu'na, diğeri de Hâkim Numan zbek'e yazılmış olan.

Vali apanoğlu'nun ki;

Piposu tütün dolu

Ağırlar sağı solu

Her işinin altından

ıkar bir apanoğlu

Hâkim Numan zbek Bey çok babayiğit bir adamdı. Çarşıya pazara iki fileyle çıkar. Evine elinde iki fileyle dönerdi. Ona da şu dörtlük yazılmış:

arşıyı eve taşır

Yine mutfak tamtakır

Bir defa su içerse

şehri susuz bırakır.

Hakim beyin şeker hastası olduğunu sonradan ğrendik.

Yeni Adım Matbaasına Getik:

Yeni Adım'da hem matbaa işleri yapılıyor hem de Yeni Adım gazetesini çıkarılıyor. Ahmet Emiroğlu, Muzaffer Artuk, Osman Eftekin beyler sahipleri idi. Muzaffer Artuk Bey Gazetenin Yazı İşleri müdürlüğünü de yapılıyordu.

Rahmetli Osman Eftekin matbaa ıracılığından başlamış ve uzun yıllar Vilayet Matbaasında görev yapmış ve ayrılıp özel matbaacılığa başlamış bir usta ağabeyimizdi. Kendisini çok severdik. Sigara ve çay tiryakisi idi. Ramazan gelince orucunu tutar, fakat çok sinirli olurdu. Ramazan da Osman Ağabeyi görme de kimi görürsen gr. Arkadaşların isim listesini yaptık. Matbaanın duvarına astık. Osman Ağabey kiminle kavga ederse onun isminin altına bir çizgi çekiyorduk.

Bayram gelince Osman Ağabeyin evine bayramlaşmaya giderken listeyi yanımıza aldık. Gittik. Bayramlaştık. O bize ikramlarda

bulundu. Çaya sigaraya ulaştı ya, Osman abi şeker şerbet. Biz de Osman Ağabey sana bir hediye getirdik dedik, eline isim listemizi verdik. Baktı, baktı: “Bu ne?” dedi. Bu Ramazanda kırdığın yumurtaların çetelesi dedik. Güldü, isimleri okuyup altındaki çizgileri sayıyordu. Gönümüz hoş etmeye koleksiyonundan özel paketler çıkarıp ikram etmeye başladı. Çaylar kahveler yenilendi. Osman Ağabey; durup durup “Demek bu kadar yumurta kırmışız ha!” diyordu.

Ertesi ramazan matbaaya hiç gelmedi. Bayram gelince ziyaretine gittiğimiz de “iyi oldu ha, bu sene hiç yumurta kırmadık değil mi?” diye bize ramazanda niçin gelmediğini söylemiş oldu. Rahmetle anıyorum.

Yine bir gün gazetede çalışıyoruz. Akşam sinemaya gidelim diye karar verdik. Gazeteyi akşam sekizden önce bitirdik. Mürettiphanemiz şimdiki Foto Venüs’ün olduğu yer. Ömer kardeşimize kalıpları verdik. Matbaaya götürecektik. Matbaamız Gazi Caddesinde Dekor Halı’nın olduğu yerde. Ömer kardeşimiz kalıpları götürürken ayağı nereye takıldıysa düşmüş sayfalardan biri yerlere saçılmış. Hep birlikte sayfayı toparlayabildiğimiz kadar topladık. Sinema vakti yaklaşınca işi bıraktık. Sinemadan çıkınca gelir tamamlarız, dedik. Sinemaya gittik döndük, gece ikiye kadar çalışıp gazeteyi tamamladık.

Evlerimiz Kale’de. Şimdi içinde bulunduğumuz bu binanın üstündeki bina, Polis Karakolu idi. Bu binanın önlerinden geçerken Ömer’e serzenişte bulunuyoruz. Senin sakarlığın yüzünden gecenin bu vaktine kaldık, diye. Ömer’de hiç alçak sesle konuşmaz hep yüksek sesle konuşur. O da sokağı dolduracak bir sesle; siz de oyalanmasaydınız, elinizi çabuk tutsaydınız bu vakte kalmazdık, diye konuşuyor...

Gece her taraf sessiz, Ömer’in sesi daha gür çıkıyor sanki.

Karakolda Komiser, “Bakın sokakta ki bu gürültü nedir?” demiş.

Sokağa çıkan bir bekçi bizi durdurdu. “Haydin Karakola!”.

Karakolda Komiser bize sordu: “Bu vakit ne yapıyorsunuz?”

Biz cevapladık, matbaadan geliyoruz.”

Sırada ip gibi düzgün duruyoruz.

Sıradan birer şamar yedik.

Komser “ Haydi Gidin!” dedi.

Biz karakolun merdivenlerinden atlayıp sokağa fırlıyoruz. En arkadan sokağa çıkarken bekçi, Ömer kardeşime bir cop vurdu. Ömer Kardeşim de bekçiye küfretti. Bekçi Ali Kuş düştü mü peşimize biz kaçıyoruz o kovalıyor. Bizi ta Meram fırınına kadar kovaladı. Evleri nasıl bulduk bilemiyorum...

Çorum Ekspres Gazetesinde geçen günlerimden bir anımı anlatayım.

Çorum Ekspres Gazetesi Samsun doğumludur. İlk sayıları Samsun’da dizilip basılıp Çorum’a getirilmiştir.

Sonra Hüseyin Erenler, Orhan Berker, Orhan Çöplü beyler matbaa ortakları oldular ve Çorum Ekspresi Çorum’da basmaya başladık. İsmail Kırdı ile Yusuf Kenan kardeşimiz de ortak oldular.

Çorum Ekspres, Çorum’da basılmaya başladıktan ve işler rayına girdikten sonra patronlar bize Orhan Çöplü Ağabeyin Eskiekin’de ki değirmenli bağında bir ziyafet verdiler. Biraz önce anlattığım “Varan Bir” Öğretmenimizle de o olaydan sonra arkadaş olmuştuk. Onun da bir cipi vardı. Bir kasa yiyecek içecek alındı. Müslüm Baş öğretmen bizi jipi ile Eskiekin bağlarına götürdü.

Hoş bir gün geçirdik. Güldük oynadık. Dönüyoruz.

Hüseyin Erenler, Orhan Çöplü ağabeye dedi ki: “Orhan bağ pek güzelmiş, buraya sık sık gelelim.” Orhan Çöplü Ağabey edebiyatı kuvvetli, şair bir kimseydi. Bu isteği şöyle karşıladı:

- Oluur... bahçesi benden bohçası sizden olursa her hafta gelelim.

Çorum Ekspres gazetesi benim hayatta neyim varsa orada

şekillenmiştir. Oturduğumuz evin bizim olduğuna sanırdım. Büyünce anladık ki, biz ev sahibi değil kiracı imişiz.

Tornacı Muzaffer Erdener diye bir ağabey var. Orhan ağabeyin samimi arkadaşı sık sık Matbaaya gelip giderdi. Her geldiğinde de beni sıkıştırırdı. “Nizam ne zaman evleniyon, vaktin geldi, artık..” derdi.

Ben de: Abi, benim gibi bir fakir nereye, nasıl evlensin. Ev desen ev yok, para desen para yok, derdim.

Benim bu sözlerimi patronlara anlatmış. Patronlarım bana oturduğumuz evi sahiplerinden 10 bin liraya satın aldılar. İki senede ödeyeceğim. 5000 lira bir yıl sonra, ikinci yılsonunda da yine 5000 lira. Ev sahibi olduk. Ev yıllardır tamir görmemiş ahşap bir ev.

Muzaffer Abi bir gün “Şu eve gidip bir keşif yapalım” dedi. Sepetli motosikleti vardı. Bindik, eve gittik, oraya baktı, buraya baktı. “Tamam, biz burayı yaparız” dedi, gitti.

Ertesi günlerde tamirat için lazım olan malzemeleri çekip getirdi. Ustalar geldi. Matbaadan kalan zamanlarında sağ olsunlar bütün arkadaşlarım da tamirata yardım ettiler. Evimiz de yenilendi. Bir sene sonra da evlendim.

Bütün patronlarımıza ve beraber çalıştığım arkadaşlarıma ve de Muzaffer Erdener ağabeye minnet ve şükran borçluyum. Ölenlere rahmetler diliyorum. Yaşayanlara çok çok teşekkür ediyorum...

Söze Çorum basınından başlamışken şunu da söylemek istiyorum.

Çorumun şu beş dalda çok büyük bir potansiyeli vardır. Bunlar: Basın, Resim, Müzik, Folklor ve Güreş sporu. Çorum’da gerçekten güçlü bir basın vardır. Yakın uzak Anadolu kentlerinde Çorum basını kadar güçlü bir basın hayatı yok. Resim konusunda sanat akademilerine okumak için giden öğrenci sayısı her zaman yakın illerden daha yüksek sayıdadır. Müzik konusunda Çorum’da iki konservatuar kuracak kadar altyapımız var. 1970’den sonra folklor ve güreşte biraz zayıflama olmakla beraber yine de başarılar sürmektedir. Biz Çorumlu olarak

kendi gücümüzün, zenginliklerimizin pek farkında değiliz. Kendi değerlerimize duyarsız kalıyoruz. Sebebi nedendir bilemiyorum.

Hani Yunus Emre der ya;

“Anamdan doğdum vardım pazara

Üç metre bez aldık döndük mezara” misali, biz de matbaada gözümüzü açtık, matbaada büyüdük, herhalde oradan da mezara gideceğiz.

Matbaa hayatına yine yeri gelince döneriz. Biraz da çocukluğumuzun gençliğimizin hatıralarıyla dolu olan Çorum Kale’sinden ve çevresinde ki hayattan bahsedelim.

Kalemiz sadece taşların üst üste konulup yapıldığı dört taş duvardan ibaret değildir. Biri Kuzeyde çift kanatlı “büyük kapı” biri de güneyde “küçük kapı veya arka kapı” olmak üzere iki kapısı vardır. Büyük kapının iki kanadı evvelce açılır kapanırdı. Kapı kanatlarına özden yapılmış dayaklar konulması için oyuklar açılmış ve buralara dayaklar konulunca kapıyı kimse açamazdı.

Büyük kapıdan girince önce ahşap bir ev ve bitişiğinde Çorum’un en eski mescitlerinden biri olan cami vardır. Bu ilk ev ve cami arasından kalenin burçlarına çıkmak için yol vardı.

Kale çok tahrip edildi. Çocukluğumuzda ben de Kale’nin birkaç taşını sökmüşümdür. Tahrip edenlerden biri de ben olmak üzere hepimiz suçluyuz. Geçmişte restore etmeye girişildi. Baktılar ki restore ediyoruz diyenler hepten tahrip ediyorlar. Restorasyon durduruldu. Daha sonra da bugün gördüğümüz şekilde yetersiz bir restorasyon yapıldı.

Kalenin duvarları arasında kuleler vardır. Duvarlar altı metre yüksekliktedir. Abartı olmasın çocukluğumuzda biz her gün 5-10 defa kalenin duvarlarına çıkardık. Çıkış yolundan değil, dışardan tırmanarak. Kaleye çıkmak bir dakika sürmezdi.

Yine bir gün kalenin üstünde oynuyoruz. Kulenin birinin dibinde iki kadın bir şeyler yapıyorlar. Kulenin altına bir şeyler saklar

gibiler. Taşlarla koydukları eşyaların önünü kapattılar. Ömer, Kemal, Naci kardeşlerimize seslendim. Kadınlar kulenin içine bir şey sakladılar, haydi inip bakalım. İndik. Taşları çekince iki siyah bohça gördük. Biz bohçalara bakarken Arap Abdi Ağa diye biri vardı, Onun hanımı “ evimi soydular, evimi soydular” diye bağırarak yanımıza geldi. Bak burada eşyaların, dedik biz bohçaları saklayan kadınların peşine düştük. Kadınlar Atilla Laçin ağabeylerin evin önündeler, bağırarak. “Atilla Abi o karıları durdur!”

Atilla Abi kollarını açtı kadınları durdurdu. Onları evlerinin merdivenlerine oturttu. Biz de oraya ulaştık.

Bu arada kim haber verdi, nereden çıktılar, bilemiyorum, iki polis peyda oldu. Birinin tabancası elinde, kadınlara doğrulttu. Ben ilk defa bir tabanca görüyorum. Dizlerim döndü, dilim tutuldu. Olduğum yerde kaldım. Yürüyemiyorum...

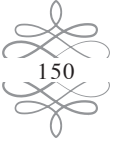
Polisler kadınları Karakola götürüyorlar. Ömer Taşkıran, Kemal Kuzgun’da peşlerinde.

Karakolda Ömer’e, Kemal’e 50’şer kuruş harçlık vermişler, gazoz ısmarlamışlar.

Ben okula gittim. Okula haber geldi. Seni de Karakol’a çağırıyorlar, harçlık verecekler gazoz ısmarlayacaklar, diye. Lazım değil, ben hiç bir şey istemiyorum, gitmem dedim. Gitmedim. Benim hala dizlerim titriyor...

Ömer arkadaşşıma define denilince yerinde duramaz, nereye olsa gider. Kemal ile ben de define falan öyle şeyleri hiç sevmeyiz ama Ömer arkadaşımız. O nereye giderse biz de mecbur gideceğiz. Ömer define bulmaya çıktı. Kale’de define arıyor. Kulenin birine indi. Biz yukardayız. Ömer aşağıdan sesleniyor: “ Yaklaştım, küpleri buldum. Bu bulgur küpüymüş, diğerine bakacağım. Bu turşu küpüymüş, Diğerine bakıyorum, Bu pekmez küpü. Yaklaştım, define sandığımı gördüm... dedi ve arkasından bir an ses kesildi.

Koçum Hüseyin Ağa kale içindeki evlerden birinde oturan biri. Bağ Bekçiliği yapıyor.

Koçum Hüseyin Ağanın kilerine inmiş, bizim Ömer define ararken.

Koçum evin sahibi. Koçum, Hanımı Firdes Nene ile odasında otururken Ömer'in sesini duyuyormuş.

Yahu bizim evde biri var. Bir sesler geliyor kulağıma diyormuş. Firdes Nene; kim olsun bizim evde der imiş. Koçum duramamış ve kilere girmiş... Bakmış ki Ömer küpleri yokluyor...

Ömer karşı karşıya kaldığı tehlikeyi bizimle paylaşmaya bağlıyor...

“Kaçın, Koçum geliyo..!”

Bizim için kaçmak kolay, indik duvardan aşağıya. Baktık ki, Ömer önde, arkasında elinde çomaklı bekçi sopasıyla Koçum Hüseyin Ağa... Kalenin etrafını dolaşmaları iki dakika sürmüyor. Kaç tur yaptılar bilmiyorum. Baktık Ömer kurtulamayacak, kulelerden biri diğerlerinin yarısı kadardır. Ona “yarım kule” diyorduk.

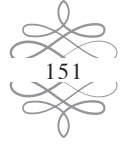
Ömer'e seslendik. Ömer yarım kuleye atla. Koçum oraya atlayamaz. Ömer yarım kuleye atladı. Koçum atlamadı. Orada kaldı. Belki yeteri kadar ders verdiğini düşündü veya üç metre aşağıya atlamayı gözü kesmedi.

Ömer Taşkıran'ın define merakı bize böyle bir anı bıraktı.

1980 ihtilalinden sonra kalemizin bir eksiğinin burukluğunu gidermek için Ahmet Zihar, Naci Kayalar, Yusuf Kenan, kardeşlerimizle bir karar aldık. Kalenin camisine şadırvan ve tuvalet yaptıracağız.

Evvelce düğün yemekleri evlerde verilirdi. Yemeğe davetli olanlar mahallemize geliyorlar. Akşam namazı kılmaya camiye gelenler oluyor. Tuvalet yok. Su yok. Tanıdık birine rastlarsa yahu bir abdest tazeleyeceğim, diyebiliyor insanlar. Tuvalet ihtiyacı olan daha başka türlü sıkıntı çekiyor. Kale içine umuma açık tuvalet şadırvan yaptırıp bu eksikliği gidereceğiz. İş bölümü yaptık.

Yusuf arkadaşımın Belediye Başkanına gittik.. Durumu anlattık.

Rahmetli Turan Kılıççıoğlu: “Tarihi dokuya zarar vermeden yapın, sakın tarihi dokuya dokunmayın, ben de Belediye’den gereken yardımı yaparım” dedi.

El birliği ile girişteki ahşap evi yıktık. Yerine şadırvan tuvalet yapıldı.

Bizden önceki kuşak, başladılar: “Orada Dede vardı. İyi etmediniz çarpılırsınız!” demeye. Aslında onlar o harap evde her şeyi yapmışlar. Yemişler içmişler, kumar oynamışlar, kız oynatmışlar... Şimdi böyle “dede var” diyorlar.

Ben pek aldırmiyorum ama dedikodu can sıkıyor. Sonunda dedim ki; bakın önce ben tuvalete gireceğim. Eğer çarpılırsam siz girmezsiniz. Bu iş bu kadar basit.

Tuvalete girdim, çıktım abdestimi aldım, namazımı kıldım. Dede’den hiç bir ses yok. Dede, bir şey demiyor. Böylelikle Çorum’un en eski mescidinin yakınına ihtiyaç duyulan tuvalet ve şadırvan yapmaya muvaffak olduk.

Kalede ramazanlar pek zevkli geçerdi. Ramazan topu Kale’den atılırdı.

Topçularımız komşularımızdan. Şehrin gönüllü topçuları. Nurettin Körüzlü, Mustafa Şenöz. Hepsi rahmetli oldular. Top doldurulurken bizim matbaanın kırıntıları, terzilerin kırıntılarıyla karıştırılıp basılıyor.

Biz rahat durur muyuz, şergadalık ediyoruz. Çakıl taşları atıyoruz, topun boğazına. Topçular atmayın, yapmayın deseler de. Top, Kale kapısının üstünde. İkindiden sonra bayram yerine dönüyor top başı. Çevrenin delikanlısı, yaşlısı, çocukları hep geliyorlar, seyre, vakit geçirmeye.

Top doldurulup hazırlandıktan sonra iftar vakti gelince herkes oruç olduğu için fitili ateşlemeye yanan sigara ateşi lazım.

Benim birader Necmettin benden dört yaş küçük. “Gel Necmettin al şu sigarayı.. Necmettin uzatıyor dudaklarını. Çalışıyorlar

kibriti.. Necmettin nefesliyor bir iki, uzatıyor topçulara. Sigaranın ateşini değiyorlar fitile. “Vardı Haaa!” diye bağııyor gençler. Arkasından “Güüm!” bir öne bir arkaya salınıyor top. Kaçın arkasından...

Kardeşim Necmettin’i ramazan topu alıştırıdı sigaraya. Gerçi terk etti içmiyor şimdi.

Topun içine attığımız taşlar, doğruca Nurettin Hacı İsmailoğlu amcanın evin camlarına ulaşıyor. Topun namlusunun hedefinde Hacıismailoğlu’nun evi. Nurettin Amca bütçesinin içine ramazanda kırılacak camların yenilenmesi için bir kalem ilave eder, cam ödeneğini ayırmış. Burada şimdi Mehmet Hacıismailoğlu’nun olmasını isterdim. Ona da anlattırırđık.

Kaleden geceleri Temcit verilirdi.

Kalenin içinde oturanları kabaca ev sıralarına göre sayacak olursak. Kenan Cemal Kaya kardeşlerin evi. Fazlı Uluçay’ın, Meşhur Kaleli Mevliit Emminin, Musa Dayının damadı Topal Elvan’ın, Sıhhiye Lütfi’nin, Halit Abinin, Kör Hacınnın, Necati Kutsal’ın Hazine bulduğumuz komşu Koçum Hüseyin Ağanın, Orta aralıktta ilk kapı Topal Ömer’in, Necati Kutsal’ın, Boyacı Seyit Emminin, İçfindıkoğlu Mahmut Ağanın, İmam Elvan Ağanın, Osman Özken’lerin evleri vardı.

Kalenin arka kapısı Fazlı Uluçay’ın evine açılırdı.

Hacı Odabaş: Hiç deliniz, akıllınız yok mu idi? Bahseder misiniz?

Nizamettin Oktay: Delisiz diyar olur mu? Delimiz vardı, hepimiz de akıllıydık.

Zararı kendine bir Haşım Ağamız vardı. Yağcı Haşım Ağa derdik. Bir normal olur, bir anormal olurdu. Hele bahar aylarında adamcağız coşardı. Altı yedi polis jibe zor bindirirlerdi. Bir iki ay kaybolur, sonra ortaya çıkardı.

İlk gecekonduyu Kaleliler yaptı. Çocuğuz... Naci ile akşama kadar beraber oynadı Akşam oldu evlerimize gittik. Şimdiki Huzur Evi’nin olduğu yer meydanlıktı. Sabahleyin kalkıp dışarı çıktığımızda o meydanlığa getirip bir ev koymuşlar. Bacası da tütüyor.

Dün burada ev yoktu, kim yapmış diye yanına gidip bakınca Naci'nin annesi içerde çörek çekiyor... Naci evin önünde oynuyor.

Naci: “Koçum bura bizim yeni evimiz, bi gecede yaptık kardeş” diyor...

Yeni evde yapılan börekten çörekten biz de nasibimizi aldık.

Akşamdan sonra Kalenin giriş kapısı karşısına büyüklerimiz toplanırdı. Ocak uyandırılar. Meşhur Kaleli Mevlit Emmi ile Yaşar Ağabey ikisi aralarında anlaşırılar yalandan birini sarhoş ederler. Çoğunluk 80 kilo gelen Abdullah Ağabeyi sarhoş ederlerdi. Bir küfeye sokarlar. 40 kiloluk Hüseyin Beyaz'ın sırtına verirler, Abdullah ağabeyi evine kadar taşıtırırlardı.

Mevlüt Emmi'nin sözünü kimse kıramaz, dediğini yaptırırda. Mevlit Emmi'yi herkes severdi. Az biraz da çekinilirdi herhalde.

Bir gece Mevlit Emmi, Tolanın İsmail'e: “Karnımız acıktı, git şu sizin folluktan üç beş yumurta getir de yiyelim” dedi.

İsmail'in gözleri zaten az görür. Evlerine gitmiş. Anası Pamuk Nene uyuyor. Kümese girmiş. Folluğu ararken tavukların gece rahatsız edilmekten hoşnut olmadıklarını belirten çığlıkları, çırpınmaları Pamuk Nene'yi uyandırmış. Bu arada İsmail, aldığı yumurtaları cebine koymuş. Pamuk Nene, kim o, ne oluyor, diyerek dışarı çıkınca: İsmail, “bi şey yok anam sen uyu. Ben birazdan gelirim. Kedi gelmiş tavuklar onun için gıdaklamışlar, baktım ben demiş. Yumurtaları Mevlit Emmiye teslim.

Birazda isimler sayalım. Sivri Nizam, Kınnap Kemal, Çollu Osman, Kürt Ahmet, Gurindik, Gebe Gurbaa, Kör Hacı, Gılı gılı Mıstık, Koşger.

Bakınız Çorum'un asıl özbeöz Çorumluları Kalelilerdir.

Kale de ne zamandır iskân var, yılını tarihini bilmiyorum.

Size benim anlattıklarım son 60 yıl. Çorum'da Kaleli soyadlıların çoğu önceden Kale'de oturanlardandır.

Aydın Kalelioğlu, Nedim Tümer, İlhan Tümer, Şevki Demirer, Kaleli Niyazi Ağa ve oğlu Kemal Demirer hep Kaleli ..

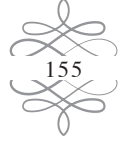
İrfan Yiğit: Kent Arşivimizde Yeni Çorum Gazetesinin ilk sahibinin Yaşar Karabek olduğunu gazete arşivinde gördüm.

Bir de Çorum tarihinde Kalenin kapısı karşısında bir “yatır” olduğu yazılı. Bunları eklemek istedim, Teşekkür ederim.

Nizamettin Oktay: Benim anlatacaklarım bu kadar. Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ederim. Arkadaşlar konuşmamı istediler, onun için burada oldum. Çok değerli gerçek ulu çınar büyüklerimiz var. Onları dinleyerek gelmişimizi geçmişimizi, değerlerimizi daha iyi öğreneceğiz. Belediyemizin düzenlediği bu etkinliğin devamını diliyor tekrar saygılar sunuyorum.

Belediye Başkan Yardımcısı Saim Balcı:

Başta Nizamettin Bey olmak üzere bütün katılımcılara teşekkür ediyorum. Çorum tarihimiz için çok önemli bilgiler bu sohbetlerle hafızalardan hafızalara naklediliyor ve kayıtlarımızla arşivimize giriyor. İnşallah gelecek haftalarda tekrar beraber olmak üzere hepinize Belediyemiz adına saygılar sunuyor, iyi geceler diliyorum.

Doç. Dr. Kadir KÖKOCAK

Ana Yurttan Atayurda

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 03.02.2006

Abdulkadir Ozulu:

Saygıdeğer hemşehrilerim. Bu akşam İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyelerinden Doç. Dr. Kadir Kökocak konuğumuz olarak sohbette bulunacaklar.

Hocamızla tanıştığımızda yakın tarihte Ana yurttan Atayurduzumuz Türkmenistan'a gidip orada Üniversite de üç buçuk yıl hocalık yaptıktan sonra anayurda tekrar döndüğünü anlatmışlardı. Şimdi kendisinden Atayurt ile Anayurduzumuz arasına kuracağı salıncakta bize iki Türk devleti arasında benzeşen benzeşmeyen, törelerde değişen değişmeyen hususlarla görüp gözlemlediklerini anlatacaklar. Haftalık sohbet toplantılarımıza konuşmacı olmak teklifimizi kabul ederek bizlere zaman ayırdıkları için hepimiz adına teşekkür ediyor ve kendilerini sohbet köşesine davet ediyorum. Buyurun sayın hocam. Benim takdim de eksik bıraktıklarımı da kendisinin tamamlamasını diliyorum.

Bazı hemşehrilerimiz: "Bu uluçınar da ne?" diye soruyorlar. Burada sohbet edenler de kendilerini uluçınar olarak görmediklerini,

kimi ben uluçınarın ancak bir dalı olabilirim, kimi ben ancak olsam olsam ulu çınarın budağı olurum, kimi ben daha henüz incecik bir fidanım... diyorlar. Uluçınar ne, sorusunun cevabını ben yaşlılık, güngörmüşlük, şehir kültürünü hazmetmişlik olmaktan öte görmeyi düşündüm. Ve uluçınarı buldum. Uluçınar Çorum. Bu düşünce mi de sizlerle paylaşıyorum.

Yaptığımız toplantıları Uluçınar'da yani "Çorum'da sohbet" olarak veya "Çorum'da sohbetler" olarak da düşünelim diyorum. Bu bir teklif. Bunun üzerine daha sonra tartışırız.

Şimdi söz Uluçınar'da bir konuk Kadir Kökocak beyin diyor tekrar saygılar sunuyorum.

Kadir Kökocak:

Kıymetli Hocam bana konuşma yapmam için teklifte bulundular. Emir telakki ederek neler konuşulur üzerine düşünmeye başladım. Bu şekilde çok yönlü bir konuşma tasarlamamıştım, ama huzurlarınızda irticali olarak aklıma gelenleri, gördüklerimi, gözlemlediklerimi, yaşadığım bazı olayları anlatmaya çalışacağım. Sizlerle beraber olmaktan ve bana böyle bir fırsat verdiğiniz için de bütün katılımcılara saygı ve teşekkürlerimi belirtirim.

İsmim Kadir Kökocak, Maraşlıyım. Çorumda olduğum için Kahraman Maraşlıyım demiyorum. Bir evlilik nedeniyle Türkmenistan'a yolumuz düştü. Oraya gidince bir takım faaliyetlerimiz de oldu.

Türkiye'de Üniversite'de çalışıyordum. Orada da Üniversite'de görev aldım.

Çocukluğumda hep merak ederdim. Orta Asya üzerine okuduğum eski tarih kitaplarından öğrendiklerimle Ata vatanımızı, atalarımızın orada bıraktıkları insanlarımızı, onların yaşamlarını hep merak ederdim. Bunun saikiyle büyük bir heyecanla gittik.

Havaalanına indiğimizde hissettiğim bir duyguyu itiraf etmeliyim: Uçaktan indim, içime bir ferahlık ve bir huzur doldu. Kendimi kuş gibi hafif hissettim. Nedendir bilmiyorum?

Havada kesif bir gaz kokusu vardı. İlk üç ay bu koku yüzünden epey sıkıntı çektim. Burnumun içinde yara oluştu. Ses tellerim etkilendi, sesim değişti. Orada böyle bir gaz kokusu olduğunu önceden hiç bilmiyordum. Biliyorsunuz Türkmenistan doğalgazı ile meşhur bir ülke. Şu sıralarda da Türkiye gündeminde gaz sıkıntısı var, biliyorsunuz. İlgili Enerji bakanımızda Amerika’da halen gaz pazarlığı yapıyor.

Sene 1998’de gidişim. O tarihte Türkmenbaşı Ruslara bir tavır koyuyor. Rusların verdiği fiyatı beğenmiyor ve sınırda size gidecek gazı yakarım diyor. Ve sınırda gazı yakmaya başlıyor. Havadaki kesif gaz kokusunun bu yüzden olduğunu söylediler. Hani anlatırlar ya: Şehirden köye giden gelin hanım efendi, karşılaştığı çiftlik kokusunu önceleri garipsemiş, geldiği aileyi aşağılamış, bu ne koku diye. Aradan zaman geçince, bakın demiş, geldiğimde burası nasıl kokuyordu, şimdi o kokudan eser kalmadı... Tabii bu sözleri aileyi gülümsetmiştir. Dememişlerdir ki, kızım senin burnun çiftlik kokusuna alıştı, yoksa senin gelmeden değil, diye. Bizimki de, o hanımefendinin ki gibi mi oldu, yoksa gerçekten havadaki gaz kokusu mu azaldı. Zamanla alıştık, ilk ayların rahatsızlığımı duymaz olduk.

Böyle hasbelkader oraya gidince orada Üniversite de işe başladım. Öğrencilerimle tanışıyordum. Öğrenciler beni aileleriyle tanıştırtıyorlardı. Oradaki hoca öğrenci ilişkileri daha sıcak. Programları birlikte hazırlıyorsunuz. Birlikte geziler yapıyorsunuz. Böylece ben de oranın kalbine girme fırsatı buldum.

Durumdan vazife çıkarıncasına Türkiye’de bir süre uğraştığım klasik müzik çalışmalarımın birikimini herhalde burada Türkmenlere aktarma imkânı ortaya koyabilirsem; iki devlet arasında sanat gücünden doğan bir sıcak yakınlık oluşur, bu da hem bizim hem Türkmenlerin faydasına olur, diye düşündüm. Koro kurdum, çalışmalara başladık. Ben onlara Anadolu sazlarını tanıtmaya başladım. Ben onlara bizim klasik müziğimizi, onlar da bana Türkmenistan müziğini aktarıyorlardı. Çok kısa zamanda bu girişimimiz, ilgililerin dikkatini çekti. 8 Mart yaklaşıyordu. Bizden bir toy vermemizi istediler. Orada programlara, düğünlere, konserlere “toy” diyorlar. Konser hazırlıklarını yoğun bir

şekilde sürdürdük ve 10 parçalık bir repertuarla konseri verdik. Bu bir Üniversite etkinliğiydi. Çok beğenildi. Türkmenbaşı bizden doğum gününde de bir konser vermemizi istedi.

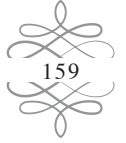
Doğum gününde Türkmenbaşı'nın da katıldığı bir konser daha verdik. Parçalarımız arasına aldığım “Türkmen Kızı” şarkısı özellikle Türkmenbaşı'ni çok duygulandırmış, hoşuna gitmiş. Bizim hakkımızda yanında oturan yardımcısına kim olduğumuzu, ne iş yaptığımızı sormuş, bilgi almış. Konser sonunda bizi ödüllendirdi.

Türkmenbaşı, “bu müzikte bizim müziğimiz, bunu Türkmenlerin öğrenmesi bilmesi, dinlemesi lazım gelir. Bu konuda gelişme sağlayacak çalışmalar yapın” emrini vermiş. Oranın Kültür Bakanı bu emri bizlere duyurdu.

Onlar sadece iki makam biliyorlardı. Oysa Osmanlıdan bize miras benim bildiğim 602 makam var. Onların bu kadar az bilgisi olmasını normal karşılamak lazım. Zira 70 yıldır dillerini serbestçe kullanmalarının önü tıkanan insanlar bunlar. Dış dünya ile özellikle Türk dünyası ile bağları özellikle koparılmış insanlar, hem Türkmenler, hem diğer Türkler, Kırgızlar, Özbekler, Türkistan Türkleri, Kazaklar, birbirlerinden kopuk bir halde bırakılmışlar.

Ne yapabileceğimizi düşünmeye başladık. Benim ilk gideceğim yer Türkiye Konsoloslğu idi. Konsoloslğa gittim. Kültür ataşemizle görüştüm. Çok acı bir durumla karşılaştım. Ataşe bana “Siz konserlere devam edin, biz de gelir seyrederez.” dedi. Ben de, teşekkür ederim, bizi dinleyenler var, deyip çıktım. Türkiye'ye geldim, Kültür Bakanlığına konuyu aktardım. Kültür bakanımız “benim onların Kültür Bakanı ile görüşmem, konuşmam lazım” dedi. Geldi Türkmenistan'a ve Kültür Bakanıyla görüştü. Bütün Türk devletleriyle çok sayıda pek çok konuda yapılip hiç hayata geçirilemediği gibi bir anlaşma imza töreni yapıldı. Lakin hiç bir devlet faaliyeti olmadı.

Keşke Türk Dışişleri, ülke dışında gerçekten Türkiye'yi temsil eden insanlarla, temsil etmeye layık insanlarla bizi temsil etse. İlgisiz ve utanılacak insanlarla temsil edilmek insanı üzüyor.

Üniversite de konser ve koro işlerini yürüttüğümüz Türkmen Hoca, Güzel Sanatlar Mektebi Müdürü olmuştu. Bu arkadaş okulunda “Klasik Türk Musikisi Saz ve İcra Sınıfı” açtı. Halen bu sınıf devam ediyor. Televizyonlarında, radyolarında bizim klasik şarkılarımız çalınıp okunuyor.

Orada Türk sanat müziğinin mayalanmasına çorbada tuz misali de katkımız olduğu için mutluluk duyuyorum. çünkü müzik ve diğer güzel sanatların insanları birbirine kaynaştıran, yaklaştıran zevk ve anlayış birliktelikleri sağlayan müthiş bir gücü vardır.

Geçen sonbaharda gittiğimde Valinin odasında iken birinin telefonu çaldı. Sinyal müziği bizim bir şarkımızdı. Nasıl yüklediğini sorduğumda; “Bir yer var, orada yüklüyorlar” dedi. Yollarda, parklarda bizim şarkılarımızı mırıldanan insanlara da rastladım.

Bir konferans veriyordum. Sözlerim bitince orada bulunan bir profesör bana bir soru yöneltti:

- Türkmenistan’da işsizlik var, bu durumun giderilmesi istihdam yaratılabilmesi için ne gibi önerileriniz var?

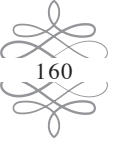
O anda aklıma gelen, bu işin pratik bir yolu, Türkiye’den bir milyon insan getireceksiniz. Çünkü sizin nüfus azlığımız var. Bu nüfusla işsizliği azaltmanız mümkün değil. Türkiye’den gelenler burada yatırımlarıyla açacakları işyerleriyle yetişmiş insan gücüyle çalışırlar, sizlere hem iş öğretirler, hem de yaratacakları istihdam sayesinde işsiziniz kalmaz, dedim.

Bu cevap ona çok ağır gelmiş olmalı ki;

- Oldu olacak, Türkmenistan’ı Türkiye’ye bağlayalım! dedi.

Benim buna cevabım şöyle oldu: Bak bu fikriniz daha ileri bir düşünce. Ben bunu düşünememiştim. O zaman 70 milyonluk bir devlet olursunuz. Bu gücünüze güç katar. O zaman sizi kimse tutamaz. İki devlette bundan yararlanır.

Orada istihbarat çok iyi çalışır. Devlet kimin ne nefes aldığını bilir. Bizim bu sözümüz de Türkmen başı’na ulaşmış olmalı ki,

Türkmenbaşı bir süre sonra “Türkiye’den bir milyon insan getireceğim” diye telaffuz etmeye başladı.

Türkmenistan’da doğru dürüst fabrika yoktu. Elektrik fabrikası dedikleri bir elektrik santrali, bira fabrikası (biro diyorlar) ve şarap fabrikaları vardı.

Rusya hammaddeyi tam manasıyla sömürmüş. Rusya içine kurduğu fabrikalara Asya’nın hammaddesini alıp götürmüş ve orada işleyip pazarlamış.

Türk devletleri bağımsızlığa kavuştuktan sonra Rahmetli Özal döneminde iş adamlarımız Türkmenistan’a gitti. Mühendislerimiz gitti. Esnaftan gidenler oldu. Bunların bir kısmı mühendisler çok büyük işyerlerinin sahipleri oldular. Kimi zarar etti, döndü, kimi iflas etti. Ama oradaki tekstil fabrikalarının çoğunluğu Türkiye’den gelenlerin kurdukları fabrikalardır.

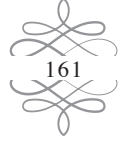
Şu anda Türkmenistan dünyanın 90 ülkesine ihraç yapan bir ülke.

Belli başlı ürünlerinden biri pamuktur. Diğerleri ise gaz ve petroldür. Artık kendi pamuğunu kendisi iplik, kumaş ve konfeksiyon haline getiriyor ve pazarlıyor.

Geleneksel ürünleri olan halısı ve kavunu da meşhurdur. Kavunları her türlü iklim şartlarına dayanıklı ve lezzetlidir. Dört mevsim bulunur.

Halıları 5 motiflidir. Her bir motif bir “tire”yi temsil eder. Tire, boy anlamındadır. Türkmenistan’da Oğuzların 24 boyundan beşi vardır. Bu beş boyun sembolleri olan motifler halılarında kullandıkları desenlerdir. Türkmenistan bayrağında da bu beş boyun sembolleri beş yıldızla birlikte bulunmaktadır.

Ülkenin nüfusu 5 milyon, koyun varlığı ise 16 milyon. Yün çok. Halı için gerekli ham madde yün. Kendileri kök boya ile boyuyorlar ve elişçiliği olarak el tezgâhlarında dokuyorlar. Halıcılıktan para kazanmıyorlar.

Bir gün onların Dış Ticaret bakanı beni çağırttı. Gittim. Bana “halıdan nasıl para kazanabiliriz?” diye sordu. Ben de dünyaya pazarlara mal satma hususunda bildiklerimi anlattım. Fabrikasyon üretimden bahsettim.

Bakan: Bize Türkmenbaşı'nın talimatı var. Bir şey ne kadar çok olursa, değeri o kadar düşer. Halımızın değerini koruyacağız, diyor.

Belki bir ölçüde bu ısrarlarında haklı idiler. Zira fabrikasyon halıda el dokuması halının özgünlüğü ve insani sıcaklığı olmayacaktı. Bunu kaybetmemek düşüncesi de iyi bir düşünce idi. Bu geleneksel özelliği koruma adına halıdan para kazanmıyorlar.

Buğday üretimi yıllık 3 milyon ton rekolte var. Bulgur pilavları yok. Bilmezler. Köfte-kısır- bizim çiğneme dediğimiz bulgur tüketim çeşitlerini bilmezler. Yemek çeşitleri son derece azdır. Göçebe hayatta ev eşyası az olur. Halen de evlerinde zeminde bir halı ve onun çevresinde minderler vardır.

Ekmek fevkalade kutsaldır. Cumhurbaşkanı bir yere gidince ekmekle karşılanır.

Kız istemede de tuz-ekmeğin önemli bir yeri vardır.

Buğdaydan yapabildikleri tek şey un ve makarnadır.

Onların en stratejik ürünleri gaz ve petrol. Özellikle de gaz.

Türkmenbaşı, Türkiye'ye çok ısrarlı bir teklifte bulunmuştu. İran ve Hazar üzerinden bir boru hattı ile doğal gazı Türkiye'ye ulaştırılmalı ve Avrupa'ya pazarlayalım, diyordu. O dönemde televizyonda bakanımıza Türkmen başı şunları söylemişti:

“Benim bu teklifime bir sen karşıyorsun, bir de başbakanınız engel oluyor, bunu biliyorum.” demişti.

O zaman bize 42 dolardan gaz teklif ediyordu. Bizim hükümet Türkmenistan'ın bu teklifini değil Rusya'dan Karadeniz boru hattı ile gaz almayı yeğledi. Çok yüksek fiyatla Rusya'dan gaz alır olduk. Bu herhalde ihanet denilecek bir durum olsa gerekir. Şu anda Türkmen gazı

Rusya üzerinden bize ve Avrupa'ya satılıyor. Ruslar en pahalı olarak da bize satıyorlar.

Tabii sahnenin arkasındaki aktörler sahnedekilere böyle rol veriyorlar olmalı. Hem Amerika, hem Rusya bu projeye karşı idiler ve onların istediği de oldu.

Ruslar 36 milyar metreküp gaz alıyorlar, bize ve Avrupa ülkelerine satıyorlar.

O yıllarda İran hattı kapattı, Ruslar kısıtı, kapattı. Ciddi bir krizin eşiğinden dönüldü. Bütün bunların bir faydası oldu. Türkmen gazının önemi ortaya çıkarıldı. Bunun gündeme gelmiş olması önemli bir kazançtır.

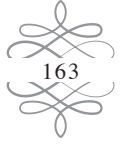
Şu anda Türkiye'den giden 15 bin işçi Türkmenistan'da çalışıyor.

Türkmenistan'a en çok yatırım yapan Türk iş adamlarıdır. Toplam 8 milyar dolar dış yatırımı var. Bunun 5 milyar dolarlık kısmı Türk iş adamlarının yatırımlarıdır.

Türkmenistan'dan doğrudan en çok iş alan Türk iş adamlarıdır. Türk firmaları bu işleri daha çok Türk işçilerle yapıyorlar.

Türkmenistan'da oluşan zenginlik bir anda halka yansıtılmıyor. Birden bire yansıtılınca sosyolojik olarak ortaya çıkacak olumsuzlukları iyi hesaplıyorlar. Her sene artan maaşlarla bunu yıllara yayıyorlar. Halka gaz ve elektrik bedava veriliyor. Milli gelirin büyük kısmını yatırımlara yönlendiriyorlar. Belki bir on yıl sonra Dünyanın en görkemli en modern şehirleri Türkmenistan'da olacak şekilde bir imar ve alt yapı çalışması var. Mimari alanda Selçuklu mimari tarzını seçmişler. Modern mimari tarzları ile birlikte hâkim çizgi ve mimari ruh, Selçuklu mimarisi ağırlığında olarak ülkelerini yeni yapılarla donatıyorlar.

İktisatta iki büyüme şekli vardır. Dengeli büyüme, dengesiz büyüme. Bütün iktisatçılarda ideal görülen dengeli büyümedir. Dengeli büyümede ihtiyaç duyulan bütün sektörlerdeki büyüme eşit seviyede olursa sağlıklı ve dengeli bir büyüme elde edersiniz. Ülkede ki büyüme yıldan yıla fark edilir bir durumda ilerliyor.

Nizamettin Oktay: Milli hasıladan kişi başına düşen milli gelir nedir? İşsizlikten bahsettiniz, işçi ihtiyacı neden oluyor?

Kadir Kökocak: Fert başına düşen milli gelir ülke ekonomisinin büyümesi oranında bir artış göstermiyor. Bir doktorun maaşı 100 dolar civarında. Tabii bu gelecek sene katlanıyor. Onların parası manat. Manat'ında devlet kuru ve piyasa kuru var. Şöyle söyleyeyim, şehirler arası uçak bileti ücreti bir buçuk dolar.

En az maaş alanların maaşları daha çok artırılıyor, yüksek maaş alanlara daha az artış yapılıyor.

Bir katılımcı: Sovyet Rusya döneminin baskılarının etkileri halen görülüyor mu?

Kadir Kökocak: Komünizmin özünde milliyetçilik yoktur. Fakat rejime onları bağlamak ve milliyetçi duyguların temeli olan ana dilden yani Türkmençe'den (Türkçe'den) koparabilmek için fırınlardan ekmeğin alırken bile Rusça konuşmayı şart koşmuşlar. Ekmeği Rusça konuşarak istemezseniz, ekmeğin vermemişler. Bu bir yaşanmış örnek. Şu anda pek çok insan Türkmençe bilmiyor, Rusça biliyor. Bağımsızlığa kavuşalı 15 yıl oluyor ama hala Türkçe bilmeyenler var.

Dil konusunda böyle bir duruma düşmelerine rağmen özlerinde bir Türkmenlik duygusu taşıyorlar. Bunca yıl içinde yabancı baskısı bu bilinci (Türkmenlik bilincini) yok edememiş. Biz de küreselleşmenin kültürel erozyonuna muhatabız. Bizde ki kültürel erozyon onlardan daha fazladır. Onlar mı daha milli, yoksa biz mi daha milliyiz, diye baktığımda ben onları daha milli ve daha gelenekçi gördüm. 3,5 yıl orda kaldığım süre içinde bir kızla bir oğlanı elele tutuşmuş yürürken görmedim.

Türkmenbaşı Türkmençe öğrenmeyi her yerde teşvik ediyor. Resmi dairelerde, okullarda Türkmençe kullanılmasını teşvik ediyor. Türkmençe konuşmak ve öğrenme hızla yaygınlaşıyor.

Yılların yabancı kültür birikimini bir çırpıda silip atamıyorsunuz. Bu bir zaman istiyor. Orada kabinede görev almış bir kadın bakan vardı. Türkçe bilmiyor ve Rusça konuşuyordu.

Diğer Türk topluluklarla aralarında gelenek bakımından benzerlikler var. Dilleri lehçeleri farklı, İran’da 2,5 milyon Türkmen var. İran’ın nüfusu 65 milyon. Bunun 35 milyonu Türk. İran’da Türklük bilincini, milliyet bilincini test ettim. İran’la Azerbaycan arasında Hazar denizi üzerinde hak sahipliği yönünden bir tartışma vardı. Bu konuda ne düşündüklerini sorduğum İran’daki Türkler ve Türkmenler “Azerbaycan bizim yerimizi, hakkımızı, toprağımızı, suyumuzu alıyor” diyorlardı. Bu şu demekti: Bu insanlarda Şiilik bilinci, Türklük- millilik bilincinin önüne geçmiş demekti.

Orta Asya’da bilinç sorunu çözülürse; Türklerle, Türkmenler, Kazaklar arasında bir farklılık olduğunu kabulle birlikte ortak noktalarda birleşme sağlandığı ölçüde oralarda istikrar ve topluca gelişmeler meydana gelecektir.

Siz bir milletin geçmişiyle bağıni koparmışsanız, insanlar tarihlerini bilmezlerse, ortaya çıkan boşluğu ne doldurmuşsa, onu bilip ona inanmaya, gördüklerini yaşamaya devam edeceklerdir. Yeni bilgiler önüne koyduğunuzda bir kişinin daha önce öğrendiklerini, alışkanlıklarını bir anda değiştirmek kolay değildir.

Bir İngiliz, “Türk tarihi İngilizler tarafından yazılmıştır” diyor. Siz kendi tarihinizi bilmezseniz, kendi tarihinizi kendiniz yazamazsanız, geçmişinizi de doğru dürüst bilemezsiniz.

Tarihle barışmak adına rahmetli Özal’ın çabaları vardı. Osmanlı arşivlerini belli ölçüde açıklığa kavuşturma çabaları oldu. Osmanlı arşivleri hala tam açılmış değil, bütün belgeler deşifre edilmiş değil.

Ben Türkmenistan’da gördüğüm farklı davranışları ne ayıpladım, ne de yadırgadım. Onların hareketlerini bizim kendi değerlerimizle ölçüp biçerse yanılırız. Onları toleransla karşılamak lazım.

Kız İsteme:

Bizde kız tarafı seçilen oğlan tarafı seçendir.

Onlar Allah’ın emri Peygamber’in kavli üzere diyerek kız istemiyorlar. “Kurt mu? Tilki mi?” diyorlar. Kurt olumlu, tilki ise olumsuzluğu ifade ediyor.

Oğlanın annesi ve saygın bir erkek birlikte kız evine gidiyorlar. Kız evinin kapısının önünü “yağlıkları” ile süpürüp girerlerse bu davranış; kızını istemeye geldik anlamına geliyor. Kızın başına kırmızı bir örtü koyuyorlar, eğer bu örtü kızın başında durursa olumlu, durmazsa olumsuz tutum ifade ediyor. Ev sahibi eğer kızın başına konan örtü ile gelenleri kapıdan çıkarırken kapısının önünü süpürür gelenlerin ayak izlerini silerse bu olumsuzluk, istemiyoruz anlamında.

Kızın kalitesi olgunluğu, dokuduğu halılara bakılarak anlamaya çalışılır. Her Türkmen kız halı dokumasını bilir. Eğer kızın dokuduğu halılar veya halı güzelse, ince bir zevk ve dikkat mahsulü ise, o kızın iyi kız olduğuna, iyi bir eş olacağına hükmedilir.

Onlar bizdeki başlık parasına “Kalın” diyorlar. “Kalın”ın orada iki anlamı var. Birincisi kız evine baba hakkı ve süt hakkı olarak verilen para, ikincisi ise oğlan tarafının cehizine de kalın diyorlar. Kalın’ın bir kısmı düğün öncesi kız evine veriliyor, diğer kısmı ise düğünden sonraki kırk gün içinde ödenmesi gerekiyor. Kırk gün olup da oğlan tarafı kalının kalan kısmını vermemişse, kızın babası ve anası kızlarını alıp evlerine geri getiriyorlar.

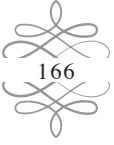
Depdestur; örf adet anlamında. Türkçe olarak söylersek, “Ayak atmaya izin var mı?” anlamında.

Bir soru: Özellikle Çorum’da kullanılan Türkçe ile Türkmence arasında benzerlikler var mı?

Kadir Kökocak: Tamamen birbirine benzer demek mümkün değil, lehçe farkı var. Ama Türkiye’den giden bir kimse çok kısa bir zamanda bütün konuşulanları anlar.

Onlarla çok benzerliklerimiz var. Nine, dede, oğlu evlat, torunlar hep bir arada aynı evde yaşıyorlar. Onlarda da baba ailenin reisidir. Baba ölünce en büyük erkek evlat ailenin reisi oluyor. Evlat babası yanında kendi çocuğunu sevemez. Onlarda da bu adet var. Küçükler büyükleri yanında kendi fikirlerini dayatamazlar. Büyüklerinin önüne geçmezler.

Erkek evlatlar kız evlatlara tercih ediliyor. Erkek çocuk doğduğunda iki kurban, kız çocuğu doğduğunda bir kurban kesiyorlar.

Erkek çocuğun 7 toyu, 40 toyu, diş toyu, sünnet toyu, düğün toyu yapılır. Kız çocuklarının ise sadece düğün toyu yapılır.

Ahmet İlbars: Türklerin İslam öncesi inançlarından olan Şamanizm onların hayatında hiç bir motif ifade ediyor mu?

Kadir Kökocak: Şamanizm onların hayatında hiç bir motif ifade etmiyor. Genelde dindardırlar. Din yaşam tarzlarını etkileyen faktördür. Geleneklerinde nevrüz kutlaması var. Atın, koyunun belli ölçüde kutsallıkları var. Bunlar gibi Şamanist dönemden tevarüsler var. Ancak Şamanizm nedir? diye sorsanız bilmezler.

Düğünden bahsederken farklı konulara girdik. Kız isteme sürecinde ekmek ve tuz götürülür. Karşıya haber anlamındadır, tuz ekmek. İkinci gidişte tatlı götürülür, tatlı yiyelim tatlı konuşalım anlamında. En son gidişte pişmiş et götürüyorlar. Bu da olayın tamamen anlaşılması ve işin pişmiş olduğuna işaret oluyor.

Cenazesi olan aile ve akrabalar bizde bir süre tıraş olmazlar. Onlar da başlarına siyah şapka giyiyorlar. Yas aylarca sürüyor. Yasal bir düzenleme değil, geleneksel mecburiyet.

Cenaze törenlerine hiç katılmadım. Kabristan ziyaretinde bulundum. Bayram öncesi kabristana gidilir, mezar ziyaretleri yapılır ve sonra bayram edilir.

Hıristiyan olana hiç rastlamadım. Komünist dönemde yerli halk Ruslarla evlenmeye teşvik edilmiş. Ruslarla evlenmeyenlere yüksek mevkilerde görev verilmiyormuş. Ama halk Ruslarla evlenenlere hoş bakıyorlar.

Kendi aralarında farklı boydan olanlar ve başka milletlerden olanlarla evlenenlere de hoş bakıyorlar.

—Suç oranı nedir?

—Suç oranı çok düşük.

—En çok hangi suçlardan ceza alıyorlar?

—Üzüntüyle ifade edeyim, orada Afganistan'la olan sınır

dolayısıyla çok miktarda uyuşturucu ticareti, kaçakçılığı ve kullanımı var. En çok işlenen suç da uyuşturucu kaleminden oluyor.

Orada iki insan kavga ettiği zaman ilk yumruğu kimin vurduğunu sorarlar, ilk yumruğu vuran suçludur. Onun için sokaklarda ağız kavgası görülür ama beklersiniz, şimdi vuruşacaklar diye fakat ilk hamleyi yapmaktan korktukları için gürültü biraz sonra söner, gider. Cezaevleri de çok kalabalık değil.

Orada müthiş bir yatırım var. Binaların bir kısmı devletin. Bir kısmı halka satılıyor. Çok düşük faizle vatandaşın konut sahibi olması sağlanıyor.

Türkmen Pilavı: Bu pilavın özelliği, içinde havuç ve iri iri etlerin olması. Çok yağlı. Bizim pilavımız ise onlarınkine bakarak kurudur.

Yaşar Temirtekin: Milli yemek Doğu’da pirinç. Biz Anadolu’da pirinç bulamadığımız için bulgura alışmışız. Biz bulguru Anadolu’da öğrendik.

Kadir Kökocak: Evet, coğrafya kültürü etkiliyor. Şu da bir realite, bizim kültürümüzde buğdayın kutsallığı vardır. Eski Türklerde bulgur var mı sorusu da akla geliyor.

Pirinç daha çok Uzak Doğu’nun yemeği. Biz onlardan almış, öğrenmiş olabiliriz. Pirincin insan psikolojisi üzerinde olumsuz etkisi olduğu biliniyor. Çinlilerin çok pirinç yedikleri için vahşi ve acımasız bir yanları var. Bunun pirinçle beslenmeden ileri geldiği söyleniyor.

Soru: Türkmen kızları ile Türkiye kızları arasında fark var mı?

Kadir Kökocak: Türkmen kızları süse, takıya çok düşkün. El işleri çok zarıftır. “Yağlık” diyorlar başörtüsüne. Başlarına bunu koyuyorlar. Başta gümüşten tac ve süslü takılar kullanırlar.

Türkmenbaşı, yazdığı Ruhname isimli kitabında; “Türkmen” nur demektir, diye söylüyor. Nuh Peygamberin oğlu Yafes’ten geldiklerini vurguluyor.

“Türk” asıl demek, men oğul-insan anlamlarında. “Nur oğul” gibi bir anlam ifade ediyor. Ruhname’de ağırlıklı olarak bir tarih bilinci veriliyor. 70 yıllık süreçte nelerin kaybedildiği anlatılıyor. Ve bunların telafisi için yazılmış bir kitap. Ağırlıklı olarak bir tarih bilinci veriyor.

Türkmenbaşı, “Ruhyat Köşkü” diye bir bina yaptırmış. Senede bir iki defa buraya bütün illerin seçilmiş saygın adamlarını -genelde yaşlılardan oluşan 3000–4000 kişiyi topluyor. Memleket meselelerini tartışıyor, bilgi veriyor, görüşler alıyor ve kararlar veriyorlar. Bu meclis cumhurbaşkanını atıyor. Ayrıca seçimle gelen milletvekillerinden oluşan parlamentoları da var. Bir kabine bakanı, bir de normal bakan olmak üzere iki bakan var. Bir bakan, bir kaç bakanlığın, kabine bakanı oluyor. Asıl icracı bakanlar da bunlar oluyor.

Türkmenbaşı’nın yazdığı kitabın Ruhname adını taşıdığını söylemiştim. Ruh, moral-maneviyat anlamında. Name ise kitap anlamında. Bu kitabı okullarda okutuyorlar, devlet dairelerinde okuyorlar, okutuyorlar, konferanslar, seminerler veriyorlar. Böylelikle bir maneviyat ve moral birliği oluşturuluyor.

Türkmenbaşı’nı halk çok seviyor. Bütün toplantılarını televizyon önünde yapıyor ve halk bunları izliyor.

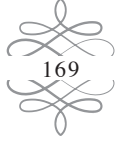
Türkmenbaşı diyor ki: Ben bir filozof değilim. Ancak öyle bir dönemde iş başında bulunuyorum ki, bu dönem yeniden kazanma dönemidir. Kitap yazmak bir ihtiyaç olduğu için Ruhname’yi yazdım. Eğer bir başka zamanda iş başına gelseydim, sadece devlet hizmetiyle uğraşırdım, diyor.

İlk defa Anadolu’ya gelen Türklere de Türkmen deniliyordu. 24 Oğuz boyu içinde Türkmen diye bir boy yok. Halen orada da Oğuzhan en büyük Türkmen büyüğü.

Nazarbayef diyor ki; Sizler at üstünde gittiniz, uçakla döndünüz. Siz çekik gözle gittiniz, yuvarlak gözlerle döndünüz.

Türkmenbaşı’da şöyle diyor: Biz iki devlet, bir milletiz.

Soru: Kadının toplumda ki yeri ne konumda.

Kadir Kökocak: Seçme seçilme hakları var. Kabinelerinde kadın bakanları da var. Orada kadın hayata hâkimdir. İş güç sahibi olabiliyorlar. Ticaretin büyük bölümünü kadınlar yapmaktadır. Tüccar, ihracatçı ve ithalatçı kadınlar vardır. Tarlada, fabrikada, işinde, marketlerde, evinde hep kadınlar çalışır. Orada inşaat işçisi olarak çalışan kadınlar da gördüm.

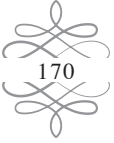
Erkekler ise kadınlara göre daha az çalışırlar. Çalışan kadınların pek çoğunun erkeği iş yapmaz. Kadınların kocalarına karşı çalışsın çalışmasın büyük bir saygısı ve bağlılığı vardır. Erkeklerin çoğu alkolik, narkomendir. Onlar uyuşturucu kullananlara “narkomen” diyorlar. Normal olan erkekler işlerinde güçlerindedir.

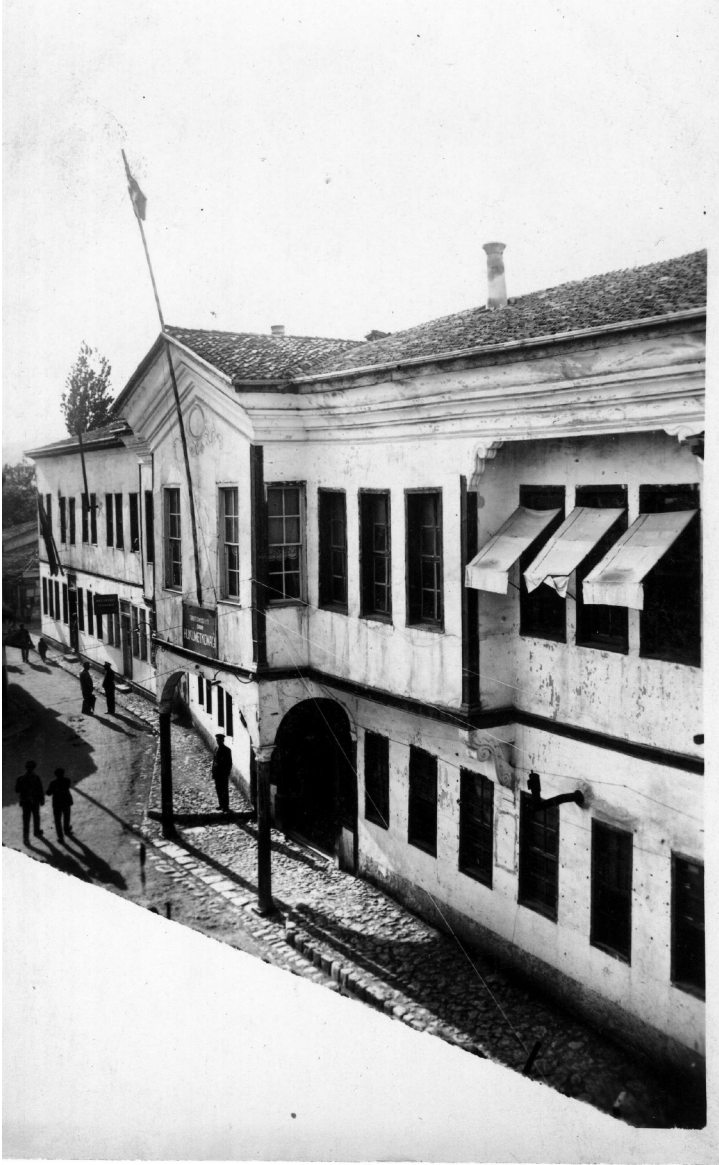
Yaşar Temirtekin: Türkmen atlarından bahseder misiniz?

Kadir Kökocak: Türkmen atları dünyaca ünlüdür. Çok güzel, yerinde duramayan sevimli hayvanlardır. Dünyanın başka hiç bir ülkesinde “At Bakanlığı” diye bir şey yoktur. Türkmenistan’da “At Bakanlığı” vardır. Ülkedeki at yetiştiriciliğinden ve at işlerinden sorumlu bir bakanlık. Ülkenin ihracat varlıklarından biri de attır.

Belediye Başkan Yardımcısı: Saygıdeğer Hocamıza bizlere sundukları, çok hoş ve aynı zamanda bilgi dolu sohbetleri için Belediyemiz adına teşekkür ediyorum.

Kadir Kökocak: Burada teşekkür etmesi gereken daha çok ben olduğumu düşünüyorum. Bana burada nezih bir ortamda sohbet etme fırsatı verdiniz. Buna vesile olan Ozulu Hocama ve sizlere çok teşekkür ederim. Sizlerin arasında bulunmak beni onore etti. Hepinize tekrar teşekkür ediyor hürmetlerimi sunuyorum, kabulünü arz ederim.

1920'li yıllar Hükümet Konağı

Muzaffer GÜNDOĞAR
Çorum Halkevi ve Çorumlu Dergisi

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 10.02.2006

Yer: Veli Paşa Konağı

Abdulkadir Ozulu: Değerli büyüklerim, sevgili hemşehrilerim, kıymetli kardeşlerim hoş geldiniz.

Bu akşamın Uluçınar Sohbeti konuğu sevgili kardeşim Muzaffer Gündoğar'ı sizlere kısaca tanıtıyorum.

Çorum'un Çıkrık köyünde doğdu (1942)

İlkokulu köyünde, Ortaokulu Çorum'da okudu. Çorum İlköğretmen Okulu'nu dışardan sınav vererek bitirdi. Daha sonra Açık Öğretim Fakültesi Eğitim Ön Lisans Programını tamamladı.

30 yılı aşkın öğretmenlik yaptıktan sonra 1994 yılında emekli oldu.

1965 yılından bu yana önce yerel gazetelerde, ardından ülke genelinde çıkan; Kök/ Türkiye Çocuk/ Karşı/ Kıyı/ Çorumevi/ Eğitim-İş/ Halkevi/ Tohum/ Yazılıkaya/ Tay/ Damar/ Çorumlu 2000/ Çorum Çevre ve Çorum Kültür Sanat dergilerinde şiir deneme, inceleme, araştırma, anı ve tanıtım türünde yazıları yayımlandı.

Buraya şunu da ilave edeyim, Yazılıkaya dergisi ile birlikte Çorum Haber Gazetesinde uzun inceleme yazıları ve edebi yazıları da halen yayınlanmaktadır.

Bu güne değin “Şiir diliyle” serisinden çocuk yazını türünde 8 kitabı çıktı. Bunlar: Nasrettin Hoca 1-2-3, Lafonten Masalları 1-2, Ezop Masalları, Halk Öyküleri ile Oğlanuçuran adlı öykü kitaplarıdır.

Gündoğar’ın, araştırma-inceleme bağlamında 4, roman türünde 4, öykü türünde 5, anı dalında 6, tanıtım türünde 3, Çocuk edebiyatı dalında 6, şiir dalında 3 olmak üzere 32 eseri daha vardır ki, bunlar tamamlanmış, basıma hazır dosyalar olarak matbaa ile buluşmayı beklemektedir.

Çok üretken eskilerin deyimiyle velud bir kalem sahibi olan Gündoğar’a verdiği bu güzel eserler için teşekkür ederken daha nice güzel eserleri o üretken kalemiyle bizlere sunacağına inanıyor ve sizler adına da kendilerine bir daha teşekkür ediyor, sözü ve mikrofonu arkadaşşıma bırakıyorum.

Muzaffer Gündoğar:

Ben de sizlere teşekkür ediyorum. Layık olmadığı şekilde beni övdünüz.

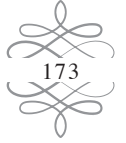
Biz de buna layık olmak için emek sarf ediyoruz.

Saygı değer katılımcılar.

Sizlerin karşısında heyecan duymamak, sevinç duymamak, mutlu olmamak mümkün değil.

Arkadaşımin söylediği gibi uzun yıllar öğretmenlik yaptık.

Bizler heyecanımızı hiç bir zaman yitirmiyoruz. Nasıl ki öğrencilerimizin karşısına çıkarken heyecanlandığımız gibi siz seçkin katılımcıların huzurunda da aynı heyecanı, aynı sevinci, aynı mutluluğu duyuyorum. Burada bu akşam sizlere aktaracağım konuları sizlerle paylaşacağım için duyduğum sevinci de belirtmeliyim.

Ben sizlere konum olan Çorum Halkevi ve Çorum Halkevi'nin yayın organı olan Çorumlu Dergisi üzerine konuşmak üzere huzurlarınızdayım.

Sözlerime kısa bir anımı anlatarak başlayacağım.

Yıl 1993. Trabzon'da Kıyı diye bir dergi çıkıyor. Ahmet Özer diye bir arkadaşımız bu derginin yazı işleri müdürü ve aynı zamanda sanat danışmanı. Kıyı dergisinde benim de yazılarımı yayınlıyorlardı.

Günün birinde Çorumlu dergisinde bir yazıya rastlamıştım. Çorum'da Ortaokul Türkçe Öğretmeni Bahri Miyak ve Bedri Rahmi Eyüboğlu İlice bağlarında bir gün geçiriyorlar. Bahri Miyak, Bedri Rahmi ile bağda yaptığı söyleşiyi 1943 yılında Çorumlu dergisinde yayınlamış. Ben de bu yazıyı daktilo edip Ahmet Özer'e göndermişim.

Gönderdiğim yazı ve Çorumlu Dergisi Ahmet Özer'in çok ilgisini çekmiş, Çorumlu dergisini ve Çorum Halkevi'ni tanıtan 4-5 sayfalık bir yazı hazırlayıp göndermemi istedi. Böyle bir yazının kalıcı olacağını ve Çorumlu Dergisi'ne ilgi çekeceğini söyledi.

Ahmet Özer şu anda Orta Doğu Teknik Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışan bir edebiyatçımızdır. Böylelikle onu da kısaca tanıtmış olayım. 194 sayıya ulaşmış olan Kıyı Dergisinin edebiyat danışmanlığını da yürütüyor.

Ahmet Özer'in bu isteğini bir görev bildim.

Kütüphaneye gittim. Çorumlu Dergisinin 5 cildini önüme koydum. Daha önce belli konularda çalışmıştım ama tamamına bakamamıştım. Yüzeysel olarak sayfaları bir daha aktardım.

Tamamı 61 sayı ve 5 ciltte toplanmış olan Çorumlu Dergisi 1938- 1946 yılları arasında Çorumlu aydınlar tarafından çıkarılmış. Hem de sıcak savaşın sınırlarımıza kadar gelip dayandığı yıllarda.

Dergi içindeki yazıların birini hazırlayacağım yazıya alıp diğerini ayırmak çoğu rahmetli olmuş saygı duyulması yazı sahibi insanlara haksızlık olacak, diye düşündüm. Yazılara da sahiplerine de saygısızlık yapmamalıydım.

Ne yapmalıydım? O zamana kadar böyle büyük çapta bir eser üzerinde araştırma yapmamıştım. Kendi kendime ben bunu daha geniş ölçekte araştırmalıyım, dedim. Çalışmaya başladım. En küçük bir şiir parçasını bile atlamadan, kimi yazının başlığını alarak kimi yazıyı özetleyerek, kimi yazıdan örnek olacak kadar olsun alarak çalışmaya aktarmaya çalışıyordum. Birinci sayının ilk sayfasından 61. sayının son sayfasına kadar satır atlamadan çalıştım.

Ahmet Özer'e çalışmamın boyutunu genişleterek çalıştığımı, istediği özet yazıyı gecikerek göndereceğimi de duyurdum.

Uzun yıllardır kütüphanede el deymeye deymeye tozlanmış sayfalar beni toz nezlesi yaptı. Gündüz kütüphanedeki çalışma notlarımı gece uykudan fedakârlık ederek tekrar gözden geçiriyor ve düzenliyordum.

Çorumlu dergisini çıkaranlar ve dergiye yazı verenler Osmanlı kültürü ile yetişmiş kişiler. Pek çoğunun dili ağır, anlaşılması zor ağırdal bir Osmanlı Türkçesi ile yazmışlar. Bazı yazıları anlamak mümkün değil, yeni kuşaklar hiç anlamazlar. Bunları anlayıp aktarabilmek için özel imkânlarımı kullanıyordum.

Okulların açıldığı zamana da denk gelmişti. Bir taraftan okuldaki görevim için plan-program çalışmaları bir taraftan dergi meşguliyeti zaman zaman gözlerimi kan çanağına çevirse de bu bir sevda işi idi. Çalışmamı tamamladım. Önce Çorum Haber gazetesinde dizi halinde yayını başladı. Ahmet Özer'in istediği özet yazıyı da gönderdim.

Uzatmayayım, Kıyı Dergisinin 1994 Ocak sayısında gönderdiğim özet yazı yayımlandı.

Şimdi bu akşam ben sizlere sunmak üzere yaptığım çalışmanın bütününden bir başka özet çıkararak hazırladığım notlarımı sunacağım.

Ülkenin kurtarılıp, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin kuruluşundan sonra "Asıl savaş, şimdi başlıyor" diyen Ulu Önder Atatürk, ulusumuzun "Topyekun eğitimini" hedeflemişti

Bence Atatürk'ün başlattığı bir yığın yenilikler içinde şu dördü çok önemlidir.

3 Kasım 1928 “Harf Devrimi” nin gerçekleşmesi.

19 Şubat 1932’ de açılan ”Halkevleri”

21 Nisan 1931 “ Türk Tarih Kurumu” nun kurulması.

19 Nisan 1932’de açılan “ Türk Dil Kurumu”

ve plan ve projesi Atatürk’ün hayatında başlayan ve 17 Nisan 1940’ta açılan “Köy Enstitüleri”.

Biz burada bu kurumlardan sadece Halkevlerinden söz edecek, ardından Çorum Halkevi’ne gelerek; asıl konumuz olan Çorum Halkevi yayın organı Çorumlu Dergisini tanıtacağız.

Halkevlerinin Kuruluş Amacı:

Halkevleri bilindiği gibi, 19 Şubat 1932’de Atatürk’ün hedeflediği ilkeler doğrultusunda CHP tarafından kurulur. Merkezi Ankara’da olmak üzere, ülkenin tüm il ve ilçelerini kapsayacak şekilde örgütlenir.

Halkevlerinin başlıca amaçları; Türk milletini yeni ülküler etrafında toplamak, halk arasında kültür ve düşünce birliğini sağlamak, Atatürk devrimlerinin benimsenmesini gerçekleştirmek, Cumhuriyetin kültür atılımını yapmak, Kır-Kent ve köylü-aydın ikiliğini ortadan kaldırmak olarak özetlenebilir.

Başlangıçta 14 ilde kurulan Halkevlerinin yurt genelindeki sayısı 1939’da 373, kapatıldığı yıl olan 1950’de ise 478’di. Halkodalarının sayısıysa 4332’ye ulaşmıştı.

Halkevlerinin Çalışma Alanları:

Halkevlerinin çalışma alanları; “Dil-edebiyat-tarih, güzel sanatlar alanında etkinlikler oluşturmak, halk dershaneleri, kurslar, kütüphaneler, müzeler açmak; folklor araştırmaları yapmak; gösteri ve temsiller düzenlemek; spor, sosyal yardım yoluyla köylüyle kentliyi kaynaştırmak gibi alanları kapsıyordu.

Halkevlerinin Kapatılması:

Çok partili döneme geçildiğinde, Halkevleri ve Halkodalarının CHP yönetiminin yan örgütü olması ve CHP ilkelerine yatkın gençler yetiştirmeyi amaçlaması, eleştirilere neden olmaya başlamıştı. CHP, 1950’de seçimleri yitirip muhalefete düşünce, yeni siyasal iktidar Demokrat Parti, 1951’de Halkevlerini 5830 sayılı yasa ile kapattı. Halkevlerinin taşınmaz malları da hazineye aktarıldı.

Çorum Halkevi’nin Kuruluşu:

Çorum Halkevi de belirlenen amaçlar doğrultusunda 24 Şubat 1933 yılında bugünkü Belediye binasında açılmıştır.

İlk açıldığı dönemde Halkevi’nin 5 kolu vardı. Bunlar: “Köycülük, Dil-Tarih-Edebiyat, Sosyal yardım, Spor ve Güzel Sanatlar” koludur.

Dönemin Çorum Valisi Arif Hikmet Bey’in önderliğinde kurulan Halkevi’nin ilk yönetim kurulu şunlardan oluşur.

Başkan; CHP Yönetim Kurulu üyelerinden Ölçekoğlu Hasan Bey,

Birinci üye; Köycülük temsilcisi Velipaşaoğlu Şevket Bey,

İkinci üye; Dil-Tarih-Edebiyat Kolu temsilcisi (Maarif) Milli Eğitim Müdürü Mahmut Bey,

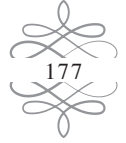
Üçüncü üye; Sosyal Yardım Kolu temsilcisi Müftü Tevfik Bey,

Dördüncü üye; Güzel Sanatlar Kolu temsilcisi Ortaokul Müzik Öğretmeni Osman Bey,

Beşinci Üye; Spor Kolu temsilcisi Ziraat Bankası Muhasebe Memurlarından Fazlı Bey,

Çorum Halkevi Yayın Organı ÇORUMLU Dergisi:

İlk sayısı 15 Nisan 1938’de yayımlanan Çorumlu Dergisi, Ağustos 1946 tarihinde çıkan 61. sayısıyla yayım yaşamına son verir.

Çorumlu'nun sorumlu müdürlüğünü 1-16 sayılarında Eczacı Bedri Bilginer, 17-33 sayılarında Dr. Pertev Kalelioğlu, 34-61 sayılarında ise emekli öğretmen Nuri Uğur yükümlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın en bunalımlı yıllarında, sıcak savaşın sınırlarımıza değin dayandığı bir dönemde yayımını sürdüren Çorumlu, başta kağıt sıkıntısı olmak üzere türlü nedenlerle yayımı kesintiye uğramıştır. Ama yine de kaldığı yerden yayımını sürdürmüştür.

16. sayıdan sonra dört ay, 37. sayıdan sonra 12 ay, 51. sayıdan sonra altı ay, 55. sayıdan sonra da dokuz ay ara verdikten sonra devamla 61. sayıya ulaşmıştır.

Derginin (9/10), (34-35), (36-37) ve (49-50) sayıları da çift sayı olarak yayımlanmıştır.

Genelde 32 sayfa olarak yayımlanan derginin 7. sayısı 48 sayfa, 4 ve 34-35. sayıları 40 sayfa, 13. sayısı 28 sayfa, 16,52,53,55,57 ve 58. sayıları da 24 sayfa olarak yayımlanmıştır. 61 sayılık Çorumlu'nun sayfa sayısı toplamı 1804'tür. Çorumlu dergisinin 36/37, 46 ve 47. sayıları dışında tüm sayılarında; Çorum ve çevresine ilişkin yayımlanan arşiv belgelerinin toplamı da 506 sayfadır. Bununla birlikte Çorumlu'nun sayfa sayısı toplamı 2410'a ulaşmaktadır.

Derginin ederi 38. sayıya değin 12,5 kuruş, yıllık 120 kuruş; sonraki sayılarda ise aylık 20 kuruş, yıllık 250 kuruş olarak belirlenmiştir.

Yazarları:

Çorumlu Dergisinin yazı kadrosu genellikle Çorumlu aydınlarından oluşmuştur. Bunlar arasında özellikle halkbilimi dalında Hafız-ı Kütüp olarak nitelenen Eşref Ertekin'in adı öne çıkmaktadır. Çorumlu Dergisinin geneli incelendiğinde görülüyor ki, Çorumlu'nun büyük bir bölümü Eşref Ertekin tarafından hazırlanmıştır.

Çorumlu'da Çorum'la ilgili tarihsel konularda Çorum Milli Eğitim Müdürü Neşet Köseoğlu ile Nazmi Tomuş'un, halk müziği alanında Sadi Leblebici'nin, Halk sağlığı konusunda Dr. Tevfik Berkol'un, Sanat Edebiyat dalında Bahri Miyak'ın; Eğitim, Halkevi,

Çorumlu ünlüler konusunda İhsan Sabuncuoğlu'nun, Başyazı ve makalelerde Ziya Büyükataman ve Macide Büyükataman adları öne çıkmaktadır.

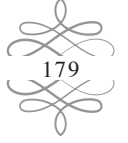
Çorumlu'da yazan aydınların bazıları Osmanlı kültürüyle yetişmiş kişiler oldukları için, kullandıkları yazı dili de bugüne göre oldukça eskimiş ağıdalı bir Osmanlıcadır. Bunun yanında oldukça arı duru ve temiz bir Türkçeyle yazılmış olanlar da var. Bunlara örnek olarak Bahri Miyak, İsmail Ceyhan ve Cevdet Yakup adlarını gösterebiliriz. Çorumlu'da toplam olarak 92 yazarın imzasını görmekteyiz.

Çorumlu dergisinin ilk sayısından itibaren büyük bir özveri ile yayımı sürdürülmüştür. Son sayılara doğru dergideki yazıların tüm yükünün Eşref Ertekin'in üzerine kaldığını görüyoruz. Ağustos 1946'da çıkan 61. sayısıyla hiçbir açıklama olmadan yayımını sonlandırmıştır. Bazı yazıların süreği gelecek sayıya kaydığı halde bu yazılar yarım kalmıştır.

Konu Başlıkları:

61 sayılık Çorumlu dergileri içinde yer alan konuları da abecesel olarak şöyle aktarabilirim.

Adetler, Ağıtlar, Ahilik, Atasözleri, Atatürk, Aşiretler, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Bektaşılık, Bektaşi Şiiri ve Nefesleri, Beslenme, Bilmeceler, Cami, Medrese-Çeşme ve Türbeler, Cönklerden Derlemeler, Çığsaklar, Çocuk Oyunları, Çorum Halkevi, Çorumlu Tarihi Kişiler, Çorum Köyleri, Çorum Tarihi, Destanlar, Devrimler, Dil, Doğal Afetler, Ebussuud Efendi, Eğitim, Etnografik Araştırma Bulguları, Evliya Çelebi, Gelenek ve Görenekler, Haberler, Halkevleri, Halk Oyunları, Halk Türküleri, Halk Ozanları, Halk Şiiri, Halk Sağlığı, İsmet İnönü, Kadın Giysileri, Kitabeler, Köylerden İzlenimler, Maniler, Mektuplar, Mimar Sinan, Müzeler, Nişan-Düğün, Odalar, Öyküler, Piyes, Söyleşiler, Şeyh Muhiddin Yavsi, Şiirler, Tarihsel Belgeler, Tarihsel Olaylar, Ulusal Bayramlar, Üretim-Tarım-Ticaret, Yer Adları, Yerel Sanatlar, Yerli Yemekler...

Çorumlu Dergisinin İçindekiler:

Bu tanıtımdan sonra sizlere, Çorumlu dergisi içinde yayımlanan yazılardan kendimce önemli bulduklarımın kısa alıntılar vermek istiyorum.

Başyazılara iki örnek:

Çorum Halkevi Dil-Tarih ve Edebiyat kolunca çıkarılan Çorumlu'nun ilk sayısı 15 Nisan 1938'de çıkar. Bu ilk sayıda Halkevi Başkanı Eczacı Bedri Bilginer yapılacak çalışmaları şöyle anlatır:

“..... Son zamanlarda esaslı teşkilata dayanarak hızlanan ve ilerleyen Dil,Tarih ve Edebiyat şubelerinin değerli mensupları düzenli çalışmalarıyla kayda değer başarılar göstermişlerdir. Çorum ve çevresinde birçok derlemeler yapmışlar, Çorum ve belki de bütün Türkiye için pek çok değerli belgeler elde etmişlerdir. Kayda geçmemiş vakfiyeler, sicil kayıtları, cönkler, menakıp kitapları, cami, medrese kitabeleri bunlar arasında sayılabilir.

Çorum'umuz bundan başka Boğazköy, Alacahöyük gibi Anadolu'nun en zengin, Eti (Hitit) eserlerini kucaklamış bir sahaya sahiptir. İşte bu konular çerçevesinde toplanan belgelerin fotoğraflarıyla birlikte, büyüklerimizin ve ilim adamlarımızın yardımına güvenerek yayın ve saptanmasına çalışacağız.”

Bir başka örnek:

Çorumlu'nun 15 Kasım 1938 tarihli 8.sayısı, Türk ulusu olarak en büyük kaybımızın (Atatürk'ün ölümü nedeniyle; acısının salt yüreklere değil, duygu ve düşünceler yoluyla sayfalara da sindiği bir sayıdır. Yazılan şiirlerde gerçekçi bir biçimde Atatürk'ü anlamanın, O'nu anlatmanın ötesinde, abartılı duygulara yer verilmemiştir.

Abidin Varan; “ Kaybın Akisleri” başlıklı yazısında şöyle der:

“Ebedi dinlenme yerinde, bu fani hayata göz yumduktan sonra da müsterih olabilirsin. Çünkü arkanda bıraktığın 18 milyon çocuğun senin eserini, senin rejimini, senin Cumhuriyetini yaşatacak ve yükseltecektir...”

Haberlere Bir Örnek:

Çorumla ilgili bir haberde; üç yeni ilkokulun Sungurlu, Mecitözü ve İskilip'te yapımına başlandığını; bunun için 80.000 Türk lirası harcanacağı bildirilir.

“Yatı Okulları” üzerine olan haberse şöyledir:

“Çorum ilinde işlemekte olan üç yatılı okuluna ilaveten Mecitözü kazasının Çıkrık köyünde 23 köyün ortasında bir yatı okulu açılmıştır. Bu okula daha ilk hamlede 75 çocuk yatılı olarak kaydedilmiştir. Okulun açılması ve erzaklarının tedariki işlerinde çok yakından ilgilenen Sayın İlbayımız (Valimiz) Süreyya Yurdakul'a ve Mecitözü Kaymakamı Bay Kazım'a teşekkür eder ve çocukların erzakını seve seve veren 23 köydeki yurt ortaklarımızı da kutlarız.....”

Oyunlar Türküler:

Çorum'un türkülerini ve oyun havalarını derleyip notalayan müzik öğretmeni Sadi Leblebicioğlu, İlk sayıya aldığı “ Çorum'un Halay Oyunu ve Arzı Türküsü”nü örnek olarak veriyorum.

Çorum Halay Oyunu türküsünden:

“Name yazdım sokuya

Gelen giden okuya

Kızlar şaraba düşmüş

Oğlanlar ırakıya”

“Karşıda Kürt evleri

Yayılır develeri

Oturmuş inek sağar

Terliyor memeleri”

Arzı türküsünden:

“Hey nazından nazından
Sürmesi gitmez gözünden
Yaylada Türkmen kızından
Dönüver meydan senindir.”

Maniler:

Maniler; dedelerimizin, ninelerimizin yeniyetmelik dönemlerinden günümüze tatlı, coşkulu, güzelliklerle dolu, sevda yüklü esintiler getirir. Onların gençlik sevdalarının, o yürek titreten heyecanlarını, coşkularını duyumsarız bu manilerde. Aynı zamanda bu manilerde; geçmişin dar görüşlü, hoşgörüsüz, yasağcı düşüncelerine karşın sevdalıların, yüreklerinin tüm gücü ve sıcaklığıyla kafa tutmaları da görülür. Aradan bunca yıllar geçmesine karşın bugün de, gelecekte de yeniyetme yürekleri sevdanın doruklarında gezdirmeyi maniler sürdürecektir.

Çorumlu dergisinde maniler sözü bize hemen Eşref Ertekin’i hatırlatır. Uzun yıllar Çorum Halk Kütüphanesi’nde çalışmış olan dil ve folklor araştırmacısı “ Hafız-ı Kütüp” Eşref Ertekin, Çorum manileri, atasözleri, ve cönklerden derlediği destanlar, türküler ve deyişleriyle hemen hemen her sayıda yer alır. Onun derlemelerinden öncelikle birkaç mani aktaralım.

Entarisi akılı yar
Sırrı bende saklı yar
And iç inandır beni
Benden başka yok mu yar

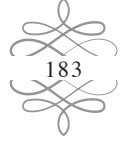
Ay doğsun düzde dursun
Kırkmalar yüzde dursun
Canım karar almıyor
Yar gelsin bizde dursun

Şen olsun Çorum düzü
Helak eyledi bizi
El ermez gözüm görmez
Gönül arzular sizi

Eller fincana kurban
Kollar mercana kurban
Şu Çorum'un içinde
Ben de bir cana kurban
Cönklerden Derlemeler:

1 Ağustos 1941 tarihli 8.sayıya Eşref Ertekin yazarı belli olmayan bir destan alır. Bu “Esnaf Güzelleri” destanıdır. İki dördlüğünü alıyorum.

“ (...)
Saraç dilberinin incedir işi
Kavaf dilberinin karadır kaşı
Kuyumcu dilberi işler gümüşü
Daim emek çeker ince sarmaya
(...)
Kasap dilberleri biler bıçağı
Kebabçı dilberinin yanar ocağı
Bakkal dilberleri çok yer dayağı
Paçacı dilberleri düşmüş paçaya...”

Mühlüz Destanı'ndan iki dörtlük:

“ (...)

Borçlular birikip geldi kapıya

Sen, ben diye hep düştüler çabaya

Sarıldılar sırtımdaki abaya

Örtünecek çul ve çuval kalmadı

Başımızda kaldı eski bir sarık

Ayağımızda kaldı sıımlı çarık

Bağları da sattık hep karık karık

Ilıca, Ayarık, Mursal kalmadı...”

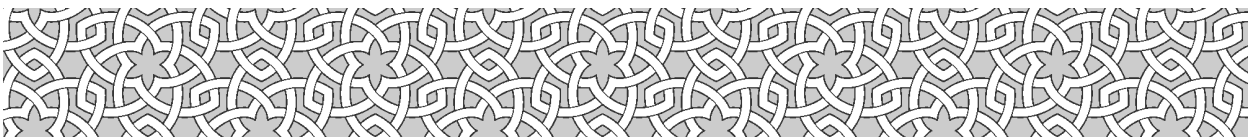
Çorumlu'nun Erliğı

Çorumlu'nun 15 mayıs 1938 tarihli 2.sayısında, Neşet Köseoğlu'nun “Kul Mustafa ve Çorum Erliğı” araştırma yazısı var. Yazı şöyle başlar:

“ ... Çorum bölgesi Yazıcıoğlu'nun, Ceritoğlu'nun Abazalar'ın ve birçok kapısızların azgınlıklarına sahne olmuştur...”

Bu belgelerden biri de (Çorum'un erliğini ve kahramanlığını gösteren) “Kul Mustafa”nın destanıdır. Çorumluların yaptığı cenge Kul Mustafa da katılır. “Kaside-i Kapusuz” adlı destanıyla bu cengi dile getirir.

Genç Osman adlı bir şaki,1700 adamıyla birlikte Erzurum'dan yola çıkarak, önlerine gelen Sivas, Amasya, Merzifon gibi kentleri ve kasabaları yağmalayıp soyarak Çorum'a kadar gelirler. Osmanlı yönetiminin o dönemdeki güçsüzlüğünü, Çorumluların müsellimleri (kaymakam) Kurtoğlu Süleyman Ağa önderliğinde Çorumluların, eşkiyayı nasıl durdurduklarını, onları şimdiki Pirbaba Çamlık Parkı'nın olduğu yerde 18 gün süren bir cenkten sonra nasıl dağıttıklarını

anlatır destanında. 27 dörtlükten oluşan ve belge niteliği kazanmış bu destandan üç dörtlük aktaralım.

“(…)

Genç Osman idi mel’unlar başı
Meydanda kaldı ol itin leşi
Herkes öğrendi gördü döğüşü
Otuz kırk kadarı kırıldı gitti.

Çorum’da onsekiz gün cenge durdular
Başlarına gelmedik günü gördüler
Kendilerde bildi ne vebal ettiler
Başları ser-nügun oldu da gitti

Kul Mustafam eder koptu tarraka
Adular askeri karıştı hake
Ünü erdi Horasan’a Irak’a
Çorum’un erliği söylendi gitti...”

Çorum’da Eşkıyalık Olayları:

Çorumlu’nun 15 Mart 1939 tarihli 12. sayısından Neşet Köseoğlu’nun “Çorum Sancak Beyi Karayazıcı” yazısını özet olarak veriyorum:

“17.yüzyıl başlarında Çorum’da eşkıyalık hareketleri bütün hızıyla sürmektedir. Devlet yönetimi Anadolu’daki Celali İsyanları’yla başa çıkamayınca onlara sancakbeyliği gibi yönetim görevi de verir. Yine de eşkıyalık hareketlerinin önü alınamaz.

Bölük yazıcısı olan Karayazıcı, Türk olmayan paşaların hareketleri yüzünden devlete isyan eder. Amasya çevresinde 70.000 askeri vardır. Ortaköy’ü de saltanat merkezi yapar. Amasya Müsellimi

Zülfikar da 5000 piyade, 3000 süvariyle kendisine katılır.

(...)

Devlet, kendisiyle başa çıkamadığından Karayazıcı'ya Amasya Sancakbeyliğini verir. Ardından da Sivas Sancakbeyi, Mehmet Paşa'nın önermesi ve Şeyhülislama 30 bin altın rüşvet verilmesi karşılığında 1601 yılında Çorum Sancakbeyi olur. Kısa sürede verdiği rüşvetin birkaç katını Çorumlu'dan çıkarır. Eşkîyalık olayları yakma, yıkma, yağmalama biçiminde sürer. Halk canından bezer. 1604'de Tavail Halil yönetimindeki Celali sekbanları çevre sancaklarla birlikte Çorum'u yakıp yıkarlar. Halk korkusundan dağlara sığırır..."

Destanlar ve Ağıtlar:

Çorumlu da yayınlanan destanlar, toplumsal acıları geçmişten günümüze, yüreklerimize taşırlar. İki yaşında kaybolan bir çocuk için Alacalı Aşık Haydar'ın yazdığı ağıttan zaman darlığından ancak iki dörtlük okuyabileceğim.

“(...)

Yavru ateşinden nasıl durayım

Atatürk'e telefonlar vurayım

Müjdesine beş yüz altın vereyim

Yitirdim yavruyu ben bulamadım

(...)

Askere gitmedi mektup yazayım

Ölmedi ki mezarını kazayım

Şu dağları koyuk koyuk arayım

Yitirdim yavruyu ben bulamadım”

Röportajlar – Söyleşi Yazılara Örnek:

Çorumlu'nun 8. sayısında, Çorum'a ait notlar bölümünde,

Cevdet Yakup'tan edebi bir röportaj serisi olarak nitelenen “Çalkara Köyünde Soku Başı” yazısı yer alır.

Gazeteci-yazar olan Cevdet Yakup, 1910 Çorum Mecitözü doğumludur. Bu yazı yayımlandığında 28 yaşındadır. Bu kadar genç yaşta onun, Milliyet, Son Posta, İkdam, İnkılap, Samsun, Kurun, Tan, Cumhuriyet, Yeni Asır ve Ulus gazetelerinde yazıları çıkar. Yurt Mektupları, kent ve köyden röportajlar yayımlar. Oldukça arı duru, işlek güzel bir dili vardır.

“Çalkara Köyünde Soku Başı” yazısı şöyle başlar:

“Kızılırmak’ı arkada bırakalı çok oldu. Kelkit’in yakınlarından geçiyoruz. Önümüzde yeşile çalan bir ova ve başımızda mor kanatlı Herek dağları.

Doruklarda, tutuşmuş bir gönül gibi yana yana yalazlanan çamlar. Gün vura vura yanmış yüzlerin, Doksan Üç Cengi’nden kalmış ihtiyaçların yüzlerinde göz izi olan tazelerin büyüüne tutuluyorum.

“... Buğdayı kaynatıyorlar. Güneşte kurutup, içi oyuk taşın ortasına dolduruyorlar, halka halka halkalanıyorlar. Sonra dibeklere vura vura eziyorlar. Bu oyuk taşa ‘soku’ diyorlar...”

Manzara harikulade güzeldi.

Yerimde duramadım. yavaş yavaş aralarına karıştım. Gözleri ateş böcekleri gibi ıslıl ıslıl, ürkek ve titrek. Belli ki o şarkın, o eşleri kalmamış yosmalarından. Saf, temiz memleket kızları. Sakarya’da, Dumlupınar’da gülle taşıyıp can verenlerin soyundan.

Dibeklerin biri kalkıp, biri iniyor, Neşeli kakhahalar uzaklarda akisleşiyor ve maniler başlıyor...”

“Bahçe pezik değil mi?

Yürek ezik değil mi?

Ben sevdim eller aldı,

Bana yazık değil mi?”

Ve çalkara dağlarından, Çalkara kızlarına ses veren, dalga dalga, yanık yanık türküler, maniler... Duyulmuş da hissedilmemiş sevdaların gönülde düğümlezip kalmış tatlı saraları...”

Toplumsal Felaketler ve Acılar:

Eğitimci-yazar Recep Rahmi Tankaya, Çorumlu'nun 1 Şubat 1940 tarihli 20. sayısında “ En Büyük Acı” şiirini yayımlar. 1939 Erzincan Depremi'nin acısını destanlaştırıp o günlerden bu günlere ulaştırır.

“Gece sabaha karşı sarsıldı Anadolu
Bir kudurmuş zelzele kapladı sağı solu

Yıktı bir an içinde köy şehir ve kasaba
Ölüler yaralılar gelmez oldu hesaba

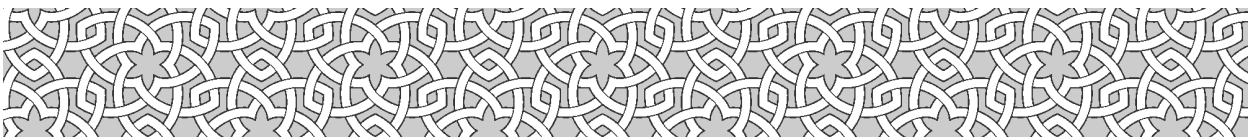
Nerde kaldı Erzincan nerede kaldı Tercan
Kaldı mı Erzincan'da sağlam kurtulan bir can...

“En büyük acı” destanı şu teselli edici dizilerle sonlanır:

Ey kahraman milletim sen ki hakka taparsın
Sarsılmaz imanıyla çok Erzincan yaparsın.”

Nuri Uğur, 1 Nisan 1940 tarihli 21. sayıda “Zelzele” başlıklı yazısıyla geçmişten o güne, yani Erzincan depremine kadar olan süreçte, Çorum'da olan deprem felaketlerini sıralar. Bu yazıyı özetleyerek veriyorum.

“Çorum'da 1692, 1729, 1733,1734 ve 1758 yıllarında önemli depremlerin olduğu; özellikle 1758 depreminin yanı sıra ortaya çıkan kıtlığın, insanların ve hayvanların ölmesine yol açtığı, Yusuf Bin Abdullatif'in el yazması notlarından aktarılmıştır.

Kente 1786 yılında da bir deprem olmuş, bu depremle Ulu Cami harap olmuştur. Depremler, 18. yüzyıl sonu ile 19.yüzyılın çeyreğinde de sürmüştür. 1793'teki büyük depremle evler yıkılmış, insanlar ve hayvanlar ölmüş, 800'den fazla bir nüfus başka yerlere göç etmiştir. 1800 ve 1824 depremleri de, kente çok hasar vermiş, halk yaşamlarını çadırlarda sürdürmüştür... “

Çorum tarihinde Yaşanmış Bir Doğal Felaket Aşırı Yağmur, bilgisi Çorumlu sayfalarına aktarılmıştır, özetleyerek aktarıyorum.

“1619 ilkbaharında Çorum ve çevresine şiddetli bir yağmur yağar. Köylerde oldukça büyük hasara yol açar. Abdalata Tekke'sinin kapısının üst eşiğine kadar çıkan sel suları, üç ev dışında köyün tüm evlerini oturulamayacak duruma getirir. Halkın sefaleti ve feryadı ayyuka çıkar. Devletçe önlem alındığına dair hiçbir belgenin ele geçmediği belirtilir.”

Çorum'un Eğitim Sorunu ve Lise Açılması İsteği:

Çorumlu'nun 1 Ağustos 1940 tarihli 25. sayısının ağırlıklı konuları Çorum'a Lise açılması isteğidir.

1940 yılında Çorum'da henüz lise yoktur. Çorumlu, ortaokuldan sonra öğrenim yaptıracığı çocuklarını lisesi olan başka illere gönderir. Dışarıda çocuk okutacak parasal gücü olmayan Çorumluların yetenekli çocukları eğitimden yoksun kalır. Nazmi Tombuş'un bu konudaki yazısının özeti şöyledir:

“İlin 287 bin, merkez kasabanın ise 22 bin nüfusu vardır. Çorum ve İskilip orta mekteplerinin 700'ü aşkın öğrenci mevcudu olup, öteki (büyük illerin) liselerinde 250 den fazla Çorumlu öğrenci bulunmasına rağmen, ilimizin henüz bir liseye kavuşamaması, halkımızı büyük bir üzüntü içinde bırakmaktadır...” diyerek, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'den Çorum'a Lise ister.

1 Ekim 1944 tarihli 30. sayıda İhsan Sabuncuoğlu ve arkadaşlarının (Ömer Çapa, Hamdi Bayrak, Hayriye Kuloğlu) Çorumlu adına dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye yazdıkları lise isteği mektuplarının sureti ile İnönü'den gelen yanıt birlikte yayınlanmıştır.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'den gelen yanıt şu:

“Bay İhsan Sabuncuoğlu ve Arkadaşlarına

ÇORUM

Ankara: 15/8/1941

Sayın Çorumluların samimi duygularına teşekkür ederim. İmkân husulünde lise hakkındaki arzularının tatminine çalışılacaktır.

Çorum çocuklarına selam ve muhabbet.

İsmet İNÖNÜ

Çorum'da Sanat ve Edebiyat:

Çağın değişimi toplumların sosyo-ekonomik yapısını da değiştirmektedir. Bu nedenle birçok gelenek ve göreneklerimiz de geçmişin, bir daha dönülüp yaşanılması olanaksız yıllarında kalmaktadır. Zaman içinde unutulmaya yüz tutan folklorumuzun bu güzellikleri, yaşlıların anılarında, eğer kaleme alındıysa kitap ve dergilerin de sayfalarında yaşayacaktır.

Çorumlu'nun, 1 Aralık 1941 tarihli 32. sayısında Çorum'un son senatörü Abdullah Ercan'ın “Halay” adlı bir şiiri var. Çorumlu koçaklara adadığı 24 dizelik şiirinden iki dördlük aldım.

“(...)

Temiz bir su gibi düzülün halay

Şöyle bir açılın büzülün halay

Gönülden gönüle süzülün halay

Her kime hey, herkes sevdiğine hey!..”

(...)

Oynak olsun sazıntelleri gibi

Hafif olsun seher yelleri gibi

Kıvrak olsun yosma belleri gibi

Her kime hey, herkes sevdiğine hey!..”

Çorum'da Odalar:

Çorumlu dergisinin, 1 Temmuz 1943 tarihli 38. sayısında İsmail Ceyhan, “Odalar” başlığı altında Çorum'da “Tekkeli Hoca Oğlu'nun Odası”nı anlatır.

Oda sözü Çorum'da selamlık yerine kullanılırdı. Bu odalar çoktan tarihe karıştı artık. Dergideki bu yazı, 60-65 yıl öncesinin odalarında, o odaların gizemli dünyasında bizleri gezdiriyor.

Yazıdan kısa bir alıntı yapıyorum.

“ ... Yerden bir karış kadar yükseklikte asırlık sedire oturduk. Sedir yastıklarının oda ile yaşıt olduğunu öğrendim. Zaman ne boyalarını soldurabilmiş, ne dokusunu eskitebilmiş. 120 yıl önce 1822 yastık yüzlerinin ipliğini becerikli elleriyle eğiren ve kumaşlarını zevkin bütün inceliklerini gözden kaçırmadan dokuyan Topal Emine Hoca'yı o an tezgâhının başında görür gibi oldum.

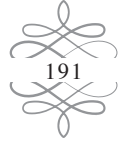
“... Karşı duvarın sağ köşesinde, ocak yanında rafın altında asılmış iki asa duruyor. Bunlardan birisi, Bay Eşref Ertekin'in dedesinin babasının şeyhi olan Kerem Issı'ya aitmiş. Asanın üstü burma burma. Bu asanın, uzak diyarlarda yetişen burmalı bir ağacın dallarından yapıldığı söyleniyormuş. İkinci asa, Bay Eşref Ertekin'in dedesinin annesinin babası, şair ve alim Yusuf Bahri'ye aitmiş, üst ucunda siyah bir topuz, alt ucunda sivri bir demir var...”

Ekonomi'ye Bir Örnek yazı “Cehri Ticareti”

Çorum'da bir zamanlar “Cehri” toplayarak bol para kazanmanın, kaygısız ve gamsız bir kış geçirmenin öyküsünü, “Cehri Yarenliği”ni Çorumlu'nun 1 Şubat 1944 tarihli 45. sayısında Fahrettin Ünsal anlatır. Bu yazıyı özetleyeceğim.

Çorum kentinin kuzeyinden geçen Çomar Deresi yatağı boyunca uzanan ve Sıklık Boğazı'nın kuzeyinde bulunan tepeler, 19.yüzyılda ‘cehri’ adı verilen ağaççıklarla kaplıydı. Bunun üzümü andıran meyvelerinden bir tür boya elde edilirdi.

Sentetik boyalar çıkmadan önce ‘Türk cehrisi’ adı altında Avrupa pazarlarında çok aranan bir boya türü idi. (7 kilo 698 gram)

cehri 1 altın lira ederdi. Cehri'nin meyveleri yaz sonunda, yeşil sarı ya da sarı renkte toplanıyordu. Çorumlu mülk sahipleri cehri toplama mevsiminde, aileleriyle birlikte cehrinin yetiştiği tepelerdeki kulübelerine taşınırlardı. Günlerini cehri toplamakla, geceleri ise kulübelerinin önünde kuzu kızartarak ve oyunlar oynayarak geçirirlerdi. Bu kulübelerde aylarca kalınır, o yılın ürünü çuvallanıp kente dönülürdü. En küçük mülk sahibinin bu yolla yıllık kazancı 30–40 altını bulurdu. O dönemlerde pazar fiyatına göre 4-5 altın lira ile yıllık ev harcamalarının karşılandığı düşünülürse, cehri ticaretinin Çorum ekonomisine ne denli katkı sağladığı daha iyi anlaşılır.

Yazısını özetlediğimiz Fahrettin Ünsal'ın yazısının son paragrafını aynen okuyorum.

“... Fen, madeni boyayı bulup, çıkardığı toprağın çukuruna ‘Cehri’ denilen nebatı gömdü. Ne yazık ki, bunun yanında bir de ‘neşe alemi’ gömüldü. Medeniyet bu aleme gülmedi. Bu alem medeniyete kurban oldu...”

Çorumlu'ya Dışarıdan Bakış:

Çorumlu'nun 24 Şubat 1944 tarihli 56. sayısında “Halkevleri Çalışmalarına Toplu Bir Bakış” ta Ankara Halkevi yayın organı “Ülkü”nün “Çorumlu” dergisi hakkındaki yazısından alıntılar verilir.

1942 yılı İkinci Kanun (Ülkü'nün 7. sayısından)

“Ankara Halkevi sahnelerinde Çorumluların oyunlarının ve türkülerinin çok beğenildiği...” yazılıdır.

Ülkü'nün, Mayıs 1942 tarihli 12. sayısında Behçet Kemal Çağlar, Halay şiiiriyle seslenir.

“(…)

Sağda: Şark, imbiğinden dökülen meyler sızar:

Solda: kolunu çarka kaptırmış Avrupa var

Gel çek beni elimden, sağım solum uçurum

Ruhumu badireden kurtar artık ey Çorum...”

Ceyhun Atıf Kansu da ‘Oyunlar’ şiiriyle yer alır bu sayıda:

“Açılın öyle bir açılın beyler
Başlıyor dağlar, yaylalar oyunu,
Elele tutuştu şehirler köyler
Kurban edin yurda, kesin koyunu

Vur ey Çorumlu vur inlesin davul,
Saz oldun gönlümde vurdun çalındın,
Oyunda birleşir babayla oğul
Bir şenlik içinde süzülür alay

Türkmen kızı söğüt dalı mısın sen?
İnci inci hafif hafif salındın
Bağlama adını döktü tellerden,
Saz oldun gönlümde vurdun çalındın.

Unutma sevgimi iğdeli gelin,
Mendilinde sakla isteklerini,
Adımı çiziyor gül beyaz elin,
Türkülerine koy dileklerini...”

Çorumlu’nun 56. sayısında “Şube Çalışmalarımız” başlığı altında (Halkevlerinin kuruluşunun 14. yıldönümü nedeniyle) Çorum Halkevi’nin 8 yıllık etkinliklerinin genel bir dökümü yapılır.

Özetleyecek olursak;

Kağıt sıkıntısına karşın derginin yayımı sürdürülmüştür.

Folklorun her dalında çalışmalar yapılmış, bunlar dergide yayınlanmıştır.

Müzik, halk türküleri, milli oyunlar, resim ve fotoğraf üzerinde çalışan kol önemli başarılar elde etmişlerdir.

Son beş yıl içinde temsil edilen piyeslerse; Kanun Adamı, Himmet'in Oğlu, Otuz Ağustos, Bir Doktorun Ödevi, Bir Cesaret Rekoru, Baba ve Çocuklar, Para Delisi, Züğürtler, Şikago Çiftçisi, Ana, Ateş, Zehirli Kucak, Kimsesizler, Bir Gönül Masalı, Metye, Sakarya, Devrim, And Aval Palas, Arsen Bayer, Erkek Kukla, Bir Yağmur Gecesi'dir.

Samsun ve Sinop illerine gidilmiş ve piyeslerin bir kısmı oralarda da temsil edilmiştir.

Sinema sahnesinde üç kez Çorum Gecesi yapılmış, köylerde temsiller verilmiştir.

Sporun birçok dalında çalışmalar yapılmıştır.

Yoksullara Yardım edilmiş, yoksul hastalar parasız muayene ettirilmiş, yoksul köylü hastalara ilaç parası verilmiştir.

Yine yoksul öğrencilere para yardımı yapılmış, taşrada okuyanlara yol gideri verilmiştir.

Halkevinde ve Cezaevinde okuma yazma kursları açılmıştır.

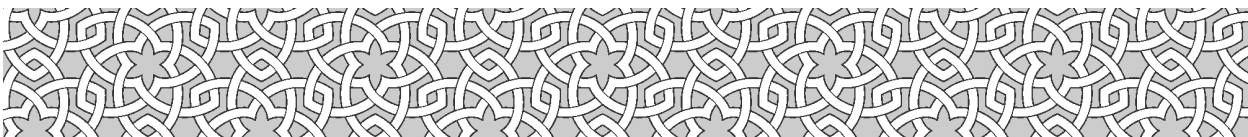
Biçki-dikiş, çiçek, nakış, sanat resimleri kursu açılmış, kızlar ve kadınlar el becerilerini ve yeteneklerini geliştirmişlerdir.

Öğrencileri sınavlara hazırlamak için ders kursları açılmıştır.

Arıcılık, elektrikçilik gibi teknik ve pratik kurslar açılarak bir çok hevesli kişi bu kurslardan geçirilmiştir.

Kütüphaneye satın alma ve bağış yoluyla dört bin kitap kazandırılmıştır.

Köylerde işin uzmanlarınca tarım ve hayvancılık konularında bilgiler verilmiş, köylünün bol ve kaliteli ürün almalarının yolları gösterilmiştir.

Yerel tarih konusunda incelemeler yapılmış, bunlar Çorumlu dergisinde yayımlanmıştır.

Araştırılıp ele geçirilen pek çok malzemeye Halkevinde etnografya ve folklor müzesi açılmıştır.

Sonsöz:

Çorumlu sekiz yıl, dört ay gibi uzun bir zaman süreci içinde büyük bir eğitim ve kültür hizmeti vermiştir. Geniş bir kültür yelpazesinde tarihten coğrafyaya, sanattan halkbilimine değin geçmişten günümüze ışık tutacak nitelikte yüzlerce belge, yazı ve fotoğraf yayımlamıştır.

Çorumlu'nun çıkarılışında gösterilen çabanın büyüklüğünü, verilen emeğin yüceliğini dergiyi incelerken daha iyi anlıyor; Atatürk'ün devrimci ilkelerinin yaşama geçirilmesinde Çorumlu aydınların heyecan ve coşkusunu siz de duyumsuyorsunuz.

Çorumlu'nun 60–70 yıllık sararmış yaprakları arasında uzun ve yorucu bir yolculuk yaptık. İlginç, etkileyici, yoğun emek ve kültür birikimi nice sanatsal güzelliklerle karşılaştık ama hepsini bir sohbet toplantısında anlatmak zor. Bir antik yapıt kadar değerli olan bu beş ciltlik “Çorumlu Dergileri”ni bizlere bırakan o güzel insanları, saygı ve takdir duygularımızla anarken büyük zorluk, sıkıntı ve özverileriyle Çorumlu'yu çıkaran, ona emeği geçen herkesi takdir ve saygı duygularımızla anıyor, yaşayanlara sağlıklı ömürler diliyoruz.

Sizlere kısa bir özetleme olarak sunumumla yararlı olabildimse ne mutlu bana. Beni sabırla dinlediğiniz için hepimize saygılar sunuyorum. daha nice sanatsal ve kültürel etkinliklerde buluşmak dileğiyle diyorum...

Abdulkadir Ozulu: Bu dolu dolu sunumu ile bizleri Çorumlu'nun sayfalarında geziye çıkaran arkadaşımız Sayın Muzaffer Gündoğar'a bütün katılımcılar adına çok çok teşekkür ediyor, ağzına sağlık diyoruz.

Alkışlar Muzaffer Gündoğar için.

Ethem ERKOÇ
Nikonya'dan Çorum'a

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 17 Şubat 2006

Yer: Veli Paşa Konağı

Abdulkadir Ozulu: Muhterem misafirler, kıymetli hemşhçerilerimiz hoş geldiniz. Hepinizi saygıyla selamlıyoruz.

Bu akşam bu konakta onuncu cuma akşamı ve onuncu sohbet.

Zaman su gibi akıp gidiyor. Başladığımız akşamdan bu akşama on hafta geçti. Tanrıya şükür, on cumadır benim vukuatım-devamsızlığım- yok. Başkanımın ise –devamsızlığı- çok. On cumadır buradayız. Zevkle cuma akşamları beraber oluyoruz. Çorum'u konuşuyoruz. Düne ait hafızalarımızı tazeliyor, bugünümüzü halleşiyor, geleceğimize yarınlara ait düşüncelerimizi dillendiriyoruz. Bilgileniyoruz, sohbet sıcaklığında ferahlıyoruz ve televizyonsuz bir akşam geçiriyoruz.

Bu akşamın konuğu emekli öğretmen, eğitimci, araştırmacı, tiyatro yazarı, roman yazarı, tarihçi, iktisatçı, edebiyatçı, ilahiyatçı... Vallahi bir adam da bu kadar zenginlik olur. Ethem Erkoç Beyde yok yok. Arapçası var, İngilizcesi var, Almanya'ya gittikçe Almanca

öğreniyor, Osmanlıcası, Türkçesi var. Lisan yönünden de zengin, gönül yönünden de zengin bir hemşehrimiz Ethem Erkoç.

Şimdiye kadar yayınladığı kitaplarının sayısını sordum 14 dedi. Bir o kadar da yayınlanmayı bekleyen hazır dosyaları olduğunu da biliyorum.

Sohbetinin konusu “Nikonya’dan Çorum’a”

Nikonya bu toprakları, bu coğrafyayı, Çorum olmadan önce kullananların verdikleri adı. Sohbet yapması için ricada bulunduğumuzda; “sohbet konusu ne olsun” diye sorduk. “Nikonya’dan Çorum’a olsun” dediler. Bu konuda daha önce yaptıkları tiyatro ve roman çalışması var.

Söz Ethem Erkoç Beyin, bakalım Nikonya nasıl Çorum olmuş? Buyurun Efendim.

Ethem Erkoç: Sayın Başkanım, muhterem misafirler hepiniz hoş geldiniz. Seyrettiğimiz televizyon programlarından alışık olduğumuz gibi, “sataşma var” diyerek Sayın Başkanımız söz isterler mi?

Belediye Başkanı Turan Atlamaz: Bizim büyüklerimize karşı boynumuz kıldan incedir.

Abdulkadir Ozulu: Benim sözüm sataşma için olmamıştır. Yanlış anlaşılmasın.

Belediye Başkanı Turan Atlamaz: Mazeretim olmadıkça toplantılara gelmeye çalışıyorum Hocam.

Ethem Erkoç: Bu da bir açıklama sayılır, efendim. Teşekkür ederiz.

Nikonya’dan Çorum’a romanını yazmaya beni sevk eden fikri söyleyeyim.

Biz hep Malazgirt’le başlarız, İstanbul’la devam ederiz. Anadolu Selçuklular dönemini atlar geçeriz. Bizim öğrencilik yıllarımızda Selçuklular tarihi bizlere çok iyi okutulmadı, bizden sonrakilere de çok iyi okutulduğu kanaatinde değilim. Nedense Selçuklu tarihi Milli

eğitim camiasınca hep es geçiliyor. Aslında Selçuklu tarihi bizim için, Anadolu için çok önemli. Selçuklu tarihi, Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşmasının tarihidir. Bir Büyük Selçuklu İmparatorluğu var, Bir Anadolu Selçukluları var.

Anadolu Selçuklularının hâkim oldukları yıllarda Anadolu'da başkent şehirleri var. Anadolu'da pek çok mimari eserler bırakmışlar. Konya'ya gidiyorsunuz, Osmanlı adına yapılmış çok az eser görüyorsunuz. Konya'da adım başı denecek derece de sık gördüğümüz Selçuklu dönemi eserleri Konya'yı Konya yapan eserler.

Kayseri'yi görmedim ama orayı da öyle diyorlar. Sivas yine Selçuklu eserleriyle dopdolu.

Anadolu'muzdaki bu eserlerin her biri bir mühürdür. Türkleşme ve İslamlaşmanın mühürleridir.

Bir ülke günümüzün en modern silahlarıyla bile bir günde feth olunmuyor. O devirleri düşününce bu iş fetih işi çok daha zor. Her köyü, her kasabayı, her şehri, her kaleyi birer birer fethedeceksiniz. Bunu bir ülkenin bir başından diğer ucuna kadar yapacaksınız ki, orası artık sizin olsun. Bu düşüncelerle Çorum'un öncesi nedir, fethi nasıl olmuştur? Bu sorulara cevap aramaya başladım. Yaptığım araştırma kaynakları bana hep bir eseri kaynak olarak gösteriyorlardı. O da Melik Ahmet Gazinin hayatını anlatan -tek kaynak- Danişmentname isimli kitaptı.

Danişmentname isimli eserin İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi Muallim Cevdet Bölümünde bulunduğunu tespit ettim. İstanbul'da bulunan bir öğrencime ki ismini vermekte bir mahzur görmüyorum, şu anda Avukat Mustafa Balyaz'a bu kitabın bir kopyasını bana temin etmesini istedim ve o da bana kitabın bir fotokopisini gönderdi.

Kitap, Anadolu Selçuklu Hükümdarlarından II. Alaaddin Keykubat'ın emriyle İbn-i Ala tarafından derlenen bir eser.

Murat Hüdavendigâr zamanında Tokat Kale Muhafızı Arif Ali tarafından yeni baştan yazılmış. Onyedî bölüme ayrılmış, her bölüme "meclis" adı verilmiş. Bu kitabın 14. meclisi Çorum'un fethini anlatıyor. Bu kitap üzerinde pek çok tarihçi çalışmış.

Meşhur tarihçilerimizden Osman Turan bu eserin çok kıymetli bir metin olduğunu belirtiyor ve destansı yönleri olmasına rağmen tarihi kaynak olarak kullanılabileceğini ve önemli bir belge değeri bulunduğunu vurguluyor.

Tamamı 522 sayfa. Kitabın sayfaları ortası biraz ıslanmış, kurumuş. Yazı nesih bir yazı ama çok rahat okunamıyor. Ben 14. bölümü öncelikle okudum. Sonra da 1997 yılında “Danışmentliler ve Danışmentname” başlıklı ve 19 gün süren bir yazı dizisini gazetede yayınladım.

Danışmentliler üzerinde çok fazla çalışma da yok. yalnız bir kaç ay önce Diyanet Vakfı Kitapevinde Danışmentname'nin yeni yazıya çevrilmiş şekliyle bir çalışma yayın gördüm ve sevindim. O gün alamadım sonra da almaya gittiğimde kalmadığını söylediler. Yeniden isteyecekler ve nasip olursa alacağız. Araştırmacı aradığı bir kitabı, bir kaynak belgeyi bulunca mal bulmuş mağribi gibi seviniyor. Yeni yayınlar bizi hep heyecanlandırıyor.

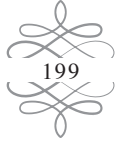
Kitabın özelliği Melik Ahmet Gazi'nin Malatya'da doğumundan vefatına kadar geçen bütün sürecin tamamını anlatmasıdır. Melik Ahmet Gazi'nin hayat hikayesi ile beraber, Selçukluların Anadolu'nun Batı tarafındaki uç beyliğinin birinin tarihini de bu kitapla öğreniyoruz.

Tokat Amasya, Çorumlu Dergilerinde de danışmentliler hakkında yazılar var. Bu dergilerdeki yazıların bir araya toplanması ile de yeni bir eser ve yeni bir bilgi kaynağı elde edilebilir. Ve bundan da yararlanarak Anadolu'nun fethini işleyen tarihi bir roman yapılabilir, yazılabilir. Böyle bir çalışma da çok faydalı olur.

Ben bu girişten sonra Çorum'un fethi konusunda emeği geçen Melik Ahmet Gazi'yi tanıtayım. Dedesi Malatya Emiri Ömer Bey, Babası Mızrakoğlu Ali, Annesi Nazmülcemal.

Melik Ahmet Gazi'nin göbek adı Taylu.

Çocukluğundan itibaren Melik Ahmet Gazi'nin en samimi arkadaşı, can yoldaşı Battal Gazi'nin torunu Tur Hasan. Emir ailesinden

Ahmet ve cengaver bir aileden Tur Hasan arkadaşlar. Bunların ağabeyleri ve eğitimcileri konumunda bir genç daha var, Eyüb. Eyüb bu iki gence ok atmayı, ata binmeyi, kılıç kullanmayı öğretiyor.

Bu gençlerin arkadaşlıkları ileriye dönük işaretler taşıyor. Bu kişilerin rüyalarından başlayan bir hareketlilik var.

Bir gün Ahmet rüyasında Peygamber Efendimizi görür. Peygamberimiz, ashabı ile Mescidinde sohbet etmektedir. Ahmet huzura varır ve Peygamberimizin elini öper. Peygamberimiz de başını kaldırıp “ Sen Rum diyarında kafirlerle savaşacaksın. Gazan mübarek olsun” der.

Rüyada Peygamberi görmek, Peygamberi görmektir. Bizim dini bilgilerimize göre rüyada böyle bir hal iyi bir mesajdır.

Hemen sabah erkenden Ahmet, Tur Hasan’a görmek için yola çıkar. Tur Hasan’da Ahmet’i bulmak için yola çıkmıştır. Ahmet Tur Hasan’a rüyasını anlatır. Tur Hasan’da rüyasında dedesi Battal Gazi’yi gördüğünü ve Battal gazi’nin torununa “ Artık vakit tamam, vakit savaş vaktidir. Cengimiz yarım kalmaya. Anadolu’yu baştanbaşa aşıp İstanbul’a ulaşsın. Bizans’ın elinden İstanbul’u kurtarasın. Kurtarasın ki, Peygamber müjdesine nail olasın.

Hedef belirlenmiştir, her ikisi de rüyalarında savaş emri almışlardır. Artık bundan vazgeçmeleri imkânsızdır. Yapılacak işler vardır. Ama nasıl? Bu iki kişi koca Bizans’a nasıl kafa tutacak? Bu iş için asker, hatta ordu gerekir. Bu bir devlet işi.

Devlet katında önemli mevkilere gelmek gerek. Bir de töre var. Asker toplamak, ordu oluşturup kâfirle cenk etmek isteyen kimse, sosyal çevresine güvenerek ortaya çıkamaz. Savaş için töre gereğince Selçuklu sultanının himayesi ve Bağdat Halifesinin izni gerek.

İki arkadaş doğruca Bağdat’a giderler. Halife Kaim Biemrillah’ın huzuruna çıkarlar, konularını, rüyalarını ve amaçlarını anlatıp gaza için izin ve dualarını talep ederler. Halife 40 gün konuğumuzsunuz der, ama onlar üç gün sonra Halifenin huzuruna çıkıp cihat için izin isterler.

Halife onlara Ebu Müslim'in sancağıyla birlikte iki alem, kese kese altın, sayılamayacak kadar çok hediye verir. Ellerine de "menşur"u verir. (Menşur, izin belgesi)

"Savaşınız Allah için olsun. İslam'ın nurunu Rum diyarına(Bizans'a) yayasınız. Gazanız mübarek olsun, söz ve dualarıyla Ahmet ve Tur Hasan uğurlanır.

Malatya'ya dönüşleri çok görkemli olur. Cihat için gönüllü binlerce atlı karşılar onları.

Çok kısa bir zamanda gönüllülerden oluşan kırk bin kişilik bir ordu oluşur. Danişmend Ahmet ve Tur Hasan'ın çevresinde Çavuldur Bey, Çaka Bey, Kara Doğan, Kara tekin, Osmancık, İltekin gibi gözünü budaktan sakınmayan cengâverler toplanmaya başlar.

Selçuklu Sultanının emrinde her an savaşa hazır kırk bin kişilik bir kuvvet daha meydana gelmiştir.

Anadolu'daki bu hareketliliği haber alan Bizans İmparatoru Romanos Diogenes, ordusunun gücüne güvenir, savaş ister, zafer ister. Barış için gönderilen elçilere hakaretler eder.

Selçuklu elçisine, "Sultanımıza söyleyin. Kendisiyle barış görüşmelerini Rey'de yapacağım. Ordumu İsfahan'da kışlatacağım. Hayvanlarımı da Hemedan'da sulayacağım."

Selçuklu elçisi, başlamamış bir savaşın neticesini ilan eden Bizans İmparatoruna şu cevabı verir:

—Hayvanlarımız Hemedan'da kışlar. Ama siz nerede kışlıyorsunuz bilemem.

Görüşmeler böyle sürerken Sultan Alpaslan'da savaş hazırlıklarını tamamlamıştır.

Malazgirt'te 1071 yılının 26 Ağustos Cuma günü başlayan savaşta zafer Selçuklu Ordusunun olur. Bilinen bir konu olduğu için biraz kısa tutmayı uygun görüyorum.

Melik Ahmet Gazi ve askerleri de bu savaşta rüştlerini ispatlamışlardır.

Sultan Alpaslan savaşa katılan emirleri, komutanları toplar. Onlara yeni fetih planlar. Fethedilecek yerlerin yönetimini kendilerine vereceğini belirtir. Danişment Ahmet Gazi'ye de Sivas ve çevresinin fethine hareket etmesi emri verilmiştir.

Sivas fethediliyor, Amasya'nın fethi için harekete geçiliyor.

Amasya oldukça önemli bir mıntıka. Biliyorsunuz Amasya Bizans döneminde, Selçuklu döneminde hatta Osmanlı döneminde de en önemli savunma kalelerinden birine sahip.

Amasya kalesinin adı Harşana kalesi. Harşana Hazreti Nuh'un oğullarından birinin adı. Kale Harşana ismi dolayısıyla ayrı bir kutsallığa sahip.

Yeşilirmak'ın kenarından başlayan sekiz savunma kademesi bulunan bir kale. Kıyıda yükseklerle doğru çıkıldıkça kayalar oyularak açılmış, kral mezarları, erzak vesaire depoları ve meskenler var. Kale içinde bir de saray mevcut.

Savunması kolay, alınması zor bir kale. Melik Ahmet Gazi ovayı alıyor, ancak kaleye sahip olamıyor. Bir yerin fethini gerçekleştirmek oranın kalesini almakla tamamlanıyor. Yoksa o şehrin kalesini ele geçiremediğiniz müddetçe o şehrin tam sahibi olamıyorsunuz.

Şeddat Melik'in elindedir, esirdir. Şeddat Kale'nin ve Amasya'nın sahibidir. Yapılan savaşta esir alınmıştır.

Şeddat'ı ikna etmek için uğraşılıyor. Gel kaleyi teslim et, seni vali yapalım, kabul etmiyor. "Ne dinimden dönerim, ne de size kaleyi teslim ederim" diyor. Şeddat'a benzer biri bulunup Şeddat kılığına sokulup Kale kapılarını açtırma girişimi deneniyor. Muvaffak olunamıyor.

Melik Ahmet Gazi, Şeddat'a bir teklifte daha bulunuyor.

Kale kapısını açtır, seni orada serbest bırakalım, diyor. Şeddat bu teklifi kabul ediyor. Nasıl olsa beni kale kapısına kadar takip edecekler az sayıda bir asker grubu olur. Kale muhafızlarımda onları bertaraf ederler. Ben de kurtulmuş olurum, diye düşünüyor.

Şeddat, bir grup askerle Kale kapısı önüne geliyor ve kendisinin Şeddat olduğunu kapıyı açmaları için sesleniyor. Kale komutanları Şeddat'ı tanıyorlar ve kapıyı açıyorlar.

Kale içine giren Melik Ahmet Gazi'nin bugünün deyimi ile yüksek eğitilmiş komando askerleri çok kısa bir süre içinde kale muhafızlarını saf dışı bırakıyorlar. Melik Ahmet Gazi kuvvetleri Kale'ye girmeye başlıyor. Netice olarak Harşana Kalesi'de ele geçiriliyor. Şeddat kalenin zindanına tıklıyor.

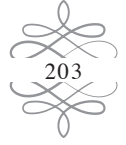
Şeddat, zorda kaldığı her durumda bir yolunu bulup kaçmayı ve dönüp mücadele etmeyi aklından çıkarmayan bir kimse. Kale zindanından da kaçmak için zindan muhafızlarına vaatlerde bulunuyor. Eğer benim kaçmama göz yumarsanız, sizlere yüksek rütbeler veririm. Sizleri şöyle ödüllendiririm, gibi vaatler sıralıyor. İmparatorun yakında Amasya'ya geleceğini ve Harşana'yı kurtaracağını söylüyor. Kendisine yardım ettikleri takdirde İmparatorun da yüksek armağanları olacağını söylüyor. Genç ve daha yeni İslam olmuş bir kaç muhafızı kandırıyor. Kaleden kaçmaya muvaffak oluyor.

Şeddat nereye kaçacak? Nikonya'ya. Zira Nikonya tekfuru Nestor damadıdır.

Nikonya sınırları içinde her türlü tertibat alınmış, Amasya'dan sonra sıranın Nikonya'ya yöneleceği bilinmekte ve beklenmektedir. Nikonya girişinde Şeddat, Nestor'un adamları tarafından yakalanıyor. Ben Amasya tekfuru Şeddat'ım Nestor benim damadım dese de Nestor'un askerleri bir casus olabilir düşüncesiyle, sıkı bir şekilde elini ayağını bağlayıp Nestor'un huzuruna çıkarıyorlar. Nestor, kayınpederi Şeddat'ın istirahatını sarayında temin ediyor.

Nikonya'da Nestor karargâh kurmuş, asker sayısını artırmak için uğraşılıyor ve amacı hem Amasya'yı kurtarmak, hem de Nikonya'yı savunmak.

Melik Ahmet Gazi de Amasya'nın hâkimiyetinin devamını Nikonya'nın fethinde görüyor. Hedef Nikonya, diyor.

Melik Ahmet Gazi, askerlerine şöyle sesleniyor:

“Askerlerim size diyeceğim şu ki; Nikonya’ya seferimiz vardır. Orada Nestor denen kefere, azmıştır. Halkına zulüm etmektedir. Kızılırmak havalisinde ahaliyi ezmektedir. Duyarım ki bu herif, çevresindeki komutanlarla da ittifak yapmıştır. Oradan bize tehditler savurur. Meydan okurmuş. Amasyalı tüccarları soyar, hatta katledermiş. Şeddat’ı himaye edermiş. Bu kefereye dur demek lazımdır. Nestor denen herife karşı savaşmak bize farz olmuştur.

Benimle ölmeye hazır mısınız?”

Komutanlarının ve askerlerinin “hazırız!” cevabı üzerine Melik Ahmet, “Allah’ım, sen yardım et” diyerek dua ve şükürde bulunur.

Hazırlıklar tamamlanır, birlikte kılınan sabah namazı ve ardından yapılan dualar ve tekbirlerle Amasya’dan Nikonya’ya hareket edilir. Melik Ahmet Gazi, Nestor’a bir elçi gönderip, şehri teslim etmesini ister. Amasya’da yenilip kaçmış Ankara Tekfuru, Amasya Tekfuru Şeddat ve Anadolu’nun muhtelif yerlerinden gelmiş komutanlar ve şövalyeler Nikonya’yı teslim etmemek ve Melik Ahmet Gazi’ye karşı bir zafer kazanmak için kararlıdır.

Melik Ahmet Gazi, Nikonya’ya Kandilkaya sırtlarından girmek istemektedir. Ancak sırtların hakim noktaları Nestor’un askerlerince tutulmuştur. Karaçalılık denilen mevkiin eteklerinde Melik Ahmet Gazi askerini savaş düzeninde tutar. Sıklık Boğazı tarafına bin kişilik bir kuvvet gönderir. Boğaz tarafından arkadan bir çevirme harekâtı ile çevrilmek istemez. Bu arada Gümüş Hacıköy tarafından Melik Ahmet Gazi’ye destek için epey sayıda bir kuvvet daha katılır.

Başlangıçta iki ordu geçmişten beri devam eden önce teke tek savaşla çarpışmaya başlarlar. Sonra iki ordu birbirine girer. Savaşın ilk günü pek çok zayıat veren Nikonya ordusu, ertesi gün tekrar saf tutar. Nestor’un çok güvendiği şövalye komutanlar ölürler. Askerinin morali bozulmuştur. Savaş sırasında Şeddat tekrar esir alınmıştır. Ankara tekfuru Kaytal ölmüştür. Nestor etrafına aldığı sıkı korumalarla Nikonya’ya kaçar. Sarayına ulaşınca şehrin surlarını tahkim eder.

Nestor'un sarayı bugünkü Albayrak okulunun bulunduğu yerdedir. Nikonya surları ise sarayın kuzeyinden Emir Ahmet Camiine oradan bugünkü Taşhan civarına, oradan bugünkü kalenin olduğu semte ve oradan da Kulaksız Camiinden Hükümet Binasına kadar uzanır. Bu tarifimiz de bugünkü semt ve belli noktaların adlarını vermek mecburiyetinde olduğumuzu takdir edersiniz.

Fetih günlerini daha teferruatlı anlatmaya gerek görmüyorum. Nikonya'nın fethi tamamlanır.

Bu olay 1075 yılının Ekim ayında olmuştur.

Fetihden sonra buraya bir İlbeyi atanıyor. Alayuntlu boyunun Çorumlu oymağı reisi İlyas Bey.

Çorumlunun yurdu anlamında olan Çorumlu adı kullanılmaya başlıyor. 1550'lerde yapılmış Osmanlı haritalarında da Çorumlu olarak gördüğümüz bu isim daha sonraları Çorum olarak kullanılıyor.

Nikonya'dan Çorum'a böylece gelmiş oluyoruz.

Çorum merkeze öncelikle Çepni ve Karakeçili boylarından insanlar yerleştiriliyor. Kırsal kesime de Kınık, Bozok, Oğuz, Karkınlı, Bayat, Salur, Kayı, Bayındır, Yavi, Karapürçek, Beydilli, Alpagut, Dodurga, Eymir gibi Türk boyları birer köy kurmuştur.

Savaş ve meydana gelen depremle harabeye dönen şehrin yıkıntıları yeni yapılara malzeme olmuştur. Saray ve sur kalıntıları taşlarla şehrin güneyine bir kale yapmışlardır. İşte o kale bugünkü ayakta olan kalemizdir. Bazı yerlerde yanlış bilgi olarak veriliyor. Kale'miz Bizans kalesi değil Danişmentlilerin yaptığı bir kaledir. Nikonya kalesinden şu anda hiç bir kalıntı ayakta kalmamıştır.

Sizlere burada bir hatıramı da nakledeyim. Çorum'un fethi için çalışmalarımı sürdürürken Kandilkaya surlarını dolaşabilmek ve Karaçalılık denilen mevki görmek için Elmalı köyümüze gittim. Köylülerle çevreyi dolaştık. Kandilkaya'nın tepesinden Çorum'a baktık. Köye geri döndüğümüzde yorgunluk çayı içerken, buldukları çevrede olmuş savaşı anlattım. O günlerde bu kadar hengâmenin

yaşandığı bu çevrede pek çok tarihi kalıntı olabileceğini, eğer böyle bir şey ele geçerse sakın ola kaçakçılara kaptırmamalarını köylerinin adının duyulmasına vesile olacak eski eserleri müzeye götürmelerini tavsiye de bulunmuştum.

Ertesi günlerde bizim dükkana tanımadığım biri gelip gitmeye başladı. Tarihe, Çorum tarihine meraklı olduğunu söylüyor, biraz soru sorunca hiç bir şey bilmediği aşikâr ortaya çıkıyor. Tedaş'ta çalıştığını, şoför olduğunu söylüyor. Ama sürekli gelip gidiyor. Biz de bildiğimizi ona anlatıyoruz. Sonra bu arkadaş bir daha hiç uğramaz oldu. Sonra öğrendik ki, biz köyde eski eser bulursanız, müzeye götürün kimseye kaptırmayın dedik ya... O sözümüzden ve bizim çevreyi de dolaşıp gezdiğimizden istihbarat bizi takibe almış. Herhangi bir kaçakçılık tarafımız olup olmadığını devlet tahkik ettirmiş. Eh ne yapalım yazıyorsanız, araştırmacı iseniz bizim memlekette bunları da akılda tutacaksınız.

Arkadaşlar, biraz önce hem bir tarih olayını ve hem de bu tarih olayının kaleme aldığım romanını sizlere aktardım.

Ben bu romanı yazmadan önce bu olayı bir tiyatro eseri olarak yazdım. Alaca'da sahnelendi. 2000 yılında. Bir tiyatro eserini az sayıda insan seyrediyor. Daha çok insanımızın okuması bilgilenmesi için de romanlaştırdım. Kitap haline getirip bastırdık. Basına tanıtmak ve eşe dosta imzalayıp ikram etmek üzere sevinçle kitapları dağıtıyorum.

Mehmet Yolyapar beye götürüp imzaladığım bir nüshayı verdiğimde beni teşvik eden şu cümlesini unutamıyorum.

“Hocam bir Alman yazar Mısır tarihini Ramses adıyla romanlaştırdı. Roman bütün dünyada ilgi uyandırdı. Mısır o yıldan sonra turizm konusunda bir patlama yaşadı. Çok sayıda turist Mısır'ı ziyaret etti. İnşallah sizin bu kitabınızda Çorum için bir ilk roman. Umarım hayırlı gelişmelere vesile olur” sözleriyle tebrik etmişti.

İstanbul'a gittim. Elimde yazıp yayınlamadığım 30 kadar tiyatro eserim var. Yayınevlerini geziyorum. Bunları yayınlayın, ben herhangi bir telif ücreti istemiyorum, diyorum. Kimse oralı olmuyor.

Tiyatro eserlerinin satışının olmadığından söz ediyorlar. Bir yayınevi bunlardan dört tanesini bastı. Bana da onar tane kitap gönderdi. Mirasçılar arasında taksim edildi.

Yazarlar öyle çok para kazanan insanlar değil.

Nikonya'dan Çorum'a basılırken Hacca gidecektim. Kurada çıkmadık. Yedeğe kaldık. Hac için hazırladığımız parayı kitabın baskısına verdik. Bu defa kitap basılırken yedekten Hac sıramız çıktı. Ödünç para bulup Hacca gidip döndük. Halen o borcum duruyor.

Sonra bir ilkokul öğretmeni arkadaşım, Çorum'la ilgili bir kaynak kitaba ihtiyaç olduğunu söyleyerek, ilkokulda ünite konuları; (İlimiz ve Çevremiz)e gelince sıkıntı çektiklerini anlattılar. "Çorum ve İlçeleri" kitabını da bu ihtiyacı karşılamak için hazırladım.

"Çorum Evliyalari" kitabının yazarı ben değilim. Yazarı Ali İzzet Efendi isminde bir zatın. Ben o kitabı bana hediye eden rahmetli İsaoglu Mehmet Efendi'ye bunu yeni yazıya çevirsem nasıl olur? diye sorduğumda; "İyi olur, okuyan Allah razı olsun der" dediler. Kitap Osmanlıca. Bugünkü alfabeyle çevirdim. Bazı şu hastalığa iyi gelir, gibi kitapta bazı cümleleri sansürleyerek çevirdim. Bu tutumumuz bazı edebiyatçılar tarafından tenkit edildi ama ben halen de yanlış yapmadığım kanaatindeyim.

En çok satan kitabımız Çorum Evliyalari kitabımızdır.

Hesap Örnekleriyle Zekat Rehberi, kitabımı bastırmak için yine İstanbul'da yayınevlerini dolaşıyorum. Tavsiye alarak gittiğim bazı yayınevleri hık mık, satılmaz, sudan sebepler ileri sürerek bizi başlarından savdılar.

Bir yayınevine daha gittim. Yayınevi sahibi kitabı aldı, masanın üstüne attı. Başladı konuşmaya ve sorgulamaya.

- Arkadaş yazdığın kitap hiç işlenmemiş bir konudan olabilir. Beni hiç ırgalamaz, diyerek söze başladı. (Adamın söylediği kelimeleri aynen naklediyorum.)

"Söyle bakayım sen kimsin? Hangi Üniversitede hocasın? Kaç

defa televizyona çıktın? Hangi dizilerde rol aldın? Hangi gazetelerde yazıların yayınlanıyor? Kaç defa DGM’de yargıldın? Kaç eylemde resmin çıktı? ...”

Yanımda oğlum var. Oğluma “dur otur” demesem, adamın gırtlığını sıkacak. Ha bire oğlan beni dürtüklüyor. “Dur oğlum, dur oğlum” diyorum.

Adamın soruları bitti. Emekli öğretmen olduğumuzu ve yazmaya araştırmaya olan merakımızı ve ortadaki kitabın ilk defa yazılan ve milyonları ilgilendirecek bir kitap olduğunu söyledim.

Adamın cevabı: Kusura bakma arkadaş, senin kitabını basıp ta senin reklâmını yapamam, oldu.

Teşekkür edip çıkarken bizi seyreden ve baştan beri konuşmaları dinleyen bir adam: “Arkadaş sen hangi tarikattansın?” Bir tarikata bağlı değilim. “Hangi cemaattensin?” herhangi bir cemaatten değilim. “Hangi partinin üyesisin?” herhangi bir partiye kayıtlı değilim, dediğim de; adam “öyle ise Allah yardımcın olsun” dedi.

Dışarı çıktık, oğlum bana çıkıyor. Bırakmadın ki şu adamın suratına bir yumruk vurayım!

Yok oğlum, dedim. En doğru sözlü adam bu adam çıktı. Diğer tavsiyeli, selamlı gittiğimiz yerler de bizi hep avuttular. Bu son adam doğruyu, bir gerçeği bize anlattı. Biz Çorum’dan geldik. İstanbul’da cücük çıkartmak istiyoruz. Adam anlattı ki, taşralı yazarların İstanbul’dan görecekları bir yardım ancak söyledikleri varsa olur.

Suheyb-i Rumi kitabımı yazdım. Bir alışkanlık olarak yazdığım yazıları, yaptığım çalışmaları kitap halinde yayınlamadan önce gazetede tefrika ederek yayınlıyorum. Suheyb-i Rumi dosyamı da böyle tefrika ettim. Elimde Suheyb-i Rumi dosyası bir eczanede oturuyorum. İçeriye bir dost girdi. Tefrika bitti. Kitap ne zaman çıkacak, dedi. Kitap çıkmayacak, dedim. “Niçin?” diye sorduğunda, çünkü bastırmaya param yok, dedim. “Ne kadar para gerekiyor” dedi. Ben de baskı için gereken miktarı söyledim. “Hocam yarın gel, ben o parayı takdim edeyim” dedi ve kitabın finansörü o dostumuz oldu.

Eğer sizin niyetiniz halisse ve size inanıyorlarsa, mutlaka o halis niyeti değerlendiren, yardımcı olan iyi niyetli insanlar çıkıyor.

Suheyb-i Rumi ahabın önde gelenlerindedir. Peygamberimizle beraber olabilmek için Hicret'te yola çıkmış, müşrikler yolunu kesmiş. Suheyb diyor ki: “Benim filanca yerde gömülü şu kadar kıymetli malım var. Gidin onu alın beni yolumdan çevirmeyin.” diyerek bütün birikimini verip Medine'ye yolculuğunu satın alıyor. Yoluna devam ederek Kuba Mescidi'nde Peygamberimize ulaşıyor.. Hakkında ayet nazil oluyor. Bu ayeti Peygamberimiz kendisine “ ticaretin kârlı oldu” diyerek müjdeliyor.

Medine'ye Peygamberimizle birlikte Hicrette bulunuyor

Suheyb-i Rumi hakkında çok az bir bilgi mevcuttu. Salim Öğüt Bey, bana İstanbul'dan bir poşet bilgi getirebileceğini söyledi. İslami Araştırmalar Merkezine gittiğinde Suheyb-i Rumi dosyasında hiç bir bilgi olmadığını görmüş. Biz elde edebildiğimiz bilgilerin yanına Suheyb-i Rumi'nin naklettiği hadisi şerifleri de alarak kitabı tamamladık.

Elvan Çelebi kitabımı önce bir konferans metni olarak hazırlamıştım. Daha sonra genişleterek yayınladık.

En çok ses getiren kitabımız 7-8 Hasan Paşa kitabımız oldu. Gerek Çorum'da gerek Türkiye genelinde rağbet gördü. Türkiye'de 7-8 Hasan Paşa üzerine yapılmış ilk geniş çaplı çalışma oldu.

Kitabı yazmaya karar verdikten sonra yakın çevremizde bulunan bilgileri toplamaya ve arkadaşlarımızın elinde bulunan bilgileri derlemeye çalıştım. Tabii olarak Hasan Paşa Çorumlu ama bütün hizmeti ve uzun yıllar ikameti İstanbul'da geçmiş bir şahsiyet.

Soğuk, karlı bir kış mevsiminde İstanbul'a bilgi ve belge aramaya devam ettik. Her hangi bir yan masrafımız olmadığı için sigaraya vesair şeylere vereceğimiz parayı biz de böyle araştırmalara harcıyoruz.

İstanbul'da akrabalarını araştırdık. Bir hemşehrimiz vasıtasıyla ailenin izinlerini alıp ziyaretlerine Hasan Paşa yalısına gittik. Aile bizi ihtiyatla karşıladı. Sansasyonel haberler yapacak bir gazeteci gibi gördüler. Çorum'dan götürdüğüm Saat Kulesi resmini aileye hediye ettim. Yaşlı torunu çok duygulandı. Yalıda bulunan büyük boy yağlı boya portresinin resmini çektim. Pek fazla bir eşyasını göstermediler.

Onlardan da bir takım bilgiler aldım. Bildiklerimi onlara aktardım. Maksadımı anlatmaya çalıştım. Ancak tam olarak yardımcı olmaktan hep çekindiler. Zira daha önceleri maksatlı haberler yapıp aileyi üzmüş olan gazetecilerin bıraktıkları can sıkıcı kötü hatıraları tekrar yaşamaktan korkuyorlardı. Yalıda torunları yaşıyor. En yaşlı olan torununun sağlığı da çok iyi değildi.

Hasan Paşa'nın kabrinin yerini bulduk. Ziyaret ettik.

Ailenin nüfus kayıtlarını çıkarttık. Çalışmamızı tamamladık ve kitap yayınlandı. Kitaptan bir kaç örnek alıp İstanbul'a gittim. Aileyi tekrar ziyaret ettim. Çok memnun oldular. Biz böyle bir çalışma yapacağımızı tahmin etmemiştik, dediler.

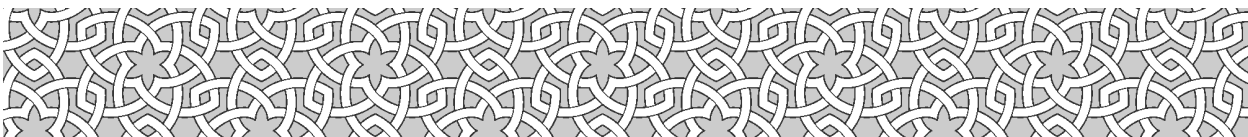
Bir katılımcı: Hocam kitaplarınızı neden Çorum dışında bastırmak zorunluluğunu duyuyorsunuz. Çorum'da yapılamıyor mu?

Ethem Erkoç: Çorum'da matbaacı arkadaşlar kitap basımını başarıyorlar. Lakin bizim matbaacılarımızın kitabın ciltlenmesi safhasında donanımları yetersiz kalıyor. Çorum'da kırma makinesi, dikiş makinesi ve cilt makineleri yok. Tutkallama ve sıvama makineleri yok. Çorum'da bu makineleri getirip matbaanıza koyma imkânı da yok. Her biri 50-100 bin liralık makineler. Bunları alıp koyduğunuzda Çorum'da yılda kaç kitap basarsınız ki, yatırımınız kar edebilsin. Bunun için Çorum dışında bu işleri çok hızlı bir şekilde yapan donanımlı matbaalar var.

Oğuz Leblebici hocamın Oğuzname adlı şu kitabını matbaaya verdik, bir hafta sonra basılıp ciltlenip paketlenip Çorum'a ulaştırıldı.

Yusuf Bahri kitabımızda da baskı parasını bir öğrencim verdi. Yusuf Bahri hazretlerinin Hasan Paşa kütüphanemizde pek çok eseri var. Bir kısmı kendi eseri, bir kısmı kendi el yazısıyla istinsah yaptığı eserler. İstinsah matbaa imkânlarının olmadığı dönemlerde bir kitabın el ile bir başkası tarafından çoğaltılması demektir.

Söz bitmek üzere fakat şunu belirtmeden edemeyeceğim. Çorum çok bakir bir alan. Biz birkaç konuyu ancak dile getirebildik.

Bundan böyle Çorum konusu üzerinde çalışılacak daha yüzlerce konu bulunmaktadır. İnşallah o konuları da çalışan gayretli insanlar çıkacaktır.

Belediye Başkanı Turan Atlamaz: Muhterem Hocam, Çorum’umuz bir uygarlıklar beşiği. Geçmişten günümüze kadar uzanan tarihi içinde bana en önemli beş isim söyler misiniz?

Ethem Erkoç: Söylenecek isimler, bakış açısına ve hangi konuda beş isim aradığınıza bağlı olarak değişebilir. Yine de ilk akla gelenleri söyleyecek olursak:

Melik Ahmet Gazi, Baltacı Mehmet Paşa, Koca Mustafa Paşa, Ebussuud Efendi, Akşemseddin Hazretleri

Cumhuriyet dönemi içinde 36 yıl milletvekilliği yapan İsmet Eker Bey var.

Arkadaşlarımızın da bu konuda söyleyecekleri isimler olabilir.

Abdulkadir Ozulu: Sayın Başkanım siz bu sayıyı artırın biz sayalım ve siz aradığınız beş ismi seçiniz.

B. Başkanı Turan Atlamaz: Ben bu en önemli beş ismi, yaptığımız veya yapacağımız beş esere isim koymak için soruyorum. Biz kafasına yumruk yemiş de hafızasını kaybetmiş bir meczup gibiyiz. Yeni yeni aklımız başımıza geliyor ve anamızın babamızın ismini kendi adımızı yeniden hatırlıyor gibiyiz. Geçmişle bağımızı kaybetmişiz.

Ebussuud Efendi ile ilgili şehrimizde bir yer bir tabela bulamadım. Ebussuud Efendi tarihimizde ilimde bir kapı. Akşemseddin Hazretlerini Amasya bizden daha çok sahipleniyor.

Kent arşivinde çalışan genç arkadaşlarım bana Osmanlı’da Paşalık yapmış 250’den fazla isim olduğunu söylediler.

Abdulkadir Ozulu: Çorum’un Türkiye Hükümeti ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerinde mutasarrıflığını yapmış pek değerli yöneticileri olmuş. Maarif alanında ve imar alanında çok önemli hizmetlerde bulunmuşlar.

İstiklal Savaşı şehitlerimiz var. İstiklal Madalyalı gazilerimiz var. Bunların isimlerini sayabiliriz. Üniversitelerimizde ilmi olgunlukları ile isim yapmış bilim adamlarımız var.

Sağlık alanında hizmet etmiş doktorlarımız var.

İsmet Eker Beyin ismi daha önce söylendiği için zikretmedim. İsmet Eker beyin Bayat köyümüzde belki Çorum'un en büyük konağı diyebileceğim bir konağı ve çiftlik evi var. Bir müze mahiyetinde olan bu konak ve bütün müştemilatıyla çiftlik evi bir müze konumunda. Ailenin çocukları ve torunları hepside yüksek irfan sahibi olgun insanlar. babalarının dedelerinin zati eşyalarını ve bizzat Mustafa Kemal Atatürk'ün hediye ettiği silah vs. eşyaları müzemizde sergilenmek üzere bağışlayacaklarını, hatta bunun için gerekli sergi dolaplarını da yaptırıp müzemize hediye edeceklerini duyurdular. İnşallah bu değerli tarihi eşyalar müzemizde en yakın zamanda sergilenir.

Abdulkadir Ozulu: Ethem Bey, Doğu'da Melik Gazi semtinde bulunan bir yatırımız var. Batı'da ise Tur Çelebi adıyla bildiğimiz bir yatırımız var. Bunların ilk fetihle ilgileri var mı?

Ethem Erkoç: Melik Gazi tepesi ve çevresinde ilk fetih hareketi günlerinde çok şehit verilmiştir. o şehitler adına bir anıt mezar gibi tek bir mezar çevrilmiştir. Melik Gazi'nin mezarı Turhal'dadır. Kandilkaya tepelerinde de pek çok şehit verilmiş. en tepede bir şehit mezarı var. Mezarın etrafı çok yüksek olmayan bir duvarla çevrilmiştir. Bu çevrik alan içinde mezara yakın bir yerde büyük bir taş kapak var. kulağınızı koyup dinlediğinizde derinlerden su sesi gibi ses geliyor. Ancak su sesi midir, yoksa yer altında oluşmuş yarıklardan birine yeryüzünden vuran rüzgar sesi midir, ben pek ayırt edemedim.

Ancak Çorum'un sonunun su baskınından olacağını ve geçmişte burada yaşayan kırk çadır ahalisinin kızlarının saçlarını ve keçelerini buradan çıkan kaynağı tıkayarak Çorum'u su baskınından kurtardıkları rivayeti çok söylenir.

Atilla Laçin: Sohbetiniz içinde Nestor'la mücadeleye savaşa başlarken Melik Ahmet Gazi'nin askerlerine mücadelenin sebebini açıkladıktan sonra; sivil halka, çocuklara, yaşlılara, rahiplere ve aman dileyenlere ilişilmemesi ve eli silahsız olana kılıç vurulmamasını tembihlediğini söylediniz. Çok güzel bir fazilet örneği. Ya bugün şu Trabzon'daki kültürsüzlük örneği olaya ne dersiniz.

Ethem Erkoç: Trabzon'da ki durum tabii ki bir savaş durumundan farklı bir durum. Televizyonlardan dinlediğimiz ve gazetelerden okuduğumuzla bilgili olmakla beraber, şunu söylemek isterim. Biz İslami bir yaşayış yaşamıyoruz, lakin olayları İslami olarak değerlendiriyoruz. Kültürsüzlük baştan sona olaya hâkim. Burada savaş kuralları değil menfaat kuralları var gibi sanıyorum. Son sözü adalet söyler.

Abdulkadir Ozulu: Trabzon'da Papazı katleden asker değil. Sivil. Kültürsüz tanımınıza aynen katılıyorum. Görevi gereği silah taşımayı anlıyorum. Bunun dışında sivil insanların ellerine tabanca almalarının mantığını anlamıyorum. Adamın evinde dört kitap yok, dört tane tabanca var. Ne imiş efendim silah koleksiyonu yapıyormuş.

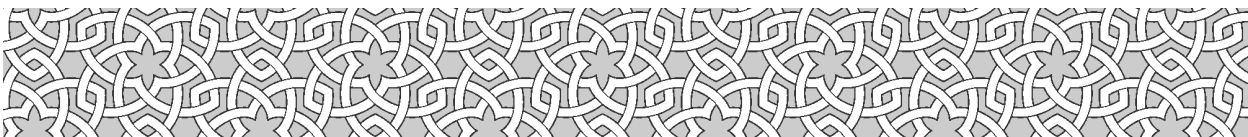
Ethem Erkoç: Soru varsa cevaplamaya çalışalım. Vaktimiz de doldu. Beni sabırla dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

(Belediye Başkanı Turan Atlamaz Bey ve diğer misafirler tarafından Ethem Erkoç beye yaptığı sohbet ve Çorum konusunda ilmi çalışmalarından dolayı tebrikler ve teşekkürler edildi.)

1920'li yıllar Dönme Dolap

Cesur TERZİ

Çorum'da Yemek Kültürü, Çocuk Oyunları, Dilimiz

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 24 Şubat 2006

Yer: Veli Paşa Konağı

Abdulkadir Ozulu: Efendim, cümleliz hoş geldiniz diyor saygılar sunuyorum. Bu akşam konak sohbetlerinin onuncu akşamı. Güzel ilerliyoruz. Katılım da çok iyi. Bundan böyle toplantı saatini 19.30'a alıyoruz. İleride saat 20.00'ye de çekebiliriz. Bunu önceden duyurmak istedim.

Bu akşam sohbet konuğumuz Belediyemizden emekli Cesur Terzi Bey. Kendisi öz be öz Çorumlu. Çorum doğumlu. Doğumundan bu güne kadar da çok uzun süreli Çorum'dan uzakta uzun süre kalmamış, hep Çorum'da yaşamış, hep Çorumlu.

Efendim, hep Çorumlu deyişim ve Çorum dışında uzun yıllar yaşamış olmak, hemşehrîsi olduğunuz şehrinizin belli bir tarihinden sizi mahrum bırakıyor. Bulunmadığınız yıllar içinde şehirde olan olayları bilmiyorsunuz veya ayrıntılarıyla bilmiyorsunuz. Duyup dinlediğinizde ben bunları bilmiyorum, dediğiniz oluyor.

İsmet Çenesiz: Aynen öyle, çok doğru.

A. Ozulu: Bu akşamın sohbet konusuna geçmeden önce Cesur Terzi beyin şehit yetimi kalmış anneannesi veya babaannesi ile ilgili bir anekdot anlatacağım.

(**C. Terzi:** Anneannem)

Anneanne şehit yetimi kalmış. İstiklal Harbi şehitlerinin yetimlerine “yetim maaşı” bağlanıyor. Anneanne uzun yıllar bu maaşı düşünmemiş ve almamış. İleri yaşında bu hakkını kullanmak istemiş ve elinde dilekçesi, Ankara’ya gitmiş. Evvela babanın şehit olduğunun tespiti gerekli. İlgili dairelere gidilmiş ve en sonunda Genel Kurmay Başkanlığının bir birimine Anneanne ulaşmış.

Girdiği odadaki yüksek rütbeli subaya seslenmiş.

-Bebeek bebek!.. Benim şu işimi bitir de ben Çorum’a döneceğim.

Hitap o kadar içten ki... Bu hitap, muhatap subayın çok hoşuna gitmiş.

- Hele bir daha söyle şu söylediğini, işin kolay...

-Bebeek bebek eyleme beni, şu işimi bitir, Çorum’a gideceğim.

En süratli bir şekilde muamele tamamlanmış ve anneanne Çorum’a şehit yetimi maaş karnesiyle dönmüş.

Cesur Terzi: Ben bu kadar teferruatlı bilmiyordum. Teşekkür ederim.

A. Ozulu: Bunu kimden dinlemiş olabilirim?

C. Terzi: Çorçil dayımdan.

A. Ozulu: Hayır, Erhan Özbaşaran’dan dinledim.

C. Terzi: Doğrudur, “Teyzeoğlu” deriz birbirimize.

Efendim, bu akşamın sohbet konusu; Çorumlunun dili, yemekleri, beddua sözleri, çocuk oyunları, delileri, ağır ağabeyleri... Çok konulu bir sohbet olacak. Nereye kadar gidebilirsek.

Söz Cesur Terzi Ağabeyin, buyurun efendim.

Cesur Terzi:

Ak üzümden ak olmaz

Kara üzümden bağ olmaz

Şu Çorum'da yar sevenin

Yüreğinde yağ olmaz.

Değerli büyüklerim, araştırmacı arkadaşlarım, basınımızın güzide mensupları, Kültür Müdürlüğümüzün değerli çalışanları, saygıdeğer misafirler hepimizi sevgiyle saygıyla selamlıyorum.

Benim panik atak ve yüksek tansiyon problemlerim var. Sözlerimin arasında bunlardan dolayı herhangi bir kusurumuz olursa şimdiden hoş görünenizi ve bağışlamanızı diliyorum.

Ayrıca burada yapılan sohbetlerde hep dinleyici kaldık. Sormak istediğimiz bazı şeyler oldu sormadık. İstiyorum ki, ben konuşurken katılımda bulunmak isteyen anında söz alsın ve katkısını yapsın. Böylelikle laf ortaya düşsün. Bunu bu akşam gerçekleştirelim. Konu Çorum olduğu için hepimizin bilgisi ve ilgisi olan bir konu. Bu konuşmalar arşivlerde daha zengin olarak kalsın istiyorum.

Yemeklerimizden başlayacağım.

Mantı başyemeğimiz demeyeceğim ama en çok bilinen yemeğimiz. Mantı için hamur hazırlanır, yumak yapılır, oklava ile açılır, kesilir. Her bir parça hamur köşelerinden birleştirilir, bükülür. Tepsiyeye dizilir, üzerine büyük yufka konuluyor, kızartılıyor. Bunun adı (yaşmaklı mantı) Çorum mantısı oluyor.

Kızartmadan suda haşlıyorlar, o bizim mantı değil. Adı da hingel oluyor.

İçi kıymalı suda haşlıyorlar muhacirlerin işi o da hingel.

Kazan mantısı bizim değil. Bir kaşıқта kırk durur, o da bizim değil.

Yaşar Temirtekin:

Mantıyı bir kişi baştan sona bükmeli. Değişik eller olursa; mantının kulaklarının birleşmesi aynı kalınlıkta olmaz. Pişirilince de sert sert kalır. Yerken de o sertlik fark edilir. Lezzet keyfini kaçıır. Aynı elden çıkarsa mantı taneleri arasında farklılık olmaz.

Cesur Terzi:

Baklavamız var. Has baklava. has baklavanın makbulü 60-80 yufkadan olur. Zar gibi açılmış yufkalar. Bir tepsiye 80 yufkayı arasına cevizini de sererek yerleştirmek kolay iş değil. Hüner isteyen bir iş. Bu yufkaları zar gibi açanlar, onları tepsiye yerleştirenler nasıl işçimenler. Hele baklavanın kesimi... Onu maharetlice kesmezseniz, zarafeti kaybolur. Hasbaklavayı kesmek de ayrı bir hünerdir.

Baklavayı her fırın kızartamaz. Usta fırıncılara götürüp kızarttırmak lazım. Evde kızartsan o sarı kızarıklığı elde edemezsiniz.

Asıl Çorum baklavası “sıyırma baklava” dır.

Gülburma, bıyığı burma, sarığı burma bunların hepsi aynı. Sıyırma baklava yapılırken, çıkan küçük yufka parçalarından yapılırlar.

Yaşar Temirtekin: Gülburma baklavanın yapılması biraz sus payıdır. Malum evlerimizde baklava daha çok bayram ve özel günler için hazırlanır. Çocuklar hazırlanan büyük masaflara musallat olmasın diye açılan yufkaların kırıkları küçük burmalar yapılır. Küçük bir tepsi olur. Evde kızartılır ve çocuklara o akşam yedirilir.

Cesur Terzi: Çorum Hitit Festivaline bizim Bahri Ertek Ankara'dan bir grup folklorcu getirmişti. Beni de o gruba mihmandar olarak görevlendirdiler. Grupla çok iyi anlaştık. İkram olsun diye bunlara sıyırma baklava yaptırdım. İkram da bulundum. Yediler çok hoşlarına gitti. İçlerinden bir kızımız, nereye gitsek; “Cesur ağabey benim o baklavadan Ankara'ya götürmem lazım, bana al.” Bizim baklava evlerde yapılır, pastanelerde satılmaz, desem de anlatamıyorum. Bir gün geldi. “Cesur Ağabey ben o yediğimizi buldum.”

Nerde buldun? “Gel!” Gittik Kayışoğlu’nun dükkânın önüne. “İşte” dedi. Bana ilişkir yaptığımız kuru bağırsağı gösteriyor. Hay senin... Kızım senin şu yaptığın zırtonun kil yediği.

Evde yaptırırım ya Anamınan kötü olmalı. Emeğini esirgemez yapar yapar ya... kıdıklı masafı kıymetli. Baklava da gazeteye sarılmaz ki, masaf gider... gelmez. Anam’dan çek çekebildiğin kadar. Gıdıklı masafım da gıdıklı masafım...

Adama bir yerde incir ikram etmişler. Adam daha önce hiç yememiş ve görmemiş inciri. Çok hoşuna gitmiş. Varmış manava, ben bir şey arıyorum, dışı deri gibi içi darı gibi. Yok öyle bir şey demiş manav. Adam ısrarlı. Dışı deri gibi, içi darı gibi deyip duruyor. Al demiş bak bunun dışı deri gibi, içi de darı gibidir. Vermiş küçük bir patlıcan. Adam hartıdak ısırmış... Çiğneyip yutmuş. İçi dışı benziyor da tadı tutmuyor, demiş.

Hamur işleri; mayalı, katmer, pezi, Haşhaşlı çöreğimiz var. Eski evlerde ocak ve tandır olan evlerde yapılan mayalımız pek güzel olurdu. Apartman hayatında bunları yapmaya imkan yok. Saç mayalısı, tava mayalısı. Bunları yaparken ateş ayarı da çok önemli.

İsmet Çenesiz: Yufka yapımında da ateş ayarı çok önemlidir. Tandır başında oturan ve açılan yufka hamurlarını sürgeç denilen uzunca, üç dört santim enindeki özel tahta ile saç üzerine seren ve saç üzerinde çeviren sonra tandır içine sallayıp tekrar geri çeken bir pişirici olurdu. Tabii yufka yapımında hep kadınlar çalıştığı için bu çevirici de kadın olurdu. Bu kadın yan tarafında yığılı olan kesi sürgecinin uç kısmıyla devamlı olarak az az tandır içindeki ateşe döker ve tandırın yanmasını sürdürürdü. Çok kes itelerse alev çok olur saç üstündeki yufkayı çok kızartır, tandıra salladığında ise yufkanın ateşe yakın olan kıyıları yanar. Öyle ustaca kes atar ki, ne kıyısının ne de yufkanın yanmasına meydan bırakmazdı. Eğer ekmeğin kıyılarını çok yakarsa bir daha o kadını işe çağırılmazlardı. Bu işin ustası olmuş belli kadınlar yufka hazırlığında önceden tembihlenirdi. Bu kadınların gündelikleri erkek amele günlüğü ile denk olurdu. Yufka yazıcıların çoğu imeceye

gelmiş olurdu ama arada ihtiyaç olunca gündelikçi yazıcı kadınlar da çağırılırdı.

Cesur Terzi: Ekmek sulama: Şimdiki kadınlara bir ekmek sula desen, çoğu bilmez ya, biliyorum diyen de; eline su bardağını alıyor şarkıdaki suyu serpti mi... al sana sulu ekmek...

Yaşar Temirtekin: Şimdi kuru yufkaları spreyle suluyorlar.

Cesur Terzi: Anam boşuna mı diyordu: Samanlıklar saray oldu, avratlıklar kolay oldu, diye.

Ben pek sıkıntı çekmiyorum. Bizim hanım “anamın elini aldı da” az buçuk beceriyor, mayalıyı ekmek sulamay, kızartma yapmayı. Neyse hakkını yemeyelim. Börek de, baklava da yapar.

Yaşar Temirtekin: Şimdikiler hazır hanımı, hazır avradı... Mayalının maydanozlu, kuru kıymalısını anlatmadan geçmeyelim. Özellikle bağda yapılırdı.

Cesur Terzi:

Kikirdek, kıkırdak, gahırdak bu üç kelime birbirine çok yakın olmakla birlikte üç ayrı değişik anlam ifade ederler.

Kikirdek: Hamur aş kesildikten sonra bir kısım parçalar alınır yağda kızartıp nane ile karıştırıp çorbanın üstüne dökülür. Bu kızartılan hamurun adı “kikirdek” ve hamur aşının üstüne konur.

Kıkırdak: Yumurtanın akıyla yoğrulan hamur yuvarlanır, aynı büyüklükte parçalar halinde kesilir. Küçük bilyeler haline gelecek şekilde yuvarlanır veya köşeli olarak şekillendirilir. Bunlar yağda kızartılır. Yağın içinde fosudak şişerler. Çorbanın üstüne bundan serpilir. Bu da kıkırdak. Düğün çorbasına mutlaka kıkırdak konulur.

Gahırdak: Kuyruk yağının erimişi. Kuyruk yağı doğranır, bir kapta iyice ısıtılır, ısındıkça erir. Eridikçe kuyruk parçaları küçülür. Kap içinde kalan kızarmış yağ parçaları bir kaba alınır ve çorba pişirilirken bu parçalardan bir kaşık katılır. Özellikle çatalaşına katılır.

Erişte keserken Lokantacı çocuğu olduğumuz için anam beni

de erişte kesmeye oturtur. Gözü üstümüzde, biraz farklı doğrasak, “kiprit çöpü gibi olacak” dikkat edin derdi.

Yaşar Temirtekin: Yoğurtlu çorba üzerine kıkırdak, tarhana çorbasına kahırdak konulur.

Cesur Terzi: Bir de Cimcik var. Erişte hamurundan erişte kesiminden farklı enlilikte kesilir ve ortalarına birer cimcik atılır, bükülür ve suda haşlanarak pişirilirdi. (Bir nevi ev yapması makarna olurdu)

Atilla Laçin: Ben yaşlıyım unutuyorum sonra. Kusura bakmayın araya girdim. Şu Çorum beşlisini sırasıyla bir sayım da geleceğin Çorumluları bu arşiv belgelerine bakıp öğrensinler beşlinin sırasını şaşırmasınlar. Hem bunu Çorum ağızıyla anlatın ki, dille damak birleşsin.

Elvan Çek: 11 sene önce de bir radyo programında Çorum beşlisine gelememiştik.

Cesur Terzi: Çorba diye başlayacağım o programda başka bir söz açıyorlardı. Çorbayı anlatamamıştım.

Çorum klasiği beşlimiz: Çorba, et yemeği, börek, tatlı, pilav sırasıyla servis edilir.

Eskiden düğün yemeğine gelen adamların kalktıkları sofraya bakılırmış, Eğer sofrada baklava yarım kalmışsa “ bunlar yiğit değillermiş, ciğerleri zayıfmış” derlermiş. Yiğit kalktığı sofradan belli olur, diye bir de sözümüz var. Yiğit olanlar baklava tepsisini sıyırıp kalkarlarmış.

Duadan sonra “kırk kaşık kırık kaşık” sözünü yerine getirmek için pilav tatlıdan sonra veriliyor.

Biz Çorumluyuk ya, yeriz içeriz, kalkıp giderken başlarız şavul tutmaya; “ böreğin altı pişmiş üstü pişmemiş, içinin kıymasını az koymuşlar, maydanozunu koklatmışlar. Aşçı kadın baklavanın şekerini iyi verememiş, limontuzunu çok koymuş. Böreğin yağı ne yağı ise... say sayabildiğin kadar.

Emeksiz yemeğin tadı olmaz ki.

Yaşar Temirtekin: Beşlinin yanında gelenleri de unutmayalım. Mevsimine göre üzüm, karpuz.

Cesur Terzi: Asıl olan saydığımız beşli. Mutlaka mevsimine göre sofraya bir şeyler ilave ediliyor. Salata, turşu ikram ediliyor. Bizim Elektrikçi Torik davete gitmiş. Orada ikram edilecek turşu küpünü bulmuş. Geçmiş başına, gelene gidene sesleniyor, gelin turşu yeyin diye. Ev sahibi bakmış, kendi yediği yetmiyormuş gibi bir de başkalarını çağırıyor. Kovalamış bunu... düğün evinden. Ne yapsın adam... Her gelen küpün başına geçerse sofralara ne koysun.

A.Ozulu: Servis yapanlara ne ad verildiğini de anlatın ve “ayak sofrası”nı da anlatın.

Necdet Filizli: Misafirlere yemek servisi yapan gençlere “ayak” derler. Misafirlere yemeklerini bitirdikten sonra bu hizmet eden gençlere kurulan sofraya da “ayak sofrası” deriz. Davete geç kalmış olanlar da bu sofraya buyur edilirdi.

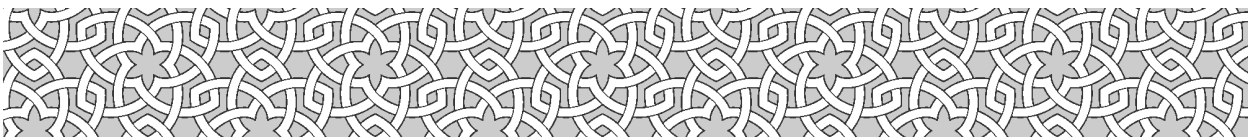
Cesur Terzi: Oldu olacak “caklamayı da” söyleyin. Eli kulağa atıp, geceler söyler gibi caaaaak avurdu şişiyor, gözleri pörtlüyor.

İsmet Çenesiz: Caklama Denizli horozu gibi caaaaaak diye bağırma. Bir kaşık içinde baklava veya çatala takılmış börek elinde kimi caklatacaksa onun yanına gider ve ağzına yaklaştırır. Caklada der, mecburen caklamaya başlar bir türlü kaşık çatal ağza yaklaşmaz adam da çektikçe çeker . Sonra ağzına kaşık uzatılır.

A. Ozulu: Caklama bence biraz lüzumsuzluktur. şımarıklıktır. Lakin bir başka mana da içerir. Bizim baklava bitti, bizim börek bitti mesajıdır. Sofradaki bir yemeğin yenilip bitirilmesi takdim edilen yemeğin beğenilmesini ifade eder. Ev sahibi, düğün sahibi o masaya bir tepsi daha caklanan yiyecekten servis yaptırır.

Cesur Terzi: Çorbaya da caklarlar mı?

Ozulu: Çorbaya kimse caklamaz. Çorba dökülür.

Cesur Terzi: Düğünlerde bir de yanındaki arkadaşının cebine baklava börek koyarlar. Eve gidince ortaya çıkar. Bakar ki arkadaş lokantaya dönmüş. Bir cebinde baklava bir cebinde börek, et. Yepyeni elbise yağ olmuş... Yemek şakası bu da.

Necdet Filizli: Bazı kere de etin kemiği arkadaşın cebine konurdu. Tabi arkadaşın haberi olmadan olurdu bu iş.

Cesur Terzi: Bu biraz aşağılayıcı bir hareket, sevmedim bunu.

Hedikaşımız var: Aşure.

Su böreği: dokuz kat hamurdan. Hamur sıcak suda haşlanır, sıcak sudan çıkarılır, soğuk suya sokulup şoklanır.

Papara: (Modern paça)

Zügürtaşı- Unutma beni- Oğmaç

Karaçuval helvası: Az kavrulmuş un pekmezele

Keşkek: Kurutulmuş kaburga, varsa kebab kemiği, diki et, yarma ateşli küde kazan ağzı hamurlanır, tandır ateşine gömülür.

Çatal aş

Kavurma hellesi: Un yağda kavrulur, mercimek, yanmış soğan..

Cılbır: Soğan kıyma karışımı

Borana: Mantarın doğranmasıyla sade yağda.

Kölemez: Pişmiş yağlı süt içine yoğurt karıştırarak

Sağsak beyni

Mücver

Hasıda

Pelte

Titrek pelte

Tarana çorbası

Hamur böreği: Yufkası kalın olan börek.

Düğün çorbası

Tandır kebabı

Madımak

Tandır kebabı yapan eski ustaları sayacağım. Babam Kara Abdullah, Kara Hacı, Karahacı'nın oğlu Fazlı, Hacı Usta, Hacı Halil oğlu Mehmet Ağa, Hacıhalil oğlu Mehmet Ağanın oğlu Enver, Zarif Usta, Ali Güzel, Tatar İsmail, Hocanlı Osman, Hocanlı Zarif, İngiliz İlhami, Sami, Koca Elvan, Kara Muhsin,

Abdulkadir Ozulu: Ulu cami yakınında bu saydıklarımızın en eskisi Kebapçı Kör Seydi. Seydi Ustanın oğlu Zarif ve Zarif'in oğlu Ali aynı ailenin süreğidirler.

Çorum'un kabadayıları olarak söylenen bazı Çorumlular var ki, onlara kabadayı demek çok yanlış bir değerlendirme olur.

Hatip Mahalleli İbrahim, Kürt Tevfik, Kaleli Mevlit, Şafak Nuri, Turgut Turpoğlu, Hamal Durak... bunlar kabadayı değil, Çorum'un “Ağır Ağabey”leridir.

Hatip Mahalleli İbrahim Ağa; 50 kiloluk bir adam. Hastalıktan canı çıkmış. Lokantasında masası başında oturur, onun oturuşu içeri giren her müşteri üzerinde bir tesir uyandırır. Onun lokantasında gençler yerler içerler lakin sarhoş olmazlar. İbrahim Ağa gözlüğünün altından bütün lokantayı süzer ve kimin dertli, kimin sinirli, kimin parasız-yolsuz olduğunu bir psikolog gibi anlar ve parasız-yolsuz olanlardan hesap almamaları için garsonlarına tembihte bulunurdu. Hatta bazı müşterilerine diş kirası gibi harçlık dahi verirdi. Zaman zaman müşterinin masasına gidip oturur, dertleşir, müşterinin bir sorunu varsa anlar çözüm bulurdu. Onun meyhanesinde nezaket olur, sessizlik olur, hoşluk olur ama asla gürültü-kavga olmazdı.

Kürt Tevfik: Pırıl pırıl bir efendi. Kendi kendini yetiştirmiş, kültürlü, onurlu ve gözü pek cesur bir insan. Nedense böyle yiğit insanların her devirde cahil düşmanları olur.

Çorum'a gelen bir komiser de Kürt Tevfik'in belalı oldu. Adamın üstüne gitti. Perişan etti.

Hamal Durak: Velipaşa Hanı ağzında oturan hamallardan biri. Başından türlü çileler gelip geçmiş. Cezaevine girip çıkmış. Bizim Lokanta müşterilerimizden. Bir gün Durak Emmi dedim, ben şöyle cezası beş-on günlük bir suç işlesem de cezaevine girsem istiyorum.

- Niçin istiyorsun ceza evine girmeyi?

- Orada ne kadar çeşitli hikayeler dinlerim. Her bir mahkumun bir hikayesi vardır, onları dinlemek istiyorum, dedim.

Durak Emmi bana şöyle bir baktı. “ Sen ceza evine girmeyi misafirlige gitmek gibi sanıyorsun. 5- on diye bir girersin beş ayda, 5 yılda zor çıkarırsın. Cezaevinde kalmak öyle kolay yaşamak değildir. Adam ağasının yöneltmesiyle çekmiş tetiği bir adamın katili olmuştur, düşmüştür cezaevine. Ayağında ayakkabı, üstünde doğru dürüst gömlek yoktur, bittene canı çıkar. Bahçeye çıktığınızda geçer karşına “volta mı niye kesiyon!” der kafa tutar. Sen de sabredemezsin, kaldırır bir tokat atarsın, yarısı boşa gider. Hadi disiplinsizlikten bir yığın ceza alırsın. Çık çıkabilirsen ... Bir haftalık ceza biter ama içerdeki işlediğin suçun cezası bitmez. Aklından böyle şeyleri çıkar, oturursan adam gibi otur. Yoksa sana bir ton dayak atarım...”

İşte Hamal Durak'ın bana verdiği ders böyle. Bu adam bir kabadayı mı yoksa ağır ağabey mi?

Kekeç Arif: Çorum'un en iyi halay çekenlerinden biriymiş. Bizim meşhur Tıkı Enver'in babası.

Tıkı, sivri burun ayakkabı, elde kehribar tespih, siyah takım elbise. Çoğu zaman Ceket omuzda. İçte beyaz gömlek. Üstünde (delme) yelek cebinde köstekli saat. Kısacık boyuyla tezat teşkil eden kalın bıyıklar. Gençler kahvesinde gençlere nasihat ediyor. “Okuyun, efendi olun!”

Bir kaç delimizden bahsedelim.

Edip, Doktor'un oğlu. Doktor bu akli dengesi bozuk çocuğuna çok iyi bakıyordu. Çocuklar Edip'i görünce onu kızdırmak için "çuk çuk.." derlerdi. O zaman Edip elinde üstünde ne varsa çıkarır atardı. Doktor Hacca giderken yolda öldü. Anneliği de Edip'i hastaneye gönderdi.

Deli Seydi: Asker kaputu ile gezerdi. Kimi deli derdi, Kimi de evliya yapardı. Coşkun bir adamdı. Yerinde duramaz hep gezerdi.

İsmet Çenesiz: Bizim akrabadan iki ilkokul öğrencisiyle karşılaşmış Seydi. Çocuklardan kız olana "Sen büyüyünce çok iyi bir öğretmen olacaksın, erkek olana da sen de subay olacaksın" demiş. Gerçekten de büyüdüklerinde biri öğretmen diğeri subay oldu.

Sait: Yarısı ağzının içinde yarısı dışarıda sigarasıyla, kendi halinde bir adam. Konuşurken zorlanır. Sait'e rütbeleri saydırırlar. "onbaşı, yüzbaşı, binbaşı" daha arkası gelmez. Say diye ısrar ederler, o zaman burada söyleyemeyeceğim sözü söylerdi.

Kafası hep biraz yana bakar durur. Birisi Sait şuna bir yumruk vur sana bir sigara deyince hiç çekinmeden gösterilen adama yumruğu vurur.

Bir gün geldi ki Sait'in göz morarmış, yüzü şiş. Ne oldu yumrukladığın biri mi vurdu. Cevap yok. Sonra öğrendik ki, Sait nasıl yan baktıysa Haboğluların kömüşe, kömüştümüş Sait'i.

Deli Hacce: 1950'li yıllarda peydah oldu Çorum'da. Üstünde dallı güllü bir pazen entari. üstünde bir yeşil örme kazak. Çorum'u parsellemiş yediye bölmüş. Her gün bir parseli dolaşiyor. "Abi haydi pazartesiliğimi vey!" günleri hiç şaşırtmıyor. günü olmayan bir zamanda verdiğinizi de almıyor. Ulukavak Mahallesi Muhtarlığı ölünceye kadar bu garip kadına baktı, gözett.

Terzi Yaşar'ın dükkan bütün bu gariplerin, yarım akıllıların buluşma noktası gibi idi.

Hani şimdi standap sanatçısı diyorlar ya... İşte şimdikilere beş basar bir sanatçı olurdu eğer sahneye çıkabilseydi. Akmanın Sait. Hazır cevap, kılık kıyafet, gariplik her şey tamam.

İstanbul'a gitmiş çalışmak için. Bir apartmanda kapıcılık bulmuş. Hanımefendilerden biri Sait efendi, benim kedime her gün bir kilo ciğer alacaksın yedireceksin, demiş. Aradan zaman geçince kedi zayıflamaya başlıyor. Kadın soruyor, niçin zayıflıyor kedim. Akmanın cevabı: Boynuma boğazıma baksana o zayıflıyor ama ben şişmanlıyom. Ciğerin çoğu bana, azı kediye.

Kumar merakı da var. Kadınlara kumar oynuyorlar. Kadın hep kazanıyor. Kadın diyor ki, hani sen iyi bilirdin bu oyunları?

Cevap "iyi bilirim, iyi bilirim ya.. Japone giyiniyon sana bakmaktan kağıtlara bakamıyom ki..."

Üç Körden bahsedeceğim:

Kör Hasan: (Hasan Çıtak 1913-1975) Anadan doğma kördür. Bir duyduğu sesin sahibini, sesinden 15 sene sonra hatırlayan bir kör. Hayatı birkaç dost mekânı ve kahve köşelerinde geçmiş bir kimse. Hafızasında Divan ve Halk şiiri örneklerinden pek çok eser vardı. Edebiyata meraklı, müziğe meraklı. Çok güzel kaval çalar. Şiir söyler. Sohbeti tatlıdır. Davudi bir sesi vardır.

Abdullah Ercan'ın çok iyi dost ve arkadaşıdır.

Garip Yiğit

Geçim derdi gurbet ele salınca

Yaman olur hali garip yiğitin

Eşinden dostundan ayrı kalınca

Zehre döner balı garip yiğitin

(.....)

Öyününü yavan aştan çıkarır

Gündeliğin ağır işten çıkarır

Ekmeğini kara taştan çıkarır

Ey Körhasan kolu garip yiğitin.

Atatürk'e

Küflenmiş fikirlerin sen arıttın pasını
Kararmış ülkümüzü aydınlattın parlattın
Tufanlar yıldırımlar senden aldı hızını
Kanat taktın ulusa gökyüzüne fırlattın
(.....)

İzinde Türk ulusu uygarlığa yürüyor
Söylüyor hep şarkını güvercinler kumrular
Kan ağlayan ulusun artık yüzü gülüyor
Aslan gibi kükrüyor hudutlarda ordular

Eserlerin tarihte saymak ile baş olmaz
Bastığın topraklara yüzlerimi sürmedim
Benden başka kimsenin gözlerinde yaş olmaz
Çünkü hayatımda ah ben resmini görmedim.

Ne Dersem Arlanın Felek

Hangi yöne koşsam derhal yetiştin
El-aman vermedin önüme geçtin
İçli bir ney gibi sinemi deştin
Her an hazin hazin ağlarım felek
Geçiyor boş yere çağlarım felek

Açtığın yareye işlemez fitil
Cefakâr elinden perişandır dil
Ne yiğitler yersin vakitsiz katil
Nasıl elin varır imansız felek
Bana nasıl kıydın zamansız felek

(....)

Doğduğum gün koydun dar bir zindana
Dönüyor başımda bin bir fırtına
Basarken yüzüm yer olur vatana
Bu bana beraber ölmeye felek
Arsız sanma beni gülmeyle felek

(....)

Biraz insafa gel halim düşünde
Herkes bir davanın koşar peşinde
Yetmez mi üzdüğün zalim pençende
Ey cevr ü cefadan utanmaz felek
Ne desem arlanın utanmaz felek
Rahmetle analım. Ruhu Şad olsun.

Kör Mehmet: Çorum'un meşhur cümbüşçüsü.

Alt tele vurup üst telleri dolaşarak ezelerin titriyecek.. Çiftelliyi ciğerine güzel çalan bir müzisyen. Düğünlere götürülür. Darbukacısı sahnede seyirciye sırtı dönük oturur, Mehmet Efendi görmez, yüzü seyirciye dönük oturur. Onlar çalar, düğün evi şenlenir.

Bir gün Mehmet efendinin hanımı da düğüne davet edilmiş. Mehmet Efendi sahnede. Salonda düğün sahipleri Mehmet Efendinin hanımının çok güzel çiftetelli oynadığını biliyorlar. Hadi yenge oyuna

kalk, ne olursun oyuna kalk. Yenge hanım, Mehmet Efendi kızar kalkmam. Zar zor, şu köşecikte olsun oyna. Mehmet Efendi farkına varmaz, diyerek Yenge Hanımı oyuna kaldırmışlar. Mehmet Efendi, çiftetelli çalıyor. Düğün salonu kalabalık, bir ara Mehmet Efendi, sesleniyor: “Hanım hanıım k..... etme ayak seslerini duyuyom, yerine otur.”

Bakın ben size demedim mi Mehmet Efendi bilir diye. Yenge Hanım kocasının ikazı üzerine böyle söyleyip yerine oturuyor ama. Düğündeki kadınlar “ Valla Mehmet efendi görüyor anam.. deyip Mehmet Efendinin de sırtını döndürüyorlar. Namahrem anam namahrem.

Kör Emrullah: Dört bisiklet tekerli arabasından önce sırtında bir çuval içerisinde sokak sokak dolaşip mutfak eşyaları satardı. Çoğu aliminyum tencereler tavalar. Sonra naylon leğenler, naylon kovalar...

Bir gün Ankara’ya gidiyoruz. Otobüste ön tarafta Emrullah da yolcu. Kırıkkaleye gittiğini Çorumu çıkarken şoföre seslenişinden anladım. “ Yavrum şoför ben Kırıkkale’de ineceğim. Hani çıkışta yokuşa varmadan bir düzlük var ya orada. Beni bekleyenler olacak. Beni o düzlükte indir olmaz mı?” Olur, meraklanma seni orada indiririm. Koparan mevkiinde yine Emrullah Efendi Şoföre seslendi: “Yavrum şoför beni Kırıkkale’de...” Şoför: Tamam tamam aklımda. Yol boyunca her yirmi kilometre de seslendi şoföre Emrullah. Kırıkkale’ye vardık. Emrullah efendinin söylediği düzlüğe yaklaşıyoruz.

Emrullah Efendi yine seslendi:

- Hey oğlum dursana nereye gidiyon, Geçme dur. Sana kaç defa söyledim düzlükte indir diye. Yanaş sağa da dur!

Şoför gülsün mü, ağlasın mı? Bire ineceğin yeri benden iyi biliyon da yol boyu söylenmen neydi?... Hadi... yanaştık durduk. İn bakalım...

Emrullah yolculara sesleniyor. Hepinize hayırlı yolculuklar.

Bir hatıra daha Akmanın Sait’ten: Sait kuşbaz. Komşunun

tuğlasına yabancı bir kuş inmiş. Kendi kuşları arasında, lakin inmiyorlar... Sait küçük küçük taşlar atıyor. Komşusu “taş atma tuğlalar kırılıyor” diyor ama kuşlar da inmiyor. Yine taş atışları devam ediyor. Komşu mahkemeye veriyor Sait’i. “Tuğlamı taşıyor” şikâyetiyle.

Hakimler biliyor Sait’i. Bir daha taş atmamak üzere sıkı tembih ederek serbest bırakıyor.

Ne yapsın Sait. Pazara gidiyor küçük küçük patatesler alıyor. Kuş lastiği ile tuğlaya atıyor. Davacı olan kadın tuğlalardan yuvarlanıp düşen patatesleri gördükçe “Hey büyük Rabbim. Hikmetine bak, gökten patates yağıdırıyor.. “ diyor.

Manilerimizden bir kaç örnek okuyacağım.

Bahçelerde al erik

Dallarını eğerek

Bize Çorumlu derler

Biz güzeli severik

Karşıda koyun kuzu

Koyuna verin tuzu

Kuzu tuzu neylesin

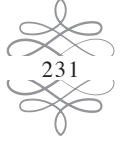
Yiğide verin kızı

Tavuğum kişe kişe

Başında mor menevşe

El için kuyu kazan

Belki kendisi düşe

Bir iki de sözlerimizden örnek:

Baht olmayınca başta ne kuruda biter ne yaşta.

Tarlanın taşlısı karının saçlısı.

Ilıya ılıya yaz, soğuya soğuya kış gelir

Kışın yaşa yazın taşa oturma.

Beddualar-ilenmelerimizden örnekler:

Tahtalara gelesice,

el gibi tahtaynan yel gibi gidesice,

soyhandan çıksın,

zehir zıkkım olsun,

devrim döşeğine yatasıca,

devrim devrim devrilesice,

döyüm canına kanımı iliğimi kuruttun,

kıyısı kırılmış kalbur suratlı,

yükünü yıkmış Seydim eşeği gibi,

akşam o düzü baban gelir elbet,

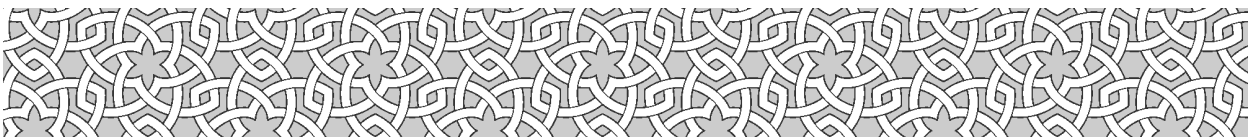
şundan emdiğin zehir, şundan emdiğin zıkkım olsun,

mıdarası yok,

samanıasik (samanı eksik)

Çocuk oyunlarımızdan bahsedecektik, aşık, deşenek, hodak, ökkel, gazoz, güvercin takla, el sende, can yaktı. elim ateş, köşe kapmaca, kapı tıklatmaca deyip gidecektik. Çocuk oyunlarını bir başka akşama bırakalım. Yalnız Çocuk oyunlarına bir giriş bırakmak için

kendisi burada bulunmayan bir sevgili arkadaşımın “Kınalı Aşığı”
Özledim” şiiri ile sözlerimi tamamlayacağım.

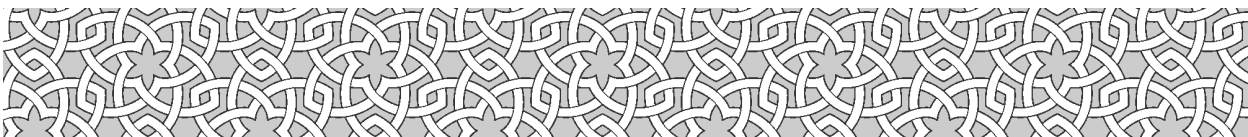
“Gözlerim doluyor hatırladıkça çocukluğumu
Özlüyorum kurşun döktüğüm kınalı aşığı
O cıvıl cıvıl bebeklerle dolup taşan sokağımı
Nasıl unuturum bana çaputtan top diken anamı
Koşup da sürdüğüm telden döner çemberimi
Bana maniler söyleyip de uyutan yaşlı ebemi
Çiğdem gezip de kapılarını çaldığım mehellemi
Nasıl hatırlamam cıscıbıldak çimdiğim çeşme oluşunu
Ah saklayamadım düşünüp de yaptığım boyalı deşeneğimi
Torunlarıma hatıra bırakamadım kuş lastiğimi
Bazan çırak oldum istemedim amcalardan şaardenliğimi
Unutamıyorum okkelini bozup da ağlattığım kız kardeşimi
Güvercin takla sinen bitti derken sokağa koştüğümüz
Ara sıra taşlarla kafadan pekmez akıttığımız
Düğünler olup kıydan tuğladan neşeyle baktığımız
Güyasi gelini kızı şergadalığa güzel sokağımız
Tokmağı işlemeli kanatlı kapıları arıyorum
Ayaklarımız çıplak üşütmüyordu bizi donsuzluk
Özlenecek aranacak ölene dek bizim çocukluk” diye devam
ediyor, kıymetli hemşehrimiz Memduh Tuluk’un şiiri.

Lütfedip buraya geldiğiniz için, beni sabırla dinlediğiniz için,
yanlışımı çıkarıp yüzüme vurmadığınız için, hepimize çok çok teşekkür
ediyorum, kusurumuz olduysa özür diliyorum, hayırlı akşamlar diyor,
saygılar sunuyorum.

1930'lu yıllar Saat Kulesi

Prof. Dr. Serdar KILIÇKAPLAN
Çorum ve Üniversite

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 03 Mart 2006

Yer: Veli Paşa Konağı

Abdulkadir Ozulu: İktisadi İlimler Fakültesi Dekanımız Sayın Hocamız Prof. Dr. Serdar Kılıçkaplan bu akşamın sohbet konuğu. Sayın Hocamızın sohbet konusu “Üniversite ve Çorum” üzerine olacak.

Konak sohbetlerimiz hemşehrilerimizin gösterdiği sıcak ilgiyle devam ediyor.

Buraya konuşmacı olarak gelip bizlere bilgiler sunan büyüklerimizin tecrübe ve bilgi birikimlerinden istifade ediyoruz.

Konuşmaları kayıt altına alarak geleceğe de değerli bir miras bırakmaya çalışıyoruz. Temennimiz bundan böyle de akademik unvan sahibi değerli bilim adamlarımızın bu sohbetleri daha üst seviyelere taşıyarak, Çorumlulara seslenmeleri ve bilgilerinden yararlanma imkanı sağlamalarını can ü gönülden arzu ediyoruz.

Çorum’da türlü fedakârlıklarla görev yapan gençliğimizi yarınlara hazırlayan, Türkiye’imizin geleceğinin daha aydınlık ve daha zengin bilgi ve kültür ortamı olması yolunda hizmette bulunan değerli bilim adamlarımıza buradan bir daha teşekkür ediyoruz.

Bu duygularla muhterem hocamıza teşekkürlerinden dolayı tekrar teşekkür ediyor ve siz değerli katılımcılara hoş geldiniz diyor, teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum. Konuşmalarını yapmak üzere sözü saygıdeğer hocamıza bırakıyorum. Buyurun Sayın Hocam.

Serdar Kılıçkaplan: Teşekkür ediyorum.

Efendim ben bu toplantıyı değerli meslektaşım Kadir Kökocak'tan öğrendim. Toplantıların içeriğini öğrendim gerçekten mutlu oldum. Nezih bir ortamda olması gereken şekilde yapılan toplantılar olduğunu da yine mutlulukla öğrendim. Sohbet yapmak için yaptıkları teklifi de memnuniyetle kabul ettim.

Akademik sözcüklerden ziyade anlaşılır bir dille çok fazla ayrıntıya girmeden fikirlerimi ifade edeceğim. Sizlerin de katılımlarıyla “Üniversite ve Çorum” konusunu söyleşi şeklinde anlatıp tartışalım istiyorum.

Önce kendimi tanıyayım. 1952 Zonguldak doğumluyum ama aslen Giresunluyum. 1969 yılında Sivas Lisesini bitirdim. Fen Fakültesi Matematik Bölümünü bitirdim. İki yıl öğretmenlik yaptım. Daha sonra akademik yaşama geçtim.

Halen de Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi sıfatıyla Çorum İktisadi İlimler Fakültemizin Dekanı olarak göreve devam ediyorum.

Biz insan olarak yanlışlıklar yapabiliriz. Yanılma insanın doğasında vardır. Lakin eğitim konusunda yanlışlık yapmamak gerekir. Çünkü eğitim konusunda yapılan yanlışlıklar onulmaz, kapanmaz yaralar açar. Bu yanlışlığı düzeltmek mümkün değildir veya çok zordur.

Üniversite diyoruz, çağdaş bir üniversite diyoruz, nasıl bir üniversite? diyoruz: Hep bunu konuşuyoruz. Ben bazı yerlerde konuşuyorum. Burada konuşmayı da seve seve kabul ettim. Davetiniz için çok teşekkür ederim.

Eğitim konusunda yanlışlık yapmamak için ‘nasıl bir üniversite’ye cevap bulabilmek için bunu her şeyden arınmış, hiç bir parantezin, hiç bir siyasi düşüncenin baskısı olmaksızın çok objektif bir bakışla tartışıp olgunlaştırmak için buradayım.

Nasıl bir Üniversite? Önce Çorumlular olarak buna yanıt vermeniz gerekir. Öğrencilere müşteri gözüyle bakılan bir üniversite mi?

Gerçekten bilimsel bir üniversite mi?

Turizm alanında yada turizm gelirini artırmak için düşünülen bir üniversite mi? Buna önce siz gönlünüzden samimi cevap vermeniz gerekir.

Tartıştığımız konu üniversitedir. O zaman şu soruyu soracağım, üniversite nedir?

Üniversite: Evrensel bilgi ve kültür üreten, sınavan, değerlendiren ve gelecek nesillere araştırma eğitim öğretim yoluyla aktaran coğrafi ve tarihi zenginlikleri değerlendiren, hedefi çağı yakalayıp aşmak olan bir kurumdur.

Üniversitenin üç özelliğini ifade edeceğim.

Birincisi, yeni bilgi üretir. Yeni bilgi üretebilmek için akademik bir özgürlüğe sahip olması lazımdır. Üniversite de çalışanlar herhangi bir devlet dairesinde çalışan idareci ve memurlar değildir. Öğrendiği bilgileri o özgür ortamda bilim insanlarıyla, toplumuyla, dünya ile paylaşır.

İkinci özelliği, ölümsüz doğruları koruma ve yaymadır. Ölümsüz doğrular; dünya durdukça geçerliliği olan doğrulardır.

Bilim ortamı çeşitli fanatizm düşüncelerden, siyasi düşüncelerden, ideolojik düşüncelerden arınmış bir ortamdır. Bu tür düşüncelerin bulunduğu ortamlarda bilim olmaz. Herhangi bir baskının olduğu yerde özgür bilim ortamı yok olur.

Bir diğer özellik: İnsanlığa hizmettir. Bulunduğu çevreye, topluma, insanlığa hizmet için bilgiyi paylaşır. Üniversite toplumdan uzak olamaz. Toplumla bağdaşması gerekir.

Gelelim Hitit Üniversitesine: Ben üniversitenin şu üç ayağını çok önemsiyorum. Yaptığım bazı toplantılarda da bunu açıklıyorum.

1-Akademik personel

2- İdari personel,

3- Yerleşke

Bunları Hitit üniversitesi için düşünmeliyiz. Akademik personel cübbe giyer. Bizim toplumumuzda üç meslek grubu cübbe giyer. Yargıçlar, din adamları ve bilim adamları.

Bu kişiler görevleri başında tamamen her şeyden arınmıştır. Yargıç sizin samimi arkadaşınız olabilir. Ancak bir dava için karşısına çıktığınızda o sizin arkadaşınız değil, haklıyı haksızı tespit için hukukun, yasaların sözcüsüdür. Objektif olarak yargılamayı yürütür.

Üniversite hocası cübbesini sırtına giyindiği zaman sadece bilim düşünmelidir. Hiçbir şey onu etkilememelidir. Toplumda ki kişilerin onu etkilemesine izin verilmemelidir.

Sayın Rektör akademik kişileri seçecek. Seçeceği kişiler mesleğin onurunu taşıyan mesleğinde kendisini kanıtlamış, mesleğin zirvesine çıkmış veya o yolda çabalayan demokrat, objektif kişiler olmalıdır.

İdari kadroya gelince o da enteresandır. Biraz önce nasıl bir üniversite istiyoruz demiştik. Çorumlu üniversiteye bir istihdam alanı olarak bakıyorsa ve benim oğlumu, benim kızımı işe koy diyorsa yanılır. Sayın Rektöre “en layık olanı bul, işe koy” denilmelidir.

Eğer bizim bir hedefimiz varsa; Hitit Üniversitesini ulusal ve uluslararası bir üniversite yapmak istiyorsak en iyi akademisyenleri bulup getirmeliyiz. Hatta yabancı akademisyenleri de getirip bir yıl iki yıl burada görevlendirmeliyiz. Bunu şunun için gerekli görüyorum. İyi hocanın olduğu yere iyi öğrenci gelir. İyi öğrencileri siz iyi yetiştirip memleketlerine gönderdiğinizde sizin üniversitenizin en büyük reklâmını yapacak canlı modeller sağlarsınız.

Akademisyen objektif düşünmeli, halkla ilişki kurabilmeli, ulusal ve uluslararası bilim dünyasına katkı sağlayabilmelidir. Bilim adamı olmak çok farklı bir şeydir. Çok iyi lisan bilebilirsiniz. Makaleler

yazabilirsiniz. Bunlar birer meziyettir ama bilim adamı olmak için kâfi değildir.

Sayın Rektörün önüne işte bizim kampüs alanımız veya kampüs için düşündüğümüz alanlar diyerek konu konulmalıdır. Sayın rektör kuracağı bilim heyetiyle kampüs-yerleşke- alanını bilimsel ölçütlerle belirlemelidir. Yerleşke konusunda şehirden şehirliden baskı olmamalıdır.

Henüz Çorumlunun yerleşke konusunda kesin bir kararı da yoktur.

Üniversite yerleşkesi çok geniş alana sahip olmalıdır. Üniversite sürekli gelişen bir kurumdur. Çorumlu yerleşkenin şurada veya burada olması benim kârıma olur zihniyetinde olmamalıdır. Üniversite yerleşkesini kısıtlamayın ve yerleşke alanına çok fazla yaklaşmayın. Kısıtlarsanız, gelişmeyi engellersiniz. Çok fazla yaklaşırsanız baskınız artar, boğarsınız.

Yerleşke- kampüs- ne kente çok uzak, ne de çok yakın olmamalıdır. Çok uzak olursa istenen, sosyal, ekonomik ve kültürel etkilenme oluşmaz. Çok yakın olursa kentin baskısı altında kalır.

Yerleşke bir yılda iki yılda tamamlanıp bitirilemez. Yıllar alır. Daha en az beş yıl buraya gelen öğrenciler mevcut binalarda öğrenim göreceklerdir. Bu binaların bakımı ve düzenlenmeleri, donanımları göz ardı edilmemelidir.

Gelecek seneye Hitit üniversitesi olarak çark işlemeye başlayınca öğrenci sayısı artacaktır. Çorum şehri 5000 genci misafir edecektir. Sosyal hayata etkisi olacaktır. Kiralar artacaktır. Yurt ve pansiyonlar, öğrencilerin gideceği sosyal mekânlar, kalacakları meskenler hazır mı?

Ev pansiyonculuğu kültürü geliştirilmeli. Yalnız kalan yaşlılar, evinin bir bölümünü öğrenciler ile paylaşarak bir arada yaşamalı ki, gelen gençler Çorum'un kültürünü alsın, kendi kültürünü Çorumluya verebilsin. Bir kaynaşma, birleşme ortamı ülke çapında sağlansın.

Eldeki yurtları koğuş haline getirerek ihtiyacı karşılamayı düşünürseniz, gelen öğrenci on kişilik yurt odasını ikili ranzaları görünce “ anne, baba ben burada kalamam” der.

Ben şöyle insan isterim, şunu bunu istemem diyemezsiniz. Üniversiteye her çeşit insan gelecektir, gelmelidir.

Üniversite gençliğinin bir takım etkinlikleri olacak, destekleyeceksiniz. Eğer böyle olursa Çorum’dan ayrıлып giden gençler Çorum denildiğinde içlerinde bir sıcaklık duyacaklardır.

Akademisyenler biraz çılgın insanlardır. Akademisyenlerin yaşam alanlarının çok iyi olması gerekir. Kenar bir mahallede sobalı bir evde kalmamalıdır. Sobayla uğraşmamalıdır. Çocuklarının öğrenimlerini Çorum’da rahatlıkla sağlayabilmelidirler.

Çorum’u çok iyi biliyorum. Bu söylediğim hususları yapabilecek yastık altı zenginliği Çorum’da mevcut. Yeni özel okullar yapılmalıdır. Buna Çorumlu yatırım yapmalıdır. Kazançtan öte kente hizmet düşünülmelidir.

Siz üniversite ortamının istediği ideal kent standartlarını sağlamazsanız, üniversiteden beklediğinizi elde edemezsiniz. Önce vereceksiniz, sonra çok çok kazanacaksınız.

Siz Hitit Üniversitesinin nasıl olmasını istiyorsunuz?

Sizler müthiş bir zenginliğin üstündesiniz. Hitit mirası sizleri uçurur. Şimdiye kadar bunu başaramamış olabilirsiniz, işte üniversite bu tarihi mirasın zenginliğini kullanma ve kazanma yolunu da sağlayacaktır.

Duygusal olmayın, karşı durmayın, bir model oluşturun ve modele sahip çıkın. Sahip çıkmazsanız, sahip çıkarlar.

Öğrenciye müşteri gözüyle bakılmamalıdır. Anadolu’da pek çok üniversite hoca bulamıyor. Saydığımız, söylediğimiz eksikleri yüzünden. Açılan yeni 15 üniversite kenti içinde üniversiteye en layık olan il Çorum’dur. Çünkü burada zengin bir tarihi miras, sosyal bir

alt yapı ve mevcut fakülteleriyle oluşmuş bir bilim ve kültürel ortam mevcuttur.

Toplum baskısı, kısır sosyal hayat olanakları gelişmeyi engelliyor.

Gümüşhane’yi gördüm. Bir fakülte açılmış. İçim parçalandı. Bir dağın yamacında bir bina. Hocalar ve öğrenciler bir yol görüyorlar bir de dağları. Böyle bir yerde bilim nasıl gelişir, eğitim nasıl olur? Bakkal bile yok. Sosyal hayat yok.

Çorum böyle değil. Sosyal ekonomik bir alt yapı var. En güzeli tarihi zenginlikler var. Katkıda bulunursanız, elinizi uzatırsanız kısa zamanda gelişme sağlanır. Sanayide sıçrama yapmaya üniversite lokomotif olabilir.

Üniversite gelince ne olacak:

Üniversite belli bir istihdam alanı yaratacak. Akademisyenler ve öğrenciler zaruri olarak tüketim yapacak, ticari hayata bu yansımaya. Üniversite için yeni binalar yapılacak, bunların malzemeleri, işçiliği Çorum’dan sağlanacak. Sosyal hayat etkilenecektir. Değişim olacaktır.

Geçmişte Anadolu kaplanlarından biri olan Çorum, belli bir durağanlık içindedir ama Üniversite Çorum sanayicileri ile yapacağı işbirliğiyle kalkınmanın önemli bir ayağı olacaktır. Geldiğimiz günden beri sanayicilerimizle TSO ile birlikte toplantılar yapıyoruz. Bilgi transferi için ortam hazırlıyoruz. Bunlar daha geniş ölçekli ve daha çok katılımlarla yapılmalıdır, yapılacaktır.

Değişimi kabulleneceksiniz. Yapılacak etkinliklere “aa bu olmaz” demeyeceksiniz. Siz yapmayın dersiniz onlar kapalı alanlarda bunu yapmaya çalışırlar. Bu sözümle ahlaksız, kanun dışı tutum ve davranışları kabullenelim demiyorum. Gençlerin doğal davranışlarını hoş göreceksiniz demek istiyorum.

Akademisyenler için, öğrenciler için olanaklar hazırlayacaksınız. Onlara projeler, raporlar hazırlattıracağız.

Hayal kurmayı seviyorum. İnsan hayal ettiği müddetçe yaşar, demiş ya şair. Biz de Hitit üniversitesi için akılcı hayaller kuracağız. Üniversite bizden Çorum'dan neler isteyecek? Yurtlar isteyecek, sosyal mekânlar isteyecek, İşbirliği isteyecek.

Kurucu Rektör, hayatta en hakiki mürşit ilimdir, diyemiyorsa olmaz. Kurucu rektör; sempati sağlayan, empati yapabilen, sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde olan biri olmalıdır. Aksi takdirde o başka bir dünyanın insanı siz başka bir dünyanın insanları olursunuz.

Özet olarak hayal ettiğim, Çorum'a nasıl bir üniversite olmalıdır? Bunu ifade etmeye çalışacağım.

Bilim ve teknoloji üretimini ön planda tutan, sanayi ile işbirliği içinde olan ve gelişimci bir anlayışla araştırma ve geliştirme faaliyetlerine ağırlık veren kaynak yaratıcı bir üniversite olmalıdır.

Araştırmacı nitelikteki öğrencilerin tercih edeceği bir üniversite olacaktır. Çok sayıda öğrenci almaktan ziyade nitelikli öğrenci alalım. Öğrenciye müşteri gözüyle bakmayalım. Sayı kaliteyi bozar. Az öğrenci al, iyi yetiştir. İmkânlar arttıkça daha fazla öğrenci alınabilir.

Emeğe insan haklarına saygılı, barışın ve hoşgörünün hakim olduğu özerk bilimsel bir üniversite olmalıdır.

Bilim ve teknoloji üreten, ödüllendiren bir üniversite olmalıdır.

Yabancı dille eğitime karşıyım. İyi bir yabancı dil bilinmeli, ancak eğitim anadille olmalıdır.

Benim şimdilik söyleyeceklerim bunlar. Sorularınız varsa cevaplamaya çalışayım?

Nizamettin Oktay: Sayın Hocam, bu yeni 15 üniversiteye tanımladığınız ve arzuladığınız şekilde akademisyenler bulmak mümkün olacak mı?

Bir başka sorum da şu olacak. Üniversitemizden mezun olanların çoğu işsiz. Açılan üniversiteler, yeni üreticileri mi, yoksa yeni tüketicileri mi artıracak?

Serdar Kılıçkaplan: Ülkemizde pek çok küskün veya bir kenarda kalmış akademisyenlerimiz var. Bunlara hizmet teklifi olduğunda çok yararlı olacaklardır.

Üretici olacak mezunlar ortaya çıkarmak planlama ister. Ülkenin hangi alanda insan ihtiyacı varsa o konuda öğrenci yetiştirilmeli. Bu planlamayı YÖK yapacak.

Öğrenci sayısı artsın düşüncesiyle değil, nitelikli öğrenci almak ve yetiştirmek hedef olmalıdır. Yeni bir bölüm açılırken ihtiyaç hesaplanmalıdır. Benim kaç mühendise, kaç öğretmene ihtiyacım var? Buna göre öğrenci alınmalıdır. Eğer bu hesaplama yapılmazsa sizin söylediğiniz gibi enerjiler boşa harcanmış olur ve yeni işsizler ortaya çıkarırız.

Ülkemizde stratejik planlar yeni yeni uygulamaya konuluyor. Bu da bir başlangıç olarak sevindirici.

Rüstem Eren: Saygıdeğer Hocam. Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederim. Ben Çiller döneminde temelleri atılmış, fakülte binaları yapılacak sahada Yaydığın ile Karacaköy arasında bulunan alanda ağaçlandırma çalışması yaptım. Arzum ileride burada bu temeller üzerine binalar yapıp eğitim öğretim başladığında yeşili olan bir alan olsun idi. Çok sayıda binlerce yüz binlerce ağaç diktim. O sahayı değerlendirmenizi isterim.

Nasrettin Hoca evinin kapısı önünde anahtarını düşürmüş. Gitmiş aşağı mahallede anahtarını aramaya başlamış. Yerlerde sürünüyor. Sormuşlar ne arıyorsun? Kapımın anahtarını düşürdüm onu arıyorum. Nerede düşürdün? Kapımı açarken... Ama senin evin yukarı mahallede burada niye arıyorsun? Ben de biliyorum ama burası aydınlık onun için burada arıyorum, demiş. Bunu şunun için söylüyorum. Üniversite demek ışıklı yer demektir? Bu ışıklı yerden neden istenmeyen işler çıkıyor? Plansızlık programsızlık neden yapılıyor? Neden hortumcular vurgunculara meydan veriliyor?

Serdar Kılıçkaplan: Söylediğiniz alanı biliyorum. Çorumlu kampus alanı olarak kesin bir yer belirleyebilmiş değil. Dikilen fidanlar

büyüyecektir. Her toplumda iyi insanlar da vardır. Kötü niyetliler de. Biz iyi insanların sayısını artırmak için gayret ediyoruz.

Ahmet İlbars: Sayın Hocam, ideal bir üniversite için verdiğiniz bilgilere katılıyorum. İşin sosyal ve ekonomik boyutları var. Fen makine ne kadar önemli ise Felsefe de, Sosyal Bilimler de bir o kadar önemli değil midir?

Sosyal bilimler yönüne de ağırlık verdiğimiz ölçüde daha hızlı mesafe alacağımız kanaatindeyim.

Kadir Kökocak hocam bana mail gönderdiğinde sonuna “ biri arıyoruz” diye yazmış. O biri bulduğumuz zaman işimiz kolaylaşır. Türkiye’de Hayrettin Karaca çevre duyarlılığı konusunda bir’dir.

Biz üniversitemiz için kurucu rektörü iyi seçebildiğimiz zaman o biri bulmuş olacağız. Bunu seçmekte sizlere düşen bir konu oluyor. Bu konuda size Satılmış Basan Hocamıza güveniyoruz.

Serdar Kılıçkaplan: Güveninize teşekkür ederim. Kurucu Rektör anlattığım gibi çok önemli. Satılmış Basan Hocam çok değerli hizmetleri olan bir hocamızdır. Böyle bir organizasyon içinde mutlaka olmalıdır.

İsmet Çenesiz: Her işte danışmanı yanımızdan yakınımızdan değil layık olanlar arasından seçmemiz lazım. Çorum’a gelecek öğrencilere biz gereken yardımı yapmalıyız. Onlara layık ortamlar hazırlamalıyız. Öğrenci zaten mecburen gelen parasını Çorum’da harcayacaktır.

Marka olmak lazım. Adidas’ın dünyada tek bir üretim yatırımı yok. Marka. Dünyanın orasında burasında yaptırdığını dünyaya pazarlıyor. Bizim üniversitemiz de marka olmalıdır.

Kurucu Rektör Çorumluyu dinleyebilmelidir. Yurt dışından sıradan değil en kalitelisinden hocalar getirilmelidir. Yurt konusu, ev pansiyonculuğu çok önemli. Yapabilir miyiz, yapmalıyız. Giderek ev pansiyonculuğu gelişir, düşüncesindeyim.

Serdar Kılıçkaplan: Çorum Hitit üniversitesinin hedefleri olursa marka olabilir. Marka olmak zordur. Ama imkansız değildir.

Çorumlu çok ağır davranıyor. Siyasi çevreleri etkileyecek lobileriniz olmalıdır.

Belli bir standartlarını bırakıp kıymetli insanlar az paraya buraya gelmez. Çenesiz Bey çok doğru söylüyor.

Mustafa Gökgez: Çorum'da hemen hazırlanacak pek çok boş bina var. Bu binalar öğrenci yurdu yapılabilecek binalar. Hepsi de şehrin merkezi sayılacak yerlerde.

Bunlar değerlendirilebilir.

Serdar Kılıçkaplan: Çok güzel bir başka yerlerde de böyle atıl boş binalar bulunabilir. Bunları değerlendirmek sizlere düşüyor. Bizler üniversite mensupları olarak öğrencilerimizin sağlıklı, güvenli yerlerde kalmalarını isteriz.

Satılmış Basan: Önce sözleriniz arasında hakkımda söylediğiniz hoş sözler için teşekkür ederim.

Geçmişte gördüğüm yaşadığım tecrübeleri Çorum için uyarlamaya çalışacağım. Ankara Üniversitesinden mezunum. Ankara Üniversitesi klasik bir Türk üniversitesidir. Hacettepe Üniversitesinde doktora yaptım. Hacettepe Üniversitesi daha sonra kurulduğu için Ankara Üniversitesinden farklı bir akademik ortamdır. Cumhuriyet Üniversitesi'nin kuruluş Yasası 1973'te çıktı. 1976 yılında öğretim üyelerini almaya başladılar. Bu arada iyi bir kampus alanı hazırlamışlar. İki köyün arasını tamamen almışlar. Bu işler olurken Ankara'da bu üniversite için doktora talepleri yetiştirildi. Ben de Cumhuriyet Üniversitesinin ilk 35 akademisyeninden biriyim.

Sayın Cumhurbaşkanı 15 üniversite için sunulan yasayı onayladıktan sonra Hitit Üniversitesi de kurulmuş olacak.

Bu 15 üniversite 2006 kuşağı olacak. Çorum'un alt yapısı çok iyi oluştu. Biz çoktan üniversite olmuştuk. Lakin Yök kriterlerinden

olan bir yerde üniversite olabilmesi için şart olan üç profesör maddesine takıldık.

1940’larda Fen Fakültesi kurulurken kurucu hocamız yurt dışından gelmiş, Kimya fakültesini kurmuş.

Şu anda Cumhuriyet Üniversitesi 32 yıllık bir Üniversite. Kampus bu 32 yıl içinde tamamlanmıştır. Kendi yetiştirdiği öğrencilerinden yetişen öğretim elemanları bugün Cumhuriyet Üniversitesinin hocaları olmuşlardır. Özel sektör de olduğu gibi bir bina hemen başladığı yıl içinde bitmez. Dört beş sene sürer. Kuruluş sadece fiziki alt yapı da değildir. O fiziki alt yapıları yeterlikli insanlarla dolduramazsanız fiziki yapılar bir şey ifade etmez.

1996 yılında Türkiye’de görev yapan Çorumlu akademisyenler Çorum’a davet edildi. Ben de davet edildim. Koşarak geldik. 160’dan fazla akademisyen bir arada olduk. O zaman Çorum ülkeye bir değil iki üç üniversiteye yetecek sayıda akademisyen yetiştirmiş ne yazık ki Çorum’da üniversite yok diye üzül müştüm.

Çorum’da göreve çağrıldığımda belki bir akademisyenin ölümünü imzalamasına denk olan bir yeri terk ederek koşarak geldim. Sivas’ta 18 yıl boyunca bir bir üstüne koyarak hazırladığımız araştırma imkânlarını ve araştırma laboratuvarlarını terk edip kuru yere ocak yakmaya geliyordum. Ve geldiğim yer benim memleketimdi. Nasıl Sivas için hizmet ettiysem Çorum’a da öyle hizmette bulunmalıyım. Zira bize Öğretmen Okulunda vatanın hangi bucağı olursa olsun oraya eflatun ışıklar götüreceksiniz diye öğretilmiş ve o ideallerle yetiştirilmiştik.

Buraya gelince pek çok hemşehrimiz akademisyenleri aradım. Herkes bulunduğu yerdeki araştırma imkanlarından ve kurulu düzenlerinden bahsettiler.

Lojman istiyorlar, haklıdırlar.

Çorum’daki o biraz önce bahsedilen metruk binalara resmi olarak talip oldum. Bir bakanlık o binaları vermek istemedi. Valilik

kanalıyla işler takibe alındı. Neticelendirilemedi. Binevler semtinde bulunan Polis lojmanları olarak kullanılan yapılar. Bu işleri Üniversite Kurma koruma derneğimiz takip etmelidir.

Ben bulunduğum fakültenin dekanı olarak hep idari işlerini kovalamam lazım. Lakin ben haftada 25 saat derse giriyorum. Niçin? Çünkü başka hoca yok.

Genç arkadaşlarımızı çağırıyoruz, devlet zaten yeterli maaş vermiyor, hocam bulunduğum yerden ayrılmam yıkım olur diyorlar.

Fakültemizin donanımına Üniv. Kurma Koruma Derneği yardımcı oldu, teşekkürle karşılıyoruz. Çorum'un neresinde özel veya kamu malı nerede uygun bina varsa Üniversiteye kazandırmak için çalışılmalıdır.

Üniversitenin temelinde öğretim üyesi olacaktır. Bizim kurucu Rektörümüz şöyle demişti. Sizleri ben Sivas'ta tutamam. Sivas'ın tarihinden başka bir şeyi yok. Denizi yok, sahili yok. Sosyal hayatı yok. Ancak sizleri bir şeyle burada tutabilirim, o da sizlerin araştırmacı ruhunuzu tatmin edeceğiniz ortamı hazırlayarak. Ve gerçekten de bizleri tutacak araştırma laboratuvarlarını kurup tamamladık.

1997'de tamamladığımız o laboratuvarı bırakıp Çorumlu olan üstelik öğrencim olan akademisyen hemşehrimiz bile Çorum'a gelmiyor. Niye gelmiyor. Hocam ben Doçent olmak istiyorum yayın yapmam lazım. Bunun için de araştırma yapmam lazım. Çorum'da buradaki imkanları bulamam diyor. Bir ölçüde haklı. Oradaki imkanlar şu anda Çorum'da hakkıyla hazır değil.

Ben dışardan gelip Çorum'da hizmet veren akademisyen arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Serdar Kılıçkaplan: Sayın Basan'ın Sivas'ta yaptığı özverili hizmetlerini saygıyla karşılıyorum.

Kuracağımız Üniversite herhangi bir siyasi görüşün, dogmatizmin arka bahçesi olmamalıdır. Böyle olursa hoca getiremezsiniz. Mevcut olan yapıyı öncelikle iyileştirmemiz lazım.

Yüksek Okulumuzu da bir fakülte gibi sayarsak altı fakültemiz var. Bunları iyileştirelim.

Yerleşkeyi tabii ki önemsiyorum. Yerleşke yavaş oluşturulursa kaynaklar israf olur. Yerleşke israfı önler. Laboratuvar, Kütüphane, internet olanakları iyileştirilmelidir. Araştırma imkânları olmayan yere Hoca gelmez. Babil kütüphaneleriyle Babildir.

Göz nuru dökersiniz, doktora tezi yazarsınız, kaldırılır raflarda tozlanmaya terk edilir. Yapılan çalışmalar verilen eserler bir derdin devası olması için hayata geçirilmelidir. Bu destekle, işbirliğiyle olur.

İyi organize olursak çok çabuk ilerleriz. Yapılan çalışmalar sorunların çözümü için, gelişme ve kalkınma yaratmak için olmalıdır.

Beni sabırla dinlediğiniz için, katılımlarınız için hepinize çok çok teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

Çorum Ulu camii Kapısı

İsmet ÇENESİZ

Ailemiz, çocukluğumuzda oyunlar, dilimiz, bağ kaynatma

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 10 Mart 2006

Yer: Veli Paşa Konağı

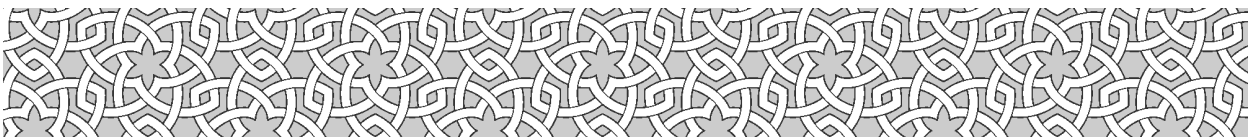

Abdulkadir Ozulu: Saygı değer konuklarımız bu akşam sanayici İsmet Çenesiz Ağabeyimiz sohbet konuğumuz. Sohbet konusunun ne olduğunu sordum fakat “sürpriz” dediler. Sürprizin ne olduğunu öğrenemedim. Kendilerini konuşmalarını yapmak ve sürprizlerini sunmak üzere davet ediyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Buyurun muhterem Ağabeyim.

İsmet Çenesiz: Çorum’un güzide insanları, okuyanları, yazarları, dinlemeyi bilenleri hepiniz hoş geldiniz. Sizi saygıyla selamlıyorum.

Benim anlatacaklarımın bir kısmı daha önceki toplantılarda anlatıldı. Sözlerimin bir kısmı ikinci baskı gibi olacak ama tekrarında fayda görüyorum.

Ben 6.6.1936 tarihinde Albayrak 2. sokaktaki evimde doğmuşum.

1955'te Erkek Sanat Enstitüsünden mezun oldum. Mezuniyetten sonra babamın Hamit Camii civarındaki küçük marangoz dükkânında çalışmaya başladım.

Okulda Marangozluk ve Mobilya bölümündeydim. Ağabeyim daha önce Lise'yi bitirmiş ve babamla birlikte çalışıyordu. Üç kişi biz, bir kalfa ve bir çırak dükkânda beş kişi çalışıyoruz. İşimiz iyi. Ancak yerimiz küçük. Bulduğumuz çarşı içinde büyüme imkânımız yok. Daha geniş bir alanda, daha çok insanla çalışmak isteğimiz ve kararımız oldu. Hıdırlık yolunda 3 dönüm bir yer alarak atölyemizi oraya taşıdık. (Halen de orada keresteciler ve marangozlar var.) Makinelerimizi çoğalttık, büyüttük. Daha yoğun bir çalışma ortamı oluşturduk. Çok iyi işimiz var. Ben işçi kısmına bakıyorum. Ağabeyim mobilya ve doğrama kısmına bakıyor, Babam da alacak verecek takibinde oluyordu.

Lakin standart olmayan bir iş akışı var. Akşama kadar çalışıyor, çıkmaya hazırlanıyoruz. Biri geliyor, “bana acil 150 metre mozaik çitası lazım” diyor. Soyunup başlıyorsunuz çita biçmeye. Biz 1964 yılına kadar burada çalışmayı sürdürdük. Çok iyi bir konuma da geldik. Zira Hamit Camii yakınındaki dükkândan ayrılırken 8 bin lira olan sermayemiz 250 bin lira olmuştu. 250 bin lira sermaye o günlerde çok büyük paraydı.

Ben her yıl ne kazandığımızın, ne kaybettiğimiz hesabını hep tutmuşumdur. Biz standart olan bir üretim yapalım, derken kiremitçiliğe karar verdik. Kiremitçilik o günlerin modasıydı. Ankara yolunda Güneş Kiremit'i Halit Hamoğlu, Mehmet Balaban ve biz üç ortak kurmaya başladık. Çorum'da bu fabrika kuruluşu devam ederken Turhal'da kurulu bir kiremit fabrikasının satılık ilanını gördük, gidip görüştük ve tuhaf gelecek bir kaparo ile (Yüz lira) vererek pazarlığı bitirdik.

Ağabeyim Çorum'da kaldı, beni Turhal'a gönderdiler. Turhal'da bir koku, küspe kokusu, dayanılır gibi değil. Yahu kardeşim bu kokuya nasıl dayanıyorsunuz diyorum, bana gülüyorlar “ alırsın alırsın..” diyorlar. Kokudan ağzım kuruyor, gözlerim yanıyor.

Fabrikayı satan kişiler iyi işletememekten dolayı iflas etmişler. Piyasadaki güvenlerini yitirmişler. Ben fabrikanın adını söyleyerek beş kuruşluk bir şeyi veresiye alamıyorum. “O fabrika borcunu ödemiyor” diyorlar.

Köprübaşı denen bir yeri var. Oradan toprak yüklemeye işçi tutacağım. Adamlar fabrikanın ismini duyunca “ücretimizi peşin verirsen gideriz” dediler. Yahu nerede görülmüş, iş görülmeden para alındığı dediğim de, “biz çok iş görüp de paramızı alamadık o fabrikadan” dediler. Paralarını peşin ödeyerek işe götürdüm adamları.

Bir de iflas edenler fabrikanın kendi arazisi içindeki toprağı kullanmak istemişler. Toprak kalitesi de iyi olmadığı için, imalatları da iyi olmamış. Biz Dökmetepe denilen bir mevkiden de imalat için toprak almaya başladık ve imalat düzeldi. 300–400 kişiyle çalışır hale geldik. Daha önce 75 kuruş olan fiyatı 45 kuruşa indirdik. İşimiz çok iyi. Üç ay sonrasına gün veriyoruz. Parayı peşin alıyoruz. Bu arada ben çok yoruluyorum. Zevk alarak çalışıyorum.

Bir yıl sonra ortaklarımızla ticaret anlayışımızdaki uyuşmazlık sebebiyle ayrılmaya karar verdik. Güneş Kiremit’i Halit Hamoğlu’na bıraktık. Mehmet Balaban’da ben artık çalışmayacağım, diyerek ayrıldı.

Lakin kalifiye elemanları çoğaltmadığım için bütün yük benim üzerimde. Netice de bu yoğun tempoyu 1975 yılına kadar götürebildim ve hastalandım. Ben bu işi bırakmaya karar verdim. Fabrikayı ağabeyime kiraladık. Ben de Samsun’un havası iyidir tavsiyesine uyarak Samsun’a göçtüm. Yaz mevsimi çok güzel, deniz mevsimi fevkalade. Lakin kış gelip eve kapanınca sıkılmaya başladım. Ne yapayım, inşaat yapayım dedim. İnşaatlar yaptık. Otomobil alıp sattım. Bir kere çocukluktan yoğun çalışmaya alışmışız. Tatmin olamıyordum. Eşim de Samsun’un rutubetinden rahatsızlık duyuyor ve fazlasıyla sızlanıyordu. Çorum’a dönmeye ve yine bir fabrika alıp imalat yapmaya karar verdim. Çorum’da satılık olan Yıldız Kiremit’i satın alıp işe yeniden başladım. Bir yıl kadar işin başında ben oldum, oğullarımla birlikte çalıştık. Bir yıl sonrası oğlum Erdem Çenesiz sarılık olmuştu. Lise’ye devam

ediyordu. Bütünlemeye kalmıştı. Hastalık sebebiyle ikmal imtihanına da giremedi. Fabrikaya daha çok kendini vermeye başladı ve 16 yaşında iken bizim elimizden kasanın anahtarını da, fabrikanın yönetimini de baştan sona üzerine aldı. Bir yıl gibi kısa bir zamanda fabrikada yaptığı yeniliklerle bütün kiremitçilere örnek olmaya başladı. Bir müddet sonra da bize ihracattan, ithalattan, yurt dışından döviz getirmekten bahsetmeye başladı. Biz o zamana kadar ne ihracat biliyoruz, ne ithalat. Hele dışarıya mal satmak, döviz getirmek aklımızın ucundan bile geçen bir şeyler değildi. Bilmiyorduk. Fabrikayı çok geliştirdi ve yeni bir iş kurmaktan bahsediyordu. İşte Ece Seramik'e geçiş böyle başladı.

1993 yılında 16 kişi ile 400 metre kapalı bir alanda ECE Seramik'i faaliyete geçirdik.

Şimdi bunları anlatmaktan maksadım, genç arkadaşlar için söylüyorum: Şu esaslara uyarak işinizi sürdürürseniz mutlaka kazanıyorsunuz.

Mülkün Allah'ın olduğuna inanacaksınız,

Zekâtınızı düzgün hesaplayıp kuruşuna kadar vereceksiniz.

Çalışkan olacaksınız.

İşçinin emeğinin karşılığını fazlasıyla vereceksiniz.

Sigortasız işçi çalıştırmayacaksınız.

İşçi ile işveren arasındaki güveni mutlak surette sağlayacaksınız. İşçinizle diyalogunuz çok iyi olacak. O size güvenecek, siz de onlara güveneceksiniz.

En mühimi dürüst olacaksınız.

Bu yedi maddeyi toplayınca işin özünde adam gibi adam olma yatıyor. Allah'ta yardım edince ne iş görülürse görülsün olumlu netice alınır.

Özgeçmişimizi merak edenler için bu kadar kendimizden bahsetmek kâfidir.

Çocukluğumuzda Oyunlar:

Bizim çocukluğumuz oyunla geçmiştir. Anamın bir tabiri vardı. “Oğlum sizin göbeğinizi tuğlaya mı attılar” derdi. Sabahtan akşama kadar elimiz ayağımız morarsa da kış günlerin de bile sokakta arkadaşlarımızla oyunlar oynar bütün enerjimizi tükettirdik. Stresimiz olmazdı. Şimdi çocuklar stresli. Oyun oynayacak ne oyun alanları var, ne de sokak arkadaşları. Büyükler de stresli ya. Çocuk oyunla büyümeli diyorum. Ruh sağlığı açısından sağlıklı gelişme açısından oyun çocuğun baş gıdası.

Aşık, deşenek, çiğit, dalye, el sende, can yaktı, birdir bir ve diğerleri. Ramazan da kapı çalmaca, hayali kahve çay ısmarlama. Bunu açalım. Ramazan geceleri, kahvenin birine gidersin, “Berber Ahmet’e beş çay” der dışarı çıkarsın. Beş çay doldurulup berber dükkânına götürülür, berber de beş kişi yok, “biz istemedik” denilince garson elinde tepsisi geri kahveye döner. Biz de uzaktan seyrederek. Çocukluk işte...

Baharın müjdecisi çiğdem ve çiğdem eğlencesinin teferruatına girmeyeceğim. Lakin çiğdem aşısı tepsisine tahta kaşıklarımızı sallayışımız ve o çiğdem aşının tadı, o coşkulu arkadaş ortamının anıları hala hafızalarımızdadır.

Kızlarda ip atlama en çok oynanan oyun.

İşsizlik had safhada 1940’lı yıllarda. Ben babamın arkadaşlarıyla aşık oynadığımı hatırlıyorum. Adamlar işe gidemezler evde kalırlar, sokakta oynayan çocuklarla onlarda başlardı oyun oynamaya.

Talebelik: 1945 yılında ilkokula başladım. Nüfus cüzdanımda yaşım yedi görünmesine rağmen aslında dokuz yaşında idim. O zaman kızlar da oğlanlar da siyah önlük giyerlerdi. Varlıklı ailelerin çocukları siyah satenden, fakir aile çocukları “yerli malı” denilen siyah bezden önlük giyinirlerdi. Ortaokul ve lise öğrencilerinin şapka giymeleri mecburi idi. Bir okul şapkasını veya bir önlüğü ağabeyden sonra küçük kardeş giyerdi. Bir şapka 12 sene giyilmiş. Şapkanın siyah rengi bozarır, sarı şeridi, yeşil şeridi solar. Ama yine de giyinilirdi.

Öğretmenlik her zaman mukaddes. Öğretmenlerimiz bizim için ulvi varlıklardı. Onlara saygımız sonsuzdu. Halen de aynı duyguları taşıyoruz. Öğretmenlerimiz bizi kendi çocuklarından farklı görmezlerdi. Mahallemizde oturan öğretmenlerimizi yolda görünce arkasından koşar önüne geçer selam verirdik. Bu selamlama yetmez yine koşar, bir daha selam verirdik.

O zamanın öğretmenleri de bir başka idi. O insanlar mesleklerinin aşığı insanlardı. Oğuz Bey Hocamın ve Enver beyin babaları Sadi Leblebicioğlu hocamız 38 yıl öğretmenlik yapmış. Bir gün izin almamış, Bir gün devamsızlık yapmamış. Bir gün derse geç kalmamış. Yine Arap Mahmut diye şöhret bulmuş mahallemizde oturan bir öğretmenimiz 44 yıl öğretmenlik yapmış. O da aynı şekilde. Bu meslek aşkıdır, idealdir, memleket ve çocuk sevgisidir.

Şimdi çift tedrisat diye bir bela çıktı. Sabahçısı sabahın köründe kalkıyor, uykusunu alamamış, kahvaltısını yapamamış çocuk haydi okula. Öğlencisi yatsıdan sonra eve dönüyor. Böyle okul sevilir mi, sevilmez. Çocuklar da okulu sevmiyorlar.

Bizim zamanımızda sabah sekiz buçukta okula giderdik. Dokuza çeyrek kala ders başlardı. Ders arası teneffüsler 15 dakika olurdu. tuvalet ihtiyacımızı giderdiğimiz gibi bir iki defa da olsa voleybol topuna elimiz değerdı. Uzun boylu oyun oynanmasa bile fevkalade bir dinlenme olurdu. Öğle paydoslarımız bir buçuk saat olurdu. Evimize gelip karnımızı doyurup tekrar okula dönebilirdik. Okulda kaldığımızda da aızığımızı yer, zevkli bir oyun kurabilir ve oyun oynayabilirdik. Çoğunlukla voleybol oynardık. Şimdi çocuklar okul ortamında dinlenme ve oyun oynama imkânından mahrumlar.

Dershanelere karşıyım. Büyük bir haksızlık. İmkânı olan dershanelere çocuğunu gönderiyor, imkânı olmayan ailelerin çocukları bu imkândan mahrum kalıyor. Eğitimde eşitlik zedeleniyor. Bütün dershaneler kapatılmalı. Kurs takviye programı okullarda uygulanmalı. Bu uygulama okulun bütün öğrencilere yönelik olmalı. Makul bir ödeme olanağı olanlardan alınmalı, olanağı ödeme gücü olmayan çocuklardan para alınmamalı. Bu kursları da okulun kendi öğretmenleri vermeli.

Cumartesi günleri öğleye kadar ders yapardık. Cumartesi öğleden sonra ve pazar tam gün tatil olurduk. Cumartesi günleri de sokağımızdaki arkadaşlarımızla, okul arkadaşlarımızla eğlenme ve oyun fırsatımız olurdu.

Sokak arkadaşlığı bambaşka bir arkadaşlıktır. Sokağımızda akşama kadar top koştururduk. Bu kadar yoğun trafik yoktu. Şimdi çocuklar sokaktan mahrumdur. Apartman bahçeleri de yetersiz kalıyor. Oyun bahçeleri de yetersiz.

Okulda yerli malı haftası yapardık. Yerli malı kullanma bilinci çok güzel şekilde çeşitli eğitim metotlarıyla verilirdi. O günlerden hala hafızamızdadır.

Yerli malı Türkün malı

Her Türk onu kullanmalı

Yerli malı çoğalmalı

Alan satan çok olmalı.

Bugün dahi şahsen ben yabancı malı almak yerine bulabildiğim ölçüde yerli malı almayı tercih ederim. Yabancı malından kalitesi biraz az olsa da zararı yok, hatta biraz pahalı olsa da yine yerli malını tercih ederim. Bunun altında öğrencilik yıllarımızda bize verilen yerli malı kullanma bilinci var.

Arkadaşlar sorusu olan var mı?

Abdulkadir Ozulu: Ağabeyim sözleriniz arasında iyi bir iş adamı olmak için saydığımız yedi madde arasında zekât konusu yer aldı da vergiden hiç bahsetmediniz.

İsmet Çenesiz: Kayıt dışı ekonomiden bütün vatandaşlar hepimiz rahatsızız. Adam gibi adam olmak dedik ya. Adam gibi adam vergisini veren adamdır. İyi bir işletme de vergi kaçırmak akla gelmez, gelmemelidir.

Bir Bayan Dinleyici: Okullardan bahsedilirken Öğretmen okulları unutuldu. O eflatun şeritli şapkalarıyla öğretmen okullarımızdan

yurt sevgisi, insan sevgisi ideali dolu, cehaletle savaşımaya, yurda ışık olmaya ant içmiş öğretmenler yetişiyordu. Öğretmen okullarını hatırlatmak istedim.

İsmet Çenesiz: Evet o öğretmen okullarının kapanmasına ve hatta köy öğretmen okullarının (Köy Enstitülerinin) kapanmasına üzülürüm. İşini iyi yapmayı bir meslek haysiyeti bilen insanlar yetiştiriyordu. Sadece eğitim öğretim değil, gittiği köyün kalkınması yolunda öncülük eden öğretmenler yetiştiriliyordu. O öğretmenler nabantlıktan dülgerliğe, arıcılıktan koyunculuğa, meyvecilikten ziraata kadar her konuda köylüye rehberlik ediyorlardı.

Günümüzde de mutlaka yüreği ideal dolu öğretmenlerimiz var. 1977 yılında kızım Münevver Samsun 19 Mayıs Lisesi son sınıfta okuyordu. Bir veli toplantısında öğretmenler birer birer geldiler çocuklarımız hakkında bilgiler verdiler. En son olarak da sınıf rehber öğretmenini ve Kimya dersi öğretmenini geldi. Şunları söyledi:

- Ben çocuklarınızın kimya dersi öğretmeniyim. Ders yılının son ayına geldik. Sizin çocuklarınız da bir ay sonra buradan mezun olacaklar. Ben sizlere Ayşe'nin notu şu, Mehmet'in ki bu diye not okumayacağım. Çocuklarınız son sınıfa gelmişler, eğer ben Lise son sınıfa kadar gelmiş ve okulun bitimine bir ay kalmış, öğrencilerime sınıfını geçecek bilgiyi öğretememişsem bu benim kusurum olur. Çocuklarınızın hepsi Kimya dersinden başarılıdır. Bu konuyu burada kapatıyorum. Benim öğrencilerimle hiç bir problemim yok. Eğer aileniz içinde sizin çocuğunuzla problemlerinizi varsa bana söyleyin size ve öğrencime yardımcı olmaya çalışayım, dedi.

Bu sözleri dinleyince öğretmen arkadaşı o kadar takdir ettim ki, çok sevindim. Böyle olgun ve ne yaptığını ne yapması gerektiğini bilen öğretmene saygı duyulmaz da ne yapılır. Hala kendisini saygıyla anıyorum.

Ziyaettin Türkoğlu: Kırıkkale İş Okulundan mezun oldum ve şimdi ise emekliyim. Belediyemizin Boks takımının antrenörlüğünü yapıyorum. Biraz önce eğitimde fırsat eşitliği konusunda fakir

çocukların derslane imkânından yararlanmasından bahsettiniz. Zeki ve imkânı kıt çocuklar için başka neler yapılabilir?

İsmet Çenesiz: Dershaneleri kapatacaksınız. Kursu okullarda verdireceksiniz. Verebilen ücretli, veremeyen ücretsiz olarak okulda açılan kurslara katılacak. Fakir çocuk mahrum bırakılmayacak. Çocuklar eşit şartlarda yarışacak.

Yemeklerimiz: Çorum beşlisi, Düğün çorbası, düğün eti, börek, baklava, pilav.

Düğün için hazırlanan et yemeğinin lezzetini hiç bir zaman evlerimizde pişen et yemeğinde bulamayız. Özel kadın aşçılarımızın maharetleri o yemeğe sınıyor ve harika oluyor.

Mantı, madımak, unutma beni, hamur böreği, saç ve tava mayalı ve diğerleri.

Bu arada ben geçmişte pek çok Çorumlunun âdetinden olan ve günümüzde çok az uygulandığı için pek duyulmayan bir âdetimizden bahsedeceğim.

Yatsılık yemek: Uzun kış gecelerinde akşam yemeği erken yenir ve geç vakte kadar oturulunca haliyle acıklırdı. İşte o zaman evin kilerinde bulunan çömlek çökeliği veya kuru kıyma tekerinden bir parça kıyma getirilir, yufka ekmeğiyle dürüm yapılır yenilirdi. Bu kuru menünün tabi ki domates turşusu ile yendiğini hatırlatırım. Bu oyunün adı da yatsılık idi.

Şimdi böyle bir dürüm yiyen olsa herhalde ertesi gün hasta olur.

Bağlarımızın mübalağasız dörtte üçü ev oldu. Çok küçük bağlara bile evler yapılıyor. Geride beş-on ağaç ve birkaç karık üzümlük kalıyor.

Eski Eylül'ün 18'inde meyve (özellikle elma) toplanırdı. Evlere taşınan elmalar damüstü dediğimiz çatı aralarında saman içinde saklanırdı.

Bağ kaynatma bir ay sürerdi.

Bağ kaynatan aileler bağı olmayan komşu ailelere yaptıkları pekmezden, getirdikleri elmadan tadımlık değil, en az bir ay yiyecekleri kadar miktarda ikramda bulunurlardı.

Üzüm çeşitlerine göre değerlendirilirdi. İnce kabuklu, tadı bol olan “Ahmetbey-ahmetbaa” üzümü pekmezlik olur, “gelinparmağı” üzüm çeşidi ise hevenk yapılı kiler gibi uygun yerlere asılır veya sergi yapılarak kış ortasına kadar saklanabilirdi.

Bağlarda akar çeşme suyu yoktu. İlice bağlarında umuma açık üç kuyu vardı.

Pazar günleri bağlara çok bağcı ailesiyle birlikte geldiği için bu kuyuların başında sıraya girilirdi. Kuyuya sarkıtılan “tola” ile su çeker ve kabınıza doldururdunuz. O kadar çok su çekilirdi ki akşama doğru kuyuların suyu bulanık olurdu. Bu bulanıklık salı günü ancak durulurdu, giderdi. O zaman “kuyu kendine gelmiş” derlerdi.

Bağ kaynatmasıyla birlikte veya hemen ardından pestil, köme yapımı başlardı. Bunlar hep kışlık yiyeceklerdi.

Şimdi sizlere yedi dakikalık “bağ kaynatma” ile ilgili amatör bir video çekimi göstereceğiz.

(Bu görsel sunumun iç anlatımını İsmet Çenesiz Bey kendisi yapmış. İlice bağlarındaki bağ evinde bağ bozumu ve pekmez yapımı çekime başlıca konu olmuş.)

(NOT: Görsel sunum arkasından İsmet Çenesiz'in sürprizi ortaya çıktı. Velipaşa Konağına özel olarak getirttiği Cümbüş ve Ud sanatçısı Nihat Usta özel uduyla ve darbukacı arkadaşıyla geldiler. Çorum türküleri çalıp okudular, oyun havalarımızdan örnekler sundular. Çiftetelli çalarlarken Elvan Çek ve Cesur Terzi oyuna kalktılar ve pek güzel bir çiftetelli oynadılar. Sazlar ve oyuncular çok çok alkışlandı. Sözle devam ede gelen sohbet toplantısı müzik ve görsel etkinliklerle daha da zenginleşmiş oldu. A. Ozulu)

İsmet Çenesiz: Notlarıma bakarken bir kaç hususa değinmediğimi fark ettim.

İlkokula gittiğimiz yıllarda kışın okulun yakacağı kalmadığı zamanlarda öğretmenimiz bazı arkadaşlara “yarın gelirken evinizden ikişer odun getirin” diye tembih ederdi. Ve sınıfımız soğuk olmazdı.

Ayrıca evleri uzak olan ve özellikle fakir aileye mensup öğrencilere okulda öğle yemeği verilir.

Bizim çocukluk yıllarımızda yaşlı kadınlar bile erkek çocuklarının önünden geçmezdi. Erkek çocuklarının yolda uğurunun kesilmesini yani önünden geçilmesini ninelerimiz uğursuzluk ve usulsüzlük olarak yorumlardı.

Eski kadınların işi çok zordu. Evlerde bugünkü gibi gelişmiş donanımlı banyo bölümü yoktu. Çarşı hamamlarına gidilirdi. Hamamlarda kurna başlarında “ tas tas üstünde, et et üstünde” bir kalabalık olurdu. Özel kurna açtırmak tellağa verilen bahşişle sağlanırdı.

Hamamda gelinlerin kızların işi az olmazdı. Çocuklarını yıkayacak, kaynanasını ebesini yıkayacak, hatta komşudan gelmiş yaşlılarında başları sabunlanıp sırtlarına bir iki kese yapılacak. Hamamın göbek taşına evden getirilen yufka ekmek ile pekmez ve turşu açılıp yedirilecek. Yıkanma bitince birer birer çıkarılan çocuklar kurulanıp giydirilecek. Hamam bohçaları toparlanıp eve dönülecek. Az iş değil, çok iş değil mi?

Komşu komşuya düşküdü. Birbirlerinin eksiklerini paylaşım ile yardımlaşmayla giderirlerdi. Hatta hastası olan veya mecburen evinden bir kaç saat bir yere gidip gelmesi gerekince iki üç aylık çocuklar bile komşuya emanet edilirdi. Komşu o çocuğun altını değiştirir, çocuk karnı acıkıp ağlarsa eğer göğsünde sütü varsa, çocuğa çekinmeden meme verir ve çocuklarıyla komşu çocuğunu süt kardeşi yapardı.

Komşuluk ilişkilerinde saygıda sevgide kusur edilmemeye çalışılırdı. Eğer komşulardan birinin evinde bir ölüm vuku bulmuşsa

kırk gün diğer komşular radyolarını ya hiç açmazlar veya ancak kendileri duyacakları kadar açarlardı.

Eskiden düğünlerde bayramlarda arkadaşlık bir başkaydı. Bugünün sıkıntısı bilhassa yaşlıların sıkıntısı yalnızlıktır.

Bazı düğünler dört beş gün sürerdi. Genelde üç akşam yemek verilirdi. Birinci gün esnafa, ikinci gün mahalle komşularına, üçüncü gün akşamı akraba ve dostlara yemek verilirdi.

Gelin indirme mutlaka perşembe günleri olurdu.

Perşembe günü akşamı iki yerde yemek verilir, birine “mevlid sofrası”, diğerine “güveyönü” denirdi. Güveyönünde daha çok genç davetliler, Mevlit’de ise daha çok ehiller ve yaşlı davetliler olurdu.

Yatsı namazı öncesi mevlid okunan yerde yapılan duadan sonra damat gelin odasına götürülürdü. Güveyi ve gelinin ilk gecelerinde dışarı çıkmaları uğursuzluk sayıldığı için gece acıkırlarsa aç kalmaları ve dışarı çıkma mecburiyetleri olmasın diye gelin odasına bir tepsi ile yiyecek konulurdu.

Düğünlerde organizatörlük yapan erkek pantolonu ve erkek yeleği giyen Refik adlı bir kadın vardı. Refiksiz düğün olmazdı.

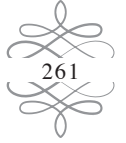
Düğün yemeği verilirken hizmet eden aileden ve akrabadan gençler herkesi uğurladıktan sonra yemeğe oturlardı. Hizmet edenler için kurulan bu sofraya “ayak sofrası” denirdi. Yemeğe çok geç kalmış olan bir iki davetliye de bu ayak sofrasında ikramda bulunurdu. Bu duruma da “ayağa kaldı” denilirdi.

Sözlerim burada tamamlanıyor. Sizlere veda etmeden önce çok sevdiğim bir şiiri okuyacağım.

“Bingöl Çobanlarına”

(Bu şiiri ezbere takdim eden İsmet Çenesiz)

Efendim beni sabırla dinlediğiniz için hepimize teşekkür ediyor saygılar sunuyorum. İyi geceler şen ve esen kalın, diyerek sohbetini tamamladı.

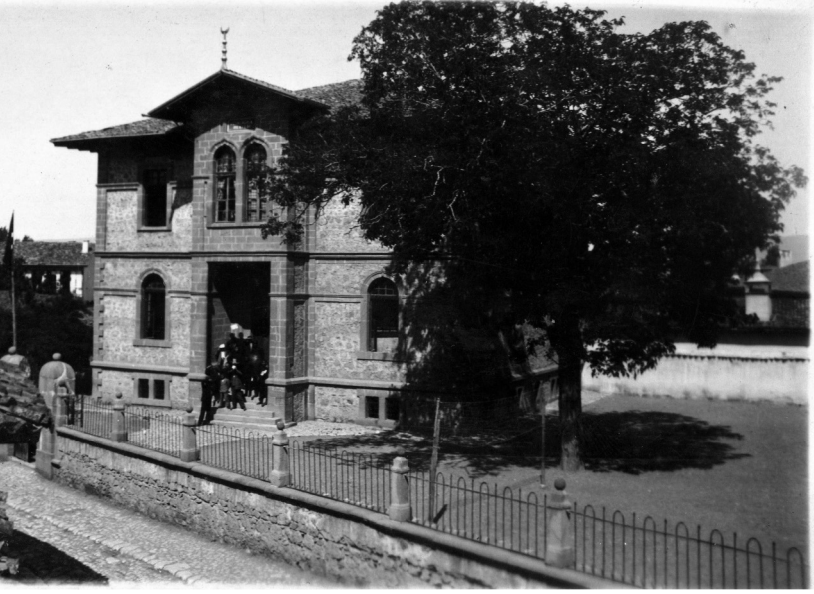

Not: Çorum'da güveyönü sözü güyaönü şeklinde de kullanılır.

“Güveyi veya güya” sözcükleri damat anlamındadır.

“Güveyönü” Damadın bulunduğu yer anlamındadır. Damadın bulunduğu yere davetli olanlara verilen yemeğe de bu sebeple “güveyönü” adı verilmiştir.

(İstiklal Mektebi) Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi

Ahmet Nebi UYSAL
Hat Sanatı ve Camilerimiz

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 17 Mart 2006

Yer: Veli Paşa Konağı

Abdulkadir Ozulu: Burada gerçekleştirdiğimiz sohbetlerin başlangıcından beri sohbet konuklarımızı takdim etme görevini ben yaptım. Gelecek haftadan itibaren bir başka arkadaşımız bu görevi üstlenecek.

Sevgili konuklar hepiniz hoş geldiniz. Bu akşam pek çok genç kardeşimizi sohbet dinlemeye gelmiş görüyorum. Şahsen genç arkadaşların katılımı beni çok sevindiriyor. Gençlerin aramıza katılımı bir yönüyle kuşaklar buluşması oluyor. 200 bin nüfuslu Çorum'da yaşıyoruz. 40 kişiyle sohbet ediyoruz. Bu sayı bence çok az. Bu sayıyı artırmak öncelikle buraya sohbet dinlemeye ve sohbet konuğu olanlara düşüyor. Yakın çevrelerimize bu toplantıları duyuralım ki sayımız daha da artsın. Burada gerçekten kaliteli sohbetler oluyor. Daha çok katılımcı oldukça bu kalitenin daha da artacağına, sohbet konularının da daha fazla çeşitleneceğine inanıyorum.

Bu akşamın sohbeti başlamadan önce bir belgesel izleyeceğiz. Konak sohbetlerinin programı dışında bir konu ama çevre konusu da hepimizin, bütün insanlığın ortak konusudur.

Tema Vakfı'nın çevre bilinci konusunda çok çarpıcı, eğitici bir belgesel yapımını seyredeceğiz. Konusu Aral Gölü. Aral Gölü malumunuz Asya'da. Marmara denizinin altı kat büyüklüğünde. Çölün Mavi Gözü Aral Gölü'nün hikâyesi. Bu göl bir deniz iken nasıl kurudu, gölün kuruması çevresinde ne gibi etkiler yaptı. Ve sonra tekrar Aral'ı eski haline getirmek için sarf edilen çabalar anlatılıyor.

Vurgulanan mesaj; doğayı tahrip etmeyiniz. Doğayı tahrip ettiğimizde en büyük zararı biz insanlar görürüz. Toprağı çok sularsanız, tuzlanma olur toprağı çölleştirirsiniz. Toprağa verim almak için çok miktarda gübre atarsanız, hem toprağı zehirlersiniz hem de suyunuzu.

Doğayı zorlamayınız. Doğayı bir ana bilene toprak analık şefkatini, cömertliğini sonuna kadar sunuyor. İnsan oğlu ihtiraslarının kurbanı olarak, daha daha, daha fazlası dediğinde doğanın dengesini bozuyor.

İzleyelim.

(Tema Vakfı'nın yaptırdığı bu belgesel izlendi)

Abdulkadir Ozulu:

Bu akşamın sohbet konuğu; eğitimci, değerli bir araştırmacı, beraber Anadolu Lisesinde hizmet verdiğimiz bir arkadaşım Ahmet Nebi Uysal. Arkadaşım mesleğinde oldukça iddialı bir öğretmendir. Kendisinden daha genç öğretmenlerimizin akıllarından bile geçirmedikleri Yüksek Lisans yapmak gibi bir eğitim-öğretim programını da başarıyla tamamlamış bir öğretmenimizdir. Arapça, Fransızca ve kısmen İngilizce bilmek gibi lisan zenginliğine sahip, uzun yıllardır güzel yazı, Hüsn-ü Hat sanatıyla meşgul bir hattat ve İslam süsleme sanatı diye açıklayabileceğim tezhib ve ebru sanatçısı. Mimariye ilgisi olan, estetik duygularını geliştirmiş ve güzel olan her

şeyi seven arkadaşımız bizlere bu akşam Çorum'da mimari yapılarda bizim farkına varamadığımız güzellikleri ve çirkinlikleri anlatacaklar. Camilerimizden ve hat sanatından bahsedecekler. Ahmet Bey halen Mecitözü ilçemizde Milli Eğitim Şube Müdürü olarak göreve devam etmektedir. Kendisine teşekkürlerimizi sunuyor ve konuşmalarını yapmak üzere davetimi arz ediyorum.

Buyurun Ahmet Bey söz sizin.

Ahmet Nebi Uysal: Sayın misafirler hepiniz hoş geldiniz.

Abdulkadir Hocam teveccühlerinde mübalağa gösterdiler. Biz de herkes gibi vazifemizi yapmaya çalışıyoruz.

Efendim, bugün ki sohbetimizin konusu geniş olarak söylersem göze hitap eden sanatlarımız ve dini mimarimiz. Dar anlamda söylersem had sanatı ve camilerimiz.

Göze hitap eden sanatlarımız, (görsel demiyorum) hat sanatı, ebru, tezhipler. Tabi ki mimariden bahsedeceğiz. Dini mimariden kastımız; camilerimiz, çeşmelerimiz daha doğru bir ifade ile sebillerimiz ve mezarlıklarımız olacak. Bunlar içinde ağırlıklı olarak camilerimizi ve hat sanatını ele alacağız.

Önce yarın 18 Mart Çanakkale Zaferi yıldönümü. Sizlerden şüheda için bir fatiha istirham ediyorum. (Fatihalar okundu) Teşekkür ederim.

Efendim geçen hafta konuşmacı tespitinde bir ara bir boşluk oldu ve ben talip oldum. Kaba bir tabir ama balıklama atladım. Paylaşmak istediğim sözlerimi tam olarak bu ortamda anlatabilirim, benim söyleyeceğim sözlerin yeri burası diye düşündüm.

Şimdiye kadar katıldığım toplantılarda konuşmacılarımız Çorum'da var olanlardan, geçmişten günümüze örflerimiz, adetlerimizden, yemeklerimizden, oyunlarımızdan, eğlencelerimizden ve önümüzdeki yıllarda gelişip zenginleşecek Üniversite'den Hitit Üniversitesinden bahsettiler.

Ben şimdi Çorum'un olmayanından söz açacağım. Çorum'un şanına layık bir camii yapılmadı. Eskileri bir tarafa bırakalım. Eskileri ecdadımız yapmışlar. Onlar bu ihtiyaçlarını yıllar önce yaptırıp vazifelerini yerine getirmişler. Biz henüz bizim yaşadığımız dönemin camisini yapamadık.

Efendim denilebilir ki, ülkenin pek çok sorunu var. Çorum'un pek çok eksigi var. Dünyada savaşlar ve ekonomik krizler var. Cami olsa ne olur, olmasa ne olur, diye de akla gelebilir.

Zamanında Çorum'a gelen bir sürgün, burada her aradığını bulabildiğini söylemiş. O kişi kendi ihtiyaçları içerisinde gördüğü her şeyi bulmuş olmalı.

Çorum'da mimari sahasında ortaya konmuş son yüzyılın bir eseri yok. Çorum'da mimari noktasında büyük eksiklik var.

Sanatsız medeniyet olmaz. Medeniyetlerin özelliklerini vurgulayan mimari değeri olan eserlerdir. Bu eserler yapıldıkları kente; estetik zevk ve kültür zenginliği katarlar. Dinlerin de kendine has sanatı vardır. Hıristiyanlığın sanatı olduğu gibi İslamiyetin de sanatı vardır.

Ruh sağlığı için sanat faaliyetleri çok önemlidir. Gençlerimizi gerçek sanatlarla meşgul edemediğimiz için olmalı ki; şiddet, ilkokullarımıza kadar inmiştir diye konuşan bir toplum hayatı yaşıyoruz. Milli Eğitim Bakanlığımız okullarımızda sanat faaliyetlerini artırmak için projeler üretiyor.

Sanatın ruhu dinginleştiren, ruhu besleyen ve kişiyi sükûnete erdiren bir rolü vardır. Musiki de bir sanat. Tesirini hemen icra eden, herkesin katıldığı bir sanat. Musikiyi sevmeyen bir insan tasavvur edilemez. Hiç hoşlanmadığını söyleyen bir kişi dahi müzik parçalarını duyduğu sürece içinden bir ritim, tempo tutarak ona katılır.

Bizim kuşaklar ve bizden daha yaşlı kuşaklara belki tam anlamıyla musikiyle meşguliyyete bir üst kuşaktan ayıp-yasak gibi baskı gelmiş olabilir. Çoğumuz bir saz çalmayı bilmeyiz ama yine de musikiye karşı bir sıcak kabulümüz içimizde yaşar.

Hakiki sanatlar mutlaka insanları cezbeder. Gerçek sanat eserlerinden hoşlanırsınız. Sahteye de güzel diyebiliriz ama gerçeğini öğrendikçe, gerçeğini tanıdıkça, sahte sanat eserleri bize çok basit ve değersiz gelir. Zaten sahte ile sanat zenginleşemez, gelişemez. Gerçek sanatlarla meşgul olanlar eserleriyle bilime ve sanata katkı verirler.

Çorum'a bir cami istiyorum. Nasıl bir cami istiyorum? Nereye yapılmasını istiyorum?

1970'li yılların başlarında Çorumlunun yürüyebildiği, tenezzühte, gezintide bulunabildiği yerler Saat Kulesi ile Hastane altındaki parka kadar olan kesimdi. Ben de o yıllarda bu mesafede yürürken aklımdan hep şuraya bir cami yapılırsa ne kadar güzel olur dediğim bir yer vardı. O yıllarda çoğu kerpiç evlerden oluşan bir bölüm, Hükümet Konağı karşısındaki bölge. Bugün o hayali gerçekleştirmek için fırsat kaçırılmış durumda. Çünkü oraya kamu ve özele ait binalar yapıldı. Ortasında bir cami ve etrafında geniş bir yeşil alan hayalim son buldu.

Günümüzde Dikiciler çarşısı-Arasta dediğimiz sahanın kısmen veya tamamen açılması, Saat Kulesinden-Farabi caddesine açılacak bir yol ile şehir trafiğinin tıkanıklığına son verileceği konuşuluyor. Tabi ki Arasta esnafı da bundan rahatsızlık duyuyor. Arasta'nın bir tarih ve kültür mirası olduğunu söylüyorlar.

Eğer düşündüğüm cami yapılırsa arkası gelecek.

Göze hitap eden bir eser şehre zenginlik katar. Köy resimleri yapan ressamın eserlerine baktığımızda mutlaka bir caminin de eserde bulunduğunu görürüz.

O ressamın bir kısmı belki cami ile hiç ilgili değildir ama köyün camisiz olmadığını bilirler ve eserlerini eksik bırakmamak için camiyi de resmederler.

Camiler bir güzellik unsurudur. İsterse kapısı kapalı olsun. Güzel objeler seyretmedikçe güzellik duygusu bizde gelişemez.

Öğrenme çeşitlerinden biri de farkında olmadan öğrenmedir. Güzel olan objeler ve doğal güzellikler bize her yerde her zaman bir şeyler öğretir.

Çorum'da geçmişten günümüze devrolan eserlerin sayısı parmakla sayılacak kadar az. Çorum'da bunların sayısı yirmiyi zor buluyor. Sıradan olan meskenleri bu sayı içine almak, sanat eseri değerinde görmek mümkün değil. Sıradan olan yapıların ömürleri de kısadır. Kalıcı olmazlar. Mesela bu konak ahşap bir konak. Ahşap hareket eden bir varlıktır. Tamir, bakım yenileme yapmazsanız, tahta çürütür, sıva dökülür. Taş binalar daha uzun ömürlüdür, daha uzun süre ayakta kalırlar.

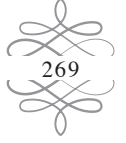
Taş Yapılarımız:

Kale, Han Cami, Ulu Cami, Kubbeli, Hıdırlık, Hamit camii arkasındaki Kilise, İstiklal İlkokulu, Müze binası. Tabakhane'ye giderken o çevrede özel şahıslara ait mesken olarak kullanılan bir iki taş bina var. Hamamlarımız, Taş Mağaza, Taşhan, Saat Kulesi ve Belediye Başkanlık Binası.

Konya, Kayseri, Sivas, Tokat ve Amasya'da olduğu kadar çok sanat eseri bizde bulunmuyor. Çorumlu sanat alanında hamlede bulunacak. Güzel camiler, güzel binalar yapacak. Olaya mimar gözüyle bakacağız. Estetik kaygısını ön planda tutacağız. Mühendis gözüyle değil mimar gözüyle bakacağız. Hep mühendis yetiştirmişiz. Mimarımız yok denecek kadar az.

Bu arada şunu da önemle belirtmek isterim; mevcut olan bu eski yapıları da çok iyi koruyacağız. Apartmanın güzeli olmaz ama yapılabilir.

Müslümanlık iddiasında olan insanlarımız, hacımız hocamız da dahil “dünyalık” dediğimiz insanlardan farklı değiller dünyaya sarılmakta. Belki daha fazlası ile sarılıyorlar dünyaya daha çok tamah ediyorlar.

Daracık mekân oturma odası, haftada, ayda bir kullanılacak misafir salonu evlerin en geniş mekânı. Dünyayı kendimize zindan ediyoruz.

Sokaklarımız labirent gibi, dar. Üstelik bu dar sokaklar otomobil parkları. Sundurmalar da sokaklarımızın caddelerimizin kamburları. Mühendis sağlamlığı ve ekonomikliği düşünüyor. Mimar ise sanatı, estetiği ve geleceği düşünüyor.

Hüsnü hat; güzel yazı- yazı güzelliği anlamına geliyor. Her sanatın bir piri var. Bilhassa İslam dünyasında sanatları bir pire dayandırma geleneği var. Hat sanatının piri olarak Peygamberimiz ve Hazreti Ali tanınmaktadır.

Peygamberimizin Hazreti Ali'ye hitaben “Ya Ali, harfleri birbirine yakın yap, satırların arasını da uzak yap” dediği rivayet edilir. Bu rivayete dayanarak, hat sanatının Piri olarak Peygamberimiz gösterilir.

Hazreti Ali'nin kufi yazı da ki, ustalığı ve yazı sanatındaki maharetinin yüksekliği dolayısıyla da Hazreti Ali hat sanatının piri olarak bilinir.

Hazreti Ali'nin ”Hat üstadın taliminde gizlidir” sözü de meşhurdur. Bu meşhur söz, hat sanatının incelikleri ancak bir ustadan öğrenilir, anlamında bir söz. Hat sanatı ancak bir hocadan öğrenilir. Hocasız hat sanatının öğrenilmesi hemen hemen imkan dahilinde değildir. Olmaz mı olabilir, ancak o kişinin ortaya koyacağı eserler hat sanatının mecrasından çok uzaklaşır.

Bu sanat çok zor öğrenilen bir sanattır. Sabır ve çok çalışma ister.

Yine Hazreti Ali'den bir rivayet şöyledir. “İslami bir hayat yaşayanların sanatı devam eder.” Bu sözle hattatlık sanatının ahlak güzelliği içinde icra edilen bir sanat olduğu vurgulanmıştır.

Bizim burada bahsettiğimiz konu bir alfabe konusu değil,

yazıda estetik konusudur. Hat sanatına İslam sanatıdır, diyoruz. Çünkü İslamiyetle bu sanat adeta özdeşleşmiş bir sanattır. Günümüzde Osmanlıca ile yazışma olamaz. Kendi adıma çok iyi Osmanlıca bilmeme rağmen bugün Osmanlıca yazışma yapılamayacağına inanıyorum. Ancak hat sanatının devam edeceğini dile getirmeye çalışıyorum. 1980 yılından sonra Türkiye’de hat sanatına ilgi artmıştır.

Adam berber koltuğuna oturmuş. Berbere demiş ki; üçünü de kısa kes. Berber anlayamadığını söylemiş. Adam, saçımı, sakalımı ve birde sözü demiş.

Ben de sözü uzatmak istemiyorum. Ancak saat 10’da bitirmek gibi bir âdetimiz var.

Abdulkadir Ozulu: Ahmet Bey, on dakikalık bir katılım imkânı açalım. Hem sizi biraz dinlendirelim hem de bu arada sorusu olanlara, katılımda bulunmak isteyenlere fırsat açalım.

Rüstem Eren: Hocam ağzınıza sağlık. Beni gerçekten duygulandırdınız. Pek çok cami ve şadırvan inşaatında çalıştım. Ben de sizin anlattığınız ölçüler içinde bir eser yapamadım.

Padişahın biri bir levha istemiş. Bu işi yapan insanlar içinden en usta olanı bulunmuş. Padişahın isteği iletilmiş. Usta acele etmezseniz yaparım, yazarım demiş. İki ay sonra levha bitmiş. Padişaha arz edilmiş. Çok beğenilmiş. Padişah “Usta’yı memnun edin” emrini vermiş. Usta bunu iki ayda yaptı. Biz ona üç-dört aylık bir ücret verelim diye düşünmüş padişahın adamları. Usta kendisine verileni almamış. Niçin almadığı sorulmuş. Az demiş. Padişaha ilemişler. Padişah ustayı çağırtmış. Niçin memnun olmadığını sormuş. Usta, Padişahım ben kırk yıldır bu sanata emek veriyorum. Ve kırk yılsonunda böyle bir eser yapabildim, demiş. Padişah, Ustanın kırk yıllık ücretinin hesap edilip öyle ödeme de bulunulmasını emretmiş.

Günümüzde açıklık sanata yer bırakmıyor. Hikâyelerdeki devlet adamları da hikâyelerde kalmış. Marifet iltifata tabidir. Her işi iyi yapan bir usta bulunur ama işin ucuza kapatılması fikri daha ağır basıyor.

Bizim camilerimiz şimdi beton yığını sanat güzelliği yok. Sanatkârların hakkı verilmiyor, güzel eserlerde ortaya konulamıyor.

Camileri yaptıran insanlar inşaattan, eserden sanattan anlamayan insanlar oluyor.

Halkımız camilerin güzel olmasını istemeli. Ülkenin tapusu şehitlerin kanları ve camilerimizdir.

Eski camilerimizde ibadet insana ferahlık veriyor. Yeni yapılanlarda ruh yok, oksijen de yok.

Ertuğrul Soyocak: Sayın Hocam ben İnşaat Mühendisiyim. Konuşmanızın ikinci bölümü için sizi yürekten kutluyorum. Eski eserlerin korunmasını ve estetik eserler yapılması konusunu çok güzel güncelleştirdiniz. Yalnız Çorum'daki taş yapıları sayarken Koyunbaba Köprüsü, Alacahöyük'te Hititlerden kalma barajın da söylenmesini beklerdim.

Şehrin sokaklarında yürünmemesinin sebebi mühendisler değildir. Bu konuda biraz mühendislere sataşma gibi bir durum oldu. Şehrin 80 yıldır bir nazım imar planı yoksa bu günah mühendislerin olamaz. Bunu ortadan kaldıracak şehrin üst düzey yöneticileri ve onların meclisleridir. Nazım imar planları şehrin gelecekte nasıl olmasını istediğinizi ortaya kor. Nereye okul, nereye cami, nereye hastane, nereye park yapacağınızı kısaca neyin nerede olmasının düşünülp kararlaştırılmış olduğunu ortaya kor. Şehir o plana göre yapılaşarak büyür. Her haliyle de yaşanılır bir şehir olur.

Mühendisler yapının güvenilir olmasını yani sağlamlığını ve ekonomik olmasını düşünür. Mimarlar estetik yönünü düşünür. Estetik yön çok güzel olabilir ama güvenilir olmayabilir. Mühendisin görevi güvenilirliği ön planda tutmaktır.

Sizin bir birey olarak en büyük idealinizin bir cami yapılması olması tabii karşılır. Ancak nasıl bir cami yapılmasını istiyorsunuz, bunu pek belirtmediniz. Vedat Dalokay'ın yaptığı cami gibi klasik ve modern mimari uygulamaları olan bir camimi istiyorsunuz?

Rüstem beyin sözleri doğru. Gelişigüzel cami yaptırılmamalı. Mutlaka camilerin yapımında mimar görüşü, mühendis hizmeti alınarak yapılmalı, ayrıca sanatın evrensel olduğunu düşünmeliyiz.

Ahmet Nebi Uysal: Katılımınız ve sorularınız için teşekkür ederim. Ben sizin söylediklerinize katılıyorum. Belki aynı şeyleri düşünüyoruz da söylemlerimizde farklılık oluyor. Ben sadece Çorum içindeki taş malzeme ve taş işçiliği gördüğümüz eserleri saymaya çalıştım. İlçelerimizi konuşmama esas olarak almadığımı sırf Çorum merkezi konu aldığımı başta da belirtmiştim.

Tabi ki ilçelerimizde de kıymetli eserler var. Beni ilçelerden daha çok Çorum ilgilendiriyor.

Nasıl bir cami istediğime gelince; mimar çizimi projelerin uygulanması. Tercihim klasik mimarinin uygulanması yönündedir. Zira geçmişte dini mimari konusunda zirve eserler verilmiş. Bunlar örnek alınmalıdır. “Üç E” kuralı; ekonomik, estetik ve ergonomik olmak. Büyük bir topluma mal olacak eserlerde ekonomiklik son planda tutulabilir. Yıldız boya yerine altın varak olmalı. Şehre bir güzellik katacak büyük bir harcama içinde 200 gram veya bir kilo altın kullanılması ekonomi yapacağız diye sanat eserinden esirgenmemelidir. Ben eserin güzel olmasını istiyorum. Biraz pahalı olacakmış varsın olsun. Çorum için o fazlalık feda olsun, helal olsun diyorum.

İç donatımda estetik ve ergonomiklik aranmalıdır. aynı düşünceleri paylaşıyoruz. Ben klasik sanat anlayışının devamından yanayım. Klasikler sanat konusunda dağın zirvesinde. Biz dağın eteğindeyiz. Onları geçmek mümkün olmadığı yerde onların yolundan gitmek bana daha akıllı bir tutum olarak görünüyor.

Atilla Laçın: Arzu ettiğiniz cami yeri için nereyi düşünüyorsunuz?

Ahmet Nebi Uysal: Saat Kulesinden aşağıda kalan bölge içinde Çarşamba pazarı çevresinde bir yer hayallemişim. Oto galericilerin bulunduğu yerleri düşündüm. İç kısma yapılırsa içer de mi kalır. Ön

kısma yapılsa iki apartman arası gibi mi olur, gibi tereddütlerim oldu. Sonra pazaryerine yapılmalı, pazar yeri ileride ki buğday pazarında kurulmalı. Buğday pazarı başka bir yere kaldırılabilir, diye düşündüm.

Bu arada İskilip yoluna yakın Rus pazarı denilen yere bir cami yapılmasının düşünüldüğünü duydum.. Nedenini bilemiyorum ama bana pek sıcak gelmedi. Oraya da yapılabilir. Arasta'nın belli bir kısmı kaldırılacakmış, Hıdırlık çevresine Belediye hizmet binası yapılacakmış gibi sözler duyuyoruz.

Ama benim gönlüm hep saat Kulesinden aşağıdaki bölümün kültür hayatımıza, şehir yaşantısına dahil edilmesini arzuluyor.

Camiler taştan yapılsa da dış kısımları taş kaplama olabilir. Cami kubbeleri asla boyanmamalı. Kubbeleri niçin boyuyorlar, yalıtım için. Yalıtım eskilerin yaptığı gibi kurşundan olmalı. Kurşun yoksa bakır kaplama da olabilir. Benim arzuladığım caminin kubbesi de kurşun kaplama olmalı. Mahalle mescitlerinin illaki kubbeli olması gerekmez. Öyle bir şart da yok. Eski mescitlerin, ahşap mescitlerin estetik ve sanat değerleri belki bakımsız olduklarından fark edilmiyor. Onlar da asıllarına uygun bakımlarla yaşatılmalıdır. Tavanlar ahşap olabilir. Eğer arsa müsaitse duvarlar çok kalın yapılabilir. Dış cepheler kumlu sıva, iç cepheler tatlı kireçle sıvanabilir. Tertemiz olur. 20-30 sene boya badana istemeden kullanılır.

Ne yazık ki, ben camiler konusu ile zamanı bitirdim. Sebiller ve Mezarlıklarımız konusuna giriş bile yapamadık.

Camilerimizde görülen yanlışlıklar:

Kubbelerin boyanması, ahşap minber ve kürsülerin boyanması, taşların cilalanması.

Ulu camimizin hangi devirden kalma olduğunu sorsam Selçuklular, Osmanlılar dönemi diye cevaplar verilir. Ben ise Cilalı taş devrinden kalma diyeceğim. Çünkü giriş kapılarının taş kasnakları cilalanmış. Bu nasıl bir iş? Taş cilalanır mı?

On yıl kadar önce İstanbul'da Beylerbeyi mi Dolmabahçe mi şimdi iyi hatırlayamıyorum bir sarayın bodrum bölümündeki havalandırma menfezleri tıkanmış, bozulmuş olduğu için sarayda çürümeler, rutubetler meydana geliyormuş diye gazetelerde haberler çıkmıştı. Taş da nefes alır. Eğer siz onun üzerini cilalarsanız. İnsanın ağzını, burnunu şeffaf bantla bağlayıp hadi böyle yaşa demiş gibi olursunuz.

Müftülüğümüze geçmişte camilerin tamirata ve ilave yapımlar esnasında dikkat edilmesi hususunda imamların dikkatinin çekilmesini istemeye gitmiştim. Hatta bu konuda imamlarımıza bir konferans vermeyi de seve seve yapacağımı söylemiştim. Sıcak bakılmadı.

Ulu Camide bulunan levhalar kaldırıldı. Sadece iki levha kaldı. Sonra onlar da kaldırıldı. Yerlerine duvar üstüne “Allah” ve “Muhammed” yazıldı.

Yazılan yazı, levhalardaki yazıdan çok çok zayıf. Hatta çirkin. İrfan Bey kardeşimin de Ulu cami de yapılan yazı çalışmalarında emeği var ama eski levhalar gerçekten usta haddatların şablonlarıyla yazılmış mükemmel hat örnekleriydi.

Ulu camide duvara yazılan o yazılar kapatılmalı ve kaldırılan o eski levhalar yerlerine konulmalı.

Caminin içini ikinci sınıf çini ile kaplıyorsanız ve kargacık burgacık yazılı çinilerle hat kuşakları yapıyorsanız, hiç zahmet etmeyin. Bırakın duvarlar tertemiz sıvası ile kalsın.

Kubbe içleri “kalem işi” olmalıdır. Bu işleri de o işlerin en usta elleri yapmalıdır.

Ben 1976'dan beri hat sanatıyla meşgulüm. Kendime hattat diyemiyorum.

Hattat ayrıdır, süsleme yapan ayrıdır. Süslemeciye nakkaş denir, hattat denemez. Nakkaş Sebil Usta'nın vefatında bizim gazetecilerimiz hattat diye yazdılar.

Çorum'da Cumhuriyet döneminde güzel yapılmış camiler de var. Karakeçili, Bahçelievler ve Esnaf evleri camileri. İlk iki caminin ustası Selahattin Usta adında bir Çorumlu. Taş işçiliği, vitray alçı işçiliği mükemmel bir sanatkârmış.

Camilerin etrafına yüksek binalar yapılmasına da izin verilmemeli.

Beni sabırla dinlediğiniz için, değerli katılımlarınız için hepinize teşekkür ediyorum, hayırlı geceler diliyorum.

1930'lu yıllar Doğumevi ve Küçük Park'ta Orta Mektep Öğrencileri

Prof. Dr. Satılmış BASAN
Çorum Kırsalı ve Elemin Köyü

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 24 Mart 2006

Yer: Veli Paşa Konağı

İrfan Yiğit: 15'incisini düzenlediğimiz Uluçınarlarla konak sohbetleri program dizisine hoş geldiniz. Bu haftaki konuğumuz Çorum'un yetiştirdiği değerli bilim adamlarımızdan Prof. Dr. Satılmış Basan Beyefendi. Sohbet konusu, Köy Odaları Geleneği ve Elemin Köyü örneği üzerine olacaktır.

Pof. Dr. Satılmış BASAN, 1952 yılında Çorum'da doğdu, 1965 de İlkokulu, 1970 Hasanoğlan İlköğretmen Okulu'nu, 1971 de Ankara Yükseköğretmen Okulu Hazırlık Lise'sini bitirdi. Ankara Üniversitesi Kimya Bölümünden 1975 de Kimyager, 1977 de Yüksek Mühendis olarak mezun oldu. 1976 da Cumhuriyet Üniversitesine asistan oldu. 1982 de Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde Doktorasını tamamladı. Cumhuriyet Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Kimya Bölümünde 1983 de Yardımcı Doçent, 1987 de Doçent ve 1992 de Profesör oldu. 1994 de Cumhuriyet Üniversitesi Mühendislik

Fakültesi Kimya Mühendisliği Bölümünde Kurucu Bölüm Başkanı ve Profesörlüğe atandı. 1999 da Çorum Mühendislik Fakültesi Kurucu Dekanı olarak atandı. Görev süresi dolduktan sonra Gazi Üniversitesi Çorum Mühendislik Fakültesi Kimya Mühendisliği Bölümü'nde Bölüm Başkanı olarak görevine devam etti. 25 Eylül 2005 tarihinde Çorum Mühendislik Fakültesi Dekanlığına yeniden atandı. Halen bu görevini sürdürmektedir.

Prof. Dr. Satılmış Basan'ın biri tercüme (bölüm) dört tane basılmış kitabı ve basılmakta olan bir tercüme kitabı toplam 5 ders kitabı, 6 ulusal dergilerde 15 uluslararası dergilerde yayınlanmış toplam 21 makalesi, 51 ulusal sempozyumlarda, 36 sı uluslararası sempozyumlarda sunulmuş toplam 87 tebliği vardır. Şimdiye kadar 8 ulusal, 2 uluslararası (NATO) bilimsel araştırma projesi desteklenmiş ve tamamlamıştır.

Prof. Dr. Satılmış Basan, şimdiye kadar 5 Lisans Bitirme Tezi, 6 Yüksek Lisans Tezi ve 2 Doktora Tezi yönetmiş ve bitirmiştir.

Satılmış Basan: Değerli dostlar buraya teşekkürlerinize teşekkür ederim. Şu anda Çorum'da bir başka etkinlik daha var. Tiyatro salonu her halde ağzına kadar doludur. İlimizde bir akşamda iki kültürel etkinlik olmasından bir Çorumlu olarak ben de gurur duyuyorum.

Bana burada sohbet yapmam teklif edilince hangi konuda konuşacağımı düşündüm. Belki sizler benim Üniversite konusunda konuşacağımı bekliyordunuz ama ben başka konuda konuşmayı seçtim.

Hitit Üniversitesinin resmîyet kazanmasını kutluyorum. Çorum'a Üniversite kurulması yolunda ilk günden bugüne emeği geçenlere teşekkür borçluyuz. Fakülteler, Yüksek Okullar kolay kurulmuyor. Bunu en iyi karşınızda oturan hemşehriniz bilir. Uzun uğraşlar istiyor. Üniversite için fakülteler yetmiyor. Şükür gerekli çalışmalar yapılmış ve diğer 14 ilimizle birlikte Çorum'da Üniversiteye kavuşmuştur. Hepsî memleketimize milletimize hayırlı olsun.

Üniversite hakkında bir iki saat değil, günlerce konuşabilirim. Ancak Rektör seçimi süreci başladığı için Üniversite konusunda konuşmayacağım.

Bir köylü çocuğu olarak aranızda bulunuyorum. Köylü çocuğu olmaktan da gerçekten gurur duyuyorum.

Çorum'da olduğum müddetçe buradaki toplantılara katıldım. Şimdiye kadar izlediğim, dinlediğim sohbetlerin konusu, Çorum merkezi oldu. Çorum kültürü konuşuldu. Ben de köylerimize ait bir konu seçerek kayıt altına alınan bu sohbetlere Çorum'un kırsalına ait bir açılım yapmış olacağım. 1960'lı yıllardan konuşacağım. Günümüz teknolojisi imkânları bize çok şeyler getirdi, çok şeyleri de götürdü.

Şu anda Türkiye'de böyle bir sohbet imkânından mahrum insanlarımız ne kadar çoktur. Bu insanlarımız şu anda televizyonları başında olmalılar. Kimsenin karşısına televizyonu koyup illa ki seyredeceksin denilmiyor. Kendi elimizle açıp seyrediyoruz.

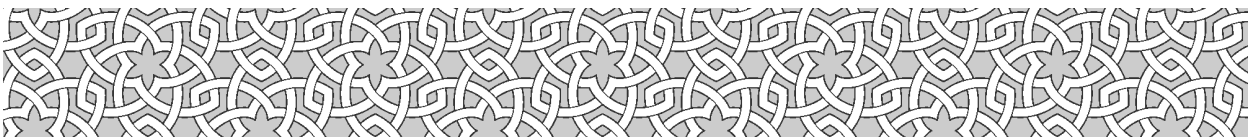
Kırsaldan kente büyük göçler var. Hem köy kültüründe hem kent kültüründe büyük değişimler meydana geldi.

Köy odaları da bu değişimden nasibini aldı. Yavaş yavaş anılarda kalır hale geliyor. Veya o hale geldi.

Sizlerle köy odalarının işlevi neydi? Köy odalarının fiziki ve sosyal yapısı nasıldı? Köy odalarında sahip olduğum anıları paylaşacağım.

Genellikle köyün varlıklı aileleri evlerinin bir köşesine “oda” veya “köy odası” yaptırır. Çoğunlukla bu odalar iki katlı olur. Odanın bir kapısı oda sahibinin evinin bahçesine bir kapısı da dışarıya (yola) açılır. Alt kat dışarıdan gelen misafirlerin hayvanlarının bağlandığı ahır bölümüdür. İkinci kat ise oturlan, yatılan, sohbet edilen bölümdür.

Köy odalarının eski işlevleri bugün kalmamıştır. Ulaşımında araçların çoğalması ve makineleşmesi istenilen yere ulaşımı kolaylaştırmıştır.

Geçmişte yaşanan Tanrı misafirliğinde ev sahibi- oda sahibi misafirin kendisini, hem de hayvanını ağırlar. Odanın ahırına bağlanan hayvanın önüne otu samanı konulurken, üst katta da misafir insanların karınları doyurulur. Yatakları serilir. İstirahatları temin edilerek Türk misafirperverliği sergilenirdi.

Bizim köyün şehre yakınlığı bizim köydeki odalara bir başka özellik kazandırmıştır.

Kızılırmak vadisine Öteyüz denir. Öteyüz’de turfanda meyve, sebze çıkınca en az 10-15 hayvanlık katarlar halinde sabahtan yola çıkan Öteyüz köylüleri akşama yakın bizim köye gelebilirlerdi. Bizim köyün odalarına tanrı misafiri olurlar, sabah erkenden Çorum pazarlarına ulaşmak üzere yollarına devam ederlerdi. Bizim köyle Çorum arası iki saatlik bir yoldur.

Turfanda kavramı da artık tarihe karışıyor. Her mevsim her çeşit yiyecek marketlerde bulunuyor.

Köylerimizde uzun kış gecelerinde insanlar ya eş- dost akraba evlerine gider veya köyün odalarından birine giderek sohbetle dahil olur. Şu andaki gibi televizyon yok.

Köy odalarında edep ve terbiye kurallarına son derece riayet edilirdi. Oturma düzeni; en yaşlı olan baş köşeye oturur, yaş sırasına göre herkes yerini bilirdi. Eğer daha yaşlı biri odaya gelmişse o başköşeye oturtulur, diğerlerini birer kayardı.

Biz çocuklar da bazan odaya giderdik. Oda usulünü daha bilemeyen küçük çocukları ve yaramazlık edenleri odaya pek almazlardı. Akıllı uslu olanları ve bir de sesi güzel iyi türkü söyleyen veya iyi saz çalan çocukları odaya kabul ederlerdi.

Odaların bitmeyen konusu askerlik ve savaş anılarının anlatılmasıydı.

1960’lı yıllarda köylerimizde az da olsa Yemen’e gidip dönebilmiş, Balkan harbini görmüş, Çanakkale ve İstiklal Harbi’ne

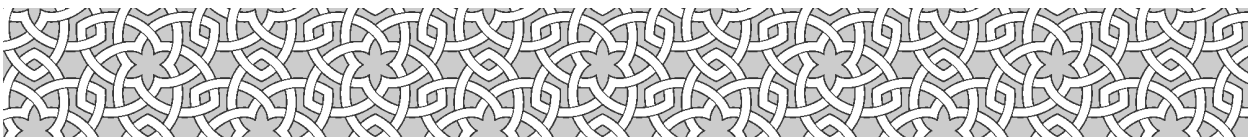
katılmış gazi dedelerimiz henüz yaşıyorlardı. Odada yaşlılar arasında savaşlara katılmış olanlar Yemen'den, Balkan'dan, Galiçya'dan, Yunan Harbinden hatıralarını görüp yaşadıklarını anlatırlar bizler de zevkle dinlerdik.

Odalar sohbet yeri idi. Odalar köy için istişare yeri idi. Oda saz ile söz ile bir Şenlik eğlence yeri idi. Yaşlısı genci birada otururlar ve gençler yaşlıların tecrübelerini dinlerlerdi. Bu yönüyle bilgi aktarım yeri idi. Edep ve erkan öğrenilen bir sosyalleşme merkeziydi.

Yaz günlerinde herkes işine gücüne tarlasına bağına bahçesine giderdi. Köyde toprağı olmayanlarla köyde çalışacak iş bulamayanlar da kiremit ve tuğla ocaklarına çalışmaya gider gelirdi.

Bu arada artık iş göremeyecek derecede ihtiyar olmuş yaşlılar da köyün gölgeğinde beraber olup sohbet ederlerdi. Bizim köyü görmüş olanlar bilir. Bizim köy hafif meyillidir. Yiğit namıyla lakabıyla anılır derler.. Bizim bir amcamız vardı. Ona herkes “Cinoğlan” derdi. Biz de öyle duyduk, öyle öğrendik. Hâlâ Cinoğlan amcanın asıl adı nedir bilmem. Cinoğlan amca askerliğini İstanbul'da yapmış, Oradan bir gramofon getirmiş. Evi köyün yüksek yerinde iki katlı. Sofasına gramofonunu kurar, plaklarını kor, hem kendi dinler, hem de bütün köye dinletirdi. Bugün radyodan istekler yapıldığı gibi, Cinoğlan Amcadan isteklerde bulunulurdu. En çok da Habeş denilen plağı çalmasını isterlerdi. Sözleri yabancı olan bu yanık sesli, içli ezgili plak en çok hoşta gidendi. Cinoğlan amcalara da Habeşler derlerdi. Habeşistan nere, bizim köy nere...

Bizim köyün yokuş yerine zamanında iğde dikmişler. Zamanla orası gölgelik bir yer olmuş. Temmuz-Ağustos sıcaklarında yaşlılar o gölgeğe otururlardı. Ve hizmetlerini de bir genç görürdü. O genç onlara sakilik yapar. Ebesi dedesi canına su getirir, ihtiyarlar istedikçe onlara su dağıtırdı. Semekle veya çam bardakla iğdeliğe su taşıırdı. Ben de burada yaşlılarımıza sakilik hizmetinde bulundum ve onların sohbetlerini dinledim. Semek, iri bir ağacın içi oyularak yapılan ağaç su kapı. Çam bardaklar ise yaprak tahtalar bir araya getirilerek yapılır.

İşte bu içdelik yere köylülerimiz “İğdeli kahve” adını vermişlerdi. Gerçekten burada kahve sohbetleri gibi sohbetler yaparlardı. Kışın odalarda yapılan sohbet konuları burada da konuşulurdu.

Ben de sizlere şimdi, İğdeli Kahve başlıklı naçizane kendi şiirimi okuyacağım.

İğdeli Kahve

Bir gölgelik vardı Elemin’de

Küfül küfül eser poyraz Ağustos sıcaklığında

Adına İğdeli Kahve derler

Bir tepe başında

Beş on aksakallı ve bir sonradan görme delikanlı

Seyrederler Ağustos sıcaklığında

Ayakları altına serilen bağları bahçeleri

Ak sakallı Kamber Ali, Balkan harbi der anlatır

Bir başkası Yemen deyip başlar

Onbeş yaşında askere gidip

Otuz yaşındadır gelenler

Gelişi gidişinden kötü

Sılada ne ev kalmış ne de toprak

Ne de evdeki ana bacı

Kimi ölmüş, kimini de almış köyde kalan Kör Hacı.

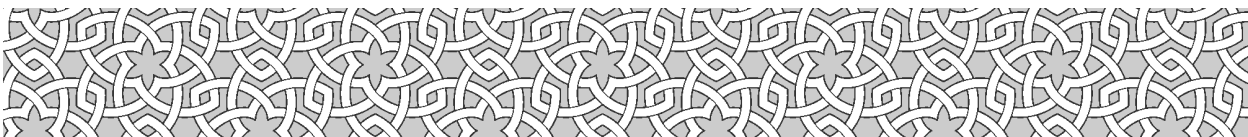
Boş ver, sen, boş ver oğul

Şimdi ben gaziyim, der Apık Emmi

Gazilik yeter bana

Olmasın ev bark
Ve bir avuç tohum atacak toprak
On yıl önce savaşa giderken geride bıraktığı
Bahçe bağ tarla ve sürüleri hatırlayarak
Yeniden çalışır...
Ben oğlum der, kaderime razıyım
Bir eşek aldım affedersin ben mütevazı
Sirtında iki çuval
Ben tuzcu ben oduncu
Hergün Çorum Pazarına tuz taşırım İskilip tarafından
Kütük sökerim Uğurlu dağın ağacı bitmiş ormanından
Yıllarca çalışıp didindim
Şimdi ihtiyarladım aksakalım
Ne oğlum var ne kızım
Ne malım var ne de mülküm
Yıllarca ortakçılık ettim
Bir dürüm ekmek karşılığında
Aç kalan anamın elinden alınan
Ata mirası tarlalarımda
Alın terimle sulanmış
Üzüm tevekleri göğe fişkirir
Tırnaklarımla kazdığım
Kara Böğrünün bağında

Ama ölmedim aç süründüm de
Kimseye müdara etmedim
Ben gaziyim cephede on yıl kaldım, der
Derin derin iç çeker
Ta 1911'den beri toparlar getirir
İçindeki çektiği tüm acıları.
Sonra öteki aksakallı başlar
Bitiremez onca yılları
Yorulur ağzı kurur dudağı
Ağustos sığağında
Serin poyraz vurunca açık göğsüne
Koyuverir kendini toprak zemine
Aşağıları seyre dalar bakar köyüne
Ayakları altında serilmiş köyün harmanları
Kiminde azıcık saman buğday çeçi yok
Kiminde kırmızı çifte traktör döner
İşte bir İstiklal gazisi daha
Şu harmanı sağ tarafta olan
Kösnü toprağı kadar harmanında öbek var
Döven üstünde başı dolak
Burnu incecik bir çocuk
Zafiyet geçirmiş zavallı
Döveninde bir koca öküz koşulu

Diğerinde bir kara eşek
Uğraşır durur yalnız başına
Hala durmaz değmiş de yetmiş yaşına
Ve der, ne zaman ecel gelirse
O zaman alır küreği kazmayı elimden
Sürüp gider böyle günler
İğdeli Kahve'de aksakallılar
Ve sonradan görme delikanlılar
Onları seyreder.

Şimdi de sizlere bizzat şahit olduğum veya dinlediğim de çok hoşuma giden bir iki olay anlatacağım.

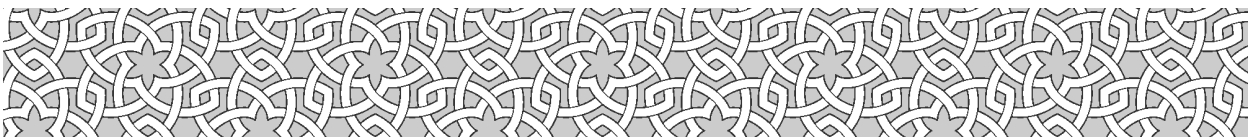
Ali Dede diye biri var. Gelin dededen evlerine bir radyo alınmasına izin istiyor. Dede “aman kızım vaz geç, onun içinde şeytan vardır” diyor. Ali Dede daha henüz hiç radyo görmemiş. Gelin hanım bir müddet sonra radyoyu aldırıyor. Dedenin haberi yok. Gelin eve radyoyu getirmiş. Ali dede evde. Açıyor radyoyu gelin hanım. Ali Dede sesi dinliyor. Soruyor; “kızım bu ses bundan mı geliyor?” Evet Dede. Sana radyo alalım demiştim ya. İşte radyo bu.

Dede: “Aman kızım al götür bunu bu odadan, şeytan var içinde bunun.”

Gelin alıp diğer odaya koyuyor. Açıyor radyoyu zaman zaman. Bir müddet sonra Ali Dede radyoya alışıyor. Radyoda okunan yanık Anadolu türkülerini zevkle dinler oluyor.

Biz köylü çocuklarının şehre ilk geldikleri gün, unutulmaz günlerden bir gün ve unutulmaz anılardan biri olur.

Bizim köyle İskilip yolu kavşağına kadar sadece iki fabrika vardı. Yıldız ve Hamoğlu kiremit fabrikaları. Bunlardan başka yolun her iki tarafı tarla ve sebze bahçeleri idi.

Şehre ilk gelişimizde her kapı önünden geçerken içerlerden gelen radyo sesleri çok dikkatimi çekmiştir. Bir de fayton atlarının ve at arabalarına koşulu atların ayaklarının paket taşlar üstünde çıkardığı sesler ne kadar çok dikkatimi çekmiştir. Mutlaka köy yerde de atları görüyorduk ama köyde atların ayaklarından böyle sesler çıkmıyordu. Çünkü köy yollarında taş döşeli değildir.

Bir çocuk köyden ebesiyle ilk defa şehre geliyor. Bir tanış evine giriyorlar. Çocuk evin bahçesinden ileri gitmiyor. Evin ikinci katından radyo sesi geliyormuş. Evde ne kadar kağıtlı şeker varsa çocuğa veriyorlar. “Hadi yukarı odaya çık” diye. Çocuk çıkmıyor. Ev sahipleri mecburen misafirlerini alt katta konuk ediyorlar.

Ankara’da 1967 yılında ilk televizyon yayınları başladığı günlerdi. O tarihlerde Almanya’da yakınları olanların evlerinde televizyon bulunurdu. Tanıdık bir aileye de televizyon gelmiş. Bizi de davet ettiler. Akşam yayın başlayınca onlarda ilk defa televizyon seyredecekler biz de telesafiriz. O zaman her evde televizyon olmadığı için olmayanlar olanların evine her akşam gittiklerinden bu işin adı misafirlikten çıkmış “telesafirlik” olmuştu.

Yayın başladı. Evin yaşlı ninesi hemen yüzünü kapattı. Evdeki Gelin ve kızlara: “Aman yavrum elin erkekleri bize bakıyor, kapatın başlarınızı, namahrem namahrem...” dedi.

Şimdi tekrar köy odalarında olan bir etkinlikten bahsedeceğim. Kitaplar okunur, sohbetler edilirdi, hikâyeler, hatıralar anlatılırdı. Odada sesi güzel olup türkü söyleyenlere türkü söylettirilirdi. Saz çalmasını bilenlere saz çaldırılırdı. Odada saz çalan, türkü söyleyen pek çok insan okuduğunu söylediğini kendisiyle birlikte mezara götürmüştür. Bunların pek azı kayıt altına alınabilmiştir. Bunlar içinde ender ölçüde kitap bastırabilmiş olan şairler vardır ki biz onlara “Halk ozanı” diyoruz.

İşte bizim köyden de üç halk ozanı unvanına layık insan var. Âşık Mehmet, Şah Menevşe ve Âşık Sadık. Vaktimiz ölçüsünde bu üç ozanımızın şiirlerinden örnekler okuyacağım. Bunlar okuma imkânı bulamamış zeki ve gönülleri yurt memleket ve insan sevgisiyle dolu köy çocuklarıdır.

Pek çok zekâ dolu kıymetli beyinler kırsal kesimde doğup büyüüp yaşamışlardır. Ancak bunların içinde memlekete zekâsıyla faydalı olacak insanlarımızdan faydalanılamamıştır. Geçmişte Köy enstitülerinin kuruluşu ile köylerimizden bu okullara giden insanlarımızdan istifade edilmiştir. Bunlar hem kendilerini cahillikten kurtarmışlar, hem de memlekete hizmet üretmişlerdir. Ne yazık ki, bunun kıymeti ve kuruluş felsefesindeki amaç iyi kavranamamıştır.

Eğer Rahmetli Öğretmenim Binali Özkan elimden tutup beni Öğretmen Okuluna yazdırmasaydı, ben de kiremit fabrikalarında işçilik edenlerden biri olup kalırdım. İki sene kiremit fabrikalarında ben de çalıştım. Toprağımız, tarlamız yoktu. Devlet yatılısı olarak devletin sağladığı imkân beni profesör yaptı. Memleketimize önemli hizmetler yapma imkânını bulduk.

Köyümüzün İlkokulunda müstahdem Âşık Mehmet vardı. Askerde (Ali Okulunda) öğrenmiş okumayı yazmayı. Güzel saz çalardı. Şiirler okurdu. Sarı Yıldız'ı çaldırırđık çoğunluk ona. Kendi şiirlerini ve türkülerini de çalar söylerdi.

Ankara'da fakültede okuduğum yıllarda Âşık Mehmet bana, şu şiirlerimi bastır, diye ağır bir görev verdi. Bütün matbaaları yayıncıları dolaşttım. Aldığım cevap değışmiyordu. "Eskisi gibi şiir kitapları satılmıyor. Eğer bu şiirlerin sahibi masrafı kendine bastırırsa hemen basalım" diyorlardı. Âşık Mehmet varlıklı biri değıl. Ben ise yazın çalışıp kışın okuyan bir öğrenciyim.

Bu isteğı cevaplayamadık. Aradan seneler geçti. Çorum'a dönünce oğluna, zamanında babanla benim aramda bir söz vardı. Mehmet Amcanın şu şiirlerini getir de bir bakalım dedim. İşte bana getirilen 370 sayfa içinden birkaçını seçip sizlere getirdim.

Halk ozanlarının mutlaka bir geçmişı vardır. Bir sevdaları hatta karasevdaları vardır. Bunların dilleri başlarından geçen bir olaydan sonra açılır. Kimya diliyle katalizör görevi gören bir olaydan sonra diller çözülür. Mevlana'da en coşkun şiirlerini Şems'le buluşmasından ve onun ortadan kaybolmasından sonra yazmıştır.

Halk ozanları önce bir hikâye anlatırlar sonra şiirlerini okurlar, söylerler.

Aşık Mehmet'in yazdığı bir "Çorum Güzellemesi"

Doğudan görünür Çorum'un özü

Canlara can katar ovanın düzü

Bakmaya kamaşır insanın gözü

Cennete benziyor ili Çorum'un

Dalgalanır gölü ördekli kazlı

Açar çiçekleri baharlı yazlı

Gezer güzelleri başı fitazlı

Baharda açılır gülü Çorum'un

Gayet çok olur bostanı bağı

Hanedar insanı rençper yatağı

Çorum'un batısı hem Köseadağı

Dağları epçidir tanı Çorum'un

Saat kulesi uzaklardan görünür

Ezanları opelloyla verilir

Her saat başında çanı vurulur

Dağılmış şöhreti şanı Çorum'un

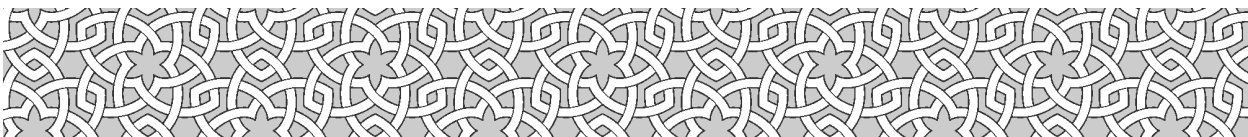
Doğusuna düşer turistik parkı
Giriş kapısında gör Atatürk'ü
Yalancı cennetten hiç yok ki farkı
Uzundur boyu eni Çorum'un

Çorum'un parkında açılmış güller
Akar şadırvanı öter bülbüller
Çeşitli hastane ne güzel yerler
Açılmış parkında gülü Çorum'un

Ovaları yeşil çember sarılmış
Çıkışında bir fabrika kurulmuş
İşçilere para ordan verilmiş
Dağları deliyor feni Çorum'un

Benzemiş Çorum cenneti alâye
Stad, kapalı salon, hapishaneye
Geç Yazı Çarşı'dan Postahaneye
Oradan çekilir teli Çorum'un
Gezdim Çorum'u nazarım kaldı
Kiremit sanayi fabrika doldu
Fabrika sayısı otuzu buldu
Temiz otelleri hanı Çorum'un

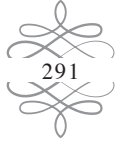
Kışlanın önü meyve ağaçlı
Bölge Karayolları hep paket taşlı
Gezer güzelleri hep kalem kaşlı
Dağılmış şöhreti ünü Çorum'un

Yüzelli cami var yüz de minare
41 bin nüfus 105 mahalle
Turistlerde akın olur bu şehre
Çok olur çiçeği gülü Çorum'un

Geldim sanayiden ekin pazarı
Rençperi çok imiş hakkın nazarı
Çarşamba günüdür sebze pazarı
Sebzesi boldur ili Çorum'un

Erenler yatağı Hıdırlık Sultan
Cenneti aladır gidip de görsen
Çorum'un ışığı Kandil'e varsan
Bekçisi Kandildir yanı Çorum'un

Kapalı çarşıdan çevirdim yolu
Hemşehrim günlerden bugündür salı
Sebze pazarından seyrettim Hal'i
Yarına hazırdır malı Çorum'un

Yeter Mehemedim burada bağla
Gezdim çarşısını cenneti ala
Hanımı beyi gezer kol kola
Vatan için hazır canı Çorum'un

Aşık Mehmet akrabasından olan Tarhanlı Mustafa'yı ziyarete gider.

Ben Tarhanlı Mustafa diye söylüyorum ama yiğit namıyla anılmış, halkın söyleyişle onun adı “Çürük Mıstık” tır.

Çürük Mıstık'da halk ozanlarındandır. İşte bu ziyarette aralarında yaptıkları sohbet şöyledir:

Aldı Mehmet:

Arzu eyleyip geldim seni ben usta
Halimi arz etmeye sıra bulunmaz
Sen görmeyeli olmuşum hasta
Seni benim gibi soran bulunmaz

Aldı Mustafa:

Çok yalvardım kavuşturan Huda'ma
Mehemedim safa geldin merhaba
Gözlerdim yollarını mudama
Mehemedim sefa geldin merhaba

Aldı Mehmet:

Ta ezelden sana takdım özümü
Yollarından ayırmıyom gözümü
Senden başka kime edem nazımı
Benim bu yaremi saran bulunmaz

Aldı Mustafa:

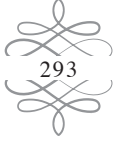
Şu gönlümü şad ü hurrem edersin
Bak şu perişan halime ne dersin
Hasretinle beni mecnun edersin
Mehemmedim sefa geldin merhaba

Aldı Mehmet:

Gözledim gelmedin sen usta şehre
Yürek yarelendi ciğerler pare
Açılmış yareme var mıdır çare
Benim bu yaremi saran bulunmaz

Aldı Mustafa:

Nedir bu sendeki şifalı sözler
Elinde saz ile bülbül avazlar
Çok şükür Allah'a kavuştuk bizler
Mehemmedim safa geldin merhaba

Aldı Mehmet:

Doldu içerime şimdi bir hisler
Kaçtı yanımdan hep eski dostlar
Gönül görmeyi her zaman ister
Uzadı yollar Tarhan bulunmaz.

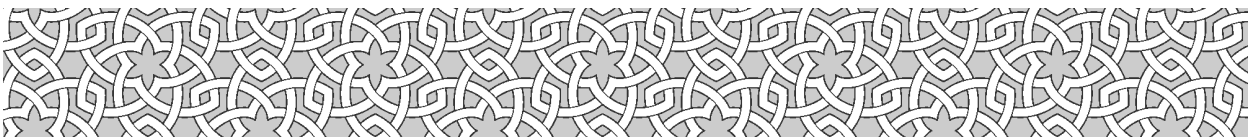
Aşık Mehmet'in " Sabah" başlıklı şiiri:

Sabah

Sabah olup zahir vakti oluyor
Yalvarırım Yaratan'a sabahtan
Gün yükselmiş menziline alıyor
Yalvarırım Yaratan'a sabahtan

Sabahınan Hak kapısı açılır
Mümin canlara rahmet saçılır
Cenneti alada hulle biçilir
Yalvarırım Yaratan'a sabahtan

Er kalkanlar menziline erişir
Kalkmayanlar ateş almış tutuşur
Bütün kuşlar Allah diye ötüşür
Yalvarırım Yaratan'a sabahtan

Melekler de bir araya gelirler
Zahir vakti her hızmata görürler
Cenneti alada sofralar sererler
Yalvarırım Yaratan'a sabahtan

Mehemmedim hakikatı güdüyor
Dinlerseniz bakın hoca ne diyor
Abdest alan ibadete gidiyor
Yalvarırım Yaratan'a sabahtan

İlkokulda elinden süt tozu içtiğim okulumuzun müstahdemi Aşık Mehmet'in geçmişte benden istediği şiirlerinin basımını henüz yerine getiremedik ama şurada şiirlerini sizlere okumuş olmakla herhalde adını kayıtlara geçirerek bir ölçüde rahatlık duyduğumu söyleyebilirim. Ruhunu şad olsun.

Şimdi şiirlerinden örnekler okuyacağım Şah Menevşe'de üç yıllık okul görmüş ve mezun olmuş. Bir daha okul yüzü görmemiş. Ne uyak bilir, ne ölçü. Ancak duyduklarından dinlediklerinden gönlünün sesini, içinin ateşini şiirlerine yansıtmış bir köy kadını.

Biz insanlar hepinize sözüm var
Doğru konuşanı duysak olmaz mı?
Dünya nimetine kanıp doymayız
Olan olmayana verse olmaz mı?

Övüncünden yanınızda durulmaz
Gururlanır kimse selam veremez
Bu dünya yalandır kimseye kalmaz
İnsan kıymetini bilsek olmaz mı?

Bu kısacık ömür boşa harcanmış
Öksüze yetime faydan olmamış
Ömür sona ermiş zaman kalmamış
Kendin için hayır yapsan olmaz mı?

Dertlinin sakatın elinden tutsan
Helal kazancına kanaat etsen
Üzgün olanlara hal hatır sorsan
Ahretini burda yapsan olmaz mı?

Hepimiz bir kuluz bunu unutma
Aklı ermeyeni kandırıp utma
Namusun şerefın paraya satma
Saygılı bir kişi olsan olmaz mı?

Şah Menevşem yiğitlikte geçermiş
Herkes ettiğini bir gün biçermiş
Erinde gecinde burdan gidermiş
Ölenleri örnek alsak olmaz mı?

Bir başka şiiri:
Dur kardeşim sana bir çift sözüm var
Dünya tamahına tapıcı olma
Kişi gelir sana akıl sorarsa
Güzel anlat sakın kırıcı olma

Biz insanlar bazen darda kalırız
Nimet için ilden ile koşarız
Kısmet için türlü engel aşarız
Şaşıranı itip kakıcı olma

Allah hepimizi aynı yarattı
Çoğumuz var dünya malına taptı
Kimileri dengesini kaybetti
Onları hor görüp gülücü olma

Kimi kabul etmez haram yemeyi
Kimi kader bilir fakir olmayı
Kimisi kâr bilir vurgun vurmaya
İnsan haklarını sorucu olma

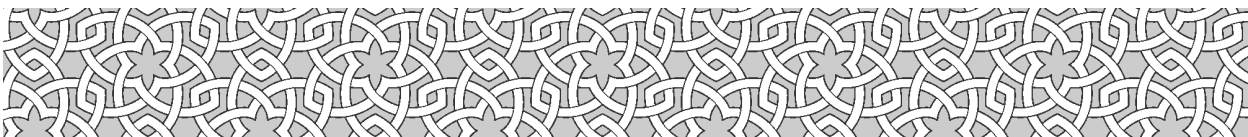
Haksız hırsız olan köşe dönüyor
Haram yemeyenler yolda kalıyor
İnsan ölüp her şey burda kalıyor
Şeytana uyup da günahkâr olma

Şah Menevşem hak mizanı kurulur
Haklı haksız hep orada sorulur
Kişinin hakları orda verilir
Hakkın huzurunda perişan olma.

Âşık Sadık'ın şiirlerini bir başka zamanda okuruz. Sabrınızı zorlamayacağım. Sözlerimi burada nihayete erdiriyorum.

Beni dinlediğiniz için sizlere teşekkür ediyorum. Hayırlı geceler diliyorum. Saygılar sunuyorum.

1930'lu yıllar Vali Konağı

Zafer ilkokulu bu binada açıldı. Daha sonra bu bina yıkıldı ve yeni ilkokul binası yapıldı.

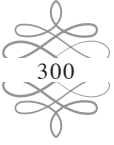

Bahri GÜVEN

Öğretmenlik Anıları ve Köylerimizden İnsan Manzaraları

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 31 Mart 2006

İrfan Yiğit: Değerli misafirlerimiz, onaltıncısına eriştiğimiz Uluçınarlarla Konak Sohbetleri programımıza hoş geldiniz.

Bahri Güven hocamla bu hafta içinde tanıştım. Çorum'da tanıdığım sempatik insanlardan biri de Bahri Güven Hocamız. Özgeçmişini kendisi yazıp bana verdi. Bu güzel özgeçmiş metnini ben layıkıyla okuyamamaktan korkarak onu layıkıyla seslendireceğine inandığım Atilla Laçın Ağabeyime teslim ettim. Buyurun Atilla Laçın Hocam.

Atilla Laçın: İyi akşamlar. İzninizle oturarak okuyacağım. Çünkü ayakta heyecandan belki ellerim titreyebilir. Teşekkür ederim.

Ben Bahri Güven. Anadolu'da bir dağ eteğinde, kıraç topraklar üzerinde kurulmuş bacasında leyleklerin şakımadığı, ovasında kuzuların meleşmediği, akşamları baykuş seslerinin geceleri puhu kuşlarının uğularının yoğunlaştığı, karanlık damlarında yarasaların uçuştığı,

topraksız bir aile reisinin kızgınlığı sonucu ana karnında köyümüzü görmeden bir şans eseri şehirde dünyaya gelmişim.

Nüfus cüzdanımda doğumum Çorum 1941 yazılı ama tam olarak bilmiyorum. Çünkü anama sorduğumda “ Valla oğlum madımaklar oluyordu” der hep. Anamdan iyisini mi bilecektim Anam için yılların ne önemi vardı ki. Demek ki, madımaklar olurken doğmuşum.

Kendimi tanıdığımda altı kişilik bir aile tek bir odada yaşıyordu. Şehirde hiç bir zaman anamın babamın evi olmadı. Zaten köyden de bu nedenle göçmüşüz.

Yine şans eseri yatılı olarak girdiğim, halk arasında “Hasanoğlan” diye isimlendirilen Ankara Atatürk İlköğretmen Okulundan 1960 yılında mezun oldum.

Sonraki yıllarda da Eğitim Yüksek Okulunu bitirdim. Üç çocuğumdan ikisi benim mesleğimin üstünde benim mesleğimin tahsilini yaparken biri de Ordu’yu temsil etti.

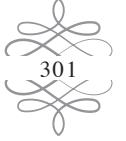
Sevgi dolu yıllarımı verdiğim eğitimciliğimden 1988 yılında emekli oldum. Eğitimcilik yıllarımda ben sevgiyi, özveriyi, hoşgörüyü, paylaşmayı bir yumak yaptım. Öykülerimi hep bu yumakla ördüm. Henüz basılmamış (Çopur, Ağaoğlu, Yarım Asırlık Kin ve Zakkum Çiçekleri) adında dört romanım var. Ayrıca anı öykü roman dışında özellikle gençlere hitap ettiğim (Sevgi Yumağım) adında sevgiyi, hoşgörüyü, özveriyi, paylaşımı konu alan kolaj bir yapıtım var.

Yazmak yaşamaktır, diyor, yazmayı sürdürüyorum.

Değerli konuklar, bu akşam ki konumuz: “Köydeki yaşam ve öğretmenlik. Ve köyden ilginç insan manzaraları.”

Sözü Bahri Hoca’ya bırakıyorum.

Bahri Güven: Gönül dostları, sohbet dostları hoş geldiniz diyorum. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

İrfan Bey arkadaşımızın dediği gibi on altıncısını yaptığımız bu sohbetleri düzenleyerek bizleri bir araya getiren Belediyemize de teşekkür ediyorum.

Bu toplantılar olmasaydı, çoğumuz birbirimizi tanıyamayacak ve burada konuşulanları paylaşamayacaktık. Konferans biçiminde değil de sohbetimizin katılımlı olmasını arzu ediyorum. Zira uzun süre bir kişinin konuşması dikkat dağılmasına sebep olur. İstedığınız yerde, istediğiniz kadar katılımda bulunabilirsiniz.

Bir gün sınıfımda ders anlatıyorum. Bütün çocuklar can kulağıyla dinliyorlar. Konuyu anlattım. Yaptığım dersi ben de beğendim. Ama bir kızım var, adı Fatma. Fatma dersin başından sonuna kadar beni hiç duymadı. Sınıfta yoktu. Kendi dünyasına dalıp gitmişti. Konumu tamamlayıp bitirince Fatma'nın yanına gittim. Fatma hâlâ daldığı yerde. Kolundan tutunca sınıfta olduğunu anladı. Dedim ki; Fatma kızım benim yalanı sevmediğimi biliyorsun. Şimdi doğru söyle bakayım. Ben senin kolundan tutana kadar sen sınıfta yoktun. Neredeydin, ne yapıyordun?

Fatma bütün saflığıyla “Valla öğretmenim, ablamın çocuğu geldi de, onunla oynuyordum...” dedi.

Peki artık oyun bitti mi? “Bitti öğretmenim.”

Zaten ben bitirmiştım Fatma'nın oyununu kolundan tuttuğum zaman. Bak Fatma, şimdi ben ders anlatacağım konumuzu iyi dinle, dedim ve dersi baştan sona Fatma için bir daha anlattım.

Sohbetime böyle başlamak istedim. Ben kendimi böyle anlattım, Atilla Abi de okudu. Beni bağışlayın. Uzun boylu anlatacağım pek fazla bir şeyim yoktur. Lakin yazdıklarımın, yaşadıklarımın, canlı yaşam örneklerinden bahsetmeye çalışacağım.

Eğitimciyiz eğitiyoruz. Eğitimcinin de iyi eğitim alması gerekir.

Ben halk arasında denildiği gibi “Hasanoğlan” mezunuyum.

“Hasanoğlan” Ankara’ya 33 km uzaklıkta bir okul. Önce Köy Enstitüsü statüsünde kurulmuş sonra Köy Enstitüleri kapatılınca İlköğretmen Okuluna dönüştürülmüş. Ben buradan mezunum. Okulumuzun sahası çok genişti. Belki yüze yakın binası vardı. Öğrencilerin sınıfları ayrı, yatakhaneleri ayrı, hastane dediğimiz revirimiz ayrı, affedersiniz dışarıda 7-8 yerde çok büyük büyük tuvaletlerimiz ayrı, salonlarımız, yemekhanemiz, fırınımız, hamamımız, çamaşırhanemiz, ütü salonlarımız bütün bunların binaları ayrı ayrıydı. Okul değil sanki bir kompleks. Böyle bir okul.

11, 12 yaşında giren çocuklar burada tam bir eğitim alıyorlardı. Eğitimi tam olarak yetişirse iyi bir eğitimci olur. Bizi iyi bir eğitimci yapmak için öğretmenlerimiz ve okul yönetimi özverilerini esirgemiyorlardı.

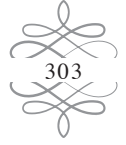
Düşünün bir kere, belki bugün şehirlerimizde bile yoktur. Bizim her ders için ayrı bir dersliğimiz vardı. Coğrafya salonu ayrı bir yerde, tarih salonu ayrı bir yerde, Müzik salonu ayrı bir yerde, Resim salonu ayrı bir yerde, Beden Eğitimi salonu ayrı bir yerde. Biz öğrenciler derslerimizi tek bir sınıfta değil, ayrı yerlerde o dersin bütün ders araçlarının olduğu salonlara giderek yapardık.

Bir müzik salonumuz vardı. İçerisinde bütün müzik aletleri mevcuttu.

Bizi bu okula imtihanla alıyorlardı. Köyden gelmiş ilkokul mezunu çocuklar. Müzik imtihanına bu salonda giriyorlar.

Giriş imtihanından çıkan bir arkadaş anlatıyor: İçeride öğretmen, hiç görmediğim bir masanın önüne oturdu. Parmaklarını vurdukça masadan ses çıkıyor. Bana sordu. “ Bu ne diyor?” Hiç çekinmeden söyledim. “ Dran dran” diyor. Meğer öğretmen piyanoda do-re- mi tuşlarına dokunmuş.

Bir başka arkadaş imtihandan çıkmış, ne sordular sana diye biz de soruyoruz. Öğreneceğiz ki içeri girince mahcup olmayalım. Arkadaş

ben keman gördüm ama, öğretmenin bana gösterdiği keman boyumdan büyük. Böyle bir şey hiç görmedim. “Bu nedir?” dediler. Düşündüm biraz. Keman diyemedim, kemanın babası öğretmenim, dedim.

Bilirsiniz okullarda arkadaşlara samimi, sıcak adlar takılır. Bu arkadaşlarla altı yıl beraber olduk. Birinin adı (Dran Dran) diğereğinin adı da (Kemanın babası) olarak söylendi hep. Onlar da kendilerine böyle hitap edilmesinden hiç gocunmadılar.

Şimdi belki oda emekli olmuştur, “Dran Dran” arkadaşımız müzik konusunda öyle usta bir müzisyen olup yükseldi ki, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası müzisyenlerinden biri oldu.

Öğretmenlerimiz ana öğretmen ve baba öğretmenlerdi. Ana öğretmenlerimiz yata Khanemize gelirler bize yatağımızı nasıl düzelterceğimizi, dolabımıza eşyalarımızı nasıl yerleştireceğimizi öğretirlerdi. Baba öğretmenlerimiz bizi hayatta karşılaşacağımız en beklenmedik olaylara göre eğitiyorlardı. Çünkü biz köylere gidecektik. Bize köyde nasıl yaşayacağımızı öğretiyorlardı. Köylüye de neler verebileceğimizi, çocuklara ve büyüklere yetişkinlere neler öğretebileceğimizi çok güzel anlatarak bizi eğitiyorlardı.

Okulumuzda seralarımız vardı, çiçek yetiştiriyorduk. Kümeslerimiz vardı tavukçuluğu, bağlarımız bahçelerimiz vardı, bağcılığı bahçeciliği öğreniyorduk. Ahırlarımız vardı, ineklerimiz vardı hayvancılık hakkında bilgiler ediniyorduk. Yani bir öğretmen mezun olup köye gidince köy hayatına yabancılık çekmeyecek ve okuldan aldığı bilgiyi, görgüyü köyüne köylüsüne kazandıracaktı.

Müzik odalarımızın kapıları, pencereleri meşin kaplama idi. Ses dışarı çıkmasın diye.

Kemal Üstün isminde bir müdürümüz vardı. Despot değil olgun idareciydi. Bahçemizde bugün Belediyelerin yol kenarlarına koyduğu çöp kutuları gibi okulumuzun her tarafında çöp kutularımız vardı. Müdürümüz bahçemizde dolaşırken yerde küçük bir kâğıt parçası görse

alır, çöp kutusuna kadar sallaya sallaya götürür ve kutuya atardı. Onun bu davranışı bize örnek olurdu.

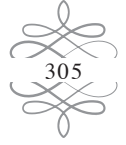
Okul tuvaletlerinin hepsini sene sonunda okuldan mezun olacak öğrencilere baştan sona temizletirler ve badana ettirirlerdi. Özellikle mezun olup gidecek öğrencilere yaptırırlardı bu işi. Ve derlerdi ki; Nasıl görmek istiyorsanız öyle bırakın, derlerdi. Bunlar çok anlamlı eğitim fırsatlarıydı.

Son sınıfta öğrenciyim. Bir köye gitmişim. Akşam tuvalet ihtiyacım olduğunu ev sahibine söyledim. Gel Hocam dedi. Bir ibrik aldı eline, dışarı çıktık. Evin arkasına doğru yürüdük. İbrik elimde. Hocam ben bu taraftayım. Köpek filan gelirse korkma! Sen işini gör ” dedi.

Köyde hiç tuvaletli ev olmadığını öğrendim. İçimden benim çalışacağım köylerde tuvaletsiz tek ev kalmayacak, diye kendi kendime söz verdim.

Muzaffer Gündoğar: Köy Enstitülerinin kuruluşunda Türkiye'nin 63 ili vardır. 21 Köy Enstitüsü açılmıştır. Her bir Köy Enstitüsüne birbirine yakın üç ilin köy çocukları alınmıştır. Böylelikle bütün illerden zeki çocukların öğretmen olmaları hedeflenmiştir. Açılan bu okulların bütün binaları bu okulların öğrencileri ve öğretmenleri tarafından yapılmıştır. Ben muhtelif zamanlarda Köy enstitülerinden mezun öğretmenlerimizle beraber oldum. Onların bana anlattıklarına göre devlete sıfır maliyetle kurulmuş bu okullar. Bunları hatırlatarak bu okulların kapatılmasının devlet ve millet için ne denli bir kayıp olduğunu ülkemizin neler kaybettiğini düşünmeyi sizlere bırakıyorum. Bir tarım toplumu olan ülkemizde köy kalkınmasının bütün ayrıntıları düşünülerek bir eğitim ortamı kurulmuş. Arıcılıktan tutun ipek böceği yetiştiriciliğine kadar. Bahri Beyin saydıklarını tekrar olmasın diye söylemiyorum.

Teşekkür ederim.

Bahri Güven: Bizler yatılı olduğumuz için her türlü okul ihtiyacımız okuldan karşılanıyordu. Her ders yılı başında bütün iç çamaşırlarımız verilir. Okulun terzi ölçümüzü alır, elbisemiz tam takım dikilirdi. Kitabımız, defterimiz, kalemimiz her şeyimiz verilir.

Ankara'ya 33 km uzaklıkta olduğunu söylediğim okulumuz içinde bir de 5 sınıflı bir İlkokul vardı. Bu okulun da öğretmeni tek bir öğretmendi. Çünkü o zamanlarda bütün köylerimizde bir tek öğretmen bulunur ve beş sınıflı bu öğretmen okuturdu. Hem bu okulda son sınıf öğrencilerine uygulama yaptırırıldı. Bizleri Ankara'da ki okullara da götürürler ve her bir sınıflı bir öğretmenin okuttuğu okullarda uygulama dersleri verirdik. Bu süreye uygulama süresi denirdi. İşte bu uygulama süresi içinde Ankara'ya bir gittiğimizde Ankara'da evleri olan arkadaşımız Kaplan Çınar dersi dinlemedi çekti evlerine gitti. Okula döndüğümüzde uygulama dersi yapan arkadaşın eleştirisini o grupta bulunan arkadaşlar yapardı. Uygulama öğretmenimiz bu değerlendirme ve eleştirmeyi dinler en sonunda eksik kalan hususlara dikkatimizi çekerdi. Sözleri arasında öğretmenimiz Halit Cevri Bey, derste Kaplan Çınar'ı göremedim. Her halde çok acil bir işi çıkmış olmalı ki derse gelmedi, diye çok babacan bir dikkat çekti.

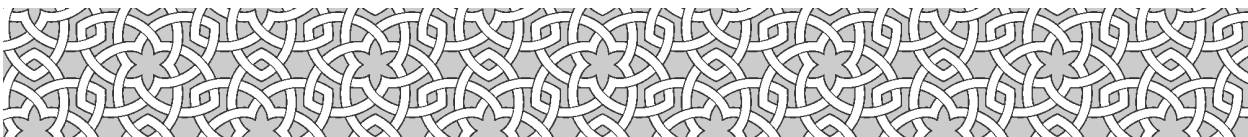

İkinci defa uygulamaya Ankara'ya gittiğimizde Kaplan Çınar yine kaçtı.

Üçüncü defa gittiğimizde sınıf arkadaşları Kaplan Çınar'ı aramıza aldık: Bak arkadaş eğer bu defa da kaçarsın, Cevri Öğretmenimizi üzersen senin leşini sereriz, dedik ve kaçmasını engelledik. Öğretmenlerimizin bize verdikleri emeklere biz de böyle layık olmaya çalışırdık.

1960 yılında her yönüyle pırıl pırıl olan Ankara Atatürk İlköğretmen Okulundan mezun olduğumuzda yüreklerimiz hizmet için vuran idealist öğretmenler olarak memlekete dağılmıştık.

1960 yılında Çorum'un Saraylı Köyüne atandım. Henüz 19 yaşında bir gencim. Boyum da küçük. Muhtar yıllar sonra anlattı.

İlk defa köye gidip muhtara ben köyünüze atanan öğretmenim deyince, içinden “Eyvah başımda bir köy ahalisi, evde sekiz nüfus, bir de bu tıflı öğretmen çocuk... İşin zor muhtar” demiş.

Ben köyde hiç tuvalet olmadığını öğrenince muhtarın çocuğu da öğrencim. Çocukla “Akşam öğretmenim bize gelecekmiş diye ailene söyle” diyerek haber gönderdim.

Akşam olunca Muhtarın evine gittim. Ailecek beni kapıda karşıladılar. Hazırlıkta yapmışlar. Hoş beşten sonra muhtara köydeki bu halin çok büyük bir ayıp olduğunu anlattım. Yarın okula gel de sana söyleyeceğim bir konu var. Burada çoluk çocuk arasında konuşulacak bir şey değil, önemli dedim.

Muhtar okula geldi. Ben bir planım var, sıkı durursak bütün köylüye tuvalet yaptırırız. Şimdi her yerde Muhtarla öğretmeni Vali şehirde aybaşında yapacağı toplantıya çağırmış, diye köyde her yerde aybaşına kadar haber yayacağız. Aybaşında beraber şehre gideceğiz. Beraber döneceğiz. Gelince köylü bize soracak ne toplantı yaptınız, şehirden ne haber getirdiniz. Valinin bize her köyü gezip dolaşacağım, gidemediğim yerlere adamlar gönderip kontrol ettireceğim her evin fosseptik çukurlu bir tuvaleti olacak, bir ay müsaade dediğini, yapmayanlara para cezası yazılacağını söylediğini şehirden haber olarak getirdiğimizi söyleyeceğiz. İlk tuvaleti muhtarın kendisi yapacağını ve köye örnek olacağını da eklediğini de söyleyeceğiz. Sen de evine hemen bir tuvalet yapmaya başlayacaksın.

Muhtar: Valla öğretmen bey, 20-25'ine yaptırırız da hepsine yaptıramayız, dedi. Onu da hallederiz şimdi köye haberi yayalım, dedim.

Muhtarla beraber olduğumuz da biz de ne olacağını merak ediyormuş gibi: “Acaba Vali Bey ne söyleyecek?” diye birbirimize soruyorduk. Aybaşına kadar, her yerde konuşuldu, şehre Valinin toplantısına çağrılışımız. Aybaşı oldu. Muhtarla köyden ayrıldık. Şehre geldik.

Şehirde muhtarla sinemaya gittik. Ben maaşımı aldım. Bizim evde bir gece yattık. Köye döndük.

Hazırladığımız senaryodaki rolümüzü oynamaya başladık. Muhtar Köylüyü topladı. Ben Valinin toplantıda neler anlattığını birer birer anlatıyorum. Muhtar da tasdikçim. Muhtar ertesi gün evine tuvalet yapmaya başladı. Şehirden mozaikten dökülmüş bir de hazır helâ taşı getirdi. İlk örnekligi yerine getirmişti. Muhtarı gören komşularda gayrete geldi. İlk on beş gün içinde 20-25 haneye tuvalet yaptırıldı.

Senaryoyu muhtara ilk anlattığımda Muhtar; “Hocam hepsine yaptıramayız emme 20-25’i yapar” sözü doğru çıktı. Yapmayanlar tuvalet yapmaya hiç istekli görünmüyorlardı.

Senaryonun ikinci kısmını devreye sokmanın zamanı gelmişti. Sağlık Memuru kontrole geyecek ve vilayetten kendisine emir verildiğini söyleyecek ve yapmayanlara zabıt tutacak, ardından para cezası gelecekti. Bu da aynen uygulandı. Zabıt tutacağı her hanede ben Sağlıkçıya yalvarıyorum. Yapacaklarına dair ben kefil oluyorum. Biraz müsaade et, eğer yapmazlarsa gel cezayı bana kes, diyordum.

Sağlıkçı: Hocam sen Valimizin kim olduğunu bilmiyon mu? Valimiz Mehmet Varinli. Valla beni de seni de yer. Sürer bizi... ki, bir daha dön dönebilirsen Çorum’a.

Yahu sen biraz idare edersin. Bizden de ses çıkacak değil ya, diyerek tuvalet yapmayanlara baskı yapıyorduk. Böylece bütün köyü dolaştık. Yapanlara teşekkür ediliyordu.

15 gün sonra köyümüzde tuvaletsiz tek hane kalmadı. Amacımıza ulaşmıştık.

Bir gün baktım, Kel Hüseyin Ağa elinde ibrik meşeliklere doğru gidiyor. O da sonradan tuvalet yapanlardan. Takıldım seslenerek: Evinde göremedin mi işini?

Döndü, bir evine baktı, bir de bana: “Hoca tuvalet değil helâ

yaptırsan da ben o daracık yere giremem, ben meşe dalından tutmalıyım arkadaş” dedi, meşeliklere doğru yürüdü...

Yıllar sonra ailecek bir seyahatten dönüyoruz. Bir dinlenme tesisinde durduk. İhtiyaç için tuvalete gittim. Öyle bir tuvalet ki, tertemiz, pırl pırl. Köşelere çiçekli saksılar konulmuş. Kötü koku yok. Çok güzel bir parfüm kokusu var. Bir müziği eksikti.

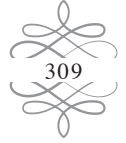
Çocuklarımı ihtiyaçları olmadığı halde gidin görün diyerek tuvalete gönderdim. Onlar da çok beğendiklerini söylediler.

Sonradan bu tuvalete müzik de konulmuş olduğunu öğrendim. İnsan böyle güzel tesislerle gurur duyuyor. İmanının gereğini hayata geçmiş görüyor. “Temizlik imandandır” diyeceksin, inanacaksın, sonra da temizliğe dikkat etmeyeceksin...

Kemal Özgür:

Benim Kamil Bozok isminde bir öğretmenim vardı. Ladik Köy Enstitüsünden mezun olmuş. Ben dördüncü sınıftayım. Bizden önce okuldan mezun olmuş bir arkadaşımız vardı. Adı Ahmet Batkın. Ahmet’in sekiz kardeşi var babaları ise çoban. Fakir çok fakir bir aile. Ahmet Batkın okula geldi.

“Öğretmenim, ben beşinci sınıfa yine devam etsem olmaz mı? Vakit geçiremiyorum. Hiç değilse öğrendiklerimi unutmam.” dedi. Öğretmenimiz de “olur, devam et” diyerek izin verdi. Beş sınıf bir arada okuyoruz. Okulumuzun tek öğretmeni de Kamil Bozok. Okulda bir piyes çalışması yapıyoruz. Ahmet Batkın doktor rolünde, Öğretmenimiz hasta rolünde. Hasta muayene olurken sandalyeden düşecek. Piyes oynanırken öğretmenimiz rolü gereği gibi düşecekken gerçekten düştü. Ayağını incitti. Sene sonunda öğretmenimiz Ahmet Batkın’ı Çorum’a yatılı okul imtihanlarına götürdü. Kopya çekmiş diye kağıdına sıfır vermişler. Ahmet Batkın çok zeki. Öğretmenimiz o kopya çekmez etmeyin tutmayın demiş ise de netice alamamış. Almış Merzifon’a Astsubay hazırlama okuluna götürmüş. Orada da imtihanlar

yapılmış. Geç kalmışlar. Sonra Öğretmenimiz Okul Komutanına yalvar yakar olmuş. Komutan imtihan komisyonundaki arkadaşlarla bir görüşeyim, demiş. Öğretmenimiz netice ne oldu diye gittiğinde bakmış ki, Ahmet Batkın askeri öğrenci elbisesini giymiş, çakı gibi karşısında.

Bunu anlatmaktan kastım öğretmenlerimizin fedakârlıklarına bir örnekle katkıda bulunmak içindir. Teşekkür ederim.

Bahri Güven: Köyde yaşayanlar bilirler. Köylerde husumetli komşular vardır. Bunlar birbirleriyle bir araya gelmezler. Ben bu husumetli aileleri değişik bir düzenle bir araya getirdim. Voleybol takımı kurdum. Köy okuma odalarında yan yana oturttum. Okuma yazma öğrettim. Arada kafalarına da vuruyordum. O benden on-onbeş yaş büyük adamlar saygılarından seslerini hiç çıkartmazlardı. Okuma yazma öğrendikçe hep duacı olurlardı. Benim zamanımda öğrenci olanların hepsi Çorum’da şimdi. Hepsi de iş-güç sahibi, servet sahibi oldular. Abdullah Layık, Sait Layık kardeşler, Öksüzler hep ünlü iş adamları oldular, hepsi öğrencim.

Bir ara verilmesi için işaret ediyorlar. Ara vermeden önce bir hatıramı anlatayım. Sonra ara verelim.

Çorum’da İl İzci Kurulu Lideri Öğretmen İlhan Umar var. O benim kızımın sınıf öğretmeni idi. Yeşilay Haftasında sınıfında İlhan Bey sigaranın zararlarını anlatmış. Teneffüse çıkınca da sigarayı yakmış. Benim kız da gitmiş İlhan Umar’ın yanına: “Öğretmenim hani sigara zararlıydı, sakın içmeyin diyordunuz, siz niçin içiyorsunuz?”

İlhan Umar bu soru karşısında kızarmış, bozarmış: “Kızım size anlattım ve bu son sigaram sana söz veriyorum, ben de artık sigara içmeyeceğim” demiş.

İlhan Beyle karşılaştım. “Bahri Bey, Bahri Bey ben bir halt ettim ki sorma, Senin kıza yakalandım” dedi. Ve anlattı kızıyla aralarında geçen konuşmayı. İlhan Umar Bey hala sigara içmiyor. Şimdi sigara molası size...

(15 dakika ara verildi. Sohbeteye devam edildi.)

Bahri Güven:

Köyden insan manzaralarıyla bu sohbetimizi bağlamak istiyorum.

Öğretmenliğimiz yıllarında köylerimizde öyle olaylarla karşılaştık öyle yaşanmış hikâyeler dinledik ki, hepsi de baştan sona gerçek ve de birebir yaşanmış hormonsuz anılardır. Bunların pek çoğunu ben kaleme alıp yazdım, öyküleştirdim. “Gıbr Mehmet” adlı bir öykümü sizlere yer yer okuyarak aktaracağım.

Çok ilginç tipler vardı. Bunlardan biri de Gıbr Mehmet. Gıbr Mehmet benim özbeöz amcam.

Gıbr Mehmet’in bir parmağı büküktür. Oda’da Ağa’nın oğlu ve diğer gençler Gıbr Emmi parmakların neden böyle merak ediyoruz derler.

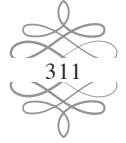
Gıbr Mehmet biraz utanır gibi olur. Odadaki yaşlılar: “Ee nazlanma anlat ta dinleyelim” derler.

Gıbr Mehmet anlatmaya başlar: O sene de kar böyle yağdıydı. Komşu komşuya gidemiyordu. Gavur Harmanın tepeden çığ düşecek diye korkuyorduk. Biz bu kışı nasıl geçireceğiz diye düşünürken, köy tahsildarı Deli Şaban gelmiş dediler. Deli Şaban bu, sı... adamın ağzına. “Dürzünün işi-gücü yok da bu kışta kıyamette köye gel..”

“N’olacak sobanın başı sıcak. Atına da arpa veriliyor.” “Karnı da doyuruluyor” diye ilenildi.

“Susun uşaklar” dedi birisi. “Ee Gıbr.”

“Seydi Kâhya’nın odasına gittim ki, Deli Şaban lök gibi oturuyor. O zamanlar yol parası canımıza iliğimize yetiyordu. Altı liraydı emme, bulmak zor. Elde avuçta beş kuruş yok ki altı lirayı nasıl çıkaracaksın. Bir taraftan yol parası diyorlar, bir taraftan da beş çocuğu

olana da ikramiye veriyorlar ha.. Ula gencim beş değil onbeş çocukta edinirim ya ev kara yapı o da tek göz. Hep beraber yatıp kalkıyoruz. Avradınan gece işimiz, sanki hırsızlık yapmak kadar zor. Deli Şaban'a ise dert anlatmak her şeyden zor. O da ne yapsın hükümet adamı, “ git topla” diyorlar, o da gelip ahlat gibi boğazımıza duruyor. Varımızı yoğumuzu da dinlemiyor. “Küfür ediyor, ardın da “ Vallaha Jandarmaya teslim ederim” diyor.

Şehre gidip altı lirayı Efendi Ağa'dan alıp geleceğim emme, çarıkların altı delik. İyice eskiyeni de suya yatırıp sıırım yapıyoruz.

Uzatmayım Külcülerin Ömer'den emanet bir çarık aldım. Çarığı tamir ettim. Maksadım Deli Şaban'dan küfür işitmeden şehre gidip Efendi Ağa'dan para alıp geleceğim. Emme, Kula Buyduran'ı nasıl aşacağım: Ben de ya Kula gibi donup kalırsam diye çekiniyorum. Her şeyi göze alıp sabah sıcak çorba içip çıktım yola. Köyün çıkışındaki Bahçe Boynu'nun yanından Kaya Pınarı'na vardım. Biliyorsunuz burası kayalık yer. Fırtına ise hiç göz açtırmıyor. Fırtına yerden alıp göğe savuruyor. Elimi yüzüme siper edip kayalıklardan çıkayım derken gözüme bir iz ilişti. İzi sürerek gittim. düzlüğe çıkınca sansar izi olduğunu anladım. İzi bir kaya deliğine soktum. Sansarın derisi kıymetli. Kayanın arasını elimle yoklayayım dedim, anam yandım. Tırnağımı ne yaptığımın sansarı parmağımı kaptı. Sansar parmağımı bırak diyorum, inat hayvan ha bire parmağımı geiyor. Acıdan altıma sidik salıyorum. Artık canım iyisinden yandı. O inat ise ben de inadım. Parmağımı kopartsan da çekmeyeceğim dedim.

“Çekeceksin ya sansar koyvermiyor ki” dedi birisi.

“Dur lan su koyverme. En canlı yerine geldik” dedi bir başkası.

“Ula sen olsan koyverir misin lan? dedi Gıbr Mehmet. Yine devam etti.

“Anam avradım olsun, parmağımı koparsan da bırakmayacağım, dedim. O parmak kopsa da seni bırakmayacağım” diye yemin ettim.

Deli Şaban odada bekliyor. Yırtık şalvarın belindeki uçkuru çözdüm, çıkardım. Uğraşa uğraşa sağ elimi de kayanın arasına soktum. Bir elim sansarın ağzında diğer elimle sansarın boynuna uçkuru geçirmeye çalışıyorum. Zor şer geçirip ilmek yaptım. Uçkurun bir ucu elimde bir ucu ağızda. Dişlerimle çeke çeke ilmeği sıkıştırdım. Çek Allah çek... Sansarı boğdum. Kafır boğulunca elimi bıraktı. Elimi çıkardım emme parmaklarım kan fişkırıyor. Ben sansarı yakaladım ya, fişkırısın dursun. Eski işliğin eteğinden bir parça yırttım, parmağımı sardım. Artık bu yara ile şehre gitmek dört kere zor oldu. Bir de sansarı halletmek lazım. Köye geri döndüm. Evde sansarı yüzdüm. Gece yattım elim sızlıyo. Sabah erkenden yola düştüm. Şehre vardım. Askerlik Şubesi'nin alt tarafında (Ziraat Bankasının yanında şimdiki Kalelioğlu Apartmanının olduğu yer ve çevresi) dericiler, yüncüler, cehriciler var. Turşunun Zarif Ağa'ya vur-sür on üç liraya sansar derisini verdim. Parayı sonra al diyor ya, mümkünü yok diyom. Köyde tahsildar bekliyo. Parayı aldım.

Doğruca Sinanların Topal Hasan'dan yüz paraya bir sıcak somun aldım. Sonra yola koyuldum. İçimden de Allahım şu Kula Buyduran'ı bir aşsam diyorum. Dualar ediyorum. Akşam olmadan köye geldim emme, bana sor. Hiç eve uğramadan doğruca odaya. Deli Şaban'ın yanına gittim. Yol parasını verdim. Parayı görünce makbuzu kesip verdi. Ondan sonra eve vardım. Şöyle bir ısınmadan Tongülün İhsan, 'Selam'. Aleykümselem. "Ula zabın Mehmet nerden aldın lan parayı? Deli Şaban'a şıppınadak verdin? diye soru yağmuruna tuttu. Sorgu melakesi misin? Nerden aldım sa aldım. Şehirde Efendi Ağa'dan aldım diye savuşturdum. Böyle böyle oldu desem para isteyecek.

Şimdi anladınız mı dedi Gıbrır Mehmet, dinleyen gençlere, niye açılmıyor Gıbrır Emminizin parmağı...

Ben bunu Yazılıkaya dergimize daha ayrıntılı ve geniş olarak yazdım yayınladım.

Naim Arınık: Turşunun Zarif hakkında biraz daha bilgi verebilir misiniz?

Bahri Güven: Ben bana anlatıldığı ile yazdım. Fazla bir bilğim yok. Bu konuda İsmet Çenesiz Ağabey daha fazla bilgi verebilir sanıyorum.

İsmet Çenesiz: Turşunun Zarif Ağa cehri ticareti, deri ticareti yapan bir esnaf. Kendi malını yiyemeyen biri. Aynı zamanda ev komşusu da olan Lokantacı Rumi Cancan Zarif Ağayı lokantaya davet eder, ikramda bulunurmuş. Zarif Ağa’da zevkle, iştahla yermiş.

Bir gün Zarif Ağa’nın evinden kıyma, un filan alıp yemek yapmışlar. Zarif Ağayı da davet etmişler. Sofraya oturmuşlar çorba gelmiş. Zarif Ağa bir kaşık almış, ağzında dolaştırıyor, bir kaşık daha almış, yine aynı. Kaşığı bırakmış. “ Bu benim malımdan yapılmış, boğazımdan geçmiyor” demiş.

Çok varlıklı bir adam. Lakin malı boğazından geçmiyormuş.

Pek çok kedisi vardı. Kasaplardan ciğer alır, et alır arkasında kedileri evine götürür ve onları beslerdi.

Yol Parasına gelince: Mahalle muhtarı, yanında tahsildar komşumuz Terzi Tahsingile gelmişler. Tahsin’in babası Mehmet Amca’dan yol parası istiyorlar. Yok ki versin. Tahsin’in annesine Şefika ana derdik. Şefika Ana: “Durun demiş, bir yere varayım da geleyim.” Komşuları Dayıma gelmiş. “Etme İsmet Efendi gel şunlara bir şey söyle. Yoksa Mehmet’i, Tahsin’i götürecekler.”

Dayım gelmiş. Altı lirayı ödemiş. Bir lira da gecikme cezası var demişler. Onu da vermiş. Tahsildar, muhtar gitmişler. Dayım da çıkıp evine gelmiş.

Tahsin diyor ki, dayın gittikten sonra anamla babam oturdular, sevinçlerinden birbirlerine sarılarak ağlaştılar, yol parası yükünden kurtulduk diye. 60 yıldır anamın babamın ağlaşmasını unutamıyorum diye geçenlerde yine anlattı Tahsin.

Atilla Laçın: Turşunun Zarif ağa Doktor Şükrü Tokatlıoğlu’nun babasının çok yakın akrabası. Akmehmetoğullarının da akrabası.

Malları bu iki aile ve diğer mirasçılar arasında paylaşıldı. 1940'lı yıllar dünya harbi oluyor. Açlık, yokluk, hastalık memlekette diz boyu. 6 lira yol parasını köylüler nasıl bulsun da versin. Babam Karapınar'da Öğretmen. Laçın yöresindeki köylerin tahsildarı anamın akrabası Maliye'de memur Mehmet Abraş. Atınan köye geliyor, şakır şakır. Doğruca bizim eve. Gezip dolaştığı köylerden topladığı paralar heybenin bir gözünde. Yatarken yatağının altına seriyor paraları üstüne yatıyor. Ne olur ne olmaz. Akraba evi de olsa devlet parasına zarar gelmesin.

Çevre köylerde parası olmayanlara devletin teklifi. Eski Kırkdilim yolundan otomobiller geçemiyor. Yol genişletilecek. Laçın çevresi köylüleri elleriyle yolu genişlettiler ve yol paralarını yolda işçilikle ödediler. Eski Kırkdilim Yolu öyle yapıldı.

Öğretmenlikle ilgili olarak da babamla ilgili bir hatıra anlatacağım.

Babam köyden şehre gelince bir iki okulda görev yaptıktan sonra Zafer Okuluna geldi. Okul evvelce Vali evi idi. Onarım tadilat yapıp okul açılmıştı. Babama birinci sınıf düşmüş. Babam bir ay öğrencilerine her şey serbest demiş. Girin çıkın, sınıf içinde gezin dolaşın. Birbirinizle güreşin. Ama bu bir ay sürecek. Bir ay dolunca çocuklara bundan böyle zil çalmadan sınıftan çıkma yok. İhtiyacınızı teneffüste yapın gibi tembihlerde bulunmuş. Ertesi günlerde ders devam ederken bir kız çocuğu sınıfın içinde yürüyüp babamın yanına gelmiş,

“Eğil!” demiş. Babam eğilmiş. Çocuk başlamış minik elleriyle babamın yanaklarına vurmaya ve bir taraftan da: “Çişim geldi diyom sana, çişim geldi diyom sana” diyormuş. Babam bakmış ki, çocuğun ayaklarının altı yaşıyor...

Naim Arınık: Sene 1946 ben çarşıda mutaf dükkânında çırağım. Evimiz Turşunun Zarif Ağanın evine yakın. Bizim mahallede o kadar çok kedi var ki, hepsi de Zarif Ağanın evin etrafında. Biz arada taş filan atıyoruz. Çocukluk var ya. Komşu hanımlar bize “Aman yavrum

onlar Zarif Ağanın kedileri... Zarif Ağa kızar. Hem ayıp olur, günah olur taşlamayın” derlerdi. Evinin bodrumuna bakardık. Cehrilerini görürdük. Çöplükte kasaplardan aldığı ciğerleri kokmuş etleri kedilerine yedirirdi.

Evi villa gibi idi. Zarif Ağa ölünce evi yıktılar. İşçiler çalışırken kazmaları altın küplerini patlatınca paylaşamamışlar, iş polise aksetmiş. Senelerce miras davası sürdü. Mirasçılara paylaştırıldı.

(Naim Arınık şu manzume ile sözlerini sürdürdü)

Sözlerimi şöyle bitirmek istiyorum.

Aşıklar sadıklar sözünden dönmez

Sohbete girenler asla yorulmaz

Şu giden günlerimiz geriye gelmez

Merhaba ey dostlar sefa geldiniz

Ekinler biçildi desteler yerde

Mevla ile aramızda yetmiş bin perde

Allah Allah dedikçe açılır perde

Merhaba ey dostlar sefa geldiniz

Bu Velipaşa Konağını şenlendirdiniz, sevindirdiniz.

Teşekkür ederim sabırla dinlediniz.

Bahri Güven: Evet sohbet dostları, arkadaşlarımıza katkılarından dolayı çok çok teşekkür ediyorum. İyi geceler diliyorum. Sürçü lisan ettikse af ola. Saygılarımla sizleri selamlıyorum.

Kâzım ALKAN-Âşık Rıfat KURDOĞLU

Şiirler ve Türküler

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 04 Nisan 2006

Yer: Veli Paşa Konağı

İrfan Yiğit:

On yedincisini düzenlemiş olduğumuz Ulu çınarlar sohbet toplantımıza hoş geldiniz. Bu akşam da Çorum'un yetiştirdiği değerli şiir-edebiyat insanlarından iki konuğumuz var. Konuklarımızın özgeçmişini sunacak olan Atilla Laçın ağabeye mikrofonu teslim etmeden önce Kent Arşivi ile ilgili bir duyurum var.

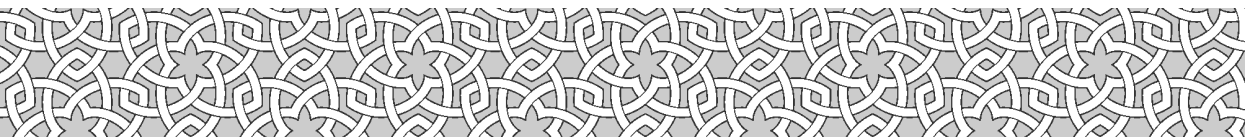
Kent arşivimizi belge- bilgi yönünden zenginleştirmek için Çorum'la ilgili yazılmış eserleri ve Çorumlu yazarların eserlerini topluyoruz. Şu ana kadar 80'nin üzerinde kitap derledik. Sizlere bu eserlerin bir listesini sunacağım. Bu eserlerin dışında elinde eser bulunanlar arşivimize bağışta bulunurlarsa çok sevineceğiz. Bu konuda ilgilerinizi bekliyoruz.

Konuğumuzun özgeçmişini sunmak üzere sözü Atilla Laçın hocamıza bırakıyorum. Saygılar sunuyorum.

Atilla Laçın:

Saygıdeğer Velipaşa Konağı sohbetleri konukları.

Bu akşam ki söyleşinin sahibi Kâzım ALKAN 1938 yılında Çorum'da doğdu. Çorum Cumhuriyet İlkokulunu bitirdikten sonra

Erkek Sanat Enstitüsü'ne kaydoldu. 1955–1956 yılında buradan mezun oldu. Aynı yıl Ankara'da Tapu Kadastro Müdürlüğü bünyesinde bulunan Fen Kursuna kayıt yaptırarak 9 ay süren kurstan sonra 1957 yılında Çorum Kadastro Müdürlüğüne Fen Memuru olarak atandı.

1959 yılında askerlik görevine alındı. İstanbul Tuzla'da Uçaksavar Okulunu bitirerek Asteğmen oldu. Gelibolu 2.Kolordu Komutanlığı emrine atandı. 1960 yılı Temmuz ayında terhis oldu. Aynı yıl Ağustos ayında Kayseri Fen Memurluğuna atandı. Kayseri'de memuriyet yaparken 1962–1963 ders yıllarında dışardan Lise bitirme sınavlarına girerek Kayseri Lisesi Edebiyat Kolundan Lise diploması aldı.

1963 yılı sonunda tekrar Çorum Kadastro Müdürlüğüne naklederek 1968 yılına kadar Çorum'da kaldı.

1968 yılı sonunda Bandırma Tapu Kadastro Müdürlüğü emrine verildi.

1969 yılında Erzincan Refahiye ilçesine Kadastro Fen Amiri olarak terfian atandı. 1972 yılına kadar görev yaptı.

1972 yılı Haziran ayında Sungurlu Kadastro Müdürlüğü Fen Amiri olarak atandı.

1974 yılında Merzifon Kadastro Fen Amiri oldu.

1985 yılında Tapu Kadastro Meslek Yüksek Okuluna kayıt yaptırarak mezun oldu. Suluova Tapu Kadastro Müdür Yardımcılığı görevine geldi. 1986 yılında Suluova'da Müdür oldu.

1991 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Çorum'a yerleşti.

2 erkek, bir kız çocuğu babasıdır. Büyük oğlu Ömer Faruk Çorum Atatürk Lisesi Matematik Öğretmeni olarak

görevdedir. Küçük oğlu Nurullah Harita Yüksek Mühendisidir. Kızı Fatma Zehra'da Yüksek Harita Mühendisi olup doktora tezi hazırlığındadır. Kâzım ALKAN halen bir mühendislik şirketinin ortaklarındandır.

Kâzım ALKAN çok genç yaşta edebiyata heves salmış ve bu vadiye denemeler yapmaya-yazmaya başlamıştır. 1991'den bu yana da ölçülü şiirler yazmakla birlikte son iki yıldır konulu şiir çalışmaları yapmaktadır. Şiir ve öyküleri yerel gazetelerimizde yayınlanmaktadır.

Buraya kadar kendine göre Kâzım ALKAN bu.

Bana göre de Kâzım ALKAN ortaokul sınıf arkadaşım. Aynı yıl doğmuşuz 1938.

Biz 20'li yaşlarda iken bir kurul 1958 yılında, 38 Şairin 139 şiirini bir arada toplayarak (Çorum'dan Sesler) adıyla Çorum Yeni Adım Basımevinde bastırdı. Kitabın tertibinde şairlerin soyadlarına göre bir sıralama yapıldı. Kâzım ALKAN'da kitabın ilk başında yer aldı.

Yaş 20. Bakın o zaman neler söylemiş.

Cesaret gönlümden kuş olup uçmuş,

Korkaklık içime birikivermiş.

Bir el boğazımı sıkıca tutmuş,

Diğeri perdeyi kapatıvermiş..

Koştum

Hayli koştum aynalara

Onlar beni yere çaldı

Yalvardım sonra zamana

O da bana lakayt kaldı

Durun dedim geçenlere

Bakın dedim şu yüzüme

Aldırmadan kederime

Onlar da taşlara çaldı

Meğer yaşıım geçmiş benim

Bitmez gönlümde elemim

Yazmaz olan şu kalemim

Beni yalnızlığa saldı.

Tıpkı El Gibi

At kişnerken güzeldir

Kılıç kuşanırken

Saat işlerken

Yâr öperken güzeldir

Bir tanem

Canım

Sen her halinle güzelsin

Tazesin

Bir fidan gibi

Kırmızı bir gül gibi

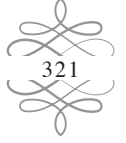
Ama ne çare

Bana sen

Bakıp geçersin

Tıpkı el gibi...

(Kâzım ALKAN. Çorum'dan Sesler, s.10-14)

Bana göre de Kâzım ALKAN işte bu.

Bu akşam ki programa, Sayın Kâzım ALKAN (Babama Mektuplar) diyerek başlayacak ve peşi sıra yöremizin, memleketimizin aşığı Rifat Kurdoğlu'dan bağlaması ile çalıp söyleyeceği iki deyiş dinleyeceğiz. Sonra tekrar Kâzım ALKAN (Anama Mektuplar'dan) bir şiirini okuyacak. Sonra Rifat Kurdoğlu tekrar sazını eline alacak. Sonra Kâzım ALKAN Yemen dosyasından ve son şiirlerinden örnekler sunacak.

Peki bu gece iki konuğumuz var. Kâzım ALKAN'ı anlattık. Sıra Rifat Kurdoğlu'da.

Rifat Kurdoğlu, 5 Ağustos 1962 Çorum Merkez Eskiekin doğumlu. Lise öğrenimini yarıda bırakarak 1977-1980 yılları arasında TRT'de sözleşmeli sanatçı olarak çalıştı. 1980 yılında asker oldu. Askerlik sonrası bir daha TRT'ye dönmedi. Aynı

zamanda saz şairi olan şairimiz, işçilik, çiftçilik, esnaflık gibi işlerle uğraşmışsa da sürekli bir iş sahibi olmadı.

1994 yılında Gönül Dilim, 1998 yılında Deyzeoğlu, 2006 yılında Seninle Güzel isimli şiir kitaplarını yayınladı. Yaptığı çalışmalarla sanat çevrelerinin dikkatlerini üstünde toplayan Rifat Kurdoğlu çevre konusundaki çalışmalarıyla da Çorum'da önde gelen isimlerdendir.

Kurdoğlu bir erkek iki kız çocuğu babasıdır. Oğlu Mülkiye mezunudur. Büyük Kızı Yüksek Hemşirelik okumakta küçük kızı ise Lise öğrencisidir.

Kâzım ALKAN önümüzdeki haftanın Kutlu Doğum haftası olmasından dolayı Hz. Peygamberimiz için yazdığı bir şiirle başlayacak. Söz Kâzım ALKAN'da.

Kâzım Alkan:

Sevgili gönül dostları hoş geldiniz. Malumunuz önümüzdeki hafta Kutlu Doğum haftası. Bu hafta için Resulullah (s.a.v) Efendimize yazdığım bir şiirle başlayacağım.

Ay utanır şavkından yıldızlar hicap duyar

Görse güneş nurunu ışığını kaybeder

Can senin ateşinde yanmayı hayat sayar

Sensiz gönlüm serseri sensiz ruhum derbeder

Ben lütfuna ermeyi değişmem cihanlara

Senden doğar güneşim her sabah yeni baştan

Seninle varır ruhum sonsuz heyecanlara

Seninle mevsimlerim kurtulur kara kıştan

Elinden içer gönlüm gençliğin iksirini
Seninle uzatırım sonsuzluğa kolumu
Grebilsem bir nebze gönlündeki yerimi
Aramadan bulurum ıŐıĐınla yolumu

Kâzım Alkan:

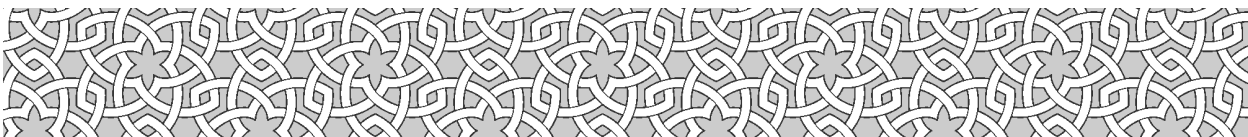
Şimdi de sizlere (Babama Mektuplar) dosyamdan iki Şiirimi okuyacağım.

Emeklerken vadilerde dağ gölgeleri
hatırlar mısın ey babam!
emeklerken, vadilerde
usul usul
dağ gölgeleri;
karabasan gibi
kerdi üstümüze karanlık...
silinirken yeryüzü coğrafyasından
ak dağ yamaçlarındaki
birkaç yalın köy...
ınlarken kulağımızda,
telerden gelen

yatsı ezanları,
yol sorardık,
kutup yıldızından biz...
ürkerdi,gölgesinden
altımızdaki merkep...
ya düşerdik,
ya da asılı kalırdı
semerinde ellerimiz...
acelemiz olurdu,
mühürlenince yerler;
uzatırken geceye
periler, cinler ellerini...
katlanırdık, bir iç ürpermesiyle
bukağıydı
ayak bileklerimizde karanlık...
parçalayıp yutardı,
taşlar/ kayalar
ayağımızdaki soğuk kuyu lastiklerini...

bazen de gecelerdik hani
koyun koyuna seninle
ayağında bağlı

yuları merkebin
buğday yığınlarında...
ve çalılar üstünde
yeryüzü yıldızlarıydı sanki,
ıpıl ıpıl
rüya misali
ateş böcekleri...

ne çok severdim
seni kucaklamayı
ne çok
geceler düş gibiydi
geceler serin
ve dalar giderdik derinliklerine
düşlerin...

uyanırdık,
yalarken seher yeli yüzlerimizi
ufukta süt beyazı bir ak
bir çizgi, bir iz...

sonra
emerdi yıldızları
bir mavi hortum...
seslenirdi ötemizden
sesi var
kendisi yok
bir hüt hüt kuşu
bir kuyruk sallayan
konardı karşımıza
kuyruğunda
dokuz şiddetinde bir deprem...
alev alev
yeryüzüne
saldı oklarını
utangaç güneş...
geçerdi üstümüzden
cırtlak sesli bir saksağan...
ve yığının içinde,
tembel tembel
gerinirdik
baba/oğul
ikimiz.

hey gidi günler hey!
doyumsuz bir özlem şimdi
gönlümün hatırasında...
vuslatı mahşer,
yitik zaman tünelinin
gelmezliğinde...
geldikçe aklıma,
alazlanır yüreğim...

sen de ey babam
oralarda bir yerdesin şimdi
çürümüş
bir zaman diliminin
avuçlarında
özlemin, dağ olsa da
vuslatın mahşer...
şimdi
meçhuller tarihi
yazar seni
yitik diye
yokluklar sayfasında...

Kar yağar yüreğime
Yitik zaman bulutlarından
açarken hayal perdesini
yavaş
yavaş
geçmişe gönlüm
kar yağar yüreğime
yitik zaman bulutlarından
ve gözlerime yağmur...
ve çürüyen
zaman tünelinin
delinir dibi
seni, bulurum ey babam
anılar rafının
ilk tereğinde...
ne güzel geçerdi yanında çocukluğum...
inanılmaz bir serüven olurdu
her hevesim...
severdim ayağına bağ olmayı...
koltuğunda bir değnek,
yada bir sepet kollarında...

gider gelirdik
çorum/çıkırık arası
köy yollarında,
birkaç doyumsuz boğaz derdine
ta! o zamandan tanıdım,
pamuğu, yünü...
haylaz bir çocuktum,
sığmaz ele avuca...
koşmak
hoşuma giderdi peşinden
yaramaz bir tay gibi;
yola çıksan da,
kıyamet bir kış günü...
o günlerden
bir çeşme kalmış hayalimde
yalın,
yolun üstünde bir yerlerde...
tıkamışlardı oluklarını
sulardı yolcuları...
doldurmuşlardı
gökyüzünden

bir tutam karanlık
ve çaka çaka
buz tutmuştu lülesinde
şırıl şırıl
susamış yolcuların umutları...

biz, yolcuyduk hep...

bir batar

bir çıkardı

karabataklar gibi

bir beyaz kar denizine

kırçıl toynakları merkebin...

yürürdük,

ufuklarda yitik bir hedefe;

basarak

erken gidenlerin izlerine...

yine hatırladığım

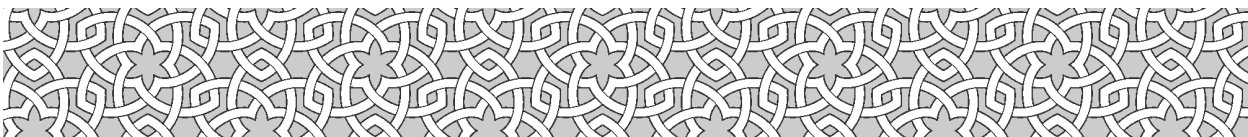
o yolculuklardan;

karşıda

bir tepede

birkaç kurt;

sanki ecelimiz...

açlık, don tutmuştu
çıldırın gözlerinde...
tetikteydiler,
atlayıvereceklerdi
sanki üstümüze
şeşe kaza,
yuvarlanıp düşseydik birimiz...

cesurdun ey babam!
ya da bana öyle gelirdi...
bayılırdım,
bacaklarına sarılmaya
korkusuzca...
gülerdin, yalap yalap
yayılırdı yüzüne tebessüm...
pervan yoktu
kurttan/kuştan...
inişmiş/yokuşmuş
vız gelirdi...
yorulsam,
bohçaydım omuzlarında...
yılmazdın kardan, kıştan!...

kaptanımdın benim,
bembeyaz bir kar denizinde...
gemin,
bir ürkek merkep,
yolcun ben;
yükün
iki çuval un...
böyle kazanılırdı
ekmek dediğin...
o zaman
bir devdin gözümde
boyun bir altmış beş olsa da...
babamdın benim,
herkese
övünerek söylediğim...

Kâzım Alkan:

Birinci bölüm burada sona erdi. Sözü Rifat Kurdoğlu'na bırakıyorum.

(Rifat Kurdoğlu eline sazını aldıktan sonra)

Rifat Kurdoğlu:

Sevgili dostlar hepimiz hoş geldiniz. Özellikle burada bulunan benim ailem ve aile dostlarıma da hoş geldiniz diyorum. Hastanemizin hocaları olan dostlarıma da hoş geldiniz diyorum. Ayrıca benim ilham perim sevgili kızımız Elif burada. Elif benim

ilham perim. Üçüncü kızım diyorum ben ona. Onu ne zaman görsem arkasından bir şiir yazarım.

Sevgili dostlar aynı zamanda boğazımdan tedavi görüyorum. Çantam ilaç dolu.

Mademki halkız, ben de bir halk türkümüzle başlıyorum. Hüma Kuşu...

(Hüma kuşu halk türküsünü sazı eşliğinde okuyan Rifat Kurdoğlu arkasından sözleri kendine ait olan “ Gitmem gitmem” nakaratlı deyişini seslendirdi.)

Atilla Laçın:

Bu bölümde şairlerimizin şiirlerinde Yemen İsyancıları konusunda şiirlere rastlayamayan Kâzım ALKAN Yemen konusuna eğilmiş ve Yemen konulu 35 şiir yazmıştır.

Kâzım ALKAN'ın, annesinin babası olan Kuloğlu Ömer Hafız da Yemen'e asker olarak gitmiş ve orada şehit olmuştur. Annesinin amcası olan Kamil Çavuş'ta hemşehrîsi Hafız Ömer'in şahadetine tanık olmuş ve Yemen'den sağ dönebilenlerdendir.

Kâzım ALKAN'ın Yemen şiirleri yazışına annesinden dinlediği Yemen hatıralarının etkisi büyük olmuştur.

Yemen'de kaç şehit verildiği hususunda rakamlarda belirsizlikler olmakla beraber, Osmanlı devletinin kah savaşırken, kah isyancılarla boğuşurken verdiği kayıplar yanında hastalık ve bakımsızlıktan ölenler ve de diğer yitiklerle 600 bine yakın evladını kaybetmiştir.

Kâzım ALKAN şimdi Yemen konulu şiirlerinden sunumda bulunacaklar.

Kâzım Alkan:

SICAK KUM TANELERİNE SEVDALI KANIM

ben, birinci mülazım Ahmet;

yedinci kolordu,

birinci tümen,

otuz dokuzuncu alay,

üçüncü tabur,

birinci bölük kumandanı...

dün gece,

beynimden tüterken

kızgın çölün dumanı,

verdim sırtımı dağlara;

bir türkü tutturdum usuldan

yemene dair:

“adı yemendir

gülü çemendir

giden gelmiyor

acep nedendir”

arkamda dağ,

önümde çöl...

kum fırtınaları dolar gözlerime

aldırmam.

dudaklarımda,

çatlamış çölün sıcağı;

seraba karışmış düşlerim...

ve gözlerim dalmış...

sağımda,

Çorum' lu

hafız Kuloğlu Ömer

soluksuz,

ak alında

şahadet nişanının bir damla kan

açık kalan gözlerinde,

donup kalmış hayali

helâli Ayşe'nin...

ve yetimleri,

feryat eder

buz tutmuş yüreğinde...

solumda,

amca oğlu

Kâmil çavuş;

gönlünde yar özlemi,

beyninde çivili,

varılası sıra...

Kâmil Çavuş üzgün,

Kâmil çavuş yorgun...

iki damla yaş göz pınarlarında;

yüreğinden çağlayanlar akar...

ve kâmil çavuş,

yitirmiş canın yarısını

yemen çöllerinde...

çökmüş

amcaoğlu Ömer'in başına

uğunur

ağıt yakar...

“Susmuş konuşmuyor ağzında dili

Yirmisinde solmuş tomurcuk gülü

Ne yaman yer imiş Yemen'in çölü

Yemen'e de koç yiğidim Yemen'e

Ben ağlarım ben söylerim kime ne”

çöl ayazı çıktı az önce,

iliklerim şimdi buz...

gözlerime batar yıldızlar

diken

diken

ayrılık melamet hırkası,

hasret cehennem;

sıla serap düşlerimde,

özlem kurşun...

kavrulurum şu yad ellerde...

kanım,

sıcak kum tanelerine sevdalı...

ve isyan rüzgârları eser

karşı dağlarda

İhanet yelleri

pusuda

yar diplerinde...

biri bitmeden

biri başlar isyanın

şol Yemen’de

yeni bir can pazarı kurulur

her gün

yeni baştan

yutturur bana

lal olmuş dillerimi

hayrettir

hayallerime doğan istifham

çaresizlik gem vurur hülyalarım

ve ihanetin çürük dişleri

kemirir ellerimi...

Sazların arasında

birinci mülazım Cemil,

sırt üstü düşmüş;

gözlerinde

hasreti,

nişanlısı Halime’nin...

ve gecenin sessizliğinde

az ötemizde

inilti,

feryat;

sonra, uzun bir sükût...

ve ileride,

silüeti dağ

üst üste düşmüş şehitlerin...

Ucu Yemen

Kabzası Anadolu

bir sözcük sıyırdım kınından;

ucu yemen,

kabzası Anadolu.

yad ellerde,

kaderine terk edilmiş

bunca insan,

çaresiz...

geçit vermeyen dağlar

arkamda

göğü deler,

önümde

çöl ayazı bir gece;

gök yüzünde, yıldızlar

umarsız...

işte yemen,

bilinmeyen bilmece...

toprağı isyan kokar yemenin

suyu ihanet...

ve bu çölleri vatan bilip,

türkülerle düşmüş bağrına;

nice yiğitler,

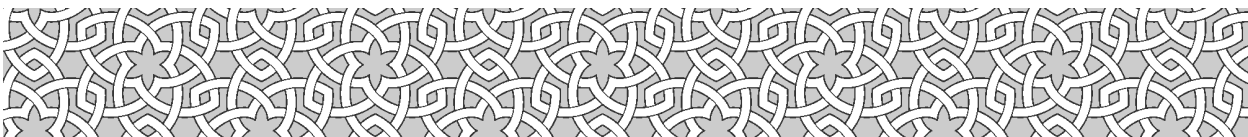
nice Memiş,

nice Mehmet...

ufuklara çakılmış gözlerim,

ufuklar uzak;

ve o ufuklarda umutlar kayıp,

hayaller yitik

ve ötelerde

ta ötelerde

hep çölleri

çöllere bağlar yollar...

amaçsız bir uğraşta,

yorgunum şimdi,

bağrım da taş...

düşümü yitirdim kumlar içinde;

gayesiz bir kurşuna hedef,

amaçsız ölümlerle arkadaş...

bu çöllerde,

kandır kumun kınası;

bu çöllerde,

kumla yoğurur insanı,

erimiş lavlar gibi sıcak,

kum fırtınası...

bu çöllerde,

sabahı gelmez gecelerin...
yüzlerce yıldız kayar gökyüzünden.
ve düşer kumlara
yüzlerce şehit...
kayıplar listesinde bulur yerini,
tarihe karışmış
binlerce ümit...

Her ferman binlerce eceldir
Kapı tokmaklarında eli

“kışlanın önünde redif sesi var
bakın çantasına acep nesi var
bir çift yemenisi bir de fesi var
adı yemendir, gülü çemendir
giden gelmiyor, acep nedendir”

Anadolu ana-baba günü
ferman gelmiş İstanbul’dan

Kars'a

Erzurum, Boluya...

ferman gelmiş İstanbul'dan

baştan başa Anadolu'ya

bir ferman gelmiş Anadolu'ya

yakar kavurur yeli

her ferman binlerce eceldir

kapı tokmaklarında eli...

lekesiz bir mavide gökyüzü

berrak mı berrak...

gönülleri çöl rüzgarı kavurur,

söndüremez

Erciyes dağının karı

kâr etmez

soğuk esse de poyraz...

çökmüş Yemende ki isyanın dumanı

şehir şehir

köy köy

Anadolu'ya

ne yapsan gitmez...

çifte davullar vurulur

kışlanın önünde

mızrak gibi saplanır

sinelere zurna sesleri

mızıkalar öter

yanık yanık

bin matem bürür havayı

bin yangın gibidir şimdi

Anadolu evleri...

köz düşer gönüllere

duman dumandır yüreği anaların...

marşlar çalınır durmadan...

toplanır, kim bilir

kaç yerde redif alayı

önlerinde mahşer kurulur

dolar boşalır kışlalar

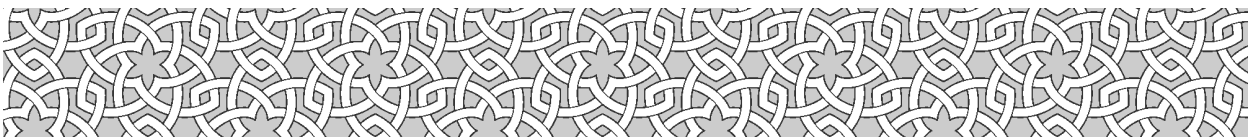
yollar boşalır dolar...

yeni bir isyan çıkmış

Yemen'de...

bacılar uğunur

yumruklar bağırını analar...

giden gelmez Yemen'e
mahşere sürer hasretlik
bin hüznün sarar babayı...
ve tiz bir düdük,
gür bir ses
keskin bir emir
sinelere dolar hıçkırık
gönüller ağlar
redifler yürür dağlarca...
ardında
umman kadın-kız
çoluk-çocuk...
sel olur
ana-baba- kardeş...
ve dönüşü olmayan
her geçitte
saygıyla eğilip
yol verir dağlar
gidiş yemendir...

BİR HÜZÜN ÇÖKER YÜREĞİME AĞLAMAK GELİR İÇİMDEN

ben,

sorgunlu tevfik

ben

bir mezarım şimdi

baş ucunda taşı yitmiş

umutsuzluk içinde,

umutla gelen yemene

ve umutları,

şu taş yığınları arasında

bir avuç toprak...

eriyip gitmiş

şimdi türkümü söyler

çöl rüzgarları

sabahı ayaza çeken gecelerde

dinlerim

unuturum da şehit olduğumu...

bir hüznün

çöker yüreğimin başına

ağlamak gelir içimden

göz yaşlarım

ıslatır toprağı içten içe

bir kızıl sancıya boyanır tan

ve benim türkümü

dinler bütün kabristan...

şehitler dinler,

çığlığında rüzgarın...

bir türkü ki, benim türküm

düşmemiş kağıda kaleme

yansır yer altından

yanık gönüller

perde

perde

benim türküm

ana gözünde yaş

baba yüreğinde

bitmeyen bir derin sızı

eş bağrında

sabır taşı

evlat yüzünde,
bir yetim yalnızlık
ve omuzlarda
bir bükük boyun
bir düşük baş
rüzgarda hicran
bulutta ağıt
toprakta yaş...
ben sorgunlu tevfik
yitik bir mezarda
tüm şehitler gibi
kaybolup gitmiş
kalmamış bir fatiha okuyanı
bir avuç toprağım şimdi
yeri belirsiz...
önce,
adım yazılmıştı bir taşın üstüne
şimdi o da yok
solup gitmiş üç günde
kim bilir kimler almış
bir başka mezara baştır belki
ne son kaybıyım

bu kabristanın ben
ne de ilki...
ben, sorgunlu tevfik
boş kovan
kırık tetik
yitik bir mezarda
yarısı elin
bir avuç toprak
ve
bütün şehitler gibi
yemen de kayıp
yemende yitik
bir çöl rüzgârı söyler türkümü şimdi
ben dinlerim
şehitler dinler
çölde kum,
dağda taş dinler
yanar toprağın bağı
ve
kabristan inler...

(ESARET GÜNLERİ)

ben Sorgunlu Süleyman;

çaresizlik büker belimi

her gün doğumunda

bir huysuz at kişner durur

otlağında gönlümün...

şaha kalkar her gemini gevende,

her seher vurur kendini yola

dolu dizgin

ve hep

o kesilesi tel örgüler

keser yolumu...

ne volta atmalar,

ne çalıştırılmalar

bir madende

ölürüne;

hiçbiri bunca yormaz beni...

yalnız çaresizlik dayanılmaz

bir ağrıdır yüreğimde...

iki büklüm dolaşırım

gece / gündüz
boğazımda, bir yumru
kocaman
yutsan yutulmaz...
ve çaresizlik,
bir gayya
görünmez dibi;
iki damla yaş olur gözlerimde,
yakar yüreğimi sıla özlemi...
en yangınından,
bir memleket havası, dolar gönlüme
ateş gibi
kor gibi...

geceleri başlar
gökyüzünün ağıtı...
düşer yanaklarından
damla damla yıldızlar...
ikinci üstü düşmüş
kalkmamış,

Keskinli Hurşit;
nöbetçiler acımadan vurmuşlar...

ve acımasız vahşetin

kol gezdiği

bu yıkılası

kana susamış

esir kampında

düştükçe dalından

her yanık meyve,

ve bıraktıkça

kamp çıkışına;

özlem dolu son bakışlarını,

bir garip esir

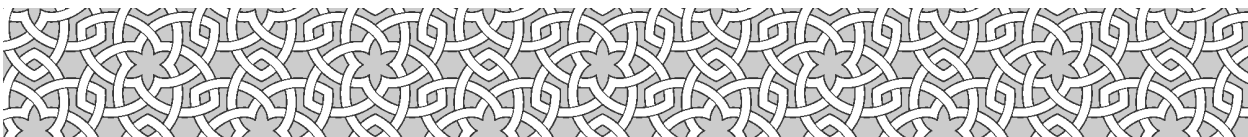
tel örgünün yüreği sızlar...

mezar gibidir barakalar...

can hulkumda ölülerin yattığı...

canhıraş bir feryat olur

boğazlarda her öksürük...

ölsen de, cevap gelmez çağrına...
mezar gibidir barakalar
kan sızar kimilerinden,
sinsi gecenin bağına...
zift gibi kaygı dolar
yüreğine insanın,
safran sarısı bir özlem sarar gönülleri,
hicranın zehri sızar yanaklardan
her gece...
ecel nöbet tutarken barakalarda
kim bilir kimin vuslatı
kalır mahşere...
ve ölüm kim bilir kimi kucaklar...

hicran acısı
sızlatırken sılada
ana,baba, yavuklunun bağırını;
sabaha,
kim bilir,
kimi kaldıracaklar?...

Atilla Laçın:

Tekrar Aşık Rifat'a dönüyoruz.

Rifat Kurdoğlu: Teşekkür ederim.

(Rifat Kurdoğlu askerlik yaptığı Eleşkirt kışlasının Çorum Kışlasına çok benzediğini ve kışlanın batısında bizim Köse dağ gibi bir dağ olduğunu ve adının da Köse dağ olduğunu söyledi. Ardından bu kışlada Burhan Çeçen ile beraber olduklarını anlattı.)

R. Kurdoğlu: Sözü müziği bana ait olan TRT repertuarına benim adımla Çorum türküsü olarak kayıtlı

(Can bedene sığmaz olur

Aramazsam gülüm seni

Gönlüme gün doğmaz olur

Deremezsem gülüm seni)

türküsünü ve ardından da (Ay yüzlü gamzelim gerdanı benim) diye başlayan diğer bir eserini seslendirdi.

(alkışlar)

R. Kurdoğlu: Teşekkür ederim.

Atilla Laçın: Ellerine diline sağlık Kurdoğlu. Söz şimdi Kâzım ALKAN'da. Alkan görev yaptığı Refahiye'nin karlı dağlarında anasına, Çorum'a duyduğu özlemi anlatan şiirlerini (Anama Mektuplar) diye bir dosya yapmış. İşte o dosyadan bir şiir okuyacaklar.

Kâzım ALKAN:

(Anama Mektuplar Dosyasından)

dağlara kar yağıyor şimdi kar,
dokuz no.lu nirengiye kar yağıyor dumanlıda
dumanlıda,
her bulut hasret yüklü,
özlem yüklü buram buram;
kar olup yüreğime yağıyor...
ve ben,
seni düşünüyorum anam.
ve üşüyorum yalnızlıktan;
alabildiğine üşüyorum...

üç yaşında bir çocuk gibiyim,
şaşkın, çaresiz...
yüreğimin tepelerine kar yağıyor anam kar;
donuyorum,
tir tir titiriyorum.
ve rasat yapıyorum dumanlıda;
dokuz no.lu nirengide...

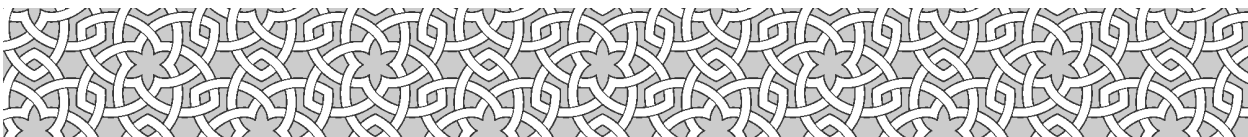
rakım;
bin altı yüz on,
ellerim buz tutmuş,
yüreğim don...

dürbün,
gözlerimde mavzer,
hedefe kilitli...

ve ben,
seni düşünüyorum anam seni...
dizlerinin sıcaklığını,
saçlarımda,
şefkatle gezen ellerini,
sevgiyle atan yüreğini düşünüyorum...

neler vermezdim neler,
dizlerinde bir anlık uykuya,
yüreğinin sıcaklığı dolaydı gönlüme şimdi,
neler vermezdim...

duaların süslerdi rüyalarımı;
huzur çiçekleri açardı yöremde,
Kaygıdan, tasadan uzak...

seni düşünüyorum bu dağ başında,
türkü türkü
sımsıcak...

bülbüller susardı gül dalında,
sen türkü söylerken,
kumrular konardı omuzlarına anam,
bir yanıktı ki sesin,
yüreğime işlerdi...

sen görmezdin,
ılık yağmurlar yıkardı yüzümü,
sen türkü söylerken...

sen türkü söylerken
duvarlar yankı verirdi sesine odalar dolusu

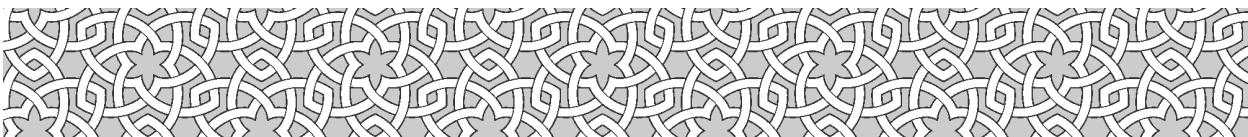

yüreğim yankı verirdi,
kabarıp kabarıp...
şehir yankı veriyor sanırdım,
dağlar, taşlar yankı veriyor dünya
evren yankı veriyor...

öyle güzel
öyle yanıktı ki sesin
sen söylerken anlam kazanırdı türküler
hiç susmayasın isterdim...

isterdim ki;
hep yanımda olasın anam,
ellerin saçlarımı okşasın;
gülücükler dolaşsın yanaklarında
şefkatli, sevgi dolu...
ve yüreğinin sıcaklığı ısıtsın gönlümü...
isterdim ki
türküler
hiç düşmesin dilinden...

bir bakışın vardı ki anam bir bakışın,
engin denizler gibi
sevgi dolu
muhabbet dolu...
özledim!...

Sıcacık gülerdi gözlerin
sen gülünce
çiçeklerle dolardı gönlümün yaylaları
sevgi, sel olur akardı yüreğimden,
yer çekimi erirdi kanatlarımda...
duaların dolaşırdı damarlarımda, kan gibi...

ekmek parası dedik,
geldik bu dağ başına...
rakım bin altı yüz on;
Dokuz no.lu nirengide rasat yapıyorum şimdi
yüreğim don!...
şimdi neredesin anam?...
sensizliğe açılıyor bütün kapılar

bu dağ başında

buz gibi!...

yüreğime kar yağıyor kar,

buz tutuyor gönlümün etekleri,

titriyorum...

ve seni düşünüyorum anam

seni özlüyorum,

nerdesin?...

şu rasat bitsin hele

ant içtim,

yemin ettim;

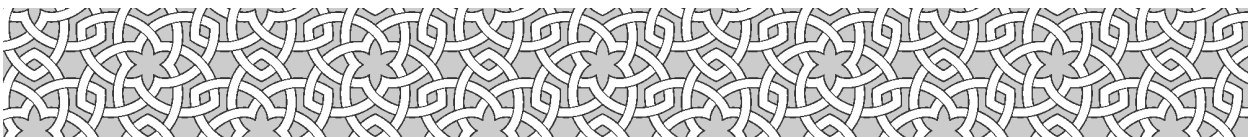
kurşunlayacağım dokuz no.lu nirengiyi...

selam eder, ellerinden öperim...

Atilla Laçin: Söz de saz da tekrar 'Deyzeoğlu' da.

Rifat Kurdoğlu: Teşekkür ederim.

Rifat Kurdoğlu, önce (Yıkılın dağlar) ve ardından (Her akşam bir sarı yıldız) diye başlayan sözleri ve müzikleri kendine ait iki eserini seslendirdi.

Atilla Laçin:

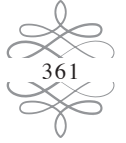
Efendim geldik gecenin son bölümüne. Bu bölümde Kâzım ALKAN ölçülü şiirlerinden örnekler okuyacak.

DÖKMÜŞ YAPRAKLARINI DALLARIM

bir yalancı hevesi gerçek sanmış şu özüm
hayli dolanıp durmuş boş vaatler peşinde
Yaradan'ın önünde şimdi kapkara yüzüm
aydınlık rüyalara hasret gönlüm düşünde

ecirsiz amellerle bir ömür harcamışım
ne çare son pişmanlık artık fayda vermiyor
ellerimle harcımı yazık kendim karmışım
nedamet yaşlarıyla gönül huzur dermiyor

hiçliğe odaklanır dönüp baksam gözlerim
hep masiva görürüm geçmişin bedeninde
acz içinde kekeler hislerimi sözlerim
bir nadim oyuncağım şu hayatın içinde

eritip akıtmışım bir ömrü yıllar boyu
getirip dizmemişim iki taşı yan yana
hep yanlış mecralara akmış hayatın suyu
ele gelen bir eser koymamışım meydana

dünya maratonunda çürümüş köküm yer yer
kurutmuş gövdesini hayat denen ağacım
dökmüş yapraklarını bütün dallarım gel gör
suya toprağa değil ben rahmete muhtacım

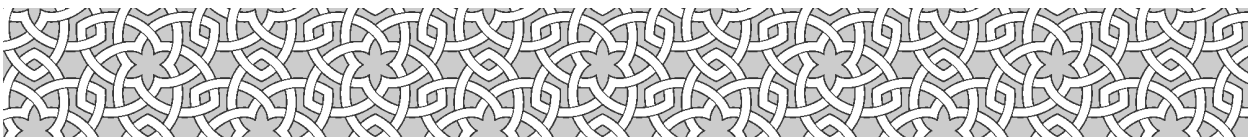
Kâzım ALKAN

Be Gönül

Boşuna gamlanıp kederlenirsin
Kaderde olanlar olur be gönül
Her olur olmazı kaderlenirsin
Yazılan yerini bulur be gönül...

Her şeye takatın yetiremezsin
Dünyanın gamını bitiremezsin
Sırtına yüklenip götüremezsin
Sen gidersin, dünya kalır be gönül...

Zahiri aştın da batında mısın?

Yedi kat göklerin katında mısın?

Kainat çöktü de altında mısın?

Neden seni kaygı alır be gönül...

Gel, şu kaygılara bir yol “yeter” de,

Boşuna kalırsın dertte kederde

Ne gelenler kalır, geldiği yerde,

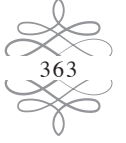
Ne giden geriye gelir be gönül...

Akıttın çeşmeni oluklar doldu,

Dertlene dertlene, dertler kök saldı

Dünya'nın ele mi sana mı kaldı,

Yaratan işini bilir be gönül...

ŞİİRİMDE HEP ÖZGÜYÜ ARADIM

ömür boyu tan yerinin içinde
şafak denen bir çizgiyi aradım
hece hece bir kalemin ucunda
yazı denen bir dizgiyi aradım

çabadayım doğumumdan ölüme
övgü yazmak için gonca gülüme
sevda dolu şu delişmen gönlüme
ilham denen bir sezgiyi aradım

iklim iklim yağmurunda yaşında
yaz görmemiş tepelerin kışında
türkü türkü mor dağların başında
duman duman bir ezgiyi aradım

bile bile bir gönülü yıkmadım
acıasına tatlısına bakmadım
ömür boyu usanmadım bıkmadım
kader denen bir yazgıyı aradım

pas tuttu gör yıllar, otağında pas
uygun düşmez yüreğime her libas
sevabıyla günahıyla bana has
şiiirimde hep özgüyü aradım.

Kâzım ALKAN

DEĞER Mİ YÜREĞİME SICAK BİR DOSTUN ELİ

Dört mevsimin dördünde kaldım kış ortasında
Bir bahar şenliği arar buzda gözlerim
Deryaları dondurdu zaman gönül tasımda
Yıllardır hayat veren bir güneşi özlerim
Yıldızların önünde bulutlar perde gibi
En aydınlık günümü koyu sisler bürüdü
Hayallerim serildi yerlere mürde gibi
Umutlarım kalktı da bilinmeze yürüdü

Önemini yitirdi en anlamlı duygular
Buz tuttu yüreğimde sevginin en güzeli
Değsin diye bekliyor içerimde kaygılar
Gönlümü ısıtacak sıcak bir dostun eli

Kâzım ALKAN

Kâzım Alkan: Beni dinlediğiniz için teşekkürler ediyorum, diyerek sohbetine son verdi.

Atilla Laçin: Kâzım ALKAN'a teşekkür ederiz. Güzel bir şiir ziyafeti oldu.

(Dinleyicilerden gelen istekler üzerine Kurdoğlu'na dönerek) Türküsüz bitmez diyorlar.

Rifat Kurdoğlu: Önce “Allı Turnam” türkümüzü okudu. Ardından emekli öğretmen Hafız Muhlis Yılmazeli ile birlikte “Anam anam” türkümüzü seslendirdiler.

Program toplantıya katılanların da katılımıyla okunan türkülerle son buldu.

Prof. Dr. Turan ILGAZ

Kent Kimliği

Uluçınarlarla Konak Sohbetleri

Tarih: 25 Mayıs 2007

Yer: Veli Paşa Konağı

Turan Ilgaz: Merhabalar, hoş geldiniz.

Annemin ardından Teyzemi kaybettim geçtiğimiz ayın ilk günü. Bir Nisan şakası oldu. Çocukluğumdan bir anı: Bazen iskambil oynanırdı evde. Teyzem bin nazla katılırdı bu oyuna. “Bilmem ki, nasıl olur ki, hadi hatırlayalım” diyerek ve de çekinerek otururdu masaya. Oyun al gülüm ver gülüm sesleri arasında sürer, ama teyzemden hiç ses çıkmazdı. Onu tam unutulardı ki, cılız bir sesle devreye girer ve sorardı “bi baksana hele şuna!.. çıkamıyom işin içinden.” Ve yanında oturan, bir göz atardı lütfen. Ama o da ne? Her defasında teyzem kazanır ve mırıldanırdı: “Vıyh! Becerebildim mi ben şimdi? Derdi. Işıklar içinde yatsın, teyzem ve de tüm teyzelerimiz. Şimdi sizler de beni, böyle

bir oyuna, bir söyleşi oyununa davet ettiniz. Umarım teyze ruhunun yardımı ile, ben de bir şeyler becerebilirim huzurunuzda.

Ama önce kendimi tanıtayım..

Çorum için ünlü bir kişinin, Foto Hasan Basri Ilgaz'ın ve onun karanlık odasındaki eşi, babamdan ve benden kaçan garıların kızların fotoğrafçısı Fatma hanımın oğluyum. Biliyorsunuz, Çorum'da erkek çocukların bir adı da 'gobel' dir. Bana hiç kimsenin bu ağızdan seslenmemiş olmasını hep bir eksiklik olarak algılamışım. Bu nedenle, eğer bu söyleşiyi becerebilirim, Hasan Basri'nin Gobel, içini iyi döktü dersiniz mutlu olacağım kesin.

Masalımsı görüntüsüyle Albayrak İlkokulu'nun tamamı ve okuduğum Lisenin belleğimdeki tabelası bu gün artık yoklar. Saygıdeğer hocamız (Ord.Prof. Dr.) Bedri Karafakıoğlu İlköğretim Okulu da yok olmuşlar bu arada. Bu biraz da bizim kendi özümüze, öz değerlerimize vefasızlığımızın belirtisi.

İTÜ Mimarlık Fakültesinden mezun olduğum günün gecesi, bindiğim otobüs ile bir yumurta kamyonunun Çorum yollarında çarpışması sonunda, ana-baba ocağı Çorum'a (sağlıklı olarak) ulaşabilmem 2 yıl, İTÜ'deki Akademik görevime başlayabilmem 4 yıl kadar gecikmeli oldu.

Çorum Lisesi 4 yıllık programı ve o dönemin askerlik süresi nedeniyle 2 yıllık ek bir gecikmeyi de katarsak, hayata toplam 6 yıl kadar gecikmeli başlamış oldum.

Sonunda İTÜ de 10 yıl, KTÜ de 13 yıl ve son kesimi MÜ'nde olmak üzere, 40 yıl sonunda, emekliye ayrıldık eşimle birlikte, isteğimizle.

Akademik yaşamım süresinde, sırasıyla Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde (KTÜ) İnşaat-Mimarlık Fakültesi, Makine-Elektrik

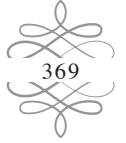
Fakültesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dekanlıkları, Rektör Yardımcılığı ve Üniversiteler Arası Kurul Üyeliği görevlerinde bulundum. Son görevim MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Dekanlığı (İstanbul) dur.

Yerel Yönetim aşkım; sayın Necati Ekşi (Dr.) ve Sayın Yıldırım Aktuna (Dr.) dönemlerinde, Bakırköy Belediyesi'nde Başkan Danışmanlığı ve hemşehrimiz sayın Feyzullah Kıyıklık (Av) döneminde Bağcılar Belediyesi Başkan Danışmanlığı görevlerinde bulundum.

Çorum Tutkum: İstanbul'da yaşayan Çorumlu Dostlar, adına VAKIF denilen bir oyuna, ite kaka beni de soktular. En azından onlar öyle sanmaktalar hâlâ. Artık hepimizin bildiği Çorum Eğitim Kültür Vakfı'nı (ÇEKVA'yı) hep birlikte doğurduk. Doğumundan bu yana hep ÇEKVA çatısı altında kaldım. Bakıyorum 13 yıl geçmiş aradan ve sizlerle paylaşacağım ilerleyen saatlerde. Fakat şimdi araya sıkıştırmam gereken şeyler var. Örneğin.

Uygarlık Düzeyim: Dünyalar güzeli (üstelik matematikçi) bir meslektaşım ile evlendim balıklama. Dünya güzeli bir kızımız olsun diye bekledik. Tam 6 sene. Sonra askerlik görevimizi üçümüz birlikte tamamladık. Derken, kimilerinin "damat" dediği türden, emeksiz bir oğlumuz, ardından (peş peşe kulaçlarla) bir çift fıstık torunumuz oldu. Fıstıklar öylesine ele avuca sığmadılar ki, hangi yaşta olursa olsun, herkese, her an ortamda hep pesss! dedirtiyorlardı. Bir beden eğitimi öğretmeni dostumuzun önerisi ile onları tuzlu (deniz) sulardan çıkartıp, içinde klorlu-tatlı su barındıran (yüzme havuzları'na) sokmak zorunda kaldık. !0'larca Türkiye Yüzme Derecesi olan bu fıstıkların (16 ve 17) dedesi ve anneanesi olarak tanınıyorsak bugün eğer... Gerçek nedeni budur.

Mimarlık alanında becerebildiklerim (sayıca) son derece azdır.

Bir öğrencilik projem, uluslar arası bir mimarlık dergisinde, “Çocuk Yuvaları İçin İlginç Bir Öğrenci Çalışması” olarak yayınlandı. Bu projemin özellikle Çorum’da uygulanabilmesi düşünüyü ve heyecanını bugün bile yaşamaktayım. Çorum’da bir villa projem benim denetim ve gözetimim dışında uygulanmış olup, onun yakınındaki başka bir adresin tarifinde; (o eve benzemedik evin biraz ilerisinde.. ya da biraz gerisinde gibi) bir röper görevi yapmaktadır.

Bu günkü Çorum Devlet Tiyatrosu’nun kendisi değilse de projesi bana aittir. Samsun DSİ Yönetim Binası ve Lojmanları Projesi ve yapımı da bana aittir. Trabzon’da hepsi de doktor olan dört dostumuzun da yuvalarını ben yaptım. Darmstadt Devlet Tiyatrosu (Alm.) Projesini hazırlayan ekip içinde yer aldım.

Akademik (bilimsel) Çalışmalarım: Binalardaki Isı-Nem-Su Etkileri ile ilgili olayların denetlenmesi ile sınırlıdır. Ayrıca; ülkemizin, ısı-nem-su hareketleri açısından 4 sıcaklık diliminde ele alınması ve binaların (Dış Duvarlar ve Çatılar) ısı ve nemsel etkilerden korunması için gerekli, hesap ilkelerinin saptanması Projesi, Bayındırlık Bakanlığı isteği ile tarafımdan hazırlanmış, başta resmi binalar olmak üzere uzun yıllar başarıyla uygulanmıştır.

Eğitim alanındaki çalışmalarım: MÜ. Atatürk Eğitim Fakültesi Dekanlık Dönemi ile sınırlıdır: “1. Ulusal Eğitim Kongresi” adı altında, eğitimle ilgili tüm kişi, kurum ve kuruluşları Atatürk Eğitim Fakültesi çatısı altında (ilk kez) bir araya getirerek, bir ortak çalışma gerçekleştirdim. Bu Kongre’nin ışığında; Sınıf Öğretmenliği eğitim süresinin (2 ve 3 yıllık Meslek Y. Okulu statüsünden çıkartılarak) 4 Yıllık Lisans düzeyine yükseltilmesini sağlayan ilk uygulamayı Atatürk Eğitim Fakültesi çatısı altında programa bağladım. Daha sonraları, Yüksek Okul mezunlarını da Lisans düzeyine çıkararak “ Lisans Tamamlama” programlarını devreye sokarak, bu programın tüm Eğitim Fakültelerimizde uygulanmasına öncülük edilmiş oldu. Yabancı Dil durumuna gelince: Ana dilim Türkçe yanında, Çorumca, Çorum ağzı

ile “ecimcik Fransızca”, bir akademisyen için yeterli düzeyde İngilizce ve ana dilim düzeyinde (Devlet Yabancı Dil Sınavı Başarı Belgesi) Almanca okumakta ve yazmaktayım.

Gelelim KENT KİMLİĞİ konumuza: İnsanlar, mutluluğu, erişmek istedikleri şeylere yaklaşmakta ve onu yakalamakta ararlar. Genelde bu yönde düşünür, düş kurar ve bunları gerçekleştirmek için tekrar düşünürler. Çünkü gerçekleştirmeye çalıştıkları işler hep yukarılarda bir yeredirler. Eğer YAPI ise konumuz, çocuklarımızın; Şaart yada çırak değil, kalfa, usta, mimar, mühendis vb. değil, hem mühendis hem de mimar oldu olacak., Mimar (Yüksek Mühendis) olmak isterler. Ana dilimizdeki adı ile: Ulu Tanrımız da hep yukarılarda, yedi kat gökte aranır. Oysa O her yeredir.

Amerikan Başkanlarının oturduğu mekâna tüm ülkelerde ve de Amerika’da, açıkça (White House) Beyaz Ev denirken, biz onu kendi yarattığımız bir sarayda ararız. Beyaz Saray dememizin nedeni budur.

Yükseklerin böylesi abartıldığı ülkemizde, başkalarının omzuna basıp (onları görece alçakta tutarak) yükselmeğe çalışmak neredeyse olağanlaşmaktadır. Kişi ve de tüzel kişiler, şu veya bu nedenle başkalarının (kişi, tüzel kişi, kamu düzeni) hakkını yiyerek, onlara zarar verebilmektedirler. Ama çağdaş bir toplumda, insanca yaşamak istiyorsak eğer, kamusal hakların hazmedilmesi, kabul edilebilir bir şey değildir. Kişi deyince aklımıza hep bir insan, bir yurttaş gelir. Bazen de bir er kişi, erkek, yüceltilmiş bir eş (koca/herif) olur kişi. Oysa bir de tüzelkişi kavramı vardır. Örn. bazı kamu kurumları, Vakıflar, Dernekler, Belediyeler, Üniversiteler, Sivil Toplum Örgütleri, Yasama-Yargı-Yürütme Organları ve daha bir çokları. Tüzel Kişilik ile donatılmıştır. Fakat özgürlüklerimiz başka kişilerin özgürlükleri ile sınırlıdır (!) derken, çoğu kez tüzel kişilerimizi göz ardı ederiz. Ve işte bu nedendir ki, evde bile başkalarının özgürlükleriyle sınırlı olan özgürlüklerimizin, kent yaşamında da kamu yararına sınırlı olması gerektiğini içimize sindiremeyiz bir türlü. Evde giriş holümüze

bile atamadığımız çöpü, izmaritimizi, lavaboya bile bırakamadığımız tükürüğümüzü vb. Kentimizin, ulu orta bir yerine atılmasında sakınca görmeyiz. Aile bireylerimizi sigara dumanımızla, ulu orta başıra çağıra (müzik adı altında da olsa) radyo-televizyon vb. aletlerimizin sesini yükseltmezken .., kent sokaklarında hiçbir sınırlamaya dayanamayız. Oysa bu kent bizimdir. Evimiz kadar bizimdir. Aile içindeki tüm hak ve kurallar kentimiz için de geçerlidir. Örn. Kentin temizliği bizlerin parasıyla sağlanır. bu nedenledir ki, kentteki özgürlüklerimizi kullanırken de tam bir demokrasi sergilemek zorundayız. kamusal alanlara, trafiğe, başka kişi ve tüzel kişilere zarar vermeden, uyum içinde yaşamalıyız. Belediyemiz ise bunun tüm gereklerini, bizler adına yerine getirmek ve konan kuralları uygulamak durumundadır.

Örn. (Şu anda buradasınız işaretli) Işıklı Kent Planı levhaları, Kültürel ve sosyal etkinliklerin günlük, aylık ve yıllık duyurularının asıldığı ışıklı duyuru kuleleri, Kente gelen yabancılar için kent kimliğini tanıtıcı ve kentsel değerlerimize yönlendirici levhalar önemli noktalara, yeter sayıda ve engellilere hizmet sunan lavabo ve helâ yapıları, Yaya trafiğinde engellilere, çocuk ve alış-veriş arabalarına uygun geçişler, Kent kimliğini oluşturan korumaya alınmış yapılara yakın noktalardan geçirilecek (mümkünse raylı) toplu taşıma ringleri gerçekleştirilmeli, Önemli yapıların önüne tanıtıcı pirinç levhalar yerleştirilmelidir. doğal olarak Belediyemiz de, tüm bunları sürekli izleyen, uygulayan ve denetleyen genç bir kadro (mimar, iç mimar ve kent plancılar) ile güçlendirilmelidir. Geleneksel Hitit Festivali artık oturmuştur. Ama yetmez! Çorum'a özgü (yerel) şenlikler de düzenlemeliyiz. Örn. Leblebi, Ağ Pekmez, Has Baklava, Tel-tel, Keşkek vb. şenlikleri.

Çorum'da gerçek Kent Kimliği'nin kazanılması için: "İşte bu benim kentim" denilebilmelidir. Çorum, sıradan bir Cumhuriyet Kenti değil, tarihin derinliklerinden gelen özgün taşlarıyla; " İşte burası Çorum ! " dedirtecek kadar ayrıcalıklı bir görünüm sergileyebilmelidir. Bunun için, kentle ilgili tüm yerel ve tarih değerlerimiz, bir program

içinde, tek tek bakıma alınmalı, çağdaş bir anlayışla görücüye, gün ışığına, çıkarılmalıdır. Çevrelerinde (zamanla oluşmuş) 80 yıllık asalak yapılaşmalardan temizlenmelidirler. Örn. Veli Paşa Hanı'nın içini ve dışını, Yeni Hamam'ımızın önünü, arkasını ve de tepesini (!) tüm bu (geçici) asalak yapılardan temizlemek zorundayız. Çorum'a özel bu mücevher değerindeki köşe taşlarımız, üzerlerine atılmış bu yakışıksız örtülerden kurtulup, yeniden oluşturulacak çağdaş kent alanları çevresindeki gerçek yerlerini alacakları günü beklemektedirler. Köşe taşlarımızın hemen birkaçını saymaya çalışalım.

*Saat Kulesi, Kale İçi, vb.

*Camiler: Ulu cami (içten kubbe-dıştan çatı), Kubbeli ve Hıdırlık Cami, vb.

*Konaklar-Hanlar: Veli Paşa Konağı, Veli Paşa Hanı, Kâtipler Konağı, vb.

*Arastalar: Kunduracılar Arastası, Bakırcılar Arastası, Küçük Çarşı, vb.

*Cumhuriyet Yapıları: Eski Halkevi, içinde yaşanan tarihi olayların da birlikte sergilendiği Kent Tarihi ve Folklor Müzesi'ne dönüştürülebilir.

*Ulusal Kitaplık: Tarihi el yazması kitapların birlikte kent kimliğinin önemli bir parçasını oluşturabilir.

*Hitit Uygarlığı Kalıntıları., Kent içinde (bir açık hava müzesinde) sergilenebilir.

Otantik (Geçmişimize özgü) yerlerde görev alanlarımız, özgün (folklorik) giysilerimizi bizzat sergilenebilirler. Çorum'u içte ve dışta (uluslar arası düzeyde) tanıtacak bir kent simgesi, yarışma yoluyla markalaştırılabilir. Bunlar bir yana: Çorum'un yaya yolları, çağdaş

uygarlık düzeyine çıkartılabilir. tek başına bu eylem bile, Çorumluların yaşam boyu gururla anacağı anıtsal bir olay olarak belleklerde kalacaktır.

Şimdi, salt bu amaçla; bir kampanya açtığımızı varsayalım:
YAYAYA SAYGI

Yaya kaldırımlarımızı, yürüyüşümüzü engelleyen, tehlikeye düşüren tüm tuzaklardan arındıralım. Özellikle araç trafiğine ait, tüm levhaları, aydınlatma direklerini, (akışı engellemeyecek bir kesime) yaya ile oto yolu sınırına taşıyalım. Yeni dikilecek ağaçlarımızı, çöp kutularımızı hep bu kesime yerleştirelim,. Yaya bandı üzerindeki anlamsız çukur ve tümsekleri, sürpriz basamakları yok edelim..., Kaldırıma bitişik bina ve arsalarla ait basamakları, yeşil alanları, satış tezgahlarını, reklam ve duyuru panolarını (kaldırım dışına) taşıyalım. Binaların kaldırım altına sıkıştırılmış (kaçak bodrum) kesimlerini iptal edelim. Bu tür yapılaşmaların yinelenmesine göz yummayalım. Aynı doğrultuda olmak üzere: Otobüs durakları bile olsa (!) kaldırım üstü yapılaşmalara, hatta kent mobilyalarına izin vermeyelim. Kentimize özgü bu kimliği Biz Çorumlular, Belediyemizle el ele gerçekleştirelim. Ve buraya bir Amin!

Tüm bunlar, kent kimliğinin sadece fiziksel (mimarlıkla ilgili) yönüdür. Oysa bir de eğitim ve kültür ile kent kimliği vardır. Çorum ve Çorumlular, bu alanda da olağan üstü bir ayrıcalık taşımaktadır. Başka hiçbir kentimiz (bilime ve sanata yönelik) salt bilim adamı yetiştirmeyi amaçlayan bir Vakıf kurmayı düşünmemişlerdir bile. Çorum Eğitim ve Kültür Vakfı (ÇEKVA), özgün çalışmalarıyla, Çorum için önemli bir Kentsel Kimlik olma yolundadır. Çorumlu'nun bu yaptığı da önemle duyurulur.

Menderes'in ardından Çorum'a gelen Osman Bölükbaşı ne demişti yüzümüze karşı? anımsayalım bir! "SİZ ÇORUMLULARIN YAPTIĞINI KİMSE YAPMAZ!"

Peki, neydi Bölükbaşı'yı böyle konuşuran? Açık alanda ve abdal-ıslatan bir yağmur altında kendisini dinleyen topluluğa şu ünlü deve meselesinin (!) iç yüzünü anlatmıştı:

“Siz yok musunuz, siz! Beni dinler, yerden göğe hak verir, fakaaat asla oy vermezken... adamı, (hem deve cinsinden) kurbanlar keserek, yağ yakarak karşılar, ona asla hak vermez fakaaat oyunuzu verirsiniz kuzu kuzu. Ama hakkınızı da yemeyeyim hadi... : Adam şehri terk eder etmez, deveyi kasaplara götürüp, etini birbirinize satarsınız. Demezler mi şimdi adama: Bak şu Çorumlunun, Çorumluya yaptığına!”

Saygılarımla.

(NOT: Video bandında ulaşamadığım bu sohbet metnini Yazılıkaya Dergisi'nin 19 Ekim 2007 tarih ve 75. sayısından alıntılıdım. A. Ozulu)

